

భారతి

సాహిత్య మాసపత్రిక



సంపాదకుడు

శివలెంక శంభుప్రసాద్

జూన్ 1958



సంపుటము 35 :

: సంచిక 6

విడిపత్రిక వెల ఒక రూపాయి

విషయానుక్రమణిక

జూన్ 1958

ఉపోదేశవత	శ్రీ శివశంకరస్వామి	...	1
ద్వితీయాలు	శ్రీ కందుకూరి లింగరాజు	...	2
కృష్ణ వేణ్యానది	శ్రీ కుందూరి ఈశ్వరదత్తు	...	7
వేదనావాసుదేశము	శ్రీ నాయని సుబ్బారావు	...	17
మంచి రోజులు	శ్రీ కొండముది హనుమంతరావు	...	19
వైద్యశాస్త్రమునకు			
జ్యోతిషాస్త్ర సహాయము	శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు	...	33
వర్ణాంతర వివాహం	శ్రీ బలివాడ కాంతారావు	...	42
రఘుదేవ నరేంద్రుని			
యోగుగంటి శాసనము	శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ	...	47
దుష్ట సమాసం	శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం	...	55
కథాద్వయ కావ్యములు	శ్రీ విక్రాల శేషాచార్యులు	...	70
దివ్య దామము	శ్రీ రాయప్రోలు వెంకటరామయ్య	...	82
లార్డు కీన్సు ఆర్థికశాస్త్ర			
విప్లవము	శ్రీ బులుసు వేంకటసుబ్బారావు	...	86
కలగూరగంప		...	96
గ్రంథవిమర్శనము		...	98

ఉష్నోదేవత

శ్రీ శివశంకరస్వామి

ఋగ్వేదము. మండలము 4 సూక్తము 52.

ఋషి వాసుదేవుడు. ఛందస్సు గాయత్రి.

గోచరించిన దదిగో దివోదుహిత
సుందరాకృతి నిజసోదరి కవల,
ప్రసరింప జేయుచు ప్రభలు దిక్రటుల

తల్లికికి, ఋతావరి: వింత
పాటలద్యుతి తటిద్భూతి నుషస్సు
అశ్వినీ దేవుల కయినది చెలియ

అశ్వినీ దేవుల కగుదువు చెలివి,
జనయిత్రి వగుదువు ఛవికి ఉషస్స!
పాలకురాలవు భవ్యసంపదకు

వైరముల్ తొలంగించి వరభావ మొనగు
సూన్యతావరి: నీకు స్తుతుల నర్పింప
మేము ధ్యానముతోడ మేలుకొన్నాము

గోచరించిన వవే గోక్షీర మట్లు
శుక్లకాంతులతోడ శుభకిరణాలు
అఖిలావకాశంబు నలమెనుషస్సు

దిశల వ్యాపించి చేదించివేయుదువు
కాంతితో నీవంధకార ముషస్స!
రక్షింపు నీ ప్రకారమ్ముగా మమ్ము.

అలమెదు వ్యోమమ్ము నాత్మీయ రుచుల,
అతివిశాలంబైన యంతరిక్షంబు
తెలికాంతితో నుష్నోదేవి: నింపెదవు!

ఋతావరి - యజ్ఞములు కలది: సత్యవిరత.

ద్వి తీ యా లు

శ్రీ కందుకూరి లింగరాజు

భార్య మహాలక్ష్మి పోయిన మాడోనల తిరగ వుండనే, రామారావుకు విధురత్వంలోని బాధలు, కష్టాలు తెలిసినప్పటికి అని తోడుగా కొస్త పెద్దదనుకున్న వాళ్ళైతే అనిరా లేకపోవడంబోటి, అది కొండంలై గజవిడిచేసింది. ఏం చెయ్యాలి అన్న ఆవేదన వెన్నుముట్టింది.

ఆ పన్నెండోరోజు దాటకుండానే దూరపు బంధువుల్లో తలవేసినవాళ్ళు “ధలావావారి సంబంధం వుంది. పిల్ల కొంచెం ముదురుకెలయినా” అనో “వయస్సేమాత్రం. ఇంకా నలకై చాలలేదు. ద్వితీయ వివాహం చెసుకో” అనో—ఇల్లా నిలవాలి, సమీకరణాలు ఇచ్చాం. అప్పుడు ఎంతో చికాకు కొనవచ్చింది. కొందరికి కరుణగాను, మరికొందరికి కోపపుపాటి తోనూ ఏమాధానం చెప్పేడు.

ఇప్పుడు సింహావలోకనంగానే యాస్తే వాళ్ళు చెప్పింది తేవలముగా లేదనిపించింది. అందులో అనుభవం లోకజ్ఞానం మిళియించిపో న్నాయి అని తిట్టింది. సంపాదించిన ఆస్తి, కట్టెఇల్లు ఈవాటికి తీరిం తెనున్న ఉద్యోగం ఇవన్నీకూడా, ఇల్లా ఒంటరిగా నువ్వు వుండిపోతే బూడిదలోపోసిన పన్నీరే అన్నటు తీశేరి. దాంతో తను ఎంతటికాకిగా ఉండిపోయావా అని గురుగుబలాడిపోయేది గుండెలు.

అయినా అవన్నీకూడా తాత్కాలికాలు అనుకుని చాలాసార్లు ‘ఏమిటి చండాలపు తలంపులు’ లక్ష్మికి అవ్యాధులం చెయ్యగలవా అనుకున్నాడు. దాంతో.....

అప్పుడు, ఆ పన్నెండు ఏండ్లక్రితంపథమంగా, లక్ష్మితను, ఈ ఇంట్లో కొత్తరం పెట్టెగ. ఒక పూర్ణ పుష్కరం గడిచిందిని తెలియకుండానే జరిగి పోయేయి వర్షిరాలు ఒకదాని వెనుక ఒకటి: ఆ సంవత్సరాల వెనకబడడం, అటు, ఇటు లక్ష్మిలోవున్న పూర్ణ పరస్పరీర్థురి బయటపడి, తను తమ్మయత్వం చెందడం కూడా జరిగేయి.

లక్ష్మితను, తనే లక్ష్మితయి పోయేరు. సంసారమాన్దాయి పెంతుకుంది. వటునింకింలై అన్నవకులా పెరిగి, ఇల్లా, వాకిలి పొలం బుట్రా, వగైరాలు చారికలు అయిపోయేయి.

ఇదేబాధగావుండేది.లక్ష్మిలోకానికి,భౌతికంగా లేదు, కాని తిండి ఆర్జితమగుగా అయి అమరత్వం వహించివెళ్ళే ఇప్పుటికి వుంది.

ఈ నాతావరణంలో, ప్రతీ అరసుకొకూడా ఆమె హోయలులోను, చేతివంలలోనూ తీగలు పారించుకున్నాయి. మరచిపోలేని మయూరాసవాల్లై పోయేయి.

ఈ భౌతిక, ఆధ్యాత్మిక సమ్మేళనం అతీరిం అయ్యింది. రోజులు గడిచేకొడి దాంతో సతిమతిమై పోయేను. సముద్ర మగవం అన్నట్లే మృదయం ఘర్జితం అయ్యింది.

ఏదిచయంలో ఎల్లా వున్నా,ఉండింది, ఓరోజు పీనుకేవా చెప్పకుండా ఆ విరింతు కంజాలయానికి వెళ్ళి, తన వయస్సంతే రమారమివున్న రమణమృత పెళ్లి వెసుకుని తీసుకువచ్చేడు రామారావు.

ఇరుగుపొరుగులు ఆశ్చర్యపడ్డారు మిత్రులు తెల్ల పోయేరు.

పేపర్లలో సంఘసంస్కరణ అన్నట్లు పేర్లు పడ్డాయి.

ఓనాటిపాయంత్రం, తెలిసినవాళ్ళకు, మిత్రులకు, ఇరుగుపొరుగులకు, విందుచేసి, పత్తి, సమేరింగా పరివయం అయిపోయేరు రామారావు, రమణమ్మను. ఇదివాంది.

* * *
మొదట్లో రమణమ్మ, పరిస్థితులు అవగాహన అయ్యేవరకు కూడా ఆగి నుగిసి, అవలిస్తే ప్రేమలు లెక్కపెట్టే తీతిగానే ఇంట్లో వుండిపోయింది. చూచాయగా అన్నట్లుకాక, అమూల్యంగానే

గతించిన చరిత్రలన్నీ, క్రొత్తగా పాతు అన్నట్లు చెప్పేడు. ఆ చెప్పడంలో మరిచిపోతా నేమో అన్నట్లు, ఒక్కొక్క విషయాన్ని టీకాతాత్పర్యా లతో వివరించేతాడు.

రమణమ్మ వింటూనే సమయానుకూలంగా మెస్సేలు పడేస్తూ వుండడం రామారావుని అందలంలో కూర్చోపెట్టేసింది.

దీనికి తోడు రమణమ్మ కొస్త వద్దూ పాడుకూ వుండడం, శుండ్రటి డోరించేకళ్ళు, ఎర్రటి ఛాను ఇవన్నీ కలసి, తమ లక్ష్మిని మర్చిపోదానికి జీవితంలో ఇంకో సత్రం త్రిప్పడానికి మత్తు కల్గింది. ఆ మత్తులో లోకంగా గే దాపోహంవరకూ కూడా వెళ్లింది, రామారావు స్థితి.

ఆరోజు ఆఫీసునుండివచ్చి బట్టలు మార్చుకుంటూంటే నేరమణమ్మ “మహాలక్ష్మమ్మకు సంవారం దిద్దుకు నే తెలిసి పేటలేవటకా?” అంది.

మరుక్కుమని మాస్తూ “ఎవరన్నార?”

“ఇంటి స్థితి చూస్తే వుట్టిన శ్రద్ధకూడా చెప్తుంది.”

“అంత ఆధ్యాత్మంగా వుందా?”

“తెలియనట్లు అల్లా అంటారమిటి. ఇరుగు పొరుగు కోడై కూస్తుంటే. ఒక్కనాడైనా గుళింగా మీరుండలేకపోయేరుటకా?”

పుణ్యవసులన్నీ పొంగి పొరలి పోయే యన్ను దుఃఖం వచ్చింది. నిరుత్తిరుడే ఆయ్యేడు.

దగరపా ఒస్తూ పొడివిపటకుని “ఎంతగా కుమిలి క్రుంగిపోయేలో మీరు. నేను వున్నానుగా ఇప్పుడు... ఆ గతించిన...” ఇక్కడ ఆగిపోయింది. దాంతో పొడివి పట్టుకున్న చేతులూ విడిపోయేయి. క్షణంలో నే ఆరిడ కళ్ళు చెమర్చడం, శిమ్మడిగా కన్నీటి బిందువులు కారడం ... వుండలేక మొఖంలోకి చూడలేక, గబగబా వంటింట్లోకి వెళ్ళిపోయింది రమణమ్మ.

తెల్లబోయేడు రామారావు. ఖంగారుగా నే వెనుక వెళ్ళేడు. అవిడా వంటింటిలోకి వెళ్ళి “మిరపకాయలు ఎండవెయ్యాలని డెక్కుపటిస కంఠంలో అంటూ నే, చెటలో పొయ్యడం, ఆ ఘాటుకు తినికి తుమ్ములు రావడం జరిగి, నావిట్లోకి వచ్చేసేడు. కాని గాధరాగా నేవుంకి; ఎల్లా అనుషయం చెయ్యలో తెలియలేదు. పైగా కట్టలు తెగవట్లు ఈ ఒక్క ఉదుటలో వచ్చిన ఉప్పెన అర్థంకాలేదు.

తనూ పొడివి తీసుకోలేదేమో అని అనుకున్నా, తప్పిదం కన్పించటంలేదు.

అవ్యాళి అల్లా రమణమ్మ పరాగానే వుండి పోయింది. ఏ పెద్ద డిక్టేషనరీవుంటే ఏదో దారి, కారణం చెప్పివుండేవారు. అది లేకపోవడం ఈ సరి స్థితి వడగల్గివాన లాగే తట్టడం ఆయ్యింది.

ఆ పొయ్యంత్రం, మల్లెపూలు, పాలకోవాకూడా తెచ్చివరి, తను రోజులా అలరించలేకపోయేడు.

* * * *

మర్నాడు రాత్రి భోజనాల దగిర కూర్చున్న వుడే “ఏన్నీ ఏదోలా మనమ్మ చివుక్కుమంది. మిమ్మల్ని చాలా కష్టపెట్టెనుకాదా?” ఎంతో ఇద్దె పోతున్నట్లుగా అడిగింది.

తెలబోయేడు; తనే, కారణం అరా తియ్యాలని సరిమతే మవుతున్నాడు, దారి తెలియక.

“ఒక్కొక్కసారి కొన్ని విషయాలలో ఎంత మర్చిపోదామనుకున్నా మర్చిపోలేను. అందులో ప్రత్యేకంగా కొన్ని ఘట్టాలు” అంది యధాలాపంగా.

శుండ్రలు ఆగివంతిపడేది రామారావుకు. ఓసారి బాలి, మగోప్రక్క ఈర్ష్య కోపం రగిలేయి. ఈ మోడైపోయింది చెట్టకు నీనపోక, చిగురింప చెడినా, మనమ్మ ఆ గతి ప్యరణల్లోనే తిరిగి ఆ వాతా వరణాన్నే కల్పించుకుంటూ, దాన్నే మననం చేసుకుని, ఈ పర్వచిగుల్లో రంఝుకల్పించడం సహజం అనుకున్నా, చెనెవత్యాలగాని కృతజ్ఞత తేకుండా వుండేంత కోపాన్ని ఉరికలు చేయిస్తోంది.

రవులుకున్న వుడే “మనసులకు కృతజ్ఞత తాలి కట్టింది. దాన్ని భేదపై మృగప్రాయం వ్రుతాన. దీవిల్ల గమ్యధానం ఏదెం అవటానికి ఆస్కార ముంది” అన్నాడు.

రమణమ్మ ఆతిని కళ్ళెల్లోకి నూటిగామాస్తూ “నే నేం చెసేను” అంది. అందులో నోట్లొపటికి ఉల్లంకూడా కిరగదన్నంత ఆయాకర్తవ్యం చూపించేసింది.

“ఎవరూ ఏంచెయ్యలేదు” విసురుగా నే అన్నాడు. గబగబా వ్యంజనాలన్నీటి సుట్టకో నుండా. అయిందయిందన్నట్టే ఉత్తిర డైపోషనం పట్టేసేడు.

మొఖం కేవురించుకు నే, “అయినా అంతే!” అనేసింది రమణమ్మ అవ్యక్తంగా.

“అందుకే జేవుకు తీసుకువెళ్ళి పోయేడు” అంటూ పాపిట్లోకి వచ్చేసేడు.

వెనువెంటనే తగిసి లేచేసట్టలా తనతనం ఎంత అజోగితిలోకి లాపడిందో అన్న భుమిలింపు పుములు కుంది. పూహించిం కుందరి. ఎంతకూరంగా తిలంపు లన్నీ తన ప్రభుమధి రమింప పెట్టకుని తన్నీ తన దరిగిల్చి, ఉన్నతినీ, ప్రతిష్ఠని ఒక్కజేమటి సర్వస్వం, పోలిక చేసుకుని, రూపాన్ని నిర్దేశించి, సంసారం సాగించడం అన్నంత, నెరికపరివం వీటి లేదేమో అనిపించింది. తాను ఒక ద్రుప్త అయివుండడం తప్ప—ఏమృగ్యాయ పాత్రలాగో.

ఓక్కో చెప్పించా తిన్నీ ద్వితీయం చేసుకోమని. లేచేలేడు. అందుకేదీరిం ఇల్లామండి, బుగ్గవలేని స్థితిలో కుళ్ళిపోంలనీ వచ్చింది అన్న భావన తిట్టింది.

పనేం చెయ్యకలడు? ఇదే నిర్ధారణ అవటం లేదు. విడిచిపెట్టేస్తే, నిధుర జీరిం తిరిగి తాండవం. తిట్టికొడిలే మానవత్వానికి సమాధి. మార్చకల్గిన వారి? అదే కన్నడలేదు.

ఏది ఎల్లావున్నా, ఆ సంపుటలకి టీక వ్రాయ వలసిన బాగ్యతి తనమీదనే వుంది. తనే ధీరించారి. తను మార్గం చూపించుకోవాలి. ఎంచెరివంటే రమ గమ్య జీరిం నిర్ణీత సరిహద్దుల్లోనే అడ్డగీతలైంది. మానవస్వభావరీత్యా అది సంకుచితమై ముడుచుకుంది. దాన్ని పాముల బుట్టలా తను ఆవృతం అయి నిలి దివారి.

సామానున్నీ సద్దికకాక తో సాగిన త్వరిత గమ సం, రమగమ్యని పడకటింట్లో పెట్టేసింది. నెమ్మదిగా లేచి వెళ్ళేడు. బోర్లాపడుకుని, చెడిరిన కవరి భారంలానుంచి, ఉచ్చాస్యని విశ్వాసాలు ఎగుడుదిగుగు లవుతున్నాయి. దుఃఖంలో స్వరజేతులే అయ్యింది భావన.

జారి ముమ్మరమై “రాణీ” అంటూనే పొడివి తీసుకున్నాడు. బాపురుసుంటూ సుండెల్లోకి దూరి పోయి, చొక్కామీద కళ్ళు అద్దుకుంది.

“అయిన అంతకూరంగా వుండే వాడా?” అన్నాడు.

తిలపింది.

“నవ్వు చాలా కవపడివుంటావు. ఎక్కువగా బాధించేవాడు కాబోలు.”

“ముక్కుమీద వుండేది కోపం. గుస గుస లాడుతూ వుండేవాడు. అప్పుడప్పుడు...” మరింతగా తల దూర్చేసింది.

“ఎన్ని కష్టాలపడ్డావు. నవ్వుచాలా అమాయకు రాలిరి. ఇంకొక అడవి అయితేవా...”

“నేనూ అల్లాగే అనేదాన్ని” చువ్వున లేచి అంది, హుమాయులో.

“అవన్నీ నేను మర్చిపోయేటట్లు చేస్తాను నీన్నే ...నీన్నే...”

“ఎంత మంచివాడు...” అంటూనే బుగ్గలు గోముగా నిమిరించి. శరీరాన్ని తన చేపు లావ్కుంది... ఆరాతి...

ఓక్కో, వన దుర్గల్లాపహారా కాసేసి కంటిమీద కునుకుపడ వివ్వనేలేను. మెకంలో ‘ఓక్కో’ అన్న అంతికల్లోలంలో విశ్రమింపబోయేడు...

‘ఛా’ అనుకున్నాడు... “నీ స్థితిమిటోయ్. వెర్రి పుల్లాయి” అంటూ ఆర్కి ఎత్తికుడిసింది. చెనుటలు క్రమేయి ఆపాదమ ప్రకం రామరావుకి.

* * *

ఓ నిర్ణీత పంథా ఏర్పడిందని రామరావు సంకోష పడ్డాడు. ఇదే ఆదరణలో పెడిలే, స్వర్గానికి నిచ్చేవలు వేసేయ్యడం అవుతుందని పునకులతోనే ఆదరణలో పెట్టేడు. ఈ ఆదరించడం అన్నది ఒక్కొక్కసారి అతీతాల్లోకి వెళుకుండేమో అన్న ధ్యాసే లేకుండా అయిపోయింది.

రమగమ్యకి అనువయంగా, అన్ని సౌకర్యాలు, సంకోషాలు సమకూర్చాలన్న ఉద్దేశ్యం అందలం ఎక్కింది. అంతివరకూ తియ్యని, లక్ష్మీ పెట్టెతీసి, తను కోన్నీ, పెళ్ళివాడు పెడన, పట్టుచీరలన్నీ బయటకు తీసేడు. నెలకో చీర చొప్పున కోన్నీన ఉండిపోయేయి అందులో. పైగా బిట్లతోపాటు, కట్టువంకీ, కాసుల పేరు, నాలు జతల మిరియాలగాజులు, నానుతాడు కూడా వైపి పెట్టేడు.

తీసేవన్న పేరేకాని, ఏ నింంగా రమగమ్యకి ఇవ్వాలన్నది సందిగ్ధం అయ్యింది. ఏదో పరిమీద ఆ గదిలోకి వచ్చిన రమగమ్య, ఇతన్నీ చూచి, తెల్లబోయి గొడగు చెర్లాపడింది.

నవ్వేడు. “అవన్నీ నీచే రమణా!” అన్నాడు. జేవుడికి కృష్ణత చెప్పకుంటూనే.

“నావా!” గొంతుకలోంచే అంది.

“అవును. ముమ్మాటికి నీవే. నీదికాకపోతే ఇంకెవ రిది?” అన్నాడు, కాని సుండెలు ఓ సారి ఆగి మళ్ళీ స్పందనం ప్రారంభించివెళ్ళియ్యింది.

రమణమ్మ వెనకటి జీవితంలో పనులు తాను తప్ప లేని మేకంలో, ఇవన్నీ ఎదురుగా తిరిగితే, స్త్రీ సహజపు కోర్కెల్లోనే ఒక్కొక్కటే (రిప్పి) స్పృశించి చూచింది. దాంతోనే క్రమంగా ఆయనంటే ఆరాధన క్రమ్ముకుంది. “నీకోసం” అన్న వాక్యం వేరపారాయణం అయిపోయింది. దగ్గరగా వస్తూనే, కట్టు చెయ్యగిలనే భుజాలమీద చేతులు వేసి చిరునవ్వు నవ్వి నీళ్లు పడిపోయింది.

ఒకేత్తో పొదిరిపట్టుకుని ఒక్కొక్కవగే మెల్లో చేరికేను, పెట్టేడు. తోడుగుతున్నప్పుడు కిలకెల్లాడి పోయింది రమణమ్మ.

“ఇప్పుడే వస్తాను” అంటూనే ఆకుపచ్చ పట్టు చీర, అగడ్త పురుగురంగ వల్వెట్ జాకెట్లు పట్టుకు తున్నామంది.

ఒక్కపారి నిట్టూర్పుగానే గాలి విడిచి చేతు రామారావు. గది మధ్యలో వట్టి వేళ్ల వాసన, మలితూలు విచ్చివ సొందర్యం దాదుకున్న అన్నపూర్ణలా పొగలు చిమ్మిన ఆర్తరుపుల్లలు, తలకు రాచుకున్న జాతి పువ్వులనూనే, ఆవృతం అయిపోయేయి.

మేకం క్రమ్మునే క్రమ్ముంది. నీయారిన కళ్లలో మసగానే, ఆకుపచ్చచీర, అగడ్తపురుగురంగ జాకెట్లు తల్లో మలితూలు, వట్టి వేళ్ళ ఆర్తరపు, చెవులచిగుళ్ళ కలువంకీ అందలం, కాసులపేరు మెరుపు... జీవం పోసుకుని, కాటికకల్లి మధ్య, తోపుకుంపు మెరుపులో మళ్లీ జీవం పోసుకుంది.

కనుమగను చేసుకునే బప్పటికీ రమణమ్మ ఎగురుగా అడిచి ఆకారంలో, వెయ్యి వసంతాల నవ్వుతోనే విచ్చేసింది.

తలకోలేక పోయాడు, తిట్టిబ్బు ఆయ్యాడు రామారావు.

చెవులో చెరిపెట్టివట్టే “ఎల్లా వున్నాను” అని గునిసింది.

“లక్ష్మీలా వున్నావు” అప్రయత్నంగానే వచ్చేసింది మాట.

ఛెక్కువ చెపేటికీ ఇచ్చివట్టే రమణమ్మ తూలి పడి జేవురింపులో “ఆ ఉచ్చిపోయిన అవిడమీద అంత మమకారం, ఆరాధనవుంటే నన్నెందుకు పెళ్ళి చేసుకున్నాను! చేసుకుని దాన్ని తలచుకుంటూ, మనసా వారాదాన్ని ఆరాధిస్తూ, దాన్నే నాలో ఆరాధించుకుని, నన్ను సమాధికట్టడం ఎందుకూ? చిత్రతన చేయ

డము ఎందుకూ. ఇందుకా దానికి కోన్న నగలు, బట్టలు వాకిచ్చి, నన్ను నేనుగా లేకుండా, దాని తోడుగు లలో జీవించమడానికా ఉద్దేశం. నాకేం ఆక్కల్లెను... చెనక నగలు... దరిద్రపు కూతు...” అంటూనే ఒక్కొక్కటే తీసేసి విసిరింది. ఆఖరుకు ఖంకువా ఓటి చుట్ట పెట్టుకని, చీర, జాకెట్లకూడా మొహంమీద కోట్ల వెళ్ళిపోయింది

కదిలె లేని కోయ్యే ఆయ్యాడు రామారావు, చైతన్య రాహిత్యంలో మనస్సు వికలమైంది.

గట్టిగా ఏడ్వాలనిపించింది. ఒక్కొక్కటే నీరి, మడత పెట్టి, నిర్జీవంగానే పెట్టెలో పెట్టేడు. అవ్యక్తముగా అది కన్నీళ్ళతో మాలివ్వం కడుక్కున్నాయి.

“లక్ష్మీ! నువ్వు చెప్ప నేసేం తప్పుచేసేను” అని బావురుమని పోయేడు.

కర్తవ్యం ఏమిటో తెలియ; ఖంకువా భుజం మీద వేసుకుని బహునవ్వాడు.

గుమ్మం మెట్లు దిగినప్పుడే పెట్టి తీసిన కట్టం, విసురుగా గిన్నెల చప్పుడు వినిపించింది.

‘ఎందుకు ఈ ద్వితీయం అనే వాంఛ కలిగింది’ అన్న సమస్య పూర్తిచెయ్యాలనుకునే ఆలోచించేడు. అది తెగా తెంపు లేని సముద్ర మృగం అయ్యింది.

* * *

అరోజానండి రమణమ్మ మూతి విడాయించుకుని, మాటలు మాట్లాడడం ప్రారంభించింది. ముఖాన సమాధానాల్లో కత్తి చెర్పా అన్నట్టే వుంది ఎడమఖం పెడమఖాల్లో.

‘నాల్లెను రోజులు ఇల్లంతా కిలకెలు లేక నిళ్ళిబ్బం అవడం, రామారావుకి చీమలు కుట్టివట్టే అయ్యింది. నోరారగ మాట్లాడాలన్నా అభిజాత్యం అద్దు పడింది. తీరా ఆలోచిస్తే ‘తిచ్చే లేను’ అని తట్టివా నోరు అడకుండా మొరాయిచింది. ఆ జాల్లు రోజుల ముందే ఇంట్లో వున్న లక్ష్మీ నగలన్నీ కూడా, బహుకు తీసుకు వెళ్ళి, పలకనల్లు, బ్రిడ్జిగాజులు, జాజిమొగ్గల నేక వేసే గ్రంథ మాద్యుకు ఇచ్చేనేడు

ఒక్కపారి ‘ఎంతకూరంగా లక్ష్మీని బలిపెట్టే నేపు’ అన్న తలంపు క్రమ్ములే కలుసుకూసుకున్నాడు. ‘తిసే మారాలి’ అన్న భావంలో. ఇవన్నీ రమణమ్మకు చెప్పడంకొని, వివరించడంకొని జరగ నేలేదు. ఇంక చీరలు జాకెట్లు మాత్రం వుండిపోయేయి. వాట్లను ఏం

చెయ్యాలి తెలియలేదు. అదికూడా ఏ మార్పుకీ కనా తీసుకుంటారేమో అన్న భావం, వ్యర్థతలంపు లాగే వుంది.

అవ్వలో భోజనంవగలే రమణయ్య "నేనెంత తిప్పుచేసేనని ఇల్లా కాల్యంకలింటున్నాను. ఎన్ను ఎన్నుగా జీవించిపోయివున్నాను అంతే! దాని! ఇంత రాద్ధాంతం చెయ్యాలా? ఈనాల్గు కోకాలనుండి ఉక్కుకున్నట్లు వుంది మీరు మాట్లాడకపోవడం... నాకు మీరుతిప్పు ఇంకెవ్వరున్నాను..." అనేస్తూనే శుభవ్యులు నీళ్ళు క్రుక్కుకుంది.

శృంగార కావ్యంలో ఘట్టాల్లాగే వుంది ఈ నీరెండల సోగను అనుకున్నాడు.

బుజ్జగింపు చెప్తూనే "మాచెపు నీకోసంగా నేను. నాకు మాత్రం ఎవరున్నారో" అన్నాడు. ఎదురు సవాలుగా.

ఎంగిలన్న విషేషం లేకుండానే బుగ్గలు నిమిరి ముద్దు పెట్టుకుంది రమణయ్య. కదలేయ్యేడు రామా రావు విమోక్షి అధ్యాపకులలో ఆరాతి

చెవుల్లో చెవిపెట్టి ఒక్కపుడైతే తాకు పరి రిస్తా నే, వట్టివేళ్ళు గుబాళింపులో, కంపాలి మెరుగెట్టి ఇచ్చిన నాలన్నీ విప్రులంగా చెప్పేడు. కుర్రకున మంటూ పొవురాయిలాగే సందెల్లో దూరిపోయింది.

సమాధుల్లో కురిసి మొక్కలన్నట్లుగానే అయి సాందర్యం చూగన్ను పడింది.

*

*

*

ఏదీ ఎల్లావున్నా ఇంతగా తీసుమరినా రమణయ్య కొన్నికొన్ని సమయాల్లో విలసతుకుపోయి, వారిలో పడలేకపోవడం జరుగుతూనే వుంది, తిను మాత్రం అధుగడుక్కు లక్ష్మీ ఎక్కువ జ్ఞాపకం వస్తుందో అనుకుంటూనే కట్టళ్ళల్లోకి పోవడం ఎక్కువై మానసిక ఆందోళనం మిగిలింది.

ఎనిమిదికాల గ్లాస్కో పంచట్లకుని ఉప్పాక జరితంను ఖంకువాలార్పిరిద వల్లెవేసుకుని, వీధి లోకి వెళదాం అనుకునే, దగ్గరగా వచ్చిన రమణయ్యని పొదివి తీసుకుని ఎల్లావున్నానని అడిగితే, చైతన్యం లేని బొమ్మలాగే కళ్ళెప్పుడొందడం వల్ల నాలోని కోపం తెప్పించింది. దాంతోనే వివక్షణలేని ఉద్దేశంగా "ఎన్ను కట్టకున్నావనే కాని, ఆయన్ని రూపొందించుకుని బ్రతుకుతున్నావు, అంతేగాదా?" అనే నేను.

చెప్పలేని బాగాలోనే అంచెల్లో ముఖం చాచుకుంది.

ఇల్లాంటి దానిని మళ్ళీ పెళ్ళిండుకు చేసుకున్నావు? ఉర్రూతలూగిపోయా? ఏం సుఖం ఇద్దామనుకున్నావు? ఇస్తున్నావు?" అనునమాదా ఇలాగే బట్టలు చేసుకుని లాలించేవాడు కావాలి. ఆయనే ఆడుకుని వచ్చేవు...కాని..."

ఎక్కిళ్ళు ఎక్కువే అయ్యాయి.

"ఎందుకీ మానసిక వ్యభిచారం" జగ్గనవ లేచింది "మీరు మాత్రం"

"నేనా?"

"అవును. లక్ష్మీలా నన్ను నిర్దేశించుకుంటూ, ఆమె అనుకుని నన్ను నిలిలేస్తూ...ఉండటంలేదా? అది మాత్రం వ్యభిచారం కాదా?"

రివ్రువ తిగిలింది. ఆలోచనలు ముందకురవెయ్యి లేకపోతే, గుడలీ పుస్తకం అయిపోయేడు. ఎప్పుడో ఒకప్పుడు ఈ గులుపువస్తుందనుకున్న భయం, పూర్తి మర్రి అయి రూపొందింది.

నెమ్మదిగానే, అకురులు చేస్తూనే లేవనెలేడు.

తెల్లవోయింది రమణయ్య, ఈ అనునయాన్నికి.

"అవును. మనిషిని జీవితాలు కొన్నాళ్ళు రిభిన్న దృష్టాల్లో నడిచెయి. అందులో కఠింగాలు వసు మ్మల్లో రంగులు దిద్దుకున్నాయి అని ఒక్కనాటిలో ఈ మాతని పంధాకి అలవాటు పడవు. కాని ప్రయత్నిస్తే సఫలీకృతులం అవుతామేమో అన్న ఆశివుంది.

దానికి త్యాగం కావాలి. అది తెయ్యడంలో ఉత్కిప్తమతివుంది. లేకపోతే పరిణం తిప్పును..."

ఇక చెప్పలేక పోయేడు. కళ్ళెప్పుడొందడం కావాలి.

ఇగువునూ మానంలోనే వుండిపోయేరు...

మనగపట్ల గది మూలల్లోంచి వెదిజల్లిన ఆహుడ మేఘంలాగే నెమ్మదిగా నడుస్తూనే గుమ్మందాటేరు.

అందులో గతానికి సమాధి, భావికి పునాది కుంచెపారించింది, ఆ ఆశిల్లోనే, అందాలు సవరించు కుందుకు అద్దాలు వెతుక్కున్నారు.

కుర్రువలదివట్లై వచ్చి గుమస్తానే "నెల తిప్పి నట్లు" పోసిపోయింది.

ఎవరి సందెల్లో వారికి లక్ష్మీ, రాజారావులు కుడికం మెసలి, మసలి పోయేరు.

వేదనావాసుదేవము

శ్రీ నాయని సుబ్బారావు

నీవు వాసుదేవ భావ విస్మృతి నొక్క
కొండ కొమ్ము నెక్కి కూరుచుండి,
ఆ యగమ్య పథము నందుకోజాలని
నన్ను తప్పబట్ట న్యాయమయ్య :

అన్నా! యెన్నడు గాని నీదరికి గ
ర్వావిష్టత న్నేను రా
నన్నానా, మదిగంటగించుకొని న
న్నజ్ఞాతవాసమ్ము పొ
మ్మన్నా వెందుకు : విచ్చిచూచుకొన వ
య్యా నాడు దెండమ్ము శ్రీ
మన్నారాయణమూర్తి దివ్యపద ప
ద్మశ్రీ గుణాళించునో :

శ్రీమంతుడవేగా : నా
కామిత మీదేర్చ నీకు గగనమటయ్యా
స్వామీ : అనంతలక్ష్మీ
ధామము నీగుండె బండతనమే మందుకా :

ఆ మహాతల్లి చలువ గోటానకోట్ల
కీవు పడగ రెత్తితివి కొండెక్కికులుక,
అలి చేసిన సంపన్నహాసుఖావ :
వట్టి పిసినారివగుట భావ్యమ్మటయ్య :

ఆ జగల్లయకారి సాంబయ్య భ్రష్ట
చిత్తులకు త్రవ్వి తండమ్ము రెత్తువాడు :
భక్తులను బిట్టు తాచి అంపాన బెట్టి
కాని వదలని గడుసు వెంకయ్యవీవు:

ఆయన నినుజూపించును.

ఆయనజూపింతు పీపు, హరిహరబలవ
స్మాయా వాగుర నెఱకలు
పోయిన పక్షినయి దొడ్డవోవుదు నేనున్:

ఇరువురును తోడుదొంగలే పరమ గురులు!
హరిహరాద్వైతభావ ఖలాంతరమున
కలిపికొట్టిరి కొండలు ఘనులు మిమ్ము,
రాలెనేమొ వారికిని వరాలమాట:

మన నెఱుగలేని పంగనామాల దొరవు:
పదియు నాలుగులోకాల పట్టు నీ మ
హా జతర మెప్పు నక నక లాడ నీని.
భక్తులకు పంగనామాలు పంచుమంతె:

ఇదొ నా వేదన నీకు సహ్యమగునో
యేమో అదేమింత ప
ట్టదు పో నాకు, త్రయీ శిరోగ్రముల నా
ట్య స్ఫూర్తి దీపించు నీ
పదయుగ్మమ్మది నా హృదంతరమునన్
బంధించు కో గంటి, నా
కదియే చాలు సమస్త విశ్వభువన
వ్యాపార పారాయణా:

మంచి రోజులు

శ్రీ కొండముది హనుమంతరావు

పాత్రలు: రామనాథం, సుభాకర్,
శంకరయ్య, శేఖరం, నౌకరు, రాధ.

* * రామనాథంగారి ఇంట్లో మధ్య హాలు.
ఆకాశం మేఘవృతమయి ఉండటం
వలన నెంజచీకట్లు మరి చిక్కనయి
హాలు తమోమయం చేస్తాయి.

ఒకమగకంతం. “రఘువతిరాఘవరాజు
రాం, వతితపావన సీతారాం, ఈశ్వర
అల్లా తేరేనాం...” అన్న ప్రార్థనా
గీతం మందంగా వినిపిస్తుంటుంది. అంత
లోకి, రంగం కుడివైపు నుంచి ఏవో
ఇత్తడిగిన్నెలు క్రిందపడ్డ శిబ్దం వినిపించ
టంతో పాట ఆపి, “ఏమిటమ్మా
రాధ? ఆ చప్పుడు” అని ఆశ్చర్యంతో
ప్రశ్నిస్తుంది ఆ మగకంతం.

“అ! ఏంలేదు... గ్లాసులుతోమి గట్టు
మీదపెట్టంటే చేయిజారి గచ్చమీద
పడ్డయ్ - అరే! ఇదేమిటి? చీకట్లోనే
పడుకున్నాను!” అంటూ లైటువేస్తుంది
రాధ.

హాలు మధ్యన వెలుగుతున్న లైటు
కాంతిలో కనిపించేది - రంగం మధ్యన
ఒక పడకకుర్చీ; ఎదురుగా గోడనున్న
చిలక కొయ్యకు ఒక వంకెకర, ఉత్తరీ
యము; ఆ పక్కనే ఒక స్క్రీచ్ బోర్డు;
రంగం ఎడమపక్కన ఏధిలోకి పోయేం
దుకు ఒక ద్వారం, కుడివైపున పంట

గదిలోకి వెళ్ళేందుకు మరో ద్వారం;
కుడివైపుద్వారం పక్కన ఎత్తి ఉంచిన
ఒక నవారు మంచము.

పడక కుర్చీలో రామనాథం పడుకుని
ఉంటాడు. పది హే ను రోజులుగా
పెంచిన తెల్లనిగడ్డము, నెరిసిన బట్టతల,
మాసిపోయిన ధోవతి, లాల్వీ-వయసు
సుమారు అరవై సంవత్సరాలు.

రాధ సేతవీర, చీటీగుడ్డ బాకెట్టుతో
అతిసామాన్యంగా ఉంటుంది. వయసు
ఇరవై సంవత్సరాలు. మాటాడే
లిసులో వినయవిధేయతలు ఉట్టిపడుతూ
ఉంటాయి.

రామ: గానులు కాళ్ళమీద పడలేదుగదా?

రాధ: లేదు. కాళ్ళమీద పడితే అంత రవ్వడయ్యేది
కాదుగా? - చేయి జారి గచ్చమీద పడ్డయ్.

రామ: అద్భుతం బాగుంది కాబట్టి సరిపోయింది
పొరపాటున కాళ్ళమీదపడితే ఏమయ్యేది? అది
గాకపోయినా ఇప్పుడు గ్లాసులతో పడేమి
టమ్మా?

రాధ: పడేమీ లేదు - కాఫీగానులు తోయదామని
బావిదగ్గర పడేసి మర్చిపోయాను. ఇప్పుడు
గురుకోర్చి తోమకుచున్నాను.

రామ: (దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి) ధగవల్లిలలు విచిత్రంగా
ఉంటాయ్! మీ అతియ్య గానులతోమటం
కాదుగదా, పనిమనిషి తోమింది సీక్రెతో
నయినా తొలిచి పలుకుదు. నువ్వేమో కాపు
రానికిచిచ్చిన వాటినుండి అంట్లూ, చెంబులూ
తోమకోవాల్సివస్తూండే.

రాధ: ఆమె తిరిగి ఆలా గడిచిపోవాలని రాసిపెట్టి
ఉంది. వాడు ప్రస్తుతానికిలా ఉంది. ఎల్ల కాలం
కదులే ఉంటాయని ఎందుకీ మరోవారి? నుంచి
రోజులు రాకుండా?

రామ: (నిరాశగా, కన్నులీ కన్నులకుండా వచ్చి) హం! మంచికోలాలు!—మనకు మంచికోలాలు?... ఏమో సమ్యక్రాధా! వాకు మాత్రం సమ్యక్ం లేదు. ఏదాడమంచి మంచికోలాలుకోదం ఎదురు తెమ్మలు చూశాను. 'రేపు' మీద విశ్వాసమందుకుని, వెలుగు నింపుకున్నాను. ఆ రేపు నేనయే పరికి నే నూహించుకున్న కంఠికానా హరించుకుపోయేది: నిన్నటిలోకపోయి చీకటిదించుకునేది. ఇలాంటి రేపు తెన్ను గరించిపోయి పయ. వెన్నె తిరిగి చూసుకుంటే నల్లమెడ చీకటి తెలులు, భరివ్యక్తులో! దృష్టిసారీనే చాలుచదిగెనుంటే పలుకుకుంటున్న కటిక. చీకటి... ఒక్క కంఠికదయివా! వీపుంచటం లేన—ఇంకెన్నాళ్ళు పన్ను నేను మోపించేసుకుంటాను?

రాధ: మీరలా అనకండి. నిజంగా మనకు మంచి కోలాలు వస్తయ్. అలాఅని వాకు బాగా సమ్యక్ం ఉంది.

రామ: నువు సమ్యక్ం ఉంచుకో—నేను కొదవను. కాని పన్ను కూడా సమ్యమని మాత్రం చెప్పకు. ఇది మాట ఇంకాక అవధాన్లుతో కూడా చెప్పాను.

రాధ: అవధానా? ఎవరండీ ఆయన?

రామ: నువ్వెఱుపులే. వాకు బాల్యమిగ్గుడు. జాతీకాలు అవి చెప్తుంటాడు. చేతులు చూస్తూంటాడు. ఇంకాకవచ్చి చెయ్యూకాడు. మర్రింకెన్నాళ్ళో హేలనుధించివు. నీ కమాలు గట్టిక్కి కోలా చాలా దగ్గఱలోకి వచ్చింది. నీకు మంచి కోలాలు కొద్దికోలాల్లో నేనెవరయ్—అంటాచెప్పాడు. కాని నేను సమ్యలేదనుకో.

రాధ: ఎందుకిది సమ్యకూడదు? కష్టమఖాలు వెలుగు నీవెలవంటి వంటారు. ఎల్లకాలం చీకటికోలాలే ఉంటాయా? పెన్నెలమలుకురాదు? ఆ అవధాన్లుగా తెవకోగాని నిజంచెప్పాను. మనకు మంచికోలాలు వస్తయ్—అనతి కాలంలో నీ.

రామ: అరెన్చి విల్లు వైలవవాడి నేను; ఇరవై ఏళ్ళు కూడా నిండా లేవు నీకు తిరిగిలోని ఒకరుకుకులను చూసినవాడికి అధిం పుధిం తెలియని దానిది ఆశావాదం నూపోస్తావా—వచ్చివాడా! కొరుగిని వాడిని కొలిపడక వానికమాలు తెలుసుకున్నాను. ఆహారపానీయాల్లో ఏమాత్రం అక్రిద్దచేయని వాడిని ఆలిబాధ ఎంతదారుగమో గ్రహించాను... తింజొప్పి పరిద్రం తినదాకా వ నీగాని తెలియవు. ఈ ఒక్క ఏడాదిలో దారిద్ర్యం అంటే ఏమిటో తెలుసుకున్నాను. దాని కోరల వాడికి పరిఅయను; దాని కరాలవేడిని

గ్రహించాను. అది మనసి నెంత బలహీనుడేగా, అసమ్యక్తుడేగా చేస్తుందో అనుభవంచ్వాకా తెలుసుకున్నాను. నీ చేయాకావుగా! మర్రిలోంచి లేచి లెటు చేసుకునే ఒకకూడా లేక... అలా చీకట్లోనే పడుకున్నాను. అది ఏమిటంటా?—బలహీనతగదా? నీ చేతులు బోసిపోతుంటే, నీమెడ బావురుతుంటుంటే—మానూ ఊగుకుంటున్నాను. అదేమిటంటా?—అసమ్యక్తగదా? ఈ ఘటం ఇలా దాటిపోనాలిందే. మంచికోలాలు నేని ఇక ఈ జన్మకులేవు. వాకు మంచికోలాలు రాకపోయినా దిగులుపడను నేను. ఇంకెన్నెళ్ళో బ్రతికు నేను కాని మీ విషయమే ఆలోచిస్తే... వాకు ఎక్కడలేనిదిగను. ఎంతో నుబూ.

రాధ: మీరలా అనకండి మామయ్యగారూ వాకుండే చెబువై పోతున్నది.

రామ: సరే అనేద్రాయమ్మ. ఆ విషయం గురించి మనం మాట్లాడుకోవద్దు. ఇవాళే కాదు—ఎన్నటికీ. ఎలా రానీ పెట్టిఉంటే అలాగడు వ్రయ్ కోలాలు, మం తెలియక అనుకుంటాంగాని—మన మనుకున్నట్లుగా జగురుతాయా ఏదయినా?—జరిగితే లేనిదేమంది? అప్పుడు ప్రపంచం ఇలా ఉండేదికాదు. అది మిన్న పగలలో పట్టి అవుతూ ఉండటంతో పరిపోయిందిగాని, లేక పోలే ప్రపంచం ఎలా ఉండేదో ఎవగు చెప్పగలరు? దాని విలువలే జేటుగా ఉండేవి; దాని ఎల్లలే మారి ఉండేవి — అదంతా సరిగాని అల్పాయేడి? ... అధీనుమంచి ఇంకా రాలేదా?

రాధ: ఎందుకు రాలేదు. వచ్చారు. వచ్చి కాఫీ త్రాగి అలా బాగాయి పోయారు. — రేపు పండుగ కదా?

రామ: రేపు పండుగా? ఏం పండుగ?

రాధ: రేపుగాది పండుగ కదండీ—మర్రిపోయాగా?

రామ: అవును మర్రిపోయాను రాధా. అయినా గురుంటే మలుకు ఏంలాధిం? పండుగాని నేనేం చేయాలను చెప్ప. క్రిందటిసంవత్సరం ఉగాదివాడు ఈ ఇల్లంతి కళకళలాడింది!! ఇల్లంతా ఆనందమే! ఇంటిలిపాడికి కొలిపట్టయ. ఎక్కడదూకినా సంతోషమే—వరాలు రాలేదన్న ఒక్కవిచారం తప్ప మీ అత్తయ్యకు సంవత్సరాది పండుగంటే ఎంతో సర్. వాడున్నే లేచి తిలంటి పోసుకుని, కొలిపటలు కట్టుకుని, వేపతావు పచ్చడి తిండే ఉడుకునేది కొదవకో—ఆ కోలాలు పోయినయ్. తిరిగి రమ్మంటే రాని

రోజులని. ఇక మనకు గాదులేవు; ఉపస్థు
లేవు—ఆకలిగా రెవరో అన్నట్లు.

రాధ: అదేమిటండి—అలా అంటారు? ఉన్నంత
లోనే జరుపుకుంటాం పండుగ.

రామ: పిచ్చికిలా! ఉన్నంతలో జరుపుకోవటానికీ
అసలు కొంతన్నా ఉంటేకదా! నీకు తెలియ
దేమోనాని శేఖరంచేతిలో ఎత్తిని ఏగానీ
అయివారేదు. నీ పిచ్చుగాని—ఇక మనకు గాదు
లేమిటి? ఉపస్థులేమిటి? అవన్నీ ఉన్న
వారితే. వాళ్ళికి దిన దినమూ ఉగాదే. మీ
మీదమూ ఉపస్థు.

రాధ: ఎంతెచ్చె కంటి కాలవ్వాదు. మన తాతకుకు
తగ్గట్లు మనం జరుపుకోవచ్చు.

రామ: ఎలా జరుపుకుంటాం చెప్పు. శేఖరం చేతిలో
ఎత్తిని ఏగానియినా లేదని చెబుకుంటానికదా!

రాధ: ఎవరో ఒకర్నడిగి ఒక పదియూపాయలు అప్పు
తెస్తామన్నాడు.

రామ: అప్పా? పది రూపాయలు. అప్పుగానా?
ఎందుకు రాధా? ఇప్పటికి మన మొంతి
రాకీయో తెలుసునా నీకు? పాలనాడికి పది
పూసు రూపాయలు; పెలుసునుదిగికి పది
రూపాయలు; కలుపులో అధికమాన మప్పట్లు
మొన్న నేను మంచాన పద్దెనిమిది మంగులకిని
మహేశ్వరందగ్గర అప్పు తెచ్చినది ముప్పై
రూపాయలు; చాక్కల కాయలినీవ ఫీజు పాతిక
రూపాయలు. ఎంతయిం దిప్పటికీ?

రాధ: ఎవరైనూపాయలు.

రామ: అదే. ఎంత?—ఎవరైనూపాయలుకదా?—
ఇవన్నీ కాక క్రిందటివెల అదే పాతిక రూపా
యలు—అన్నట్లు ఇవ్వాలి ఎన్నో తాగిం?

రాధ: ముప్పైఒకటి.

రామ: ఇంకేం మరి? ఈ వెల అదేకదా ఇచ్చు
కోవాలి. రెండు వెలలది కలిపి యాభై రూపా
యలు. అదొక ఎవరే—ఇదొక యాభై. వెరిసి
నూలుముప్పై అన్నమాట. మనవాడి కొచ్చే
జీతమెంతి? బోలా బోటిగా నూరు రూపా
యలు. ఈ వెలజీతం నూరు రూపాయలూ
అప్పుకొని తీసేసివా ఇంకా ముప్పై రూపా
యలదాకా రాకీ మిగులునుంది—పైగా వెల
కోజాలు గడిస్తేగాని మర్చి జీతంరాదు. ఇలాంటి
పరిస్థితిలో పండుగని ఇంకోపది అప్పు తెచ్చు
కోవటం ఎందుకురాధా?—ఎవరయినా వారి
దిలిచి ఇచ్చినా...

రాధ: అదేమిటండి? అప్పులున్నయ్—అది పండుగ
లేసుకోవటం మామమంటామా? ఏదాడి ఒక

పారి వచ్చేపండుగ. అదీగాక ఆనాడు పంత్
మంగా లేకపోతే ఏటి! ఏదాడి అలాగే
ఉంటామట.

(సుధాకర్ ప్రవేశిస్తాడు. కాశీకి వూరెంటిని
అతిరి అలంగరగ — నెమినూటు — మాట
తీరుచెప్పాయి.)

సుధా: నవ్వచేసి మాటికి నూరుపాళ్లు నిజం.

రాధ: ఏమిరా సుధాకర్: కులాసానా?—ఈ మగ్గు
అసలీలు రావడమే మా నేనా?

సుధా: ఒక్కటే కురుపెటా ఆక్కయ్యా! నేను
రాంలేకపోతే నీకు కలుగుచెస్తాను; లేకపోతే
బండి కట్టించుకుని మియింట్లో దిగుతాను.
రాలేనూ, కలుగులేనూ—అంటే ముప్పులలా
కాఫీ త్రాగుతూ, రెండుపూటలూ సుఖగా
భోంచేస్తూ, కోజాకు ఎంతలేదన్నా పదిగంటలు
నిద్రపోతున్నట్లేననుకో—కానీని మంచినీర్ని
పావ?

రాధ: ఏమిటో సుధాకర్? ఎప్పుడు వచ్చినా నవ్వ
డిగేదాకా మంచినీర్నియ్యాలన్న మాట జ్ఞప్తికి
రాదు.

సుధా: (భావగర్భితంగా) జ్ఞప్తికి రాకపోవటం
కాదులే ఆక్కయ్యా!—నాకు తెలుసును...
మంచినీర్నియటం మర్యాద తగ్గువని నీ ఉద్దేశం.

రామ: అదికాదులేనోయ్. కుర్రవాళ్లు కదూ మీరు.
కాఫీనాలకన్నీ మీరే! కూర్చోండింన్న
ఎన్నో మీరు? ఇక మా ఇంట్లో పచ్చిమంచినీర్ని
ఎందుకు తాగుతావని రాధ ఉద్దేశం.

సుధా: యు ఆరే భరోసా మిస్తేకెన—అలా అన్నం
దుకు తీమించండి. ఆక్కయ్య ఉద్దేశం అదేనని
ఒప్పుకోమనండి మాదాం.

రాధ: (మానం)

సుధా: ఈ తిమ్మడిమనసు ఆక్కయ్యకుమాత్రం తెలి
యదా? ఆక్కయ్య అపొయ్యంగా ఇచ్చిన
మంచినీర్ని—మీ మాటల్లో చెప్పాలంటే
పచ్చి మంచినీర్ని—పంచెధక్షిగ్గ పరమాన్నా
లని మించుతీయ్; అమ్మకి సమంగా ఉంటయ్.
అందుకే నే చూడండి!—ఎప్పుడు మీ ఇంటికి
వచ్చినా అడిగి మరీ తాగిపోతామ మంచినీర్ని.
(రాధ తృప్తిగా నవ్వుకుంటూ వంటగదిలోకి
వెళుకుంది.)

రామ: (మెల్లగా, పగంపగ్గరిగా) అందరూ అలా
అనుకుంటే యీ బ్రతికి చెడినవానికీ ఏ దిగుకూ
ఉండవు.

సుధా: అదే! ఏమిటి? ఏదో అంటున్నారే?

రామ: (తోట్రుపడుతూ) అనా! ఎంతడు.

రాధ: ఈ అక్కయ్య అనేమాట మాటికి నూరుపాళ్లు నిజమని నా ఉద్దేశం. మీరేమంటారు?

రామ: ఏ విషయం నువ్వనేది?

సుధా: అనేమిటి—నేను వచ్చేయందు అవలంలేదా— సంపత్తిగారివాడు సంతోషంగా లేకపోలే... ఏటికి ఏదాని అలాగే ఉంటాను, అని. ఈ విషయం నాకు అనుభవంలోకి రాక పోయినా— చిక్కినీస్తాను.

రామ: ఏమోతప్పయ్యే! వాకు మాత్రం నమ్మకం లేదు. (కొందరి సంవత్సరం పండువాడు ఇంటినిండా సంతోషమే. పండుగ వచ్చిన వెలసోజాలకల్లా వ్యాపారంలో దెప్పరిస్తాం. ఆపట్టి నుంచి కమలా, కన్నీరూ. దీనికేమంటావ్—యరి?)

సుధా: కాంగం చెప్పలేను కాని—వాకు మాత్రం నుడి నమ్మకం ఉందింటే.

రామ: ప్రతినిత్యం అనుభవంలోకి వస్తేనేగాని నమ్మకూడదని నే నెనను. కొన్ని సత్యాలు ఇతియల లేవికలనుండి, అనుభవమంది, తెలుసుకో వాలి. కాని నీ అనుభవం అబద్ధమని చెప్పే విషయాన్ని నువు నమ్ముతున్నావంటే—అది మూఢ నమ్మకమే అవుతుంది. నాకు మరి ఆశ్చర్యంగా ఉంటుందోయ్—ఈ రోజుల్లో నీవంటికోలేక నూడెట్లన్నే పలుకు నున్నట్లున్నయ్ మూఢ నమ్మకాలు.

సుధా: దయ్యల్లా పలుకుంటున్నాయ్ అంటారు— అంటేనా?

రామ: అదిగో చూశావా? ఉపమానంలో కూడా దయ్యం - నువ్వై చూడబడి - వచ్చింది

సుధా: ఏదో నోటికి వచ్చింది అన్నాను. అంటేగాని.

రామ: నువ్వేమిటం తప్పుపలంలేదోయ్ నేను. మీ అలోచనలు ఏ పరిస్థల్లో తిరుగాడు గున్నాయో— మీ మాటలు తెలుసుకున్నయ్ అంటున్నాను. దయ్యంలా అని అడకపోతే అప్పులవాళ్ళ అప్పులు కుప్పయ్ అవకూడదు. అతి నవనంగా కాలాను సుఖంగా ఉంటుంది ఉపమానం.

సుధా: ఇఫ్ యు డోంట్ మైండ్—ఒకమాట చెప్తాను.

రామ: (మాట్లాడడు. ఏమిటి? - అన్నట్లు. సుధాగారి మొహంలోకి చూస్తుంటాడు.)

సుధా: మీ ఉపమానం మీ అలోచనలను కట్టకం చేయటంలేదా?

రామ: (మొహాది శేషిస్తుంది. ఉచ్చితమైన తిరిగితి మయిన ఉక్తకం అగమకో ప్రయత్ని మ్నా పరార్లు చెప్తుంటాడు).

రాధ: (ప్రవేశమా) ఇదిగో నుంచిసిక్కు. చింతలో ఎక్కడంటేను వాదిలో తోడుకు రావాని నీ వచ్చింది. అలవ్యమయినట్లుంది.

(సుధాగారి మంచిసిక్కు (వాని రాధ కిస్తాడుగ్గాను)

సుధా: నువ్వేమయినా అనుకోగానీ అక్కయ్యా! రోజూ సాయంత్రం మీ ఇంటికి వచ్చి, నీ చేతి విడుదలగా ఇచ్చే మంచిసిక్కు గ్గానెను తోగాలని అనుకుంటూ ఉంటాను.

రాధ: నీది మరి చిచ్చితం. పెరట్లో వానిసిక్కునాని విన వాటరయినాకాదు.

సుధా: అనే వాటా అర్థం కాదు—అయ్యతీ (మం గా ఉంటాయనుకో. ఆ మాధుర్యం ఎక్కడినుంచి వస్తుందో గాని ఈ సెల రోజులనుంచి బోలెడ బోయా నే...అని తిలించి బోయానంటే నమ్మకం.

రాధ: ఏం—ఎందుకని రా లేకబోయావు? అంత తీరని పనేమి వచ్చి పడ్డది?...కాలేక ఎక్కువ లా ఏమిటి?

(రామవాదం—నిజమాదీలే నిష్కరం అనుకోవటం—ఎందుకని తిలించాడో ఏమో—అనేకం అణుకుకుని వారిద్దరి మాలా వింటుంటాడు)

సుధా: ఎక్కువ గొడవయితే అలాగేలా తీరిక చెడుకుని వచ్చే వాడినే. అవన్నీ కాలే, అగ్గులలో నే అయిపోయాము. ఆ మాధుర్యం, అవేలిష్ట: కూ ధితుపమి అవేలిష్ట: కూటకున్న మొరసంపే దరుసుకుంటుంది.

(రామవాదం సక్కు గా నివృత్తాడు)

రాధ: నువ్వేమిటి వార్తం కావటం లేదు. నేను అడిగింకోమిటి?—నువు చెప్పేదేమిటి?

సుధా: నువ్వేడిగింటే నే చెప్తున్నది. మామయ్యగారి కరిమయింది గాని—ఉపమానం మళ్ళీ పాలించింకొనుపన్నది లాగా పురాతనకాలానికి సంబంధించింది—అని నివృత్తున్నట్లున్నాను.

రామ: (నివృత్త ఆత్మకంటూ) ఈరోజులో ధరిమ మానీ ధితుపదే ధార్య ఉందివా నీ ఉద్దేశం?

సుధా: నా ఉపమానమే అయిందన్నమాట. క్రింది చాలి అనుభవజ్ఞులు. నేవలం ప్రహ్వచారి నీకు. అలాంటి విషయజ్ఞానం కూర్వం. ఏదో కుటూ హలం కొద్దీ చెప్పదలచుకున్నది నూటిగా చెప్పకుండా సాక్ష్యం చూపించి 'అసలు విషయం అర్థంచేసుకోండి' అందామనుకున్నాను.

రామ: నీ కుటూహలం సంతోషించదగ్గది కాని కొన్ని సత్యాలు కాలాన్నిబట్టి మారిపోతుంటాయ్— అన్నది జ్ఞప్తిలో ఉండకోవాలి. ఆ మాధుర్యం నేను ఒప్పుకోనూ, నాకు తెలియవూ—అంటే

తెలివి తక్కువవాడికింద జనుకడితుంది జగం; భావదనునిగా పరిగణిస్తారు లోకులు.

రాధ: ఇంతి! మీరేదీ—ఈరోజులో అడదాని! ధర్మంలే ధనులేదా?

రామ: ఎక్కడో నూటికి కోటికి ఒక మనిషి ధనుపది వస్తు ధర్మమహావి మత్స్యశ్వాశమకో...

రాధ: కా విషయం ఎందుకులెండి?

సుధా: అదేమిటి అక్కయ్యా! మత్స్య మరీ ఇంతటి పిసికరగా ఉంటావే? నీ విషయం నీమందు చెప్తంటే వివాహం ఉండదు నీకు!

రామ: ఎందుకుండోయ్ ఎంతకయ్యా? మంచిగానీ చెబుగానీ తిలవిలించి ఎవరయ్యా తెల్లవాడూ అంటే చెవులు నిక్కపొడుచుకుని వివరం! మీ అక్కయ్య మింహాయింపేమీ కొడు. మావరసహజమి—

రాధ: పరే చెప్పండి. కాదన్నావా?

రామ: యాకానా సుధాకర్?

రాధ: పరే. ఇది మరీబాగుంది. మీ ఇద్దరూ చెప్పకోండి—నేను పోతాను.

సుధా: నో...నో. మత్స్యందారి అక్కయ్యా! స్త్రీ పాత్ర లేకపోతే వాలకం రక్షిస్తుందా? మత్స్య లేకపోతే మా ఇద్దరి సంభావన—లైఫ్ లెస్, అంటే విధిలేక ఉండేమా?

రాధ: అయితే ఎన్నోక పాత్రకింద కట్టవస్తుంటా!

సుధా: నో...నో. ఉపమానం చెప్పాను. అంతే! నిన్ను మాత్రం—లైఫ్ ... ప్రాణంగా చెప్పాను. అన్నట్లు ఈ పాత్ర ఉపమానం అతి ఎవ్వరగా పట్టించే - ఏం మామయ్యగానూ!

రామ: ఉపమానం బాగా నీకుంది కాని విమర్శవచ్చే పరికి ఎదుర్కొనుకోలేకపోయావు. రాధ వాలకంలో పాత్రే. ఒక్క రాధేకాదు—మత్స్య, నేను, అందరినూ ఈ జగత్తు ఒకంలో పాత్రధారులమే.

సుధా: అంతేపంటారా?

రామ: ముక్కాటికి అంతే! లోతుగా ఆలోచిస్తే మన మంతా మట్టిబొమ్మలం...రిధి చేతిలో కీలు బొమ్మలం. మన చేతిలో ఏంలేదు; మనం చేయకలిగిందిమీలేదు. కేవలం అలలం...నిర్జీవులం. పురుషుడూ, ప్రాణంకలవాడూ—మాత్రం ఒక్కడే; ఈ పాత్రను నూపొందించి, వాలకం అడిగిస్తున్నాడు.

సుధా: లోకులు కోధించి నా ఉపమానం సమాధిగా వాళించారేకాదే!

రాధ: ఇంతి! ఆసలు విషయం చెప్పటంలేదు—మీరిద్దరూ!

రామ: దారికి తనున్నాను—మత్స్యశ్వాశమకో. ధర్మమహానీ నీకు ధయించెను; గౌరవం ఉంది. మా తమ్ముడిమాకులు సంస్కరించుకుంటున్నారంటే—అది మొదటి ఆపలేనూత్రం 'కీర్' చెయ్యగలుగు...చాలా మరీవగా యాసుంది. వాడి మాటకు విలసిలుకు; వాణి గౌరవించు. రాధా, సంధ్యా—ఈవాడు స్త్రీ లోకంలోని గెండు తిరగకు లకు ప్రతినిధులు. విషయ విధేయతలన్నవాళ్ళు ధర్మం గౌరవిస్తున్నార...కొంచెం తలచి నున్నవాళ్ళు ధర్మం అగౌరవిస్తున్నాడు. అంతే కాని ధర్మమహావి ధనుపదేవాళ్ళు ఈ రోజులో లేరు. ఉంటే చాలా తక్కువ—రెక్కలో! తీసుకురావడం సంభ్య.

రాధ: సుధాకర్ అనేది ఇంతి! ఎమిటి?

సుధా: అడవి ధర్మం ధనుపదేవాళ్ళగా, విద్యార్థులు పరీక్ష అంటే దికుస్తారు—అది చెప్పకచ్చాను కాని మామయ్యగారు అడదాని! ఈరోజులో మొదటంటే ధయించేదంటున్నాను. విద్యార్థుల్లో మాత్రం పరీక్షను గొందించే తిరగతి, అగౌరవించే తిరగతి—అంటూ గెండు తిరగతులేవు. పరీక్ష అంటే ధనుపదేవాళ్ళు, రియలపడి వాళ్ళు ఉన్నాను. నేను మొదటి తిరగతి చెందుతాను, పరీక్ష చేయించేచాలా—నీళ్ళు గుచ్చించవు; ఆన్యం సయించుకు; నిద్రపట్టకు.

రాధ: అయితే ఈ నెలలోజలమంచి ఏద్రాహారాలూ మాని పుష్కలలో కుస్తీపటాచి వస్తుంటా. బాగాచాలావా?

సుధా: బాగానే ప్రాణానుభవే. ఇంకా ఒక పరీక్ష ఉంది—ఎల్లండి. రేపు ఉగాదిపండుగాయను మత్స్య నిలకపోయినా పొడున్నే కచ్చి చేపలావు పచ్చితిరిపోయిరాను.

రాధ: అంతకన్నావా? మర్రింకా పరీక్షలయి ఇంటి కర్మాచేమా అనుకుంటున్నాను—ఈ నెల రోజులనుంచీ కపటకపోయి. మత్స్య వచ్చే ముందు చేపటి పండుగనించే ఆలోచిస్తున్నాం.

సుధా: ఎక్కడయినా ఉండనీ—ఉగాదివాటికి ఇంటికికొలిపించే! అమ్మ ఉరుకోదు; తలంటివాసి, చేపలావు పచ్చితిరిపిస్తేగాని అమ్మకు త్వ ప్రితింపెను. అమ్మ పుట్టిల్లు మేనమామ దిగితా—అన్నట్లు మా అమ్మవిషయం నీకు చెప్పటమేమిటిలే! కాని ఈ సంకల్పం ఈ బైటి ఎగ్గాను ఒకటితిరిగి పన్ను ఇంటికి పొనకుందా రేసింది.

రాధ: మా అర్చియ్య, మీ అమ్మ ఒకరం మన
పులురా సుధాకర్ !

రామ: అవును సుధాకర్ ! మా వరాలు, నవ్రా —
ఒకేరకం మన సత్కృతికి తెంగుతారు. పెళ్ళి
అయి కాపరానికి బోయినా ఉగాదికి ఇంటికి
వచ్చి తీరాల్సిందే అది. అది రాకపోతే వాళ్ళు
ఉరుకోరు; రాకుండా అది ఉండేనూలేదు. —
ఆ అమ్మ మానుకోవడంలేదా? మీ అమ్మ
కోరుకులు. నాలుగేళ్ళకుంచి వరాలు ఎక్కడో
దూరదేశంలో ఉంటున్నది. ఉగాదికి రాతే
పోతున్నది..... దానిమీద ఎంతగా ఆరాలు
పడుతున్నాయి? ఈ ఏడూ రాదు. అదిరించే
అమ్మ లేదు... పండుగంటే ప్రాణపూసంగా
మానుకునే ఆ ప్రేమయ్యారీ లేదు. ఇంకెందుకు
వసుంది వరాలు? — ఒక వేళ రావటానికి ఏలు
పడినా... (క్షణం ఆగి) — ఒకవిధంగా యానే
కానికి, మాటా అది రాకుండా ఉండటమే
మేలు.

రాధ: ఆదేమిటండీ; అలాగంటారు. వదిలరాకుండా
ఉండటం ఉధియాలమా మేలా?

రామ: అవును, ఉధియాలమా — ఒకవిధంగా కాదు,
ఏన్నోవిధాల — మేలు. ఈ పరిస్థితిలో వరాలు
రావటమంటే — వద్దు, వద్దు. ఉపాయం
కుంటేనే ధియమేస్తున్నది.

రాధ: అవసరంగా మీరు గౌరవించే కొండంతలు
చేసుకుని ధియం పెంచుకుంటున్నారు. మన
ఇంటికి వచ్చివచ్చాళ్ళు, మనమీద ప్రేమ కొద్ది
వచ్చివచ్చాళ్ళు-మనలోపాటే తింటారు. ఇక్కడ
ప్రధానం ఏంటిన్నామనికాదు; ఎంతవరకు
ఒకేరకం ప్రేమించుకుంటున్నారనేది.

సుధా: నా మనసులోనికూల చాలా ప్రస్తుటంగా
తెచ్చువు అక్కయ్య! హ్యాప్! మా
అక్కయ్య చెప్పింది నా సతం మామయ్య
గారూ! నేను రేపు మీ ఇంటికి వస్తావన్నామా
అంటే—పది స్వీట్లు, ఇరవై హట్లు తివాలను
కున్నావా? ప్రేమతో పలకరించి, అప్రాయం
గా అదరిస్తారని; మనవిచ్చి మాటాడుతా
రని. వచ్చియమన్నా నా తెవరయినా కోరు
కునేది పరిశ్రమేమేగామరి? పెద్దవాడు మీరు.
అనుభవజ్ఞులు. మీకు నేను చెప్పడగవాడిని
కాదుకోండి (క్షణంఆగి, రాధతో) నాక
కన్పించేమిటి—అక్కయ్య! అభీనుమంచి
ఇంకారాలేదా?

రాధ: అభీనుమంచితచ్చి బజారుకుపోయాను. రేపు
పండుగకు నామామలు తీసుకురావడం?

సుధా: నేను వచ్చేయంటే వెళ్ళాడా—ఏమిటి? ఇంత
వరకు అతీ, గతీలేదు.

రాధ: చాలాసేపయిందే వెళ్ళి!

సుధా: ఏడి? మరీ—నేను పోవాతే.

రాధ: ఎవరి దగ్గలయినా అప్పు తీసుకుని, సామాను
కొనుక్కు రావాలన్నాను. బహుశా అందు
కాలసగ్గమయి ఉంటుంది

(రామవాదం ఒక్కసారి రాధవంక తీవ్రంగా
చూస్తాడు—ఆమె ఆ నూట చెప్పటం తిప్పు
అన్నట్లు. మామగారి భావం అర్థం చేసుకున్న
రాధ తిదితిప్పును సమర్థించుకో ప్రయత్నిస్తుంది)

రాధ: అనా! అదికాదు సుధాకర్. ఎవరూ మీరావకు
రాకీ ఉన్నామట. ఆ రాకీ వసూలు చేసుకుని
సరుకులు చేవాలన్నాను.

సుధా: అక్కయ్య! ఎందుకు నా దగ్గల కాస్తావ?
ఇవ్వాలి తాటిపూ వాకు లాగా కావకం ఉంటే,
మొన్నే ఒక్కటి తీరితే ప్రభువాంకంలో ఉన్నా
సంపారంలోని కష్టముఖాలు కొంతవరకు
తెలుసుకునే మృదియం ఉంది వాకు.
ఇప్పుడు బోంట్ మైండ్—యామ్! పోయి
ఒక ఇరవై రూపాయలు పంపిస్తాను...

రాధ: వద్దు, వద్దు—సుధాకర్. మీ బాం ఎలాగోలా
అప్పు పుట్టిస్తారు.

(రామవాదం వంక చూస్తుంది) ఫిర్యావేదు.

రామ: అక్కలేను సుధాకర్! మా వాడికి రాకీ పెట్టే
స్నేహితులు చాలా మంది ఉన్నాను. అం
దిరులేదు.

సుధా: అందరికీ వెలుఖరే గదా! అందరి ఇళ్ళలో
పండుగ ఖర్చు ఉంటుంది. అప్పు పుట్టక
పోవచ్చు. పెద్దది చూడండి! ఎప్పుడూ నా
జేబులో ఎంతిదిన్నా పది పాతికాంటూనే
ఉంటాయి. కాని ఇవ్వాలి స్నేహితు బోకను
తొందర పెట్టటంలో జేబులో ఉన్న అయిదు
రూపాయలలోనే వచ్చేకాను. బజారులో
ప్రెండు కన్పించి—పరీక్షించులాగా ప్రాకాపు,
పార్టీ చేయాలింటిందేవిని పట్టుపట్టి ఐస్ పార్లకుకు
తీసుకుపోయాను. నాలుగురూపాయలు ఖర్చయి
ఒక రూపాయి దిగింది. యామ్! పోయి ఒక
ఇరవై రూపాయలు పంపిస్తాను—తీసుకోండి...
ఉరికి నే వద్దు, అప్పుగానే తీసుకోండి—

రామ: వద్దు సుధాకర్! అయిదవార్షిదగ్గల అప్పుతీసు
కునేటాతే అధమగమయిన పని మనోకటి
ఉండదు—ఇలా అన్నావని మనోలా భావం
ఉకు. పాస్టరుధింపింది తెచ్చు కరోరసత్తి

మిది. ఈ ఏడాదిలో—వ్యాపారంలో పెట్టు
లిస్తు ఈ సంవత్సరం ఇలాంటి కొత్త సత్వాల
చాలా తెలుసుకున్నాను; ఇదివరలో తెలిసినవి
అనుభవంలోకి తెచ్చుకున్నాను.

రాధ : అవును సుధాకర్ ! నువ్వు చెప్పినట్లు పంపించవద్దు.
మీ వాన్నగారికి తెలిసే బాగుండదు. ఎన్నో
విధాల అనుకుంటారు. నీవు తెలియదు—చిన్న
వాడివి.

సుధా : కాదు అక్కయ్యా! వాన్నగారికి ఎలా తెలు
సుంది చెప్పు?

రాధ : నీవు తెలియదు. ఇలాంటి విషయాలు ఒకడు
చెప్పకనివరంలేదు. చాలంటిలవే తెలుస్తాయి.

సుధా : మా వాన్న మనస్థైర్యం తీర్చిందేమిటన్నావు
గాని—అవసర సమయంలో అక్కయ్య వా
సహాయం తీసుకోవటంలేక—అది నే నను
భవించే రాధ అర్థంచేసుకోలేక పోతున్నావు.

రాధ : నిష్కర్షం చేసుకోలేదనుకోవద్దు—సుధాకర్ ! పరిస్థి
తులుంటుంటివి. ఏం చెప్పాం...చెప్పు?
(చిధిదవ్వడం దగ్గర పోస్ట్ వార్ ! అన్న శబ్ద విని
సుధా, రామవర్ణం వెలుపలిపోయి బెర్లిగాం
తీసుకుని పోయింది) వివాదు)

రామ : మానుసుధాకర్ —ఇకేమిటో! జోడు లేకపోలే
రాత్రికి అక్షరాలు కనపడవు.

సుధా : (వదిలి) మీ అమ్మాయి -వరలక్ష్మి — వస్తున్న
దండి.

రామ : (సంభ్రమమై క్యాలతో) మా వరలా? వస్తు
న్నవా?—ఎప్పుడు సుధాకర్ ??

రాధ : ఎప్పుడు వస్తున్నది? అందులో ఆ విషయం
లేదా?

సుధా : ఎందుకులేదా? ఉంది. ఇవ్వారే మెయిలుకి.

రామ : ఇవ్వారే మెయిలుకి! నేను చెప్పలేదా! కాని
మనసు, నీ మనసు ఒకటే సుధాకర్ ! ఏ
మాత్రం విలుచిక్కినా ఉగాదిపండుగక్కాలు
కట్టకొని ఇంట్లోవాలుతుంది అయితే—మెయిల్
ఎన్నింటికి వచ్చేది?

సుధా : ఏమిన్నరకమంటాను.

రాధ : ఇప్పుడెంతయింది?

సుధా : (వాచీమానుకుని) ఏమిగంటున్నది పరిగ్గా
రామ : ఇంకో అరంగులేవన్నమాట వ్యర్థమింది.
ఇంకో అరంగులలో వావరాల్ని...వావరాల
తల్లినిమావాను. కాదా! వరాల్ని మానీ ఎన్నో
యింకో తెలుసువా?

రాధ : నేను కాపురానికిరాని ముందు కదా?

రామ : నువ్వు కాపురానికి రాని ముందేమిటి? నీ పెళ్ళికి
వచ్చింది, అప్పుడెంతా ఎన్నోకోలాలు లేదు.

మాను నిద్రలకగానే చెప్పిపోయింది. అంతే;
మళ్ళీ తాళేదు. అసలు ఉద్యోగమేకాని దాని
ధింకు—ఒక్కసారి మాదా పెళ్ళవు దొరకటం
లేదుట. అయితే స్వయంబున్న మాట—దాన్ని
మానీ! అప్పటికి మనకి దాగివ్వాలేదు.
కావలసినంత ధనం...కొట్టించడా ధాన్యం.
వ్యాపారముంది మా కావ! తీసి కల్పించా
కథరా గాలికి తీసికెట్టింది; లేదా అందని అగా
ధాల్లో! తో నేనుంది. పట్టుకుంది బంగారము
యిందా అవుతుంది; లేదా ఎందుకూ పనికిరాని
బూడిదయి పోతుంది. (బతుకుగా, బాధగా)
ఎలా రాధా?—ఈ అందని అగాధాల్లోంచి
వావరాల తల్లిని మాచటం? ఈ మాసిపోయిన
గుడ్డలూ, యీ పెరిగిన గడ్డలూ—మానీ వా
వరాల మృత్యుం చేయి (పక్కలయి పోదా?
ఎలా రాధా? ఎలా? అప్పులకేంద ఇంతి పేదా
జమకట్టా...ఇందులో ఒక భాగంలో పాతిక
రూపాయలీచ్చి ఆరే కుంటున్నామంటే—వా
చిట్టితల్లి మనసు సంతుభితుయిపోదా? ధన
వంతుకు ఎంతటి దాగుణ పరిస్థితి కల్పించాడో
మాకావా రాధా! ఏం చేరం చేకాడని ఈ దీమ
డికి ఇంతి కింకీ విధించాడంటావు?

రాధ : (కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటుంది)

రామ : అయ్యో! అసలు రాధా! ఏమిమన్నావా?
వంటలటించుకున్న అకావాదం ఒక్కసారి
ఆరింయిపోయిందే? పిచ్చితల్లి—ఏవ్వకు,
ఏవ్వక—అంతి తెంతయిపడిలే ఎలాను? ధర్మా
లేదు. నేనున్నాను. ఏమిట చచ్చివా నిలువ
తిగ్గు. నేను చిరికిపోయినా, వా గౌరవ
మర్యాదలు పరిపంకాలేదు. అధిమానం వదులు
కని అడగాలేగాని పరిధికి పుట్టకపోదు. నిమి
షాలవిదా మనకు కావలసినంతి వైకం తెనాను.
తెచ్చి వరాలువచ్చే వేళకు ఇంట్లో వసంతం
పండిస్తాను. పిచ్చిపిల్లా! ధయివవకు (దైర్యం
బ్రాహ్మణ పుంజుకుని) సుధాకర్ ! బ్రేమెంతి
ఉందన్నావు?

సుధా : రైట్ ప్రమోయితే ఇంకో అరంగులు ఉంది.
(రైలుగంటి నేపథ్యంలో వినిపిస్తుంది)

రామ : అదిగో! మెయిల్ కేటాగుంది—మొదటిగంట
కొట్టాను. ఇక అలస్యంవేసే లాభంలేదు. అర
ంగులలో మెయిల్ వచ్చేస్తుంది. ఆ మెయిల్లో
వాచిట్టితల్లి వస్తుంది....

సుధా : మామయ్య గారూ! ఒక్కమాట. మీరు
మకోలా భావించి మీ కేంతివెట్టు కావాలో
చెప్పండి. అయిదు నిమిషాల్లో తెచ్చిపెట్టాను.

రామ: సుధాకర్! ఇంతాక ఒకపారి చెప్పాను. నీ దగ్గర తీసుకోవటం వయస్యంకాదు. ఎప్పుడు బలవంతం పెట్టావంటే బాధ పెట్టించే గాని నాకు ఇహాయం చేసేవారు కాదు. నా తిప్పలు వచ్చు ప్రసవాయి. రాధా! ఏదీ ఆ ఉత్తరమునూ, చేతి కర్ర—ఇట్టియే.

రాధ: అవెందుక?

రామ: ఏం చేస్తాను మరి? నా కర్రలతోనం... నా ప్రాణంకోసం... అభిమానం చంపుకుంటాను... అవును! అభిమానం చంపుకుని ఆ సుబ్బయ్య పెట్టిన బతిమిలాడి—రేపు పండుగకు కొనాల్సిన పానుగ్గి, మంకంబరికి కొత్త బట్టలు... చివిగిపోయిన గుడ్డలలో మనల్ని వరాలు చూడకుడిను. మనం చితికిపోయినట్లు తెలియకూడదు కానీ వరాలకి వంగపండు వంగంటే ఎక్కడి లేని ముక్కునా! మంచిన ఫలిదెవరి వంగపండు వంగ నీయ్యచీర ఒంటి చేపాను. స్వరగా ఇయ్య రాధా!—ఉత్తరమునూ, వంకీ కర్ర—

రాధ: చీకట్లో మీరేం పోతారండీ? మీ అబ్బాయి గారినీ రానీయండి—పంపిస్తున్నాను.

(రామవారిం చిలక కొయ్యకు తిరిగించిఉన్న వంకీ కర్ర, ఉత్తరమునూ తీసుకుంటాడు.)

రామ: అనాకా... బాధించేదు రాధా! నాకు ఎప్పుడు వరదో ఏమో. ఈలోగా వరాలు రాదు! వచ్చి మన ఈ పరిస్థితి చూసిందంటే కంట తిడి పెడుతుంది. నావంటి తిడి ఇను చూడలేను. నా గుండెలు పగిలిపోయింది.

రాధ: చీకట్లో మీరొక్కరే ఎలా పోతారండీ? సుధాకర్! కొంచెం ఇహాయం పోగలవా?

సుధా: తోడు పోతామలే. కానికేముంది? ఆ పాక ఇహాయం చేయటానికి కూడా సంసిద్ధుడవన్నాను. కాని ఆహార ఒప్పకోవటం లేదు.

రామ: నువ్వు వావంటి రావదు సుధాకర్. నూమికి పోయి పోయిగా దిగుతుకో—ఎల్లండి పరీక్ష కూడా ఉండాయను. కాని రేపుత్రాం మరి పోకుండా రా. పొద్దున్నే వచ్చేసెయ్య—ఇక్కడే తిలంటి పోకుండువుగాని, పండుగ చేసుకుండువుగాని.

రాధ: అదేమిటండి. రానీయండి వాణ్ణి. తోడు ఉంటాడు. పరీక్ష రేపుకాదు, ఎల్లండిగా. ఫ్యాలేదులే. నాకు చదివేదంతో మించుకు పోయే జేమీ లేదు.

సుధా: పండి వస్తాను

(రామవారిం, సుధాకర్ నీసె వ్యవరమునాకా వాడేసరికి శింకరయ్య ఎదురవుతాడు. యాత్రై సంవత్సరాల వయస్సు. నల్లని నీండ్ర విగ్రహం.

గొప్పో భోవతి, నీయ్య లాల్సీ, అరీ ఉత్తరముం—ఉన్న వాడని తెల్పుకుంటాను మాటలు మాత్రం వ్యాపారీ అని చెప్పక చెప్తయ్య.)

శింక : ఓహోహో! రామవారిం గారు ఎక్కడికో బయల్దేరినట్లున్నాన?

రామ: ఓ! నవ్వా! అలా బయటకు పోకున్నానోను చెప్పవనుడి. ఏదో పనుండి వచ్చినట్లున్నాన?

శింక : చిత్రిం... అదే ఇచ్చే మోసాని వచ్చాను.

రామ: (బతిమిలాడుకున్నట్లుగా) ఇదిగో శింకరయ్య ఇచ్చాల్సినవంటి అనివాడివలూ ఆగావు. ఇంకో రెండుకోలాలు ఓపికపట్టు. క్రిందటి తెలది. ఈ తెలది—రెండు మోసాని ఎక్కడో వుండి పాతంత్రినీ. ఈ రెండు కోలాలు ఎప్పటి రీతిపకు. ఇప్పుడు మెయిలకు నా అమ్మాయి వరాలు వచ్చునీ.

శింక : బాబ్బాయి—అలా అంటే ఎలా? దిచ్చి పోతాను. ఇంకొక మీరు దిచ్చి నుక పోనే లాభం లేదు. రేపు పండుగకూడా వాయను. నా అమ్మాయికి చీర, వారే చేపారి. లేకపోతే నా ప్రాణాలు రీపేయండి.

రామ: భీలేవాడి వేకోయ్య— శింకరయ్యనుల! మీ అమ్మాయికి చీరకోవటానికి చేసినూల్సిన ముషి యాత్రై చూపానులా ఆధారం నీకు? ఎవరయినా వంటే వచ్చుదగ్గనా లేవా ఇది?... పిల్లలుగలవాడిరి. నీకు కచ్చనూఖాలు తెలియక పోవు నా అమ్మాయికి మేమిలా అప్పలపాలయి నట్లు తెలియకూడదు. తెలిస్తే ఆదంతికనో దుభిమంది మంచినీకునూడా ముట్టజేమోసని నా భియం. ఇంకా నీ దగ్గరకు వచ్చామనుకుంటున్నాను.—ఈ రెండు కోలాలు ఈ మేసె నువు అప్పకొందకలవన్నట్లు అనుకోకు. నా కింవి ఉన్నట్లే భావించు. మేంకొక మీరు అదేమన్నట్లు ప్రసంగించినా పనువు సుర్యాదలు నిలబెట్టు.

శింక : దానికేముంది?—అనుకోవటానికి అనుకుంటాను. చేతి అనున్నా అంటాను. డిబ్బు ఖర్చుమీ కాదుగా. నాకుమాత్రం కనీసం ఒక తెల అదేయినా పడేయండి.

రామ: ఎల్లండి పనుతోను—అని చెప్తుంటినిగా శింకరయ్య!—ఇది వేకులుకొవు (దగ్గరకుపోయి చెతులుపట్టుకుంటాడు) కాళ్ళనుకో—

శింక : బాబ్బాయి (చేతులు విడిపించుకుని, కూరంగా పోనూ) అగండి. మీరు పెద్దలు—అలా అనకండి—

రామ: కొడు. నా వరాలనునను కచ్చపెట్టకు. రాక

రాజ్ అయిదేళ్ళకు వస్తున్నది. ఉన్న రెండు కోజులు ముఖంగా ఉండిపోనీయి. కూతురు అయిదు ముందు పరువు మర్యాదలునుంబ కల్పకు—చచ్చి నీ కనువున ప్రవేశము."

సుధా: ఏమిటండి శింకరయ్యగారూ! అంతమొండి పటపటతారు—ఇంక అద్దెదగత, రెండుకోజుల పరువుతమని అయిన చెయ్యకున్నానుగారా! ఆ మాత్రం గ్రహించుకోలేరేం కదా సుఖాలు?

శిం: పిల్లాడికేం తెలుసుంది ఉండేలుదెబ్బ?—ఇంకా నాలుగయిదేళ్ళురాయి, ఇచ్చి పుచ్చుకోవటాల లోకిరిగివారికొకటి లోతుపాటులు నీకే తెలుస్తాయి.

సుధా: అంతలోతులు పరిశోధించాల్సివచ్చినదిమీ కాదే ఇది? ఎవరిపుత్ర మాటలో ఆఫ్ ఎడ్జెంట్ మెంట్! పాటి మనవుని పాపకబాకాలు...

శిం: వా నెత్తికి వేసుకోమంటావా?

సుధా: అలా అవలంలేదు మహాశయ! నీ కడం నుంచి నీవెలా ఆలోచించుకుంటావో ఇతర్ల విషయంలోగూడా అలా ప్రవర్తించమంటాను.

శిం: నుద్దొచ్చి పిల్ల నెక్కిరించిందిట—అలా ఉంది నీ వ్యవహారం చూడటోకే. ఇలాంటి నీతులు చెప్పనుంటే నేను శిరశాటి చెప్పాలను

రాధ: సుధాకర్! నీకెందుకు? మత్స్యగో—

సుధా: ఆదరణలో పెట్టటానికి అపార్యమయిందీమీ చెప్పటంలేదీ నేను?

శిం: చెప్పేటంతి లేకకాదు నాయనా చేతుటం!

సుధా: రెండు కోజులకికే మీ కొచ్చి కప్పమేమిటా చెప్పండి...చూద్దాం.

రామ: ఆవును శింకరయ్య, ఎల్లంకి పాయంత్రానికి రెండునెలల అద్దె ఇవ్వాలంటినిగా.

శిం: లాభంలేదండి—ఇలా ఎన్నో పార్లు వాయిదాలు వేయ.

సుధా: ఆవును - మిగిలేలో పెకం లేవచ్చును వాయిదా వేయక ఏంచేస్తాను?

శిం: లేనివాళ్ళు లేనివాళ్ళలాగా నె ఉండకూడదూ? పాతక రూపాయలుపెట్టి ఈ మేడలో అద్దె కుండట మే మొచ్చె?

సుధా (కోపంగా) ఏమిటిఅంటున్నావ్?

శిం: మింగ మెతుకులేను, మీసాలకు సంపెంగమన ఎంగు కంటాను? ఎవరి విషయాలు ఎవరికి తెలియవు?

సుధా: ఆవును - ఎవరివిషయాలు ఎవరికి తెలియవు? నీవంటి లక్షాధికార్లు లక్షమందిని కో నేటిలో కిక్కిరిస్తూ ఉన్నా—మత్స్యకర్మకున్నావో నాకు తెలియదనుకున్నా వేమిటి?

శిం: ఏమీ అబ్బాయ్! బాగ్రిగా కానీయి మాటలు. (రాధ రామవారంవంక చూస్తుంది. రామవారం మొహంలో అవమానం, ఆవేదన ప్రస్ఫుటంగా దోర్మికమవుతుంటుంది.)

రాధ: సుధాకర్! ఆవిషయాలు నీ కెందుకు?

సుధా: ఏమిటి అక్కయ్యా! మీరు అలసీయటం వల్ల నే నుయిన నోరు ఇంత చూకుడుగా పండి. ఈ నాడేజో - అవ్యభంబానుండి, స్టార్ రిరిగి - నాలుగుగళ్ళు కూచిపెట్టుకున్నాడుకేవా - అని నోటి కొచ్చింటు అంటావా?

శిం: అవక - పొగుంటారా ఏమిటి? వా అద్దెవాకు పారేయకును. అదతిలకు పోతాను. మహా నువు చెప్పినట్లున్నావ్. అంత తెనవదారిని, దిను కలవాడిని అయితే ఆ యాస్తే రూపాయలు పారేయి పోతాను.

సుధా: మామయ్యగారు ఒప్పుకోరని చూపున్నాను గారి-లేకపోలే గడిచిపోయిన రెండునెలల అద్దె కాదు, రాజ్ యే అగు నెలలది కూడా నీ మొహాప పారేస్తాను. ఏమనుకున్నావో ఏమిటో?

రామ: (గట్టిగా) సుధాకర్!

శిం: ఏమిటోయ్? మొహం, గిహం అంటున్నావ్. మర్యాదగా మాట్లాడటం నేర్చుకో.

సుధా: నువు మర్యాదగా మాట్లాడేవు కనుకనా-నేను మాట్లాడలేదు అంటావీ.

శిం: నువ్వెవరివని నేను నీతో మర్యాదగా మాట్లాడ తాను. నీవంటి చూసి నేను తోలా పడుతా ననుకున్నావు కాబోలు. ఇలాంటి వానిని చాలా మందిని చూశాను నేను. చూతాలి నేతులుతగాగు,చూ మూతులు వాసన చూడండి, ఆ వెంక మదంతా.

సుధా: రికంగికం అన్నావా?

శిం: ఉన్నమాటంటే ఉరికిరిపడతావే? పొయ్యిలో పిరిని లేపే తాపానుకూడా ఉండెను. బయటికి ముటుకు పందరిక్ష్య పరమాన్నాడతో భోం చేపిట్టు దిండుగా కనిపిస్తారు. మీ విషయం ఎవడికి తెలియదోయ్?

(సుధాకర్ ఉద్రేకం ఉచ్చోషంగా రామవారం లేతిలోని క్కరిలా కోక్కపాతాడు. కాని రామ వారం ఈయడు)

రామ: సుధాకర్! ఏమిటి?

శిం: ఏమిటి? కొడతాడేమిటి నన్ను! ఎలాకొడతాడో కొటనును చూద్దాం. వా విషయం తెలియదేమో అబ్బాయి గారికి.

రాధ: సుధాకర్! మామర్యం ఎమయివా ఉంచదలుచు కుంటే కర్రవదిరి పెట్టు.

(సుధాకరం కర్ర వదిలకుండానే వెళ్ళి తిరిగి రాగా మొహంలోకి చూస్తాడు. తీవ్రమైన మాపుల ఆఘాతం ధిక్కరించలేక కర్ర వదిలిపెట్టి కోపంగా కింకరయ్యను, అసహాయంగా రాధా రామశాగమలను మార్చిమార్చి చూస్తాడు)

రామ: అవును—సుధాకర! మనం అరికిని బాకీ ఉన్నాం కొబ్బటి ఎన్నియినా అంటాడు; పదకొండున్నె మిరి.

రాధ: ఇచ్చినవాడి కష్టదూ పుచ్చుకున్నవాడు తేలిక! ఆయన అదై ఆయనకిచ్చే నీ ఇంకెంతేమీ మాటలు మనం పదివరినీ వచ్చేదికాదు.

రామ: కింకరయ్య! పిల్లవాడు అరికడు. వేదీర కం. ఉద్దేశంబాలు ఎప్పుడు. మరొక అనుకోకు.

(నేపథ్యంలో రైలుగంట రెండోవారి వినిపిస్తుంది)

అదిగో! మొయలకి రెండోగంట మాదా కొట్టారు. నన్ను బజారుకు పోనీయి కింకరయ్య! బట్టలు అది కొని, ఇంటికి పంపించి, నేను స్వేదనుకు పోవాలి.

కిం : కొదండి—రామశాం గారూ! మీరు ఎప్పుటి కష్టమని వాయివాలు వేస్తున్నాను. బజారుకు పోయి బట్టలు కొనే డెబ్బుంచుకుని వాకు ఒక నెల అదైపోతేయమంటే లేదంటారేమిటి?

రామ: బట్టలు కొనటానికి వాదగతి డెబ్బుంచిన కున్నావా? లేదు సుబ్బయ్య పెట్టిన బతిమలాడి అప్పుపెట్టి రెద్దామని బయల్దేరాను. అంతేగాని డెబ్బుంచుకుని నీకీయటం లేదని కున్నావా?

(అసహాయంగా దిక్కులు చూపున్న సుధాకర ఒక్కసారి ఎవరో బలువలనుంచి కిరిచిపట్టుగా పిధిద్యారం నుండా వెళ్ళిపోతాడు)

రాధ: సుధాకర! వెళ్లి పోతున్నావా?

(ఆమెమాట వినిపించుకోదు)

కిం : ఏమో ఎవరు చూశారు—మీరు దగ్గజుంచుకు నీ లేదంటున్నారో, లేక నీ లేదంటున్నారో! నిజం తెలుసుకు నీ దివ్యశక్తులు వాదగ్గజలేవు.

రామ: అరేమిటాయ్! అలా మాట్లాడుతావ్! ఇంత చిన్న విషయంలో అబద్ధమాడతల్సిన అవసరమే మొచ్చింది వాకు! ఎంత చెడినా—మాపుదేని. ఇంతవరకు నైతిక విలువలు పొగొట్టుకోలేదు. నీ చెప్పేది గ్రహించు కోలేవే? ఇలాంటి విషయాలు తెలుసుకోవటానికి దివ్యశక్తులేమీ అవసరంలేదు. ఇంగిరి జ్ఞాపంచాలును, నేను నీడెబ్బు ఎగేసి ఎక్కడికయినా పారిపోతావను కంటున్నావా ఏమిటి?

కిం : ఏమో! ఎవరు చూశారు? ఎవరేమీనా ఎవరేమీ వచ్చు. చెప్పేది కింకరయ్యలు... చూశాది ఏదో అన్నట్లు—నైతిక విలువలను గురించి మాట్లాడినంత మాత్రాన ఆవరణలో పెడతారని నమ్ముక మేమిటి? మీ వాటందూ నీ నాకు భయంగానే ఉంది.

రామ: (కోపంతో. పెదవులు కంపిస్తూండగా) ఆ! విలువన్నావ్? వాటందూ నీ భయంగా ఉందా? చిన్నా—పెద్దా, పదుపు మర్యాదా లేకుండా నోటికింత వస్తే అంతమాటాకుతావా?

కిం : హా! పదుపు మర్యాదలా? వాదయా వాడికాల్గల మీది ఆధారపడ వాళ్ళకి పదుపు మర్యాదలు కూడా వ్యా? నీకులేమా—ఏ మొహం పెట్టుకుని.....

(రామశాం ఆవేశంతో కర్ర ఎత్తుతాడు కింకరయ్య భయపడి అసహాయమైనా మింగుతూ వెళ్ళుతున్నారాడు ఎత్తి కర్రను రాధ పట్టుకుంటుంది వెనకనుంచి)

కిం : (వెళ్ళి తిరిగివచ్చాడు ముందుకువస్తూ) ఏమిటండోయ్? కొడతారేమిటి? కొట్టండి ఎలా కొట్టానో చూద్దాం.

రామ: నోటికొచ్చినట్లు వాగితే కొడతావా పెత్తురు కళ్ళమాట్లాడా.....!

రాధ: మామయ్యగారూ! అగండి. ఎందుకంతకోపం తెచ్చుకుంటారు? ఆయనో పొరపాటున నోరు జారాడు. మీరు తొందరపడి మాట తొట్టారెందుకు?

నాక: (పరుగెత్తుకుంటూ ప్రవేశించి) బాబుగారూ! మీరు ఫోను వచ్చిందండి.

కిం : ఉండరా! కానీపాను.

నాక: కొదండి. అరణంటుగా మాట్లాడాలంటే. తొందర వ్యయంబుండారండి—ఆరెవరోగాని.

కిం : వస్తున్నా పది దివ్యశక్తు చేయకు. రామశాం గారూ, మీరితూట వాకు ఒక నెల అదైపోయినా ఇస్తే ఇచ్చినట్లు—లేదా మీ అమ్మాయి వచ్చే వేళకు అవసరంగా అల్లరి పడల్సి వస్తుంది. (కింకరయ్య, నాకరు వీధి ద్వారంనుంచి విష్కరిస్తున్నారు. రామశాం ఏంచేయాలో తోచక పరార్లు చేస్తుంటాడు.)

రాధ: (దగ్గజుకువచ్చి మెల్లగా) ఎలాగోలా డెబ్బుపుట్టి నున్నాను కొబ్బటి ఉప్పుపుడే వరూలు చెయాలని కింకరయ్య ఉచ్చేకింది. అందుకే అంతమొండి పట్టు పట్టి మాడ్చున్నాడు. చానీ—ఒక నెలది పదుతాను—అనిచెప్పండి. లేకపోతే వదిలవచ్చే వేళకు అల్లరిచెప్తా మాట్టుంటాడేమో.

రామ: అబ్బలతో ఎలాంటి సంబంధం చెబుకోకుండా
దంటారు అందుకేనే పరిస్థితులన్నింటిలోనూ నే
సంస్కారం కూర్చుంటాను. మర్యాదలేది
రాగానే కవిత్వమే. ఒక పాఠికరూపానుబంధం
చెబుచున్నాను.

కెం : (ప్రవేశిస్తూ, విప్పారిన మొహంతో) రామ
వాణిగాయా... అద్భుతమంటుంటుంది. అభినవం
దిస్తున్నాను. (రామవాణిగాయా, రాధా—అర్ధ
రహితంగా చూస్తుంటారు)
మీ అబ్బలయ్య! — శేఖరానికి — పరిశీలనలో
భాగం ప్రాంతం వచ్చింది. లక్షణరూపానుబంధం.

రామ: మా శేఖరానికి?

రాధ: నిజంగా?

కెం : అబద్ధం చెప్పే వాణివస్తుంది! ఇప్పుడు భాగంలో
చెప్పింది అదే.

రామ: ఎవరు చెప్పారు?

కెం : విజయం.

రాధ: మీరెందుకు చెప్పారు?

కెం : శేఖరం విజయం మా భాగంవెంటే ఇచ్చి
ఉంటాడు.

రాధ: మాకారా! మామయ్యగారూ! నేనంటే
—మనకు మంచి రోజులు వస్తాయి.
మీ బాల్యస్నేహితులు అవధానంగా
చెప్పిన కృత్రిమం నిజమయిందీకదా!—ఇప్పుటి
కయవా మీకు నమ్మకం కుదిరిందా?

రామ: ఇది నిజమేనా? కలకాండగా! నేను నమ్మ
లేకుండా ఉన్నాను.

కెం : నిజమేనంటే, నాటికి మామపాళ్ళు నిజం.

రాధ: అబద్ధం చెప్పే అయినా ఒరిగి ఒకటి పడేముంది!

రామ: నిశ్చయమృతం కళ్ళు తెరిచింది. నీతివస్తు
ఫలించింది. ఒప్పుకుంటున్నానురాధా! మనకు
మంచిరోజులు వచ్చినాయి. పూర్వంలా భాగ
భాగ్యాలమధ్యవించలేవోయినా నాటికి, కుష్టకా
లమవుతున్న మనకి.

రాధ: ఏమో! బోయిన ఆస్తి అంతా తిరిగి సంపా
దించుకోగలమేమో! ఎవరు చూశారు?

కెం : అవును. రామయ్య అనేది నిజమే! ఈమాత్ర
మయినా నిలదొక్కుకుంటామని మీ రను
కున్నారా? లేదు. అద్భుతం పట్టించుకుంటే అందరి
మెక్కించే ఊరగాయ; కావాలన్న ప్రదేశానికి
మోయిస్తుంది మాదాను. మంచి రోజు చూసి
వ్యాపారం వెంటిలు పెట్టండి. పట్టించుకుంటే బంగార
మవుతుంది. రోజుకి పడకలెట్టుతారు.

రామ: నాచిట్టితల్లి చలలే ఇదంతా! నా వరాలు నా

ఇంటికి వస్తున్నది తెలిసి, దానికన్నా ముందు
గానే అద్భుతమేదో గృహప్రవేశం చేసింది.

కెం : నాకు ఎప్పుడో తెలుసునంటే — ఈవిషయం
మీ అమ్మయ్యకాదు — మీ అబ్బాయి, మీ
కోడలు, మీరు—అందరూ అద్భుతమాలికులే.
ఏవ్వారోనే పెట్టి పుట్టారు. మీ యాత్రలెల్లం
మానేనే తెలుస్తుంది విషయం. ఏదో ఈ ఒక్క
సంతకీర్తనం కనిపిస్తే పీడించండి. ఈ వాటితో
ఆపేద కొస్తా విరగడంబోయింది—దీక్షిరిగింది.

రాధ: మొయలుకు వేళి కావాలంటే?

రామ: అవును. అవుతున్నది. కంకరయ్య! వాతోరా
నుబ్బయ్యపెట్టిదాని తీసుకుని వీలయితే చల్లపెడ
తాను.

కెం : ఎంతమాట! మీదగల దిచ్చెక్కడకు పోతుంది?
మీ ఇవం వచ్చివచ్చుకు ఇద్దరుగాని. ఉంటే
ఇవారేమా పని అడిగానుగాని గంధకరై
ఏమొచ్చి? అప్పు తీసుకుని ఈయల్లివంత
అవసరం లేదులేండి.

రామ: అయితే సరే! వస్తాను. పదినిమిషాలకన్నా
ఎక్కువలేకమా వ్యతిరేక! నుబ్బయ్యపెట్టిదాని
బోయి, స్తీమకుబాయే టైము లేవల్సింది?

రాధ: టైమెంతయిందంటే కంకరయ్యగారూ!

కెం : ఏడు - ఇరవై అయిందనుకో—

రాధ: (కంకరయ్యగారు) అయిన ఎక్కడెక్కడ
తిరుగుతున్నారో, ఏమిటో? ఇంతవరకు ఇంటికి
రాలేదు. కలుగుచేస్తే బాంధవులు. వదిలవస్తున్న
విషయమూ ఎలాగూ; ప్రాంతం వచ్చి సంతకీ
తెలియదు—అవశిల మొయలువే అవుతున్నది.

రామ: అవుతున్నదేమిటి? అయిందనుకాదు—మహా
ఉంటే పదినిమిషాలంటుంటేమా.

కెం : రామవాణిగాయా! రాధమ్మ—మీరు కంకర
పడకండి. నేను చెప్పినట్లు వినిండి. అన్నీ సక్ర
మంగా జరుగుతాయి. (విధివారం దగ్గరికిబోయి
చెలుపటి చూచు) ఒకేయే రంగదూ!

(నాకరు ప్రవేశిస్తాడు)

రాధమ్మ! ఏమిమీ కావలసింది దీక్షితో చెప్తూ.
బజాగకుబోయి మాకాతకాలో తెస్తాడు.

రాధ: చాలా కావాలే! నాడికి నర్తకులాయో?

రామ: అలా అనుకునేరానిది ఒక చిట్టిమిదావ్రాసియ్య.
(రాధ లోపలికి పోతుంది.)

కెం : ఒకేయే రంగదూ! ఇంట్లో ప్రాంతం నాకురా?
నాక : ఉండండి—అబ్బాయిగోరిని ఇంతకుముందు
గానే వినిమాటలుకొడి దించొచ్చాడు.

కెం : మంచిది. రామవాణిగాయా రైల్వేస్టేషనుకు
పోవాలిగాని—గ్యాలరీలోంచి కొరు బయటికి
తీసుకునిచెప్పి, త్వరగా రా.

నాక : చిత్రిం—(విష్కృమిస్తాడు.)

శం : ఏమండీ రామశాసంగారూ! అంత తేలికయింది కదూ బ్యవహారం! మీతోపాటే వెనుకూడా బహుశుకపాను. నీటి ఎంపారీయందగిరి దిగి— మీకు కవలపేద బలలేవో చెప్పే—తీసుకొని ఇంటికి వంపిస్తాను. మీరు అటుమంచి అటు మనకొనివస్తే సేదమవుతోయి ఆ మాత్రయ నీ తీసుకువస్తుకాని—ఏమంటా?

రామ : (మొహంలో కూతురట్టుకున్న అంజోలివ మాటుంకొగా, కృష్ణజోతార్యవ్యవహారం) నీ సహాయం బద్ధులవ్యాధులకు ముఖలేవోయి శంక రయ్యా! కేముడులాగా కాపాడవు ఎన్ను. ఆ విషయంలోకూడా—ఏదీ, యీ మేడ నువు అప్పులకేంద కట్టుకున్నట్లు నా వరాలకు అలాడికి తెలియకుండా చేశావంటే—ఎన్ను గట్టువ పడేసింటే.

శం : అలా గెంటిదిగా! నీకా అనుమానమెందుకు?

రామ : నీయనం ఎలా తీర్చుకుంటావో?

నాక : (ప్రవేశిస్తూ) వెన్నాడుతాలూ! కాదు ఎలవలకి తిచి గడిగా ఉంచాడు.

శం : మంచిది. ఏమమ్మా రామమ్మా! చీటి రాయలం ఇంకా కాలేదూ?

రాధ : (ప్రవేశిస్తూ) నా వరాలొడివకు చాదులో ఇంచుపేసేగాని తగదు. వంకాయ కూరలో ఉలిపాయలు వేయకపోతే ముట్టకొనే ముట్టు కొడివి నా అతియ్య చెబుతొందేది. అన్నీ గుర్రకు రెచ్చుకుని రాసేరికి అలస్యమయింది.

శం : (రాధ చెలిలోంచి చీటి తీసుకుని నాకగుకు ఇస్తూ) ఈ చీటి మాపించి మన కాతాకొల్లో సగులు పట్టించుకుని రామమ్మగారికి అప్పుచెప్పి త్వరగా పోయిగా. దోపిలో ఆటలాడుతూ కూర్చోకు. అర్జింటువని ఇది.

నాక : చిత్రిం.

శం : సడిచిపోను-అలస్యమవుతుంటేమో! సెక్రెరీక్స్ ఒకటి కటింపుకో.

నాక : చిత్రిం. (విష్కృమిస్తాడు)

శం : (వాచి మానుకొంటూ) రామశాసంగారూ! ఇక మనం పోదామా?

రామ : ఊ. ఎందు కాలస్యంచేయటం? (రాధతో) శంకరయ్యగారి కాదులో పోతున్నామమ్మా రాధా! బాగాలో దిగి కొరిబలులు తీసుకుని ఈయన ఇంటికి వస్తాడు; నీ నీమో అటు సేద నకు పోయవస్తాను. బాగైత అబ్బాయి వ నే సేదమకు రావద్దును. ఎంతలావసాం? ఒక అర గంట. వాడిలు పోవటం, మేమిలు రావటం అవుతుంటేమో! బాగైత...

(గానువాసం, శంకరయ్య దీధివ్యారం దగ్గరకు వెళ్ళేదరికి రైలు గంట యాదోపారి విప్పకు నుంది. రైలుకుతి వెంటనే పెట్టల హాహా కారాలూ, కిల్లల విక్కులూ—ఒక్కసారి గగ్గోలుగా విప్పిస్తాయి. వారిదగ్గర అక్కడే అగ్ని పోయి ఒకరి మొహం ఒకరు చూసుకుని— ఇద్దరూ కలిసి రాధలంక మాస్తాను.)

రాధ : ఏమిటండీ?—అ విక్కులూ, పెంబొబ్బలూ.

శం : మాపవోలే మెయిలుకేవో ప్రమాదం సంభవించి పట్టుంది.

రామ : మెయిలుకు ప్రమాదమా?!

రాధ : అలా ఆహాహాకారాలూ?!

శం : అహ... నేను అనుకుంటున్నాను.

రామ : నా వరాలూ... నా వరాలరిలి... ఇంచులో... ఈ మెయిల్లోకదూ వస్తున్నది... (శంకం గుద మువునుంది) వరాలూ!... వరాలూ!!... ఏమి బహు ఇది?... ఈ ముదలివాడికి ఎంగుకమ్మా ఈ శిక్ష?... వద్దురిల్లి... నేనూ నీదగ్గరకే వస్తున్నాను...

రాధ : మామయ్యగారూ! మామయ్యగారూ! (ధియం తోకంపిసింది శంకం)

శం : ధియంపికమ్మా రామమ్మా! ఏ విషయమూ కను వట్టందామగా రామశాసంగారూ! ఎందుకు ముందుగా కీదూహించుకుంటాను? అసలు రైలు పవటం ఎంతవరకు విజయో?... ఒక వేళపడినా అది మెయిల్లో, మరొక లో?... మెయిలు పడినా ప్రమాదం పెట్టిది కాదేమో!...కను వట్టందామగా...మీ అమ్మాయికి ఎటువంటి ప్రమాదమూలేదు. నేను చెబుతున్నానుగా... వివరి. అప్పువరంకున్న చెపకంటం దినుడి కూర్చా రింకాదు.

రాధ : మీతోలే వలవల... (పమిట చెంపుతో కని ఒరుకుంటూ) నా వదిల సురక్షింక ఇంటికి చేరితే కళ్ళి వెంజేర్వరవ్వమి! నాలుగు కొప్పరికాయలు కొల్తాను.

రామ : మీ విచ్చిగాని... రైలు ప్రమాదం... అందులో మెయిలు ప్రమాదం ... ఎంతో ఘోరం గా ఉంటుంది... ఎంతో దాదాగా ఉంటుంద... రాక రాక చాలా విచ్చికు వచ్చుచి చిట్టిరిల్లి— ఈ విచ్చి రిండ్రివి దూదామని... కాని ధిగ వంతుకు—వమామయ్యవే ఆ చేవుకు—నిర్ణయ గా... నా దిగలుకు నా రిలిని... చేంపీయ లేదు... వస్తున్నానమ్మా వరాలూ! నీ పిలుపు... విన్నానమ్మా... నీ నీ నీ దిగ్గలకు... వస్తున్నాను... ఎందు అనుకోలో చూస్తాను... ధిగ వంతుకు కూడా ఆపలేకుం... (విధి ద్వారం గుండా పలుకుతీస్తాడు.)

శే : రామవారంగారూ! రామవారంగారూ!!

రా : మామయ్య! మామయ్య!!

శే : ఆగండి! ఆగండి!! (విధివ్యవరం దగఱకుపోయి వెలులికి తొంగిచూచి) ఎవకయ్యావు లేకుండా పలుకు తీరావమ్మా రాధమ్మా!

రాధ : (కంపిత స్వరంతో) వాకు భయంగా ఉండండి— ఏ ముపుకుంతో ఏమిటో?

శే : నీకేం భయంలేవమ్మా! బాగ్గరిగా ఉండు. నేనుపోయి అన్ని విషయాలూ కనుక్కు వస్తాను. మీ ఇదివలెలుకుంటే అపాయమూ ఉండదు. వస్తావమ్మా—బాగ్గరి

(కొంగరయ్య నీవడ్డమి వస్తాడు. రాధకేం చెయ్యలోలో దక కలు గానీవ వీరిలా అటూ ఇటూ తిరుగుతుంటుంది. భాగీ సందీతో శేఖరం ప్రవేశిస్తాడు. ముప్పై సంవత్సరాలవయస్సు. చూసిపోయిన కులు మొహంలో నిరాశ నిస్సృహలు స్పష్టంగా గోచరిస్తుంటాయి.)

రాధ : ఏమండీ! వచ్చారా?! వచ్చారా?!

శేఖ : ఏమిటి రాధా?—ఏమిటి జరిగింది?...అదేమిటలా వణికిపోతున్నావ్?

రాధ : వర లొడివ మొయిలో వస్తున్నటు...ఇంతా ఉత్తరం వచ్చింది...మొయలు పట్టాలు తిప్పిందట...ఘోర ప్రమాదం సంభవించిందట.

శేఖ : (తానగా, విచారంగా) అక్కయ్య!

రాధ : మామయ్య గారు పిచ్చిగా పలుకుతీరారు. వారి వెంట కొంగరయ్య గారు పలుకలేదు.....ఏమయిందో, ఏమిటో—వాకు భయంభయంగా ఉందింది.

శేఖ : నేనుపోయివున్నాను. బాగ్గరిగాఉండు రాధా!

రాధ : వాళ్ళొక్కడానికీ భయమండి నేనుకూడా వస్తాను. తీసికెళ్ళింది.

శేఖ : ఇద్దరారా! నీకు తెలియదు. రైలుప్రమాదమంటే ఘోరంగాఉంటుంది.....ఆ బీధిన్ని దృక్కాలు నుపు చూడలేవు...

రాధ : అయినా వస్తాను. ఇక్కడపలు వెంటరిగా ఉండలేను. వా హృదయఘోష నేను విడలేను...వా నుండేలు పోలిపోతాయి.

శేఖ : సరేపది. తిలుపురెయ్.

(రాధ వంటాది వ్యవరం చూసి వేపుంది. ఇద్దరూ విధివ్యవరం దగఱకుపోయేసరికి — పెరిగిగాం! వార్ అవి విచ్చినుంది. శేఖరం పెరిగిగాం తీసుకుంటాడు. అగి ఇగుపుకుంటుంటాడు.)

రాధ : (ఉత్కింఠతో) ఏమిటండి అది?

శేఖ : థాంక్ గాడ్! అక్కయ్య మొయిలో రాకటం లేదుట.

రాధ : (గుండెపాది బగవుడించుకొన్నట్లు నిట్టూర్చి) అమ్మయ్య! పెరిగిగాను.

శేఖ : రావకు నీవియరాఫీసగు వయ్యంలాగాపట్టి తెలుపు గాంటు చేయలేదుట.

రాధ : అనునెవరోగానీ వయ్యంలాగా పటలేను. లేవుకులాగా రక్షించాడు. చెయ్యేళ్ళు తప్పిల తాడులెండి ఆ అభీషేకగా రెవరోగానీ.

శేఖ : నిజంకెప్పావు...అమ్మలు వీరిస్తారూ — వామ్మ గారూ, కొంగరయ్య — ఏమయ్యలో? నేను నులో లభిడిలోతుంటూ కెలాలు చెరుకుతుంటా రేమా! ఈ సుధివార్త చెప్పి తీసువలస్తాను.

రాధ : సుధివార్తంటే ఏ రుకువచ్చిందండోయ్. మీకు చెప్పటం మృదోగాను. మీరెన్ పజల్లో గలిచారండి. ఫన్ ప్రైక్ వచ్చింది. లక్ష రూపాయలు.

శేఖ : (అశ్చర్యరహితూ) వాకు ప్రైజా? నేపనలు పజల్ పంపించలేదే?!

రాధ : జ్ఞాపకం తెచ్చుకోండి మర్చిపోయి ఉంటారు. మీకు అపలే మతిమలు పెక్కవ.

శేఖ : అసలు అలాంటి అలవాటే లేపోనే?

రాధ : అయితే మీ చేతు వెరయినా కట్టికొందాటి.

శేఖ : ఒక పేజీ అలాజరికొండవయ్య. అదంతో తిర్యాతి అలోచిద్దాం. ముంగు నేనుకు పోయి రానీయ—(వడ్డమివస్తాడు.)

రాధ : (స్వగతింగా) ఈయన చెప్పేది నిజమేనా? పజల్ పూర్తచేసి పంపనేలేదంటారెమిటి?... అబద్ధం ఎంకుకు చెప్పాకులే... ఎవరయినా ఈయన చేరుమీద కట్టి ఉండాలి. ఎవరయి ఉంటారు?...ఎవరయినా కానీయ. మొత్తానికి పంపించాను. అదృష్టం ఉండి బహుమానం వచ్చింది ఎలా పంపుకోవాలి? పేరు ఛలమీను నిది; క్రియపడవదియ - ఎవరో. చెరిపకయ్యా అంటాడో, మొత్తం తినకే అంటాడో...అంటే ముటు ఇచ్చేదెవగులే?...ఆ ఏజంటు ఈయన చేతి సంతకం చేయించుకుని, ఆ పంచి యీయన చేతికి ఇవ్వాడుగదా?... ఈయన జటి లోలా మనిషి...అ ప్నే హితునికే ఇచ్చేవారెమా! నేను దగ్గట ఉండి బాగ్గరి చెయూలి వ్యవహారం.

సుధా : ((ప్రవేశిస్తూ) ఏమిటి అక్కయ్య విశేషం?— బాగ్గరి చెయవలిసిన వ్యవహారం ఏదో వచ్చి పట్టు ఉండే—

రాధ : రా! రా! నీకేంకా తెలియదు కాదుట. మీ రావ పజల్ గలయకున్నాను. ఫన్ ప్రైక్ లక్ష రూపాయలు.

సుధా : (అశ్చర్యంగా) ఈజలే?!

రాధ : (వ్యంగ్యంగా, కోపంతో) అహ..అబద్ధం.

సుధా : అంత ఇంకేదన్న అయితే ఎలా చెప్ప—
మెడిటర్ నిద్ర !
రాధ : మరి నువ్వు కామాల వచ్చువేం ?
సుధా : నిమ్మదగ్గరగా లేకపోతే నేనెంచేసేది ?
రాధ : అంటే నీ ఉద్దేశం—ఆ మేళం ఆద్యమం మాకే
జ్వాలా పటవవా ?
సుధా : పట్టదనకాదు ; అవకాశాలులేవే. అని.
రాధ : ఆద్యమం ఉంటే అవకాశాలు వాటంటేలే
విచ్చుకుంటుంది.
సుధా : కానీ ఆ ఆద్యమం ఉన్న మారవలూ కన్పించు
చుంటేదు
రాధ : పోనీ, లేని గారడలు కన్పిస్తున్నాయా ?
సుధా : అఁ! చాలా కన్పిస్తున్నాయి.
రాధ : చెప్ప, మాద్దాం.
సుధా : లెక్క చేసుకో. ఒకటి—చేతిలో చిలికానీ
లేని సమయంలో మీ వదిలి రావటం.
రాధ : మొదట్లో నేడప్పుడూ కొలువేకావు. ఆమెకావటం
లేదని ఇంకెవరు ముందుగా నే తెలిగించిచ్చింది.
సుధా : ఈజిల్ ?!
రాధ : అహఁ. అబద్ధం.
సుధా : అయితే పువ్వువలె కూరిపోయివచ్చును, మేన
కట్టివ అంతకు లేముంటాయి ?
రాధ : నవ్వోడిపోయివెల్లు ఉప్పుకున్నావా ?
సుధా : నా కారణాలు తిప్పయి, నేను ఒకటిపోయాను.
మీకు ప్రేమ రావటమనేది పూరిగా అబద్ధం.
రాధ : కారణాలు చెప్పబోతుంటిని. మరింకెవరుకు
వచ్చువు ?
సుధా : క్షమించాలి అక్కయ్యా! నిమ్మదీపపాయంట్
చేపన్నంతుకు. ఆ పోన చేసిందవకున్నావా ?
రాధ : (సురుక్షణంలో మొహం మాడిపోతుంది. పేల
కంగా) నవ్వా ?
సుధా : అవును. నే నేను—అక్కయ్యా.
రాధ : (నిరాశగా) ఏజంటు కాదన్నమాట.
సుధా : కాదు. కింగరయ్య తిరహ కనిపెట్టి సమ
యానికి అలా ఉపాయం పన్ని, ఆపదలోనుంచి
తిప్పించాను. తిక్కాతి దీపపాయంబయినా
ధర్మాలేను అనుకుని.
కిం : ((పక్షిస్తూ)) నేను అప్పుడే అనుకున్నాను—
చిక్కెరు మంచిరొజాలు రావటమేమిటనీ. అలా
చెప్పి నువ్వు చేసిన నిర్వాకమేనా నాయనా ఇది ?
(రాధ, సుధాకరి తెల్ల మొహం లేసుకుని కిం.
రయ్య వంక చూస్తారు.)
శేఖరం మొహానికి పజిల్ గెలుచుకునే తెలివి
లేటలు కూడావా ? రాధమ్మ అదృష్టానికి
యాదైవేల రూపాయిలు రావటమా ? రాధ

మ్మకూ, శేఖరానికి రావటమంతరొజాలు
అయినవన, రామబాంకారికి మంచిరొజాలు
వచ్చివయ్. ఈ అప్పుల బాంసుంచి నిమిత్త
దయకు. క్షణ క్షణం ఎదురవుతున్న కష్టాల
కష్టాలకారినండి తిప్పించుకుపోయాడు.
రాధ : ఏమిటండి—మీ రనేది ?
కిం : ఏమీ లేదమ్మా. నిమ్మా, శేఖరాన్ని—మీ
కష్టాలు మీకు పండి—అని మీ మామగారు
మరణించారు.
రాధ : (ధిక్కాంతి కంఠం) అఁ! అఁ! మామయ్య
మరణించారా ?
సుధా : మీ రనేది నిజమేవా ?
కిం : నిమ్మ తెలియని పరిస్థితిలో అలాంటి కోసమని
పలుకుతీస్తూ కొడుకేంద పడ్డాడు. నిమిషాల
మీద పోయాడు. గవర్న మెంటు అప్పటికి
తీసికెళ్ళాడు కిన్నా—పోనమాన్ చేయా
లిం. శేఖరంకూడా అక్కడే ఉన్నాడు.—
పోండి త్వరితగా.
(సుధాకరి, రాధ కళ్ళు ఒత్తుకుంటూ విచ్చు
చుస్తారు)
(నాకరు పంతుగవరుమలు నెత్తిన పెటకుని
(పక్షిస్తాడు.)
నాక : ఇయ్యో బాబుగారూ! తెమ్మన్న నిమ్మ
తెచ్చాను. రాధమ్మగారే! ఏమి పెట్టమంటారో ?
కిం : ఇక్కడికాదు. మనింట్లో పెలు.
నాక : అదేటి బాబూ! మర్చిపోయివెట్టుండాదు.
రాధమ్మగారికి తెచ్చిపెట్టమంటిరా!
కిం : అక్క (ప్రసంగం నూని నేను తెప్పివట్టు చేయి.
అప్పుడు తెమ్మన్నాను. ఇప్పుడు నిద్రింట్టున్నాను.
నాక : చిత్రిం. (బుట్ట ఎత్తుకుని నిచ్చు) చుస్తాడు)
(కింగరయ్య స్విచ్ పోట్లు దగ్గరకుపోయి లెడ్
లైట్ వేసి చాలు మధ్య వెలుగుతున్న బల్బు
అదేస్తాడు. రంగులం గుడ్డివెలుగుతో పెనుగు
లాడుతూ ఉంటుంది.)
కిం : పుణ్యత్యుకు! ఒక్క ఏడాది దిగ్విద్రంత్ నే
కష్టాలు లేంచుకున్నాడు. అయిన బాల్య
మిత్రుడు అవధాన్లుగారు చెప్పినట్లుగా నే ఆయ
నకు మంచిరొజాలు వచ్చివయ్. కానీ రాధ
కూ, శేఖరానికి రామబాంకారి లాగా
మరో జ్వాలాలోనో, ఈజ్వాలాలోనో మంచి
రొజాలు వచ్చేది ? ఆ కుధిదనం ఇంకెంత
దూరంలో ఉందో ?
చిధి వ్యాకం-గుండా నిచ్చువించి. తలుపులు
వెలుగులమంచి చిగిస్తాడు. తెలు.)

వైద్యశాస్త్రమునకు జ్యోతిశాస్త్ర సహాయము

శ్రీ రాళ్లపల్లి గోపాలకృష్ణమాచార్యులు

త్రుగు సంవత్సరములవాటి మాట. ప్రాత కౌగిలియులు
తిరుగ వేయుచుండగా, జువ్వీ వచ్చివది. పాత
మహాశయాలకు వివేచించుట కేవుకు పూనుకొంటిని.

గృహకృత్రిపు పనులకొరకై నె వపు జొక
వగరమునం దుంటిని. నా బసకు సమీపమున వే పుర
వైద్యశాల. దానిని నిర్వహించు డాక్టరు చాలా
యోగ్యుడు. తోగనిదాని విషయమున చక్కని అను
భవకారి మాత్రమేకాక, మంచి హస్తగుణము, దయా
దాక్షిణ్యాలిత కల ములభవతడు. వగరముగాని ఇతర
వైద్యశాలల సమీపములో నివసించుకోసలు సంజతము
ఇదిని సౌజన్యముపై విశ్వాసము కారణముగా, దూర
ప్రాంతములనుండి ఈ వైద్యశాలకే వచ్చుటందేసి,
అతినికి విరామమే యుండదు. జ్యోతిశాస్త్రముపై
వస్తుకము, దాని వ్యాసంగవిషయమున కొంత
పిచ్చియు, అతినికి కలవు. సహవర్గము కత
మున నే నా వగరము చేరిన కొన్ని దినము
లలోనే, అతిని పరిచయము తలపనతలంపుగా
నా కప్పివది. తీరికయున్న వేళలలో వైద్య
శాలకుపోయి, తోసల ఒర్రిడిలేని కాలములో,
అతినితో వైద్యశాస్త్రమునకు జ్యోతిశాస్త్రమునకు
కల సంబంధమును చూర్చియు, చాలక పరీక్షింపల
వైద్యులకు కలుగు ఉపయోగములను చూర్చియు, అపు
డెప్పుడు చర్చించుచుండెడివాడను. నెలవు దినములలో,
ఏకాంత విరామము వొంటినా, నాగిడికే అతిను వచ్చి
అట్టి చర్చలతోనే కాలక్షేపము చేయుచుండెను

ఒకప్పుడు నామిత్రుని కొక క్లిషపదుస్య వచ్చి
వది. అతిని బంధువర్తమునకు చేరిన ఒకానొక వీధి ఇంటి
కన్యక కలదు. చిన్నతనమునకే ఆమెకు జంక కేసు
వచ్చివది. అగతి అయిన రిల్లి విధిలేక ఏజ్ చిన్న
బడిలో పంతులమ్మ ఉజ్యోగమును సంపాదించుకొని
కనముతో జీవయాత్ర జరుపుకొనుదు, తిం వీకపుత్ర
కకు విశ్వా వ్యాసంగమునకు అవకాశము నిచ్చి
పెంచుదు వచ్చివది. దివదివ ప్రవర్తనాద్యై తెలిసి తేట

లలో చేరుగాంచి ఆ చిన్నది పంపొమ్మిది వసంతములు
వచ్చుకప్పటికే డి. ఏ. పరీక్షలో పట్టభద్రురాలయివది.
నాటినుండి వివాహ ప్రతుత్సము.

చొక్కపు బంగారువన్నె మరసించు దేహ
కాంతి, అందము తొలుకాడు అంగసౌష్ఠవము,
అలోగ్యమునకు వరుసునకు తగిన ఆకాంక్షున్,
విద్యకు తగిన వివరణవిధేయతలు, కల ఆతరుణిని చూచి
వచో, బంగారువన పరిమళమెప్పించిని చూపరులు
భావించుదు. కాని, వీరభంటి కన్యకలకు వివాహపు
విపణిపిథిలో తగినవల లభించని అవ్వాద్యపు కేతాబ్బ
మిది. ఇతర పదార్థములలోవలె వరులవిషయములో
సయితము “నీరసంతి” వ్యాపారము నిర్దిశముగా పాను
దుర్జితములు దాపురమైనవి. స్వభావిలో తగినవరులు
సమృద్ధిగా నున్నాడు. కాని, వేపజేలు ఆరణమును
కొరుట వారి అలవాటు. కన్యక దూపూరిత్యములు
కొందిగు వరులకు ఆకర్షించినా, వారి తల్లితండ్రులు,
అడువిడలు, లాంఛనముల సందర్భములో అందరాని
అంతిస్తులో నుంకుటచే వరుల ఇష్టార్థము సామాన్య
ముగా నెరవేరదు. పాపము! కన్యక తల్లి యేమిచేతు
గలదు? జీవయాత్ర జరుపుకొనుటే ఆమెకు దుస్తరము.

ఇట్లే సంవత్సరము కడచివది. సమీప ప్రాంత
మందలి యొక పట్టణములో ఒకానొక సంపన్న
గృహముని పుత్రుడు ఉన్నతవిద్యలో కృతార్థుడై
కొన్నాక క్రిందనే ఇంటికొచ్చినాడని తెలిసి, ఆ వీధ
రాలు ఆత్మకొరవమును విడిచుమును దిగివిడిచి, తన
నూతురును సంబంధించి నేరుగా వారిఇంటికేపోయి,
కులగౌరవానుములు చెప్పకొని, తన పరిస్థితులను
తెలిసి, కుమారునికి కన్యకు స్వీకరించి ఉద్ధరించుమని
వైద్యముగా ఆ గృహముని ప్రార్థించివది. పాపపుత్రుగా
లక్ష్మీదేవివలె ఇంటికొచ్చివది ఆతరుణిని చూచి ముక్కుడైక
వరుమను, ఉదారాశయముగల అతిని జనకుడును, అర
ణముమాట ఎత్తిక, సంబంధమును సమృధించినాడు.
మహూర్తమును త్వరలో నిర్ధరించి తెలుపుదుననియు,

సకలమునకు కష్టము పట్టుకొనినప్పుడు సకల కష్టమును తా నె భరించి తన ఇంటిలోనే వివాహము జరిపగలవనియు, వరునితో సంప్రదించి, అతని తండ్రి మాట ఇచ్చినాడు. పుణ్యము పండించిన సంతసించి ఆ కన్యాజని ఇల్లు చేరుకొని లగ్న ప్రక్రియ నిర్వహించుచుండింది. కన్యక ఆనందము నమగ శిల!

ఎదురుమాచిన జాబు పగులెను దివ్యులకే వచ్చి పడి. కన్యక రజస్వల అయినట్లెడనే ఆ సమాచారము తెలిపినచో, వెంటనే ముహూర్తము నిర్దేశించి వ్రాతపని కాశీపు వియ్యంకుడు నూచించినాడు. వివాహమునకు, గర్భాధానమునకు సహా, అనుమానించు రీతిగా ముహూర్తమును ఏర్పరచవలయునని ఆ పక్షమువారి కోరిక. కన్యాశుల్క యోగార్థమును గమనించినచో ఈ కోరిక సమంజసమే కాని, వచ్చిన చిక్కమంగా, ఆతిథికి నూడు మాసములుగా రజస్వల కావలెను. ఎదురుకా లేనో, ఎప్పుడునో, తెలియదు. శిలశిలకు ఏకము ముగా రజస్వల అగు స్వభావము కన్యకకు లేదనియు, ముహూర్తము పెట్టవచ్చుననియు, కన్యక తల్లి ప్రతి ఇచ్చింది. కాని, రజస్వల అగు వరికు వివాహము ముహూర్తము విర్రారము కొందరి వియ్యంకుడు తెలిపినాడు. మూడు శిలలుగా కన్యకు రజోద్భవము కాలేదని అతినికి తెలిపిందిమా? ఎవరైనా మృత్యుచేసి యుండురా? ఎందుకో వివాహ కంటకులు! సర్వము లభింపగా నువవు వదిలిపెదవి తోడి కన్యకల కెందరికో కన్నులు మట్టియున్నవి. త్వరలో రజస్వల కానికో, లేనిపోని సంకేతముల కాపదమై, వివాహమునకు భంగమే వచ్చుచేమోయని కన్యక తల్లి హృదయము తిలకించింది. సాధారణముగా స్త్రీలకు వాడుక లో నుండు చిల్లరకుండు బుడయోగించినా, ఫలము కాపరలేదు. విధిలేక, కడకామే నా మిత్రు జ్ఞాయించింది. విషయము వంతయు గమనించి అతడు ఆర్థిక ప్రదములకు పూలయిన మందులు పెండుదినము లిచ్చినాడు. చికిత్స ఫలప్రదము కాలేదు. అతినికోసో అనుమానము కలిగింది. కన్యక చాలా నుగవంతురాలనియు, యోగ్యురాలనియు, ప్రతీతి. అయినా ఏదైనా పారదాటు జరిగినదేమా? ఏ పుట్టలో, ఏ పామున్నదో, ఎవరికి తెలియును? మాడకపారి మందియ్యట ప్రమాదకారి అని నా

మిత్రుడు భయపడినాడు. ఏమైనాసరే, ఇక మండియ్యనివి చెప్పినాడు.

రహస్యముగా ఈ కథ చెప్పి, వాకొకటి జాతికము నిచ్చి, అందరి తర్వాత వేమో, వివాహమునకు ప్రతిబంధకము కలుగు నూచిన బున్న వేమో, మాడయని నా మిత్రుడు కోరెను.

ఆమె పాపవ జాతిక వ్రక మో కిందినవ్వుది:

ధర్మ 18-14	రా 8-81 బ 16-28		
	(సాయనము)		
	కన్యకాశుక్		
శ 18.10 పేను 13-81 అధానం 0-12 1 0.8		రాంబాగ్య 4-26 బ 20-41 చ 22-5	
	ర 11.48 బు 20-52 కు 25-40	శ 8-21 X 6-51 పుణ్య 10 18	ఇ 7-87 చ 16.8

ప్రళంపా విషయమునకు వేసిన యోగములను మృతిము చెప్పింతును.

వృశ్చిక రాశిలో శుక్ర, రవి, బుధ, శుక్రలు దాంపత్య తీరికముపై మిక్కిలముగా కొంత, దానికి తగిన దేహ పాలనము, కలదని తెలుపగలదు. శిలయ్యరిచి నూచించు ఇతిర యోగము బున్నచో, నానికేయోగము చేయవారి. సుగు ఇంద్ర సంయోగమునకు బుధ శుక్రలు కేంద్రము, వరుణుని కోణ దృష్టియు కలవు. వలసినంత భావాద్రి క్రిత కలదు. దాంపత్య సహానుభవ్యుకో, మిజాని కోణదృష్టి వండుకున్నది. వివాహావృ మిక్కిలము. ప్రేమ సహానుభవకు ఇంద్రుని కోణ దృష్టి, రవి అర్ధకోణ దృష్టియు, కలవు. అనురాగ మిచ్చినయెడల తిష్ఠాశుతి పెండు స్వభావము చూపట్టను. ఇది ఇట్లుండ, లగ్నము మకర రాశిలో వర్జితమాంశ. లగ్నాధిపతి శని స్వత్యైత బలముతో మకరమండే యున్నాడు. అతని అర్ధకోణ దృష్టి బుధ శుక్రలకు అదుపులో పెట్టబోవాలింది. నుగవంద్రులు

ధర్మస్థానములో నుండుట ఎంత భావోద్దేయము ఉండినా, ఎంత ఉత్కంఠ యుండినా, లోపల ఆ గుణము లోని పైకి ప్రకాశముగా, నీతి నియమ సహితముగా ప్రవర్తించు వ్యభావము వచ్చును. వాస్తవముగా, ఇట్టి వ్యభావము కల భార్య లభించుట పురుషుని పుణ్యవైరుధ్యము.

కాని, ఇప్పటికి వివాహము లేదనిన, ప్రకృతి సమన్వయము సమర్థము కా జాలదు. నిశ్చలమందేమి మనము విడువమును చేల్ప వలసియున్నది.

అప్పుటికి చరిత్ర జాతిములో చరిత్ర గుణపు సప్రమాధిపతియగు జన్మ చంద్రుని సంయోగములో నుండెను. పతి సంయోగ భాగ్యమును చూపుచు ఇది చరిత్ర మృగములకు సంయోగ మున్నది. ఆటపాటలు, విద్యావిజృంభములు, విలాసవిహారములు, పరపల్లాపములు, మున్నగు వానికి ఇది పనికివచ్చును. చరిత్రలగ్నము ధర్మసహాయమునకు అర్హితులమునకు వచ్చింది. చరిత్ర దాంపత్య సహాయముతో గురు సంయోగము రమ్యమైన వివాహోపసరములు వచ్చుటకు తగిన మృగకాల మాన్యుమైనది ఈ సంయోగములు చాలుదున్నవి పురాణకాంతు సహకారము ననుసరించి వివాహము జరుగుటకు సందిహము లేదు.

ప్రాజాపత్య వివాహమేమో జరిగియుండలేదని ఎఱుగుదుము. కాని, గాంధర్వవివాహమో, రాక్షస వివాహమో, ఏలఁబడియుండరాదు? అను సంశయము రావచ్చునేమో? యు. యే. ఇప్పుడు వ్యాధిగ్రస్తమైన వర్షియు సుధివశితకాగ, గురుగ్రహ క్రూరనిశిత కాపు. ఈ పరిస్థితులలో, రాక్షసవివాహముకాని, వైవాహ వివాహముకాని, అసంభవము. జరుగుదున్న మృగకాలమిదివా, వానికి అనుకూలించు ఉత్తేజము చరిత్ర చంద్రునికి వచ్చిపపుడే ఫలము నిశ్చయగలవు. పండ్లదెండు నెలలుగా అట్టిదెండు చరిత్ర చంద్రునికి రావలెను. నురు, బుధ, శుక్ర ల విడువచ్చుష్టితో నే ఆ చంద్రుడు సందించుచుండెను. పరిష్కారములో మిగులరాశిలో 1½ భాగలో ఆ చంద్రుడు ఉండుట, చరిత్రుని కిప్పుడు సమపక్షము. కానినే ఈ అందో శిష్యు. రెండు నెలలలో జన్మకులాని సమపక్ష విక్షిణము నందుకొని చరిత్రచంద్రుడు దాంపత్య సహాయముతో, చరిత్ర ప్రేమసహాయముతో సహా, అనుకూల దృష్టాంతము జూర్పించగలను. ప్రాజా

పగ్నిమో, గాంధర్వమో, ఏ వివాహమైనా, అప్పుడు జరుగగలదు.

సరి. బాగున్నది. కాని, ఇప్పుడే అర్ధవర్గంపు పిల్లపిడుగు రావలె? చరిత్రలగ్న మిప్పుడు శని సంయోగములో మున్నది. దూరదృష్టి, జాగ్రూత, సహజము. కానుపరవశితులను అనివేశ ప్రవర్తనము నిచ్చుచు కొంది. లగ్నాధిపతి ఆరు శని హితకాంక్ష. అతివిప్లవ మేమునుకొంటే. ఇదివి ప్రత్యక్షమగుటలను కానినో, వచ్చియున్న ఇతిర ప్రబలదశలు గాంధర్వ వివాహ కలపమునకు దారితీసి యుండెడివి. కాని, సైవిక కీతల వ్యభావమును శని లగ్నమును పట్టి జాతిగురారి దిహాయన రక్షోద్ధమును తగ్గించి ఉద్రిక్తస్థితికి రావీయుక రక్షించినాడు. తిప్పలముగా బురుగుర్మము ముందరించినది. వాల్మీకి నెలలకొంద చరిత్ర చంద్రునికి శుక్రునికి సమపక్ష వేగరాగా, పుష్పమునకు వికాసముతగ్గి నెలలు తిప్పింపి : మజాని దృష్టి వచ్చెనేని, మరల వికాసము రాగలదు. అధాన సహాయ మిప్పుడు జన్మశినికి చేగుచున్నది. ఏ ప్రమాదమున కైవా, అవకాశములేదు. ఇంతలోనే చరిత్రచంద్రుడు మజాని సమపక్ష దృష్టి నందుకొగలను, సరిశ్చేతులపును చక్కబడును. అంతో మహాదర్శముగా పర్యవహము నందిగలను.

జాతికపు నూచన లివి. కార్యకారణ సమన్వయ పూర్వకముగా వా దోహద వా మిత్రుని కరిగించి తిరి. కాని, అతివశ విద్యాపము కుదరిలేదని, ముఖ భావము నూచించినది. రెండువారములు నిరీక్షించ మరీ చెప్పింపితిరి. వాటికి ఎనిమిదివ దిమున ఆ తిరుణి యుతుమతి - యుంది. వా మిత్రును ఆత్రియుతో వచ్చి పటరాని సంతోషమును వరిలుచ్చివాడు, వాల్మీకి వా దుదయమున అతినివల ఆ తిరుణి వా గడికెచ్చి సరివయముగా నమస్కరించినది. “కీఘమేర వివాహ ప్రాప్తము” అని ఆశ్చర్యపించినది. కొన్నాళ్లకే ఆమెను పరిగతుమొంది. ఇప్పుడామె ఆదర్శప్రాణు యగు గృహిణి.

* * *

వాల్మీకి దివములతిరువారి ఉదయముననే వా మిత్రును వాగడికెచ్చి ఒక జాతిక చక్రమును వాకిచ్చి. “ఒక యువక విద్యార్థి జాతిక మిది. వాయన కుండలివేసి చూచండి. వాయనకాలమున వచ్చి చూడలాడగలను.” అనియెను.

“ఏమి విశేషము?” నేనడిగితిని.

“అంతా సాయంకాలమే.”

అది వచ్చి తోగులు కాచియుండునను ఆత్రుమతో ఆతడు వెదికిపోయినాడు. ఆతిడిల్చిన సామగ్రితో ఆ విద్యార్థి జాతకమును గుణించి, అప్పటికి దరితిమిందరి సహా సిద్ధ పరచితిరి. ఇదే ఆ జాతకము.

భార్య 17-28	వ 12-10 (6)	X 17-1	వ 14-28
పుణ్య 14-89	రా 22-25		
	(సాయంకాలము) విద్యార్థి జాతకము		ర 20-31(6) య 20-47 (6)
శ 8-1	—		కు 8-18 I 15-54
కు 6-29 (6)	ర 15-88-24 బు 16-89	శ 22-25	ఇ 5-82 (పేరు 8-45)

సింహాలన్న పుత్రులతో కలిసిపోయి లగ్నము. లాభభావమందలి చంద్రుని స్నేహదృష్టి లగ్నముపై నున్నది. కుమారుడు పంచమభావములో నున్నాడు. దిర్ఘాయువును సౌందర్యము, రసవిహార, భావోద్వేగమునకు లోబడి చిత్రింపబడినది. ఆత్మ విద్యాభివృద్ధి అంజలు చేయుచుండ, ఇష్టాన్ని కోరకు పట్టుదల, ఆకావాదిత్యము, భోగలాలసల, చూపట్టుచున్నది. లగ్నాధిపతి రవి బుధునితో చేరి వాల్గింట నున్నాడు. సోదరసంపత్తు, సౌందర్యము, అతికౌశలము, దీని ఫలము. చిరార్థ భాగ్యాధిపతియై యోగకారకుడగు భుగోళ సర్వసేవాని కుజుడు తమ భావమంది విలిచినాడు. దేహపాటనము, యోగ్యమున వృత్తివలన ఆర్జన, బహుస్త్రిలోలత తెలుపు యోగ మిది. చంద్రునికి మేధాశక్తిలోనున్న ప్రభావకారి కరుణుని మిత్రకటాక్ష మున్నది. సులభముగా ఆకర్షణమునకు లోబడుట, అదిర్చ సాధనమునకై ఎంతటి శ్రోగమునకైనా, చొరవకైనా, వెనుదిరుగ ముందంజ చేయుట, ఇతరులు మాటలనుకొని, ఆధిప్తాయములను కొని,

వరకుచేయుక పనులు సాగించుట, తలపని తలంపుగా కోరికలకు సహాయము లభించుట, ఈ యోగపు ఫలములు. విశ్రమ భావమందలి శీనువుతో, ధర్మస్థాపనమందలి రాహువుతో, పంచమ భావమందున్న కుమారుని విషమదృష్టికలగు. స్త్రీ వ్యాహుహమువలన ధర్మభంగము, విద్యావిఘాతము, కూచితములు, సవాధిపని బుధుని చతుర్వేదితి.

“పరాంగవారత్విభిపార చేతలెత్తము” ఫలములు, సప్తమాధిపతియగు శని ఆరింటున్నాడు.

“రా రాక్షశే, వచ్చగే, మృత్యుగే వా,
బుద్ధోనిత్యం, కోపాయంతే, పృథ్వీయై;
సౌఖ్యం పృష్ఠే పృథ్వీ న పాతే కంఠిన్,
వారస్త్రీభి ర్వా గతస్య క్షయః పాతే.”
‘సంకేతవిధి’.

పరాంగవా లోలత, సహవాసకరము, ఆవారోగ్యము, ముఖవీని, ఈ యోగపు ఫలమనుచున్నది.

పుణ్యపహమము అష్టమభావములో చంద్రుని కేంద్ర పేలోనున్నది. ఆ సహమాధిపతి గురువు యమునితో చేరి వ్యయములో నుండుటేకాక బుధుని కేంద్ర పేలోలయినాడు. క్రమశిక్షాపారమున విశేషవామాద్యము, అవధికరము నగు ప్రవృత్తిని మాత్రమేగాక, ఈయోగము ప్రాపంచికముగా దారిద్ర్యములను, దురదృష్టమును సహా మోచించగలదు.

జాతకుని సామాన్యవ్యభావములు చూపటగలదు. కుశ్ర, కుజ, వశిష్టులకు పరస్పరముగా విరూడియుండు త్రికోణదృష్టి జాతకుని క్రమశిక్షాకాలమును తెలుపుదు, అతిసులభముగా స్త్రీల హృదయముల వాకర్షించుకొని సహా మోచించగలదు. కొని, ఆ కుమారుని ప్రభులను ఇంద్రకేంద్రపేయన్నది. స్త్రీ వ్యాహుహమిషయమున ఆరికొని కోరికలు, అందరాని ఆదర్శములు, ఆకాభింగమువలన క్షేతిము, తీరికములో అనుభవమునకు రాగలవు. ఆ ఇంద్రుని ఆశ్రయమందే ప్రేమసహా ముండుట! ఇతరులను మోసగించి తానుసయితము జాతకుడు మోసపోవచ్చును. ఇంద్రునియులు లగ్నము నిరుప్రకృల పొందినాడు. ఈ గ్రహముల పరివర్తనముచే లగ్నము విలిచియుండెనేని, దుర్వ్యాహుహము వలననో, దురాశి వలననో, విరూప సాధనమునకు జాతకుడు గురికొనకలసి వచ్చుచుండెను. కొంచెములో గండము తప్పినది.

పరకావి, ఇప్పుటి పరిస్థితి ఎట్లాన్నదో? కేవల మానవసమితిలో చరిత్రలన్నము కడచిన సంవత్సరమున ఇంద్రపరియోగములో నుండినది. మానవావి ఇంద్రుడప్పుడే తన నాటకము వారంభించియుండును. చరిత్ర కులాని అర్చికోణదృష్టి జన్మదండ్రునివై నుండునది. రంగప్రసాదమునకు కావలసిన కత్తి చాతుర్యములు కులా దెడిగించినాడు. చరిత్రని జన్మశుక్ర సంయోగ మప్పుడే సిద్ధియైనది. కథానాయక పాత్ర నిరంకుల బోక తిరుణి లభించి యుండవలదు. చరిత్రదండ్రు దా కాలమునే భార్యసహాయమును తెలుకొన్నాడు. మంగళాంతముగా నాటకము ముగియుటాక్కడే కొదవ. కాని, కళితకారకుడగు శుక్రుడు ఒకరినెలుచే న్యూకొరొయందు 16 వ భాగ కప్పుడేవచ్చి వగుణుని పార్వతేంద్ర వివచనదృష్టికి పాత్రములకు చింతకరము. లెలపెట్టిన కార్యమును గట్కెగ్గి నీయకు వగుణుడు కథ వివచాంతమునచే అతనికి ప్రీతి. ఇట్టి దశిఫలముగా, జాతికు దొక యంతరి రహస్యముగా ఆకర్షించి, ప్రేమించి, వివాహమునకు పురిగొల్పి విజయతాక శెతులకు పూనుకొనువంతలో, అకస్మికముగ ప్రబల విఘ్న మేదో కలిగి, వియోగముగా పరిణమించి, వివచన కరముగా పర్యవసానమునది యుండుట అస్వాభావికము కాదు. చరిత్ర పుణ్యసహాయువుడే శిరియొక్క కేంద్ర వివచనదృష్టికి చిక్కినది. జాతికుడు అదృష్టవీనుడు. దరికాని విరహచేతన ఆతురనిందురు కుములుచే ఫలము. తృతీయ దశిమాధిపతి అను శుక్రుని వేదాకాంక్షులో చేసిన ప్రయత్నము, మానవ పరాక్రమము, పథలముకా నెరవు. విద్యావ్యాసంగ మన్నచో, దానికి జలప్రదాన మేగతి.

ఏదాదికడకగా, శుక్రతరుణ వేద ముగిసినది. పరిస్థితులలో అనౌకరణము తగ్గియుండును. చరిత్రలన్న మిప్రుకు ఇంద్రుని దాటి ప్రేమ సహాయమును చేయకొన్నది. ప్రాతి కథకు పునర్నిరగమో, నూతన కథయో అరంభమైయుండును. కాని చరిత్రశుక్రున కిప్పుడు శిని అర్చికేంద్రవేద. ఏవో ప్రతిబంధకములను శిని తెచ్చిపెట్టి బాధించవలదు. ఆకర్షించినవ్యక్తియో అవారోగ్యమో, పెద్దల అభిప్రాయములో ఆకాధింగమునకు కారణము కావచ్చును. ప్రళంపకాలములో చరిత్రదండ్రుడు వికరముగా జన్మశుక్రునికి కొంత

మండే తిగురుచున్నాడు. చరిత్ర శుక్రునికి శినివేద యుండు కారణముచే, చరిత్ర దండ్రు శుక్రుల సంబంధము మనోయాతివకే సహాయపడవలగు. తెంతు తెలలలో చరిత్రదండ్రునికి శిని కేంద్రస్థితి వచ్చును. వెంటనే హితకరములకు దృష్టిసంబంధములు ఆ దండ్రుడు సంపాదించవలదు. కనుక, తొందర యుండినది. జాతికుని సంకల్పము సఫలముకావచ్చును. చరిత్ర దాంపత్యసహాయము లగ్నాధిపతివై నుండుట, చరిత్రభార్యా సహాయము దండ్రుని సుధిదృష్టికివచ్చుట, అను వికారయోగములు విశేషదృష్టికి మార్గము చూపవలవు.

ఆ సంవత్సరమునకు వర్షభాగ మేమనుచున్నచో చూతమని, అనాటి పాఠాంశాలమున అది గణించు ముండుగా నామిత్రుడు గడివచ్చి నుభాసితడై,
 “జాతిక మేమనుచున్నది?” అని ప్రశ్నించెను.
 “వివాహము కావలెనుచున్నది.” అంటిని.
 “వివాహమా?” ఆశ్చర్యముతో.
 “అవును.”

నా మిత్రుడు పకా పక విరుగుబడి గట్టిగా నవ్వవారంభించెను. కారణము బోధపడక ప్రస్నార్థకముగా అతనిని చూచితిని. అతడు నవ్వుచునే ప్రతిఘోషెను.

“జాతికములో మీకు పెండ్లి కావలెచ్చినదేమో? నాకేమో దాని ముఖములో పిచ్చిఅస్పృతి కనిపించినది.”

ఈ ఎగతాళి నాకు అర్థముకాలేదు. నువ్వు కొంత చివుక్కుచుననది. నా మనోభావము నా ముఖములో దాదుకొనలేకపోతిని.

“విషయమేమో, దయచేసి చెప్పుండి!”
 “మహానుభావా! అతనికి పిచ్చిపట్టియున్నది. మీరు వివాహమునగా, నాకు నవ్వు ఆగలేదు. త్తిమించండి.”

నేను నవ్వులేకపోతిని. జాతికము గుణిండుల యందు కాని, గ్రహసాహాయములలో కాని, పాంథాటు చేసియుంటి నేమో, అని ఒకమోరీ చూచి అని సరిగా నున్నది గమనించితిని. నెమ్మదిగా,

“నా దృష్టిలో పిచ్చికావరాదు.” అంటిని. నా మిత్రుని ఆశ్చర్యకరము దెబ్బతినపట్టయినది. కొంత తీక్షణముగా నన్ను చూచుచు అతడు ప్రతి చెప్పెను.

“వేయి వైద్యుడను. ఇకతది ఏంజు అనుధరి మున్నది. జాతికడు వా బంధువు. వానిది పరిక్షించి వాను. వా ప్రతియగా పిచ్చిపటివది. పిచ్చివారి వైద్యులకు వానిది తీసుకొనిపోయి విడిచివెచ్చివవాడను నేనే. జాతికములో పిచ్చి కావరా లేదంటే, నే నేమి చెప్పాలను?”

“ఎన్నాళ్ళుగా ఉన్నా దీ పిచ్చి?”

“ఎన్నాళ్ళకైది? జాతికుడు మంచి తెలివితేలుటగల విద్యాగ్ని. కళాకాలలో వాలవ సంవత్సరపు తిరగతిలో వ్యాసముడు చేయుచుండెను. వాలురు దిండులవాడు ఉదయము తొమ్మిదిగంటలకు ఉప్పించి అతికి పిచ్చి ఆరంభమైంది. ముగిసముచ అతికి పట్టలే అస్వామైపోగా, వాకు సహచారి మచ్చి వాడు. పోయి పరిక్షి చెసితిది. వా సత్యముగా పిచ్చియే. ఇదట స్వామికాదని అతికిని విన్న నే వైద్యులలో విడిచి వెచ్చివాను.”

“ఏదేవా ప్రేమ వ్యామోహములని తల తక్కి కాదుదా?” అంటిది.

“అయ్యో! వాడు గుణవంతుడే! అలాటి అభ్యాసములకు పోయివాడు కాదు.”

“ఏమో మరి? జాతికములో ప్రతియగా శుక్ర వేధ చూపట మున్నది పిచ్చికి నూరిపలులేవు. ప్రతియ ప్రేమ ప్రేమ వ్యామోహము ముడిచిపోయి అకాధింగము కలిగి ఉన్న తిప్పికి వెచ్చియుండవచ్చును.

“దృక్, మది స్పంద, సంకల్ప,
జాగర, కృశి, తారతి,
హీనత్య, గోవాద, మార్పం తా,
ఇ తిష్ఠవంగదా ది.”

అను నిర్వచనముపారము, మన్మథావస్థలో ఉన్నాడ ముక్కటి కదా? జాతికములో, దశలలో, శుక్ర వేధయే చూపట ముండుట. ఇది ఆసంధియనుచున్నాను నీకు. ఒక వేళి, ఈ జాతికమే అతికిని కాదేమో? ఏమైతా ఎంగుకై వా మందిరి, అతిని పూర్వరంగీక రును, ముఖ్యముగా కడిచిది ఏదాదిలో అతిని ప్రవర్త నును, మరియొకటూరి విచారించండి.” అంటిది.

వా ముగిసరి కృత్రిమగలేదు. అంతటితో అతికు చెదిరిపోయి వాడు.

వానినాడు వా ప్రవర్తనలలో సమస్త అవదలేడి అని, వాకు కొంత అకాంతి కలిగి. ఇంకా పరిశీలించుచు వర్షిజాతి, దివలాతికములను వాచించిరి.

ఆ సంవత్సరపు త్వరక మది:—
తేది 7/8.11.1952. 8.18.8 AM (IST)

		గు 15-42 (5)	రాత్రి 12-28 కాంపర్ని 28-52
రా 16-16	(సాయనము)		త 18-27 (5) ద 28-18
ప్రేమ 29-18 గు 19-27	వర్షి జాతికము — 1952 —		కే 15-56 యును 28-12
I 24-38 స 20-20 బు 8-6	ర 15-38-24	కే 21-15 ఇ 22-20	పున్యా 7-51 X 29-12

వర్షి లక్ష్మముతో సంయోగమును ఆభిలషించు అతియలో నున్నాడు కొడు ధివతి శుభము; కాం పర్నిసహాయము నీగా నా సప్తము (కేళి) భావము నే చేరుకున్నది. భారత్య సహాయము కళితి కారవధికు శుక్రవియొక్కయు, కళితి భావాధిపతి తను బుధుని యొక్కయు వింతు దృష్టిలో నే కలిచియున్నది.

“ప్రేమ విప్రమం ప్రేమ సహాయం,
శుక్ర దృష్టం వివాహకృతే.”

అనుతాప విధి సమసింది, వివాహమును మూచించు యోగము లిది పున్యాసహాయము అవ్వకాల ప్రేమసహాయము వాక్రియించింది. ఈ సంవత్సరమున పున్యం పండినా, పండినా, ప్రేమలవ నే! ఇంగురుకు అప్తమభావములో, పైగా, గండిపంధిలో నుండి ప్రేమ సహాయమును బలముగా అక్కర్చించుచున్నాడు. ప్రేమయే గండముగా పరిగమించి వచ్చును. పున్యా సహాయమునకు ఇంగురుని అర్చకేంద్ర వేధ. ఆ ఇంగురుతో, జన్మకేరువు మీద స్వారిచేయుచు, చంద్ర వరగాలులకు కేంద్ర క్రూరదృష్టి విచ్చుచున్నాడు. విశేష మేమనగా, ఇట్టి ఇంగురు శుక్రవికి ముగిమై (అర్చకేంద్రము) పురిగొల్పు

వైద్యకాశ్రమునకు జ్యోతిశ్శాస్త్ర సహాయము

ను, బుధునికే శ్రేణువు (అరకేంద్రము) గా పరిణమించినాడు. కామాంధి, బుద్ధికి వైపరీత్యము, మనశ్శాంతిని నశింపజేయు లక్షణమున్నది. లగ్న చక్రార్థి పశులకు గురు శుక్రలకు పరివర్తన మున్నది. ఇది అవాశ్యోగ్య ప్రాశస్త్య. శుక్రుని ప్రభావము ప్రబలమై శోగముగా మారకూడదా? ప్రేమి తిలమున్నట్లే, మత్స్యధియు కలిగి, చిత్తార్థ ప్రవర్తనమునకు దారితీయవచ్చును. ఇది ఉపాధియు కాక మరి యేమి?

మన దోహదము వర్ష జాతకము సహా ఆమోదించినది. జాతకునికి మత్స్యధియు కలిగింది 26-11-1952 తేది నాటిది. అనాటిదిని జాతకముది:—

ర 22-7		ర 13-87	
కు 3-58	(సాయనము)	X 15-56	క 18-6
	నివా		(6)
కు 12-11	జాతకము		
	ఉపాధిదారంధ్రము		
బు 18-48	ర	I 17-4	
(6)		ఇ 23-55	
(ప్రేమ 18-87)	15-88-24	క 23-14	

దివజాతకములో పాశికమహాశియులు ముఖ్యముగా గమనించదగినవి బుధ, శుక్ర, చంద్రస్థానములు. (బుద్ధి, కామము, మనస్సు.) బుధుడు రోయి ప్రేమసహాయము వారింకన మొనర్చినాడు. బుద్ధి ప్రేమతో వ్యక్తిత్వముల దనుట, శుక్రుడు జన్మకరుణానికేంద్రములో నున్నాడు. ప్రేమానియోగమును నూచించుటయే ఇది. చంద్రుడు మూలరాశిలో ఆరింబ నున్నాడు అవాశ్యోగ్యముతో వైద్యకాలావాసము నిది నూచించును. ఇంకేమి కావలెను? ప్రేమానియోగములవలన కలిగిన ఉపాధిదారంధ్రము ఇదియని ధంకా కోటి ఇవ్వకు చాటవచ్చునుదా?

చర్మజాతకములో ఇంగ్లెషుని మామకు లోనైన గ్రహము బుధుడు. ఈ బుధుని వ్యాప్తి చర్మలగ్నమునకు వివాహవచ్చునో, అనాడేకదా బుద్ధి భంగిరూపమున ఫలము జాతకుడు మధినించ వలయును?

చర్మరంధ్రమున బుధునిపై మన్న భవకారము భూపతిభిరుగుము కారణముగా వివాహ వర్ష లగ్న స్థానమునకు రాగలనో, పరికింతుము గాక.

చర్మలగ్నము ఉదయమున వాత్సత్రికాలము గం 12-0 వాత్సిక బుధ స్థానము ఉదయించు వాత్సత్రికాలము గం. 10-46.

పోగా శేషము గం 11-14

చర్మరంధ్రకాలపు వాత్సత్రికాల భుక్తి గం. 15-6.

మొత్తపు వాత్సత్రికాలము గం 16-20.

ఈ వాత్సత్రికాలము వివాహి భుక్తి అరసో, అనాడే చర్మ బుధుని వేధ లగ్నమునకు లభించును. 'ఎఫెమెరెస్సు' నూచితిమేని, ఈ వాత్సత్రికాలము 20-11-1952 వాటిదేమని పాశికమహాశియులు ములర్చముగా కనుగొనగలరు.

ఇక, మన సమస్యకు వేగ వివిధములు కావలయునా? చైతన్యం అభిప్రాయ మెట్టిదా, మన తీర్మాన మిది.

మాడు నివముల తిరువార వా మిత్రుడు వా గదికి వచ్చి,

"మీ దోహదాలో పత్రికమున్నది గుమండ్ల!" అనుచు కూర్చుండెను. చిగవత్తువో"

"ఏమి కనుగొంటి?" అని ప్రశ్నించిరి.

"వా కప్పుడు తెలిసియుండలేదు. మీరు చెప్పిన తరువాతి వాడును సంజీవానునోచి, జాతకుని పూర్వ చరిత్రయు వంశీయు బాగా విచారించితిని. పత్రికను వైటపడినది."

"నివవచ్చునా?" అంటిని. అతడు చెప్పిన కథ యందలి సారాంశ మిది.

కడచివసంవత్సరమున జాతకుడు వనరాంతరమున కధాకాలలో వ్యాపకము చేయుచుండినాడు. అతనికి కావలసిన వస్తువులు స్థలాంతరములో ఉద్యోగములో మన్న అన్న పంపుచుండెను; విద్య నక్రమముగా పాగుచున్నదిని విశ్చింపించితిని. జాతకుడు బుద్ధిరుంతుడే. అవివేకముగా ఎవ్వకుకాని ప్రవర్తించియుండలేదు. పెద్దలకు దూరమందున్న యువకులు ఏ సహవాసములు సంపాదించుకొనునో, ఏ అహర్నియల వ్యాపియింతునో, ఏ దురభ్యాసములపాలగునో. తెలియుట దుష్టము. జాతకునిగదికి సమీపమున ఉదాహరణ ధని

కుమారికి మేడ యవ్వది. ఓ ఎ. పట్నము వార్తించి, చదువుచాలించియున్న సుందరియగు తిరుణి, అనివాహిత, ఆ ఇంటి కలదు. మేడపై ఆమెగది కిటికీ ఎగుగుగా జాతాయవములగది కే ఇతడు సంపాదించుకొని యుండివాడు. అప్పుడప్పుడు కిటికీలగుండా వారికి పరస్పర సందర్శన విసోదము లభించుటతో కథ ఆరంభమైనది. ప్రేమలేఖలు తిరునాటిమొట్టు. సినిమా(పదర్శన) ముల చీకటిలో పరస్పరస్పర్శగ్రహణము వారికి లభించుట. క్రమక్రమముగా విగ్రహకామంపు మాగుమూలలోని పొదిరిండ్లలో వారి పాయంతెన సమావేశములు జరుగవారివని. వారి పరిచయము ప్రేమగా కూరి ప్రియభావమునకు వచ్చినది. అతిచదువులు చూలబడెను కళాశాలకు పోయినచి కృత్రిమగది చేగుకొని, ఆ యువతి చాచుచిత్రిమును (రిప్రెజెన్టి చూచి మురియుటో, చాతాయువముగా ఆమె ముఖము కొవరాగా, మైగులు చేయుటో, దీర్ఘములకు ప్రేమలేఖలు వ్రాయుటో, అతిని దెవండిక కార్యక్రమములోని ముఖ్యాంశములు. కొన్నాళ్ళలోనే వివాహోత్సవం వారికి ప్రబలింది. కాని, ప్రతివంశిపాముగి హెచ్చు. ఆ తిరుణి జనకుడు అక్షాధిశ్ఠుడు ఇరిడో, దిర్ఘదూరాయణుడు. వృత్తిలేను; విద్య అయినా పూర్తికాలేను. వివాహమున కత్తిడు సమ్యక్తించెనని విని బాగా ఎదుగుదును. తిరు ఇష్టము నె. తేరు ఉపాయము వారికి కొవరాలేను.

“తిరువడతే,

వాటి కొక్క చివము లేడే.”

అనుకొని తిరు ఆనందిములో తాను మున్నె యుండినది.

తెండు మాడు నెల లిట్లు జరుగగా, తోడి విద్యార్థులు ఇరిని చరమ పసిపట్టి తేరాకోళము చేయవారి. కథ కొంత చెటికి పొక్కిలది ఇది అతిదాని పెంపిల చెవికట్టుటకు తిరునాటి ఎంతో కాలముపట్టలేదు. ఆమె తిండి ప్రత్యక్షిన్నుకుతి. తెండు మాడు దివములలోనే ఆమెను విగ్రహంధరమునకు తీసుకొనిపోయి, కొన్నాళ్ళలోనే అదట ఆమెకు వివాహముచేసి వెంటనే భర్తతో పసి చేతులుకడుగుకొన్నాడతడు. ఆమెను చూచుటకు కాని, తన గోడు చెప్పకొని కన్నీగు కృత్యులకు కాని, జాతికునికి అవకాశము లభించిందికాదు. ఈ ఆకస్మిక సంఘటన మరని హృదయమును బలముగా నాయపచింది. ఆ పుండు మాన్యుటకు ఉపాయాధరము తోచక, మెల్లమెల్లగా పాని వాడెలవెంట తిరుగుట అలవాటైనది. అతిని ఆనందించుములు, కొంటిచూపులు, చాకడకృము పాని వాడెలో చిల్లిగవ్వ నెల అయినా చేయకపోయినది. వ్యాపంగము

నకని అన్న పంపిక ద్రవ్యము దుర్బినియొగ నుగును వచ్చెను. తిండి తీర్చుటకు విజ్ఞు చాలక జాతకుడు నానా బాగాలు పడవెలసినప్పింది. వ్యాపంగములేని కారణమున పరిశుభ పోయినా, ఫలము లేకపోయినది.

ఒక సంవత్సర మిట్లు వ్యర్థముకొనగా, ఈ వగరమునందున్న అతిని మేనమామ సంవర్షములను గ్రహించి, జాతికుని స్వేచ్ఛగా విలువ పరిపాగుతు కొలదని గుర్తించి, దయతలచి, అతినిని పిల్చుకొని తచ్చి తన యింట నుండుకొని, ఇదిటి కళాశాలలోనే చేర్చివాడు. పదునాలుగు ఏండ్ల వయస్సు కలిగి, పాఠశాలలో చదువు పొందియున్న చక్కని కూతుగు ఆ మేనమామకు కలగు వ్యాపంగము ముగిసి, తృప్తితో చేరినతోడినే, జాతికునికే తన కూతుగు విచ్చి వివాహము చేయవలెనని అతిని ఆశ. జాతికుని అదృష్టము పండింది. తోగి కొరిందే నెదుర్కు పశ్యముగా విప్రయించిట్లయింది. గతి సంవత్సరంపు గానిమండే లేగు కొడుకుకు ప్రేమ పాత్రమున వేరొక వ్యక్తి అతినికి కావలసియుండెను ఆహారవిహారముల ఇబ్బందిలేక, రెండుపు పొంది కలమేకాక, అందాల రాణియగు మేనమండలి కమలమును ముగ్ధుడు అవకాశము అయాచితిముగా దొరికినది. అతిదా అవకాశమును దృఢపాసోయలేను. గడిదిము నేర్పుట, పాఠములు చెప్పట, వ్యాసములు వ్రాయించుట నెపముగా కొన్నాళ్ళలోనే ఆమెగ్గును మచ్చిక చేసుకొన్నాడా చతుగుడు. చిన్నపిల్లల కోలాహలమునుండి వ్యాపంగ మునకు భంగము కలుగరాదను వ్యాజమున గడిదియపులు దిగించి వెడికి వివరకుంట్లుగా పాఠములు నేర్పుచునే, క్రమక్రమముగా మరెందరిని అంకపాళితేర్చి బాలించుట తిరునాటిమొట్టు. నెల రెండునెలలో ఆ చిన్నవానికి ఐదరిచ్చి, రిడితము పోగొట్టి,

“పడవిల్లు కృత్రిమపు మనకులాతర్తించునని”

అరింభించుట అతినికి కష్టముకాలేను. కూతుగును వ్యాపంగము పాగుగా జరుగుచున్నదని ఆ ముగ్ధురెండి సరినిసించినాడు. ఇంటిపనుల ఒకటిలో యీ భామా కలాపమును తల్లి గమనించలేనో లేక తానుచేయవలసిన పని గంగుద్వలే చేసెనని ఉంగండాకో, చెప్పట కష్టము. కాని, పనిపాటలు చేయక చూలలో కూర్చుండి జపమాలను త్రిప్పించుండి మునుసరి అవ్వ చాత్రము పసిపట్టి. ఆ కవ్యాగణుల కడిగంటి చూపులు, మందిహాసములు, కనెనెగులు, మూలి విరుపులు, చివరి చేపలు, గమనించి, కంఠక తిండిని హెచ్చరించినది. అతిడు కమ్ములు తెరిచి కొంత గమనించి, ఏమి ప్రమాదమో అని భయపడి వెంటనే కారణ మేదో కల్పించి, కూతుగుని పిల్చుకొనిపోయి మేనమామ ఇంట పదిరికచ్చివాడు. కథానాయకునికి ఆకస్మిక

ముగా చేడి వాడవ్వినది. చేడివ పరిశ్రమ అంతయు ఊడితలో చేడివ హోయముకాగా, ప్రపంచమే కూర్చున్నగా తో చివ దరినికే. మేర కాసని మనో యాతనతో నిద్రాహారములు మార, కలకాలకు నీరు వదిలి, శిశో వేదనతో కూడుదినములు యురుయాతన ననుభవించుచు గదిలో మూలలతో పడకపైటి, కాలవపాటి ఉదయమునుండి ఉత్పాదావస్థకు వచ్చి వా ధరికు. వ ప్పులు, ఏక్కులు, తిలు పలువరింతలు, నీనుకూరిన చేష్టలు, అక్రోశములు, అర్పటింపులు, మిలిమిరినవి. అతినిధి ధరించుట సాధ్యముకాక, వామిక్రు దరినిని వైద్యకాల చేర్చివాడు. జరిగిన కథ ఇది.

జాతికము మోసముచేతులేదని వాకేమో సంతోషమునుపది కాని, ఏడాదిక్రిందిలే జాతికునికొనున్న దశల పరిణామమును అతిని పెట్టలు గమనించి తిగిన జాగరూకత వహించి యుండినతో, ఇంత అసర్థము కలుగకుండు క్లిష్ట కాలములో అతినిని కాపాడియుంచుచు గదా?

ఈ జన్మరాసి ధరిచ్యుక్తు ఎల్లన్నది? అని వామిక్రుకు ప్రశ్నించెను.

“వాని ధరిచ్యుక్తు మేనమరదిలే చేతిలోనున్నది.” అంటిని.

“అదగా, పెండ్లిచేయవలెననియా? వైద్యకాలలో నున్నవానికా పెండ్లి?”

వామిక్రుని ఆశ్చర్యము అతిని ముఖములో కన్పిస్తుచుండెను.

“మహానుభావా! నేను ఎకవారి చేయుచుండ లేదు. అతినికి వచ్చిపట్టించినవాడు మీరే. మీరే...”

అశ్లోకలో వామిక్రు డిండుకొని,

“వాని కర్మ. ఎవ రెమి చేయగలరు?” అని తేల బలికెను.

“ఖండితముగా కర్మయే. ఎవ్వరు కాదనిరి? వాని కర్మకు మీ కర్మ సహాయమైనది. ఏడాదిగా ప్రీతి వ్యాపారమునిచ్చు దుష్టదేవీ వాని జీరితిములో నిడుచుచున్నది. తిగిన సంస్కారము, ఉపదేశము, అనుభవ విశేషము, లేని వరుసుల్లో అది వచ్చుట. వలసిన అనుకూలము లన్నియు దానికి ఎదిగించి ఇచ్చి వాడు మీరు. పెద్దలకు దూరమందు జాతికునికి వదిలి ఏర్పకుట, అడిగివంతి నిజము నంపుట, అది నచ్చిని యోగముననున్నదో లేదో, గమనించకపోవుట, అతిని ప్రవర్తన మెల్లన్నదో కనుగొనలేకుండుట, ఇది

అన్నియు వాని దురైకమునకు మీరు చేసిన సహాయములు. వానిండు. ఈ ఏడు ఇరిగినదేమి? సగుర్తేముతో నే మేనమామ వానిని తిరి ఇంట చేర్చుకొన్నాడు. కూతురు నిమ్మటకు పంపిల్పించినాడు. ఆ చిన్న వానితో అతినికి చదువు వచ్చుటకు అవకాశము నెదిగించి ఇచ్చివాడు. అమాలుకురాలై పవ్యకసహా వాని భావములకు తిగిన ఉల్లేఖము నిచ్చినది. వాడామెను ప్రేమించినాడు. వారికి అన్యోవ్యతి వీర్పడింది. వారి ప్రేమ అంకురమై, చిరురై, మొగ్గయై, పూర్తి, ఫలమైనది. అనుభవమునకు వచ్చు కాలమున అధ్యంతరము కల్పించి అకాలతమ తిలూలు వలెంచివాడు. ఈ కర్మ ఎవరిది? అనుకొన్నాడు, అంపిచేర్చినాడు; అవకాశ మిచ్చినాడు; అతి కల్పించినాడు; ఇప్పుడు నిరోధించినదో, ఉన్మరిత వలరాదు? పరిణామ మేమగుననుట మొదట నే గమనించి యుండువలసింది.

“అవారంభో మనుష్యాణాం,
ప్రథమం బుద్ధి లక్షణం,
అర్థబ్రహ్మాంతర్విగామిత్వం
ద్వితీయం బుద్ధి లక్షణం.”

అన్నాడు పెద్దలు. ఇప్పుడు, ఇంతకువచ్చి, విమరకు మరలుట యుక్తముకాదు. మొదట అకన్యకు సిరిపించి ఆమె వచ్చివదలి వారికి చేరిపినతో, వ్యాధి సగము కుదురును. వైద్యకాలముండి ఇంటికి తెచ్చుట రెండవ పని. మరదిలి కుండుచోడ చంద్రికలే వానికి మందు. రెండు మాడు నెలలు మనస్సు నెమ్మది పడవిచ్చి మంచి మహూర్తము చూచి, వారికి వివాహము చేయుట కూడవలసి. చక్కగా వ్యాసంగముచేసి, నెమ్మదిగా అతికు జీరించగలడు. కన్య సహా సుఖ పడగలరు.”

సావధానముగా విరి వామిక్రుకు తుల మూరకుండి.

“ఈ మార్గమే హితమని వా కిప్పుడు తోచుచున్నది. ప్రయత్నించును” అనెను.

తిరువార వారము దినములలో నే జాతికు డింటికి వచ్చివాడు. మరదిలి ముగ్ధుడుగుర వరహాసముతో అతినికి స్వస్థత వచ్చినది. అంపిని సరిపించినాడు.

జాతికు డిప్పుడు చక్కని గృహస్థుడు.
“అవ్యాని కాప్రాణి విరోధమాక్రిం,
నలించి నేమంతు విశేషమునై,
చికిత్సిత, జ్యోతిష, మంత్రవాదాః,
పడవే, ప్రత్యయ మాతహంతి.”

((పాదీన సుభాషితము.))

వర్ణాంతరవివాహం

శ్రీ బలివాద కాంతారావు

జ్యోత్స్నానం పెద్దకూతురు దొంగతనంగా తక్కువ
జాతివాడే పెళ్ళి చేసుకుందట!

మధ్యాహ్నం పండుగకు గంటలకే పూర్లో యీ
నారి వ్యాపించేసింది. “ఈ వేరే ప్రాధున్నే ఆఫీసుకు
తలకుండుకొని వెళ్ళి పోతుంటే చూడంగా! ఎమ్మెల్యే
కలుగు కొదవ్వాడు.” అమెను వుదానం యెనిమిది
గంటలకు చూసేవారట!

“లేదు! ఆఫీసుకుని యింట్లో బతుకులేరీ
టాక్సీయొక్క సరాసరి ప్రక్కపూరి జీవాలయం
దగ్గర ఉండటం! అంతా నిద్రంగావుంది. చూడు ముట్టా
పడిపోయా!” విషయం కనుక్కన్న వాళ్ళి
వాదనయింది.

ఇలా అవునూ కొదవ్వువాదనలు పోయంతం
వరకే చల్లబడిపోయాయి. పెళ్ళికూతురు అప్పుడే తన
కొసరిం అది చేసుకోవటం యెందరో చూడారు
కావటం!

ఇది చాలావోట్ల దర్పనీయాంకిం అయింది!

“పోనీదూ! అడవిల్లకు రదువేలిటి? అధికార
మేలిటి? అంతి స్వతంత్రం యిస్తే యేమైనా చేస్తాను!”

“ఇంత అజాన్నాదానికి తెలిపంటావా?”

“తెలిస్తే కట్టబాల్లు చెయ్యకపోనూ—!”

“తెలుసురా అబ్బాయి తెలుసు! కొద్దిగా
పనిగట్టి ఆ యిద్దరి పనిచేస్తూన్న ఆఫీసు పెద్ద దగ్గరకు
వెళ్ళి నోలపెట్టాడట!”

“నిజం?”

“హా! ఆ ఆఫీసులో మా మేనల్లుడు హైకో
కావోయ్! అంతా ప్రక్కగడిపోయింది విన్నాడుగా—
ఆ ఆఫీసుకుయేమన్నాడంటే—కులం సాంప్రదాయాల
విషయంలో నీవన్నీ అధిప్రాయాలలో నేను యేకీ
ధిరిందలేవన్నాడట!”

“అహ! కాలాతీతుకులా వున్నావే!”

“అంతేకాదు నా ఆఫీసులో వాక్కొకరిసింది
పని, ఎవరికీ! ఇద్దరూ వాగావని చెబుకుంటున్నాడు..
సవ్యంగా మెనులు తున్నాడు. వాల్చిద్దరూ దొంగ
తగులుకు తిరుగుండా వెళ్ళి చేసుకొని ముఖంగాంటే
జాకు సంతోషమే అన్నాడట!”

“అంతవరకు యెప్పుడు వచ్చిందో వుక్కోగం
వెంటనే నూర్చించి వంటయిల్లు కదిలనివ్వకండా
చెయ్యవలసింది! పాపం జగన్నాంతు వుర్తి అమా
యకుడు!”

“నూతున్నీ కట్టిస్తే ఆల్ఫే వాడితో నాకేం
పని అందట! వాణ్ణి పెళ్ళిచేసుకోవని ప్రయత్నంకూడా
చేసిందట!”

“నమ్మాదూ?”

“ఎమ్మక యేం చేస్తాడోయ్—అదంటే వంచ
ప్రాణాలే వాడి! ఇంతి! ఆ ఆఫీసుని ఏం చెప్పాడో
పూర్తిగా విను...”

“వాడివరకూ రాకేదుగా—యేమైనా...”

“పారపరకున్నావ్. వాడు చాలా దండి
కాడువట! వాడిచెల్లెల్లా యోగిని? కటకుంటా
సంటే తర్లి దండ్రీ కొడంటే తనే స్వయంగా పెళ్ళి
చేశాడట!

జగన్నాంతు ఖిన్నుకుంటే నీవన్నీ శ్రేతా
యగంవాటి కలుగు—నెప్రవా, రాజాతలకంటే
నీవు తెలివైనవాడివా” అని అడిగాడట!

“నావే ప్రోత్సాహంచేసి వుంటాడులే, లేక
వాడే బిల్లికా క్రైత్యం యొక్కడినీ? అయినా అంత
తక్కువ కులంవాడిని కట్టకొవటం కమలం భావ్యం
కాదునుమా!”

“ప్రేమ ప్రసిద్ధిరా అబ్బాయ్...”

“ఇలాంటి ఇన్ని జరగలేదు. తెలిపారేదు
ఏటాన్నీ ఆ ముసలాణ్ణి అందరి అడిపిల్లలలో ను

గంగలో త్రోసివేట్లు చేసింది! దానిసొల్లం చూసుకుందిగానీ యీ కుటుంబం సర్వవాకేదం చేస్తున్నాననివా ఆలోచించిందా? పాపం! ఆ ముసలాడు పెచ్చినాడిలా వున్నాడులే! మూడుకోల్నుంచి లిండి తిప్పయా లేట! కళ్లెంబ రక్తం కారుస్తున్నాడు! చూశాను—చాలా బారీచేసింది!”

“నేను జగన్నాథం గురించి విచారించలేదోయ్! కరుణలించే!”

“దానికేం? ఇద్దరి అర్థవ—హాయిగా వుంటాను! పాదూ డెబ్బుకు అశేపతే దీన్ని చేసుకున్నాడులే!”

“ఈ క్రొత్తిరిల్లం యెంతకాలం వుంటుంది? ఏకోపేదీ యొక్కదో - వస్తేఅసీసులో నే! రావచ్చు దాని యిహునుపారం తిరగనిస్తాడవా? ఖచ్చిపెట్టనిస్తాడవా? అప్పుడు నెండువేపులా చెకుతుంది!”

ఇలా రకరకాల చర్చలు కొనసాగి చివరకు ఆ పదిహేనుకోల్లోనే వూర్లో వుకాకు బతులుడిరింది! వాళ్ళిద్దరూ యెప్పుడూ చెప్పిలాకుకుంటూవుంటానని! ఏకో కోలు చేసుకోవటం స్వయంగా మేం విన్నాం అన్నాడు కొందరు! ఇద్దరూ అసీసుకు వెళ్లారే గాని యెంతయింకా పెంచుకుంటా వుంది—యీ రెవరూ గను నింపలేదూ! అసలు చెయ్యిటాడా మొన్నరాత్రి చేసుకున్నాడటలే!

ఆ ముసలాడి వుడుకు తిగలదా మరి అన్నాడు కొందరు. కాను రాను పీసుగ్రహయాతే—కడుపావరి—గుండెంటు! చుట్టూ పరామర్శకు వచ్చివట్టు వచ్చి వాలుకు వట్టిస్తున్నాడు. చూడటానికి వచ్చివ వాళ్ళు ఆ క్రొత్తి దంపతులలో... ర దుహరిం పోస్తూ చూసివట్టే చెప్పకొస్తున్నాడు—జగన్నాథం మును తిం ప్పాధీశంమంచి యే నిముషంలో తిప్పకు పోకుండా!

ఇలా వుంటుండగా బోస్టు పేన్ రలుపు తట్టాడు. మారు దూపాయలు మణియ్యాగి—ఇంట్లో వుండే లప్పుకు తీరిం అందుకున్న వాడు తిండ్రి చేతికి అంతే యిచ్చేది!

ఆ మణియార్డుభారము చేతిపెటగానే జగన్నాథం మెల్లగా “మారు దూపాయలు” అన్నాడు. వెనువెంటనే క్రొంకతో “మారు దూపాయలు!” అని పెద్ది కేక చేశాడు. ఇద్దరు కూతుర్లు పెరటిమంచి పరు గెత్తుకొచ్చారు.

“అది వా కూతురా? నన్ను తిన్న బ్రహ్మ రాక్షసి! నన్ను క్రోశించేసింది... ఘో ఘో ఆ పాడినీ దాని అర్థం వాకొద్దు”

ఆ భారం వివరికొట్టూ కూతుర్ల వేపు తిరిగి “ఏవయ్య కే నేం లోటు చేశాను? వా ప్రయత్నాలలో నేను లేదా? ఏమాల చూసినా వాగురించే వా పరువు మర్యాదలూ తీసి నన్ను గొయ్యిలో పారించివెళ్ళా...” వెంటనే వలదల యేడ్చేస్తూ “పదండి! ముగ్గురించోయి ఏ మయోగి గొయ్యోగి చూసుకుందాం!”

అలా క్రిందకు కూలబడిపోయాడు. మూర్ఖ పొంతివట్టుయిపోయాడు జగన్నాథం! తెలివి విచ్చాక కలం తీశాడు. “ఓ పారి! రాక్షసి! పిశాచి!”

నీవు విద్యల సరస్వతి వరుకున్నాడు. నీదా పాడిని చేశాను. అది చచ్చిపోయాక మిమ్మల్ని నమ్ముకోని బ్రతికాను. వావా చాకిరీ చేస్తేవా మిమ్మల్నూ యింటివార్లని చేస్తానని వోరు కట్టాను, పగులు విలుపుకున్నాడు. వా అతిలన్న గంగలో కలిపావే! నన్ను వెనుకనుంచి బాకుతో పాడిరావే! నన్ను నమ్మించి క్రోశించ చేశావే! నన్ను చేసింట్లే పాడినీ యెప్పుడో క్రోశించ చేస్తావే? చివరకు బజారులోపడి వాకిదియిపోతావ్...”

“అయ్యవట్టి—యెప్పుడే—చెప్పి యా వుత్తరం జొక్కులో చేసే!” కోపంతో వణికిపోతున్నాడు... రెండో కూతురు వేస్తొందో లేదో అని డాటాయొక్క ముగ్గులో నిల్చుని చూస్తున్నాడు. ఆమె వెయ్యిటల దూపాక కాస్త మనసు తృప్తిరడింది. క్రిందికి దిగి మంచంమీది వ్రాచిపోయాడు. దుబం మంచుకోస్తొంది. గట్టిగా యెంచవాలమకున్నాడు. కానీ కళ్ళలో నీరు తిగుతున్న యిద్దరి కూతుర్ల వేపు చూశాడు. వాళ్ళ ముఖాల్లో నెక్కుడు చుక్కలులేవు. వాళ్ళి వేపు చూసుంటే కడుపు మరి దహించుబోతోంది! “దాని సొల్లం అది చూసుకుంది? పిల్లి గతేగానూ! ఈ మధ్య అది చచ్చేరంకూ వుంటుంది! పిళ్ళెనలా ఒక యింటి వార్లనిచేస్తావే! అప్పుడే యెండకో కెళ్ళు చూపినా వ్నా రే! కట్నానికి డెబ్బు లేక యిన్నాసొల్ల కమిలిపోతే యెప్పుడు యింటి గుమ్మం యెవని త్రొక్కుతాను! డెబ్బు కొట్టలుగా చల్లడానికి వా కెక్కడిదీ! అయ్యోగి పచ్చికాడే యీ జగన్నాథం! పిల్లి పెళ్ళిపిల్లి గురించా అలా చిత్తున్నాడు? ఈ యేడే

యాపాతల పించినతో పిల్లకి కడుపునిండా లిందీ, ఒంటికి బలయినా యివ్వాలదా? పిల్ల చదువుల సంగతీలే! ఎందుకురా యిలాంటి పీడిమైన పుట్టక పుట్టావ్. ఒక జగన్నాథం—చచ్చిపోరా... యీ గొడవంతా తిగి చూయగా చెప్పిపోతావ్?!”

ఇలా తనని తే నేదూపించుకున్నాడు. చచ్చిపోతా మనుకున్నాడు. మళ్లీ కూతురుగతేం ఆవుతుందని ఆలోచనలో పడ్డాడు. తను చచ్చిపోతే వాళ్లను చేరదీసే వాళ్లెవరూవుండరు. ఆకలితో చచ్చిపోతేను. వాళ్లీ మప్పించితా ఒక్కటే—యాద్యం! అది కడుపు కోసం వానా దుర్మార్గులకు అమృతోవాటి! లోకం అంతా వేరెత్తి చూపిస్తుంది—ఇలానా సంప్రదాయ మటుంబీకుడు జగన్నాథం కూతురు పిళ్ళ! వాడు వుదబోడుక చచ్చాడు! కానీ పిల్లని బజారులో విడిచిపెట్టాడు. అప్పటి పరిస్థితులు ప్రాపించగా ఒక్కంతా కంపించసాగింది. ఇంతకంటే మరి అధ్యాత్మం! చచ్చిపోను బాబో అనుకున్నాడు. పిల్ల కోసమైనా నేను బ్రతికుంటా... తిప్పురు... తిప్పదనుకున్నాడు.

తను వ్రాసిన పుత్తరానికి కూతురు దగ్గరనుంచి జవాబు వచ్చింది:

“మహారాజశ్రీ వాన్నా గార్కి నమస్కార ములు:—

మీ ఉత్తరం చేరింది. మీరాధ అర్థం చేసు కున్నాను. పానుభూతి చూపించటం తప్పించి యింకేం చెయ్యాలను? లోకంలో యే తిండి యే కూతురినీ పెంచవంతి గారలంతో పెంచారు. మీరూ ప్రతీచిన్న విషయంలోనూ విన్నానుకానీ యీ ఒక్క విషయంలో నే న్యతినిందించుకున్నాను కనుక చివరికి!.

వా పానుసానికి యీ ప్రాంతో నేకాదు, పాన్ను ర్లలోవున్న గం పెను చుట్టాలు దాడి జరుపుతున్నాడు. మీకు చాలా తిలవంపు తెచ్చేచుట్టలు విసురున్నాడు. కానీ వా పరిస్థితి కొంత చెప్పకొనియింది:—

మీకు తెలియక పోవచ్చు—ఉత్కలంలో చేరిన దగ్గరనుంచి సరిగ్గా వడిచివా—ఎవరితో మాటాడినా - చిన్న పుత్రునివివా - నే నేం చేసినా యేదో అపాయం అయ్యింది - అపవాదులు లేచిపోయాయి. అందరి నోటిలో నేనొక పరితపయ్యాను. ఇలాంటి పరిస్థితు

లలో మీరు కలలుగన్న అల్లుణ్ణి మీరు సంపాదించటం దుర్లభం—దొరికినా అనుమానాలతో వా జీవితాన్ని వాకినంచేస్తాడు. ఈయన వా అపహాయ పరిస్థితిని గ్రహించారు. లోకంఅంతా చూపించరి చివరకు వా తోబుట్టువులు కూడా చూపించరి పానుభూతి చూపించారు. ప్రవాహంలో కొట్టకపోతున్న వారిని తన బంధువర్గం కొడన్నా పానుసానించి ఒత్తుకుతారా. అలాంటి నిర్మలకు, నిజాయితీపరుకు, నే నెలా మోసంచేస్తాను? నేనూ నూ అమ్మలాంటి అపిత్తుక పుట్టాను. పోలికేట్లు నిండినా నూ అమ్మలా బాధ్యత తీసుకోకండా యెన్నాళ్ళు పూతుకుంటాను? ఇది పానుసానినండి యేమనండి మీకు తెప్పవితోస్తే కనుక చివరికి! కలలలో యేం వుంది. గుణంలో వుందిగానీ? ... వారు చెప్పినట్లు మీ దెయ్య బాధ్యంకులో చేస్తున్నా....

మీ అమ్మయ—

జగన్నాథం “కులం యేవుంది”ని పట్టి పటపట కొరికి పుత్తరం విసిరికొట్టాడు. మళ్లీ తలకొట్టు కుంటూ “ఎంతయేర్తునుంచి దిగజారి పోయాం దీన్నుంచి...!”

అవారం తోబుట్టోనే బ్రతుకుభారం అరిపించింది.

ఒక నెలలోబలకే బాగా చిక్కిపోయాడు. ఒక పూట కాఫీ మా నేనాడు. ఇంకోపూట భోజనంకూడా సరిగ్గాలేదు. అయినా చిల్లర అప్పలవాళ్ళు పిక్కు తింటున్నాడు. బతుకుకు ముఖంమాపించడానికి పిక్కు చేస్తోంది! బతుకుకు చెల్లినా తనేం అర్పించాలను? తిలవారయ్యో సమయానికి కూతురు చెయ్యి కలిసాచ్చిందిని పుట్టి తెచ్చిబ్బాడుకే—అలాంటిది యంతలో యంత భూరం చేస్తుందిని తను కలలోనైనా అనుకో లేదు! పరధ్యాంకగా వుండేటప్పుడు యీలా కాగపడే బతులు కూతురు దాచిన దెయ్య తిలవారయ్యో చెప్పింది. చచ్చిన మెలుకునీ చచ్చిపట్టయ్యో?—అదా? పాతక—దానిముఖం చూస్తూనా యీ జన్మలో... ఇలా కష్టాలు పడి ఆకలితో చిక్కి చచ్చిపోతానుగానీ... ఒకటి! యెదరుగా చెయ్యిరావను... ఈ జగన్నాథం యెంత బ్రతుకు బ్రతికాడు! కానీ దిగినంత యుగంలావుంది—దిక్కురాలిన బ్రతుకైపోయిందే. అన్ని వేపులా బాధ. —ఇలా తనెందుకు అప్పలవాళ్ళచే అనిపించుకొని

శంఖుంచే వేళ్లుమాసిందుకొని బ్రతికాతి? ఎరికో అనుకుంటున్నాడు, నాకురి చరించింది! నిజంగా చరించినా? ఏమో!

ఇలా తీరికయినాద తోతపుట్టే సమయంలో ఒక ముసలమ్మ — దిగ్గరిమంటపే నిద్రించుకొని వస్తూనే “ఒరే జగన్నాథం — విన్నావలరా నీ పెద్దికూతురు పోతి!”

“అది నాకూతురా — నాకూతురు ఆ వాడే పోయిందిలే?”

“కాదురా! నాకు మాంసంలేచ్చి వండమన్నాడట! కనులపొగి మవకులేరు — అలాంటివాటికి ఆమడమారంలో వుండేది. వండవంటే పాపిష్టిగాడు ఎముకలు విరగట్టాడట! అవును మరి — విధిచెడి యాటివాడితో తేలిపోతే చచ్చేవరకూ దొయ వాయిందమడూ? దానిగతీ అలాగేవచ్చింది! పాపం!!

రెండోకూతురు కలగజేసుకొని “అక్కచెల్లెక తిక అలాంటిది తివటం మా వేగడట!”

జగన్నాథం కూతురుమీద ఖమ్మమన్నాడు. “దాని వ్రాసుయెత్తరంటే యెటో పారిపోతాను...” ముసలమ్మ ఓరావ్రు మాటలతో “అలాగంటే యెలాగరా! ఒక రుంబలో విత్రివం — ఎనా ఆకమల పెండుకంటావ్?”

“దాన్ని అవక వై అమ్మకొడుకు వాడినెందు కంటావే దీనికి పాపాపంలేకపోతే...”

“ఒరే జగన్నాథం యింకా నీకు చివ్వుబుద్ధి పోలేదురా! ఎంతవందనంగావుండేది పిల్ల! మాయా మర్కండేని తల్లి! మీ వంశంలోలేని అందచందాలున్న పిల్ల! ఎంతకమ్మగా పాడేది! అదంటే నీకు పంద ప్రాణాలే—ఎంత ఆలోచనలేని మనిషికయ్యావే!”

జగన్నాథం మవసులో కూతురి యామంచి గుకాలన్నీ ఒక్కసారి గిరిగిరా తిరిగిపోయాయి. “ఈమె చెప్పేదానిలో అసత్యం యేమీలేదు..... కానీ...అది నాకు నమ్మించి (కోహించేసింది..... నన్ను ఖానీచేసింది!” అనుకున్నాడు.

“అవునురా జగన్నాథం వాడేదో మోసంచెయ్యక పోలే...యీ పుత్రిదీబొమ్మకి అంత పాపాపంయేదీ!

ఒకకోలా యిద్దరూ పోతుంటే కమలను పిల్చి మరి వాణ్ణి చూశాను...పోనీ అభీషరా? దీనికింటే హెచ్చుచదువుకున్నాడా? అందగాడవా? ఏమీ లేదు—ఇందులో యేదో ప్రయోగంలేకపోలే యిలా జరుగుతుంది అనుకోవడం—యేమంటావ్? ఇవ్వడా దాని బతుక్కు, అన్నీ కట్టబాటే—చివాట్లా నీద రింపులానూ? ఒక్కనాడూ పల్లెల్లిమాటాదావా? వింఖర్యకచ్చింది దానికి?”

జగన్నాథం మాడుచూపాడలేదు. ఆమె పిల్లి పోయినా ఆచేమాటలు పొసులో పెరివేసుకుంటున్నాయి. ఎంత ప్రయత్నించినా ఆమె అన్నమాటలు మళ్ళీమళ్ళీ మవసులో దొడ్లుపోతున్నాయి. నీకటి పడినా మవసు మహాసముద్రమేపోతోంది. అల్లునిదాద అంతర్గతంలోవున్న ద్వేషం రుచిల్కొంది. అన్నం సహించలేదు. నిద్రిరట్టవెంలేదు. ఒక్కసారి దుఖం పెల్లవీకింది “యెంతభాగవతుతోందో?—ఇందులో యేదో మోసంలేకపోలే వాతిల్లి యింత సాహసానికి ఒడిగట్టుకొడు! నాచేతులతో పెంచావే దానిమంచి నాకొలేరు?... నేను బ్రతికున్నానా? అసలు జగన్నాథం ఏనాడో చచ్చేపోయాడు.....లేకపోలే యివ్వాళ్ళూ దానిమఖం చూడకండా యెలాగ బ్రతికాడు? వాతిల్లివి యిలా వ్రాసావేయాలేవక వాతి వాడు కొలుక్కుతింటుంటే వంటూ వ్రాసుకుంటున్నావా? “వలవల యేజ్యేకొడు, ఇవ్వకు అల్లుడు పిల్లగా, కోరలతో రాక్షసుడిలా కవిపించాడు.” అయినా నేను అల్లగు ముద్దుగా పెంచిన నా కూతురిమీద చెయ్యివేయటానికి వీడితేం పొమ్మింది? అసలు నా కూతుర్ని తాకడానికి వీడితేం నింపురా? ఇలా దాని తీరికకాలం అవ్వలు పడవలసిందేనా? ఒక్కసారి తివ్వచేసింది...అచ్చే నా కూతురు తివ్వ చెయ్యలేదే—దాన్ని మందులు మాకులతో చూపుకున్నాడు—వీడి బంధంనంచి విడిపించుకోలేదే...”

“ఒరే జగన్నాథం—నువ్వలాగా చిక్కితెల్లం అయిపోయావ్? ఇంకెంతకాలమూ బ్రతికవ్...ఈ కొద్దికాలం బ్రతికి బాగపవటం తిప్పించి ఇంకెన్నీ వుద్దిరిస్తావ్? నీ బంగారు తల్లికి బంధునియ్యచెయ్య. యిదే నవ్యామెకుచేపిన మహాపకారం! లే...లే... యింకా ఆలోచిస్తావా? లే...లే...”

మరిగూలో మంటలు లేచాయో, జగన్నాథం లేచాను. తువ్వాలతో ముసుగు వేసుకున్నాను. మెల్లగా తలుపులు తీశాను. కోర్టింగ్ నిర్దిష్టంగా వుంది. పొరుగుం నింకాబలాన్ని తెప్పించింది. దిగువ పెద్ద అంగుల వేసుకుంటూ ఎడిచాను. తను రక్షించడానికి ఉద్రిక్తుడై పుగురుతున్నట్లు తలుపు దివెదడ తట్టాడు. తలుపు తీసివ అల్లుకు సంతోషంతో

“మీరా! రంకి!” అన్నాడు.

“నాన్నా...” అని కూతురు ఒక్క గంతు వేసింది.

మామం గా తలుపుడియి వేసి అల్లుని చేపు పగు నైత కత్తి చూపిస్తూ “నాతిల్లినికాదు నీన్న చంపడానికి ఆరు ఆరు!”

అల్లుడు ముందుకొద్దిగా బంకివా అతిని ముఖం చేపు చూస్తూ ఒక్కసారి ముండి దైర్యంతో “నిరే! చం

పండి” అంటూ ముందుకు వస్తుంటే కూతురు కెళ్ళు నుంటూ కేక వేసి తిండి కాగిందాద పడిపోయింది. ఆ యెవరగావున్న ప్రకాంతమైన కంతుకీర్త్యా తన పూవులలోనికి చూచి గిరిగిరిలు పెట్టిందాయో. ఆ గంభీరత అతిని కెయ్యిని గజగజలాడించింది. తన బతుకూ “చంపమంటాన్నావ్... నీకు... నీకు... ధినుంచేదూకే!”

“లేదు...”

నిల్చుకు కళ్ళు కెప్పులు పడలేదు. అలా ముఖం చేపుచూస్తూనే కత్తి క్రింద పడచేశాడు. కూతురు దిక్కుపడేస్తూ “నానాన్ని చూ మంచివాన్ని” ఆ మెను పట్టకొని వెక్కిరిక్కెక్కి యేవరిపాగాడు. కూతురు యెగుస్తుంటే కళ్ళు కూడేస్తూ.

“భూనీకోరువమ్మా..... నేనే తిమ్మర చాతి వాణ్ణి... చాలా అద్భుతమవుతుంది!”

హాయిగా,
• స్వేచ్ఛగా త్రొక్కడానికి
అనువైన సైకిల్

**రాతె
రాబిన్ హుడ్**

సెన్-రాతె సైకిల్ ప్రతివక్కటి శ్రేష్టమైన ముడిపదార్థాలను అత్యధునాకమైన సాంకేతిక పద్ధతులద్వారా ఉపయోగించి, ప్రతి విధాగాన్ని ప్రత్యేకంగా పరిశీలించి తయారుచేయబడినది. అందువల్ల వాడకానికి ఏమీ అర్హుపెట్టకుండానే, స్వేచ్ఛగా, ఇష్టం వచ్చినట్టు సైకిల్ ను వాడుకొనవచ్చు.

సెన్-రాతె



SAC-47 75

రఘుదేవనరేంద్రుని యోగుగంటి శాసనము

శ్రీ కె. హెచ్. వి. శర్మ

ఈ సంవత్సర మూడవ శిలాశాసన సంగ్రహకార్యము చేసే తరంగులు ప్రాంతమునఁ దిరుగుచుండఁ జుగంటి కోట పశ్చిమద్వారమున కిటుప్రక్కలఁ జెక్కబడి యీ శాసనము కాన్పించు దాని ప్రతినిబములనుఁ దీయించి తెచ్చితిని. ఎండవానల చెట్టలకు నురియై శాసనాక్షరములు కొంత భాగము చెరగిపోయి శాసనము పూరిక దిగువ వీలుగానుండెను. కాని అంధ్రదేశ చరిత్రకు ముఖ్యముగ గజపతుల వంశక్రమ నిర్ధారణమున కత్యంతోపయుక్త మగుటచే దీనిని ప్రకటించుట యవశ్యమని తలంచుతిని.

రాజును హేంద్రనర, కొంపటిరెడ్డి రాజ్యములు రెండును విశోధ్య కలహములచే శ్రీ. కె. 1428 ప్రాంతముల నే యుంకిరించి నిజమునగర రాజుల రెండవ జీవరాక్షుల వశమైవరి. ఉత్కిలదేశపు రాజులకు గజపతులగుట వానిని కబళింపఁ జూచుచుండిరి. మూలముగా రాజ్యాభిషిక్తుడై మార్యతఁగి త్కత్తియు డగు కపిలేశ్వర గజపతి తిం ఆశ్రయమును వెలువేర్చి కొనెను. పశ్చిమగోదావరిజిల్లా తిరుగు తాలూకాలోని పెరుగొంపెనది నోక శాసనములో 1 కపిలేశ్వర గజపతి ఆ దేశమును శ్రీ ౧౪౪8 ప్రాంతమున నే పాలించుచున్నట్లు గలదు. చాదిలాపంజి, 2 జగన్నాథ శైలేశ్వరులను 3 బట్టి గూడ ఆ విషయము స్పష్టమగుచున్నది. తాను జయించిన యంధ్రదేశమును పాలించుటకుగాను వారిను తన వంశీయులనే ప్రతినిధులుగా నియమించెను. ప్రస్తుత శాసనములోని రఘుదేవ నరేంద్రు డెట్టివారిలో నొకఁడు.

శ్రీ దాక్షిణ్య నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు అంధ్రీయ దేశపుని యోగుగంటి శాసనమును పరిష్కరించు వాఱుఁడఁ ప్రప్రథమమున నీ శాసనపు ఉనికిరియార్చి మేకంజికోరగారి వ్రాతప్రతులలో 15.45 (P-105) కంటుగాకలవని చెప్పిరి. తదుపరి యుజ్జయినినరేంద్ర శైలేశ్వరమన భారతదేశ శ్రీ గొడవర్తి రామదాసుగారి వ్యాసమునై వ్యాఖ్యానము చేయుచు మేకంజిమాన్యు

స్క్రిప్చులో వ్రాసియున్న ప్రస్తుత శాసనము నింతి తఱకు శాసనపరిశోధక సంఘమువారుగాని, తదితరులు గాని ఓరుగంటికోటలో కనిపెట్టలేదనియు “మేకంజి కోరగారు వ్రాసిన వ్రాతలు జరులు మిడివిన వాక్కులే గాని ప్రమాద సంభిష్టములుగావు. అట్టి వాల్మీకిలములను ప్రమాదములుగా భావించినోవువా? మరియు నందులోఁ జెప్పిన దివిది కుక్రవారము లెల్లకు పరి పోద”ని యాక్షేపించుటచేనూడ నిది ప్రకటింప తలసిందాయెను.

మేకంజికోరగారి వ్రాతల వాధారముగ శోధు గంటి రాతకోట పూర్వ పశ్చిమద్వారములకు గజపతుల శిలాశాసనములు రెండు గలవనుట సుస్పష్టము. అందు మొదటిది అంధ్రీయ (మనూరహంపేరి) మహావ్రాహ్మణునిది భారతిలోను 4 దక్షిణ హిందూదేశ శాసన సంపుటము, పండుగ తెలంగాణా శాసనములందు 7 గూడ ప్రకటింప బడింది. రెండవది ప్రస్తుతము ప్రకటింపబడు రఘుదేవ నరేంద్రునిది.

శాసన స్వరూపము

ఈ శాసనము ఓరుగంటికోట పశ్చిమద్వారము నకు మడి, యోడముల మూడురారులకు పొదివునను,

1. Mackenzie Manuscripts No. 15.4-4.
2. 'మాదగావంజి' edited by A. B. Mahanti, Cuttack Pages 44, 46.
3. Further sources of Vijayanagara History Vol II pages 83—85. (By Prof. K. A. N. Sastry and Dr. N. Venkataramanayya.)
4. భారతి సంపుటము 12. మొదటి భాగము, పేజీలు 426-432.
5. డిల్లీ ,, ,, పేజీలు 851-855.
6. దక్షిణ హిందూదేశ శాసన సంపుటము. 7. No 783 పేజీ.
7. తెలంగాణా శాసనములు (ఇతర శాసనములు No. 1)-పేజీ 125.

రెండవవలె చెప్పబడదు. ఇక్కడనే మొదలు 18 సంవత్సరాలు గడిచియున్నది. కాననది అంబీరజేతుని కాననది కేరి వారియున్నది. విశేష మేమన 'అ' యను పక్షము విచిత్రముగ 'క' విసర్గము తోలియున్నది. 'అ'వూడ ప్రకృతి రూపముగగాక కొంచెము భేదముగ గలదు. 'క'కారము అచ్చు అక్షరములలోని 'క'వలె నున్నది.

భాష ఒరిశుతోనూడిన సంస్కృతినిది. తెలుగులో వచ్చి విధి ప్రతియనుకు 'యొక్క'కి బదులుగా ఒరిశులో "యంకర పురి," "దివాంకర పురి" అని చెప్పబడింది. "కృతి సమరూపుతో కేక, అష్టాదినంది" అను పదములు గమనించదగినవి. కాననము తుది 'స'ప్రతి సహిత్య తీవ్రదానిగా అని గలదు. 'ఫిలా' అనగా ఒరి యలో 'ఉండు' అని యర్థము. కాని సంవిధమును బట్టి యిచ్చుట తీవ్రదానము 'చేసెను' లేక 'చేసెనని' చెప్పవలెను. రాజులందరికి 'మర్రి వాళ కేవలము మంగి' చందీ చరణ శిరః అని కవిలెక్కడను పునఃపత్రిక పురి, దుర్గాపురి అనియు రఘుదేవునికు జగన్నాథ వరప్రసాద, దుర్గ వరపురి అను విశేషములు గలవు.

కా న న కాల ము

కాననకాలమును చెబుదు మొదటి "విష్ణురాజ్య ప్రవర్తమానస్య" అని యుండుటచే పునఃపత్రిక జగన్నాథ భిక్షులు, వైష్ణవమత వలంబులగు గజపతుల రాజ్య ప్రారంభమును నూచించుచున్నదనియును. సంకల్పమునందువలె విప్రులముగ దీనికాలము చెప్పబడి కల్పములు 4561 (వర్తమాన) ప్రమాధిసంవత్సర మాఘ శుద్ధపంచమి శుక్రవారము మృగశిరా నక్షత్రమున గలదు. శిశువునిగుదాహరింపబడలేదు, కాని పైకల్ప బ్రతులనుబట్టి యీ ప్రమాధి సంవత్సరము శిశువు 1851 నకు సరిపోవును. ఈ వివరములన్నియు పరిగ్రహింప 1460 ఫిబ్రవరి మొదటితారీఖునకు సరిపోవు చున్నవి. శుక్రవారము వారంభమైన దనిమిథి, మృగ శిరా నక్షత్రములు కనివారము . 24, . 22 ఘడియలంతకు వరుసగా మారులున్నవి. దీని కాలమునుచూర్చి దాని శుక్రవారము లెట్లు సరిపోయి ప్రమాదముగాదు ప్రాసాదముగా వారపాటే.

ఇట్లే కాననము శుక్రవారము, అంబీరజేతుని కాన నము మునుపటిదినము కనివారము (శుక్రవారము)9 చెక్క బడింది.

చ రిత్రాంశములు

ఒకగుల్లకొలును గజపతులు ముట్టడించి స్వాధీన పరచుకొనుట దీని వారాంశము. ఆ గజపతుల వంశికు మింగులగు. జాతీయమును పునరుద్ధరి కవిలెక్కడను తెలుపుచు పరశురాముని తివరమును వీరిధర్మ రఘుదేవ వరంగుడు ఒకగుంటి కొలును జయించెనని యున్నది.

ఈ రఘుదేవవరంగుడు దెప్పటివాడు? ఇందుఁ జేర్చబడిన వంశికు మెంతవఱకు విరివిడినది ప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్పవలసియున్నది.

ఈమధ్య నూతనముగ రెండు తామ్రకాననములు 10 రాజమహేంద్రవరమున దొరికింది. ఒకటి యాంధ్ర చారిత్రికసంఘ కార్యదమ్ముల 9 రాజులకి సుబ్బా రావుగారివద్దను, రెండవది శ్రీ భావరాజు వంశవృక్ష రావుగారివద్దను గలవు. రెండును రఘుదేవవరంగుని నిలియే. మొదటిది ఆరురేఖలుగలిగిన సంపూర్ణకాననము. రెండవది యొకరేఖ మాత్రమేగల అసంపూర్ణమైనది. మొదటిదానిని శ్రీ సుబ్బారావుగారు తమ ఆంధ్ర చారిత్రిక సంఘ పత్రికయందలివల ప్రకటించినారు. 11 కాననది తెలుగు, భాష సంస్కృతిలోకములు. చారిత్రిక విషయములేమయఁ చెప్పక, లేఖకుడు కానన మును తిప్పల తిప్పక గా లిఖించెనని మాత్రము తెల్పి, తాము పరిగా వర్తములేమకొనని దోషములను గూడ వానికే యంబుట్టి అందరికీ దరియవలెనను సదుద్దేశ్య

8. L. D. Swamikannu pillai, Indian Ephemeris Vol V page 122.

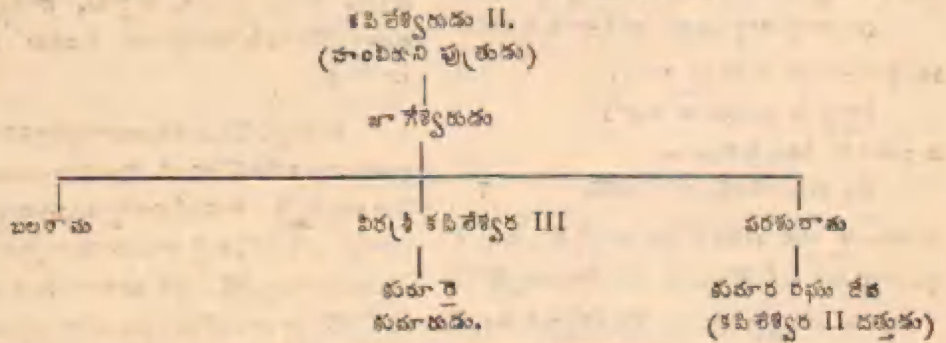
9. వర్తవారమునుచూర్చి ప్రముఖపత్రి సోమశేఖర శర్మగారి వ్యాసము, భారతి సంపుటము 18 రెండవ భాగము పేజీలు 95-98.

10. Copper Plate No. 4 and 5 of 1955-56 (Annual Reports on Epigraphy) and 'Indian Archaeology' a Review 1955-56. page 31.

11. Journal of the Andhra Historical Research Society Vol XXIII (1954-56) pages 163-172.

ములో శాసనమిదిలో శాశిపాలుగా ప్రకటించినాడు. తెలుగు లిపిలో గలదుగాని తెలుగులోగాని, భాష సంస్కృతముగాని వాగరిలిపిలోగాని ప్రకటించిన అసలుము కొంతమందికైన నందిన విషయము తెలిసినది. ప్రస్తుత శాసనములో చెప్పబడిన వంశక్రమమే దీనిలో గూడగలదు. కాని శ్రీ సుబ్బారావుగారు వారీయంత్రశిల్ప ప్రకారము దీనిని కుమార హంపిర మహాపాత్రుని కుమారుడని కపిలేశ్వరునితో ప్రారంభమనిఁ దల్పి కేంద్రించున పట్టిక జాబితాడు.

విశుద్ధవృత్తి: కపిలేశ్వరీ ౭భూ
ర్ని హ్మయశో నాయక మాళిసర్మమ్. 1
15 వా శిల్పర ప్రతిమయో మహాశాస్త్ర
రఘోరివాశో భువనక కుమారః
అథా దిభూరైస్త్రి భువాం ధయావాం
కీర్తి ప్రతాపవ్యయ భూర్మహామైః. 2
16 తిస్సాని ప్రసయా: ప్రసిద్ధి విస యా
వా శిల్పరస్యాభివన్
విర ద్భుతికి కీర్తియః ముఖయోగ్లాసి
ప్రతాప శ్రయః



శ్రీ సుబ్బారావుగారి కుమార హంపిర మహా పాత్రుడెవడు? ఏకాలము వాడినిగాని, ఈ శాసనకాల మెద్దియనిగాని యోచించలేదు. సుప్రసిద్ధ గజపతి రాజ్యస్థాపకుడైన కపిలేశ్వరుని పుత్రుడీ హంపిర మహా పాత్రుడుగదా! చిట్టువోరి తామ్రశాసనము12బట్టి తొండ్రుగు కపిలేశ్వరుని పతనమున నాతడు కృష్ణాతీర మును క్రీ. శ. 1416 ప్రాంతమున పారించుచున్నట్లు సుస్పష్టము. మరియు వా ప్రాంతమున నాతని శాసనములుగూడ పెక్కుగలవు. 13గుగంటి కోటలో కుమార హంపిర మహాపాత్ర, రఘుదేవ రేంద్రుల శాసనములు రెండును యేక కాలమున నే గలవే! దీనిని బట్టి కుమార హంపిర మహాపాత్ర, రఘుదేవరేంద్రులు సమకాలికులని స్పష్టముకాగా శ్రీ సుబ్బారావుగారి రఘుదేవరేంద్రుని, హంపిరుని మనుమని ముఖునిగా పేర్కొనుట యంతమాత్రము సమంజసముకాదు. విజయన కనాటికి గజపతి పాలనమే యాంధ్రదేశమున వంతరించినది.

ఈ సందిగ్ధమున మా అభీమతిలోని ఈ శాసన ప్రతినిధము14బట్టి వారి వంశావళిని దెబ్బ కొకముల నిచ్చుట సుదాహరించి గజపతుల చరిత్ర క్లుప్తముగ తెల్పెదను.

15తిత్సార్య సోమస్వయ భూమిపాల
వంశాగ్రహణం విపరీతవృత్తివామ్

త్రైతాశో బలరామ ఇత్యుద్ధయ
భూరస్యో నామ్న ధివ
ద్విప్రసంభిత కుమరైస్త్రి వికంః
కీర్తి ప్రతాపాశ్రయః. 3
17 అసమ సమర సంపక్కింపితారి ప్రతాయం
నిజ జవక సమేతో యుద్ధి సంసద్ధి వాహః
రణ భువి విజితారి స్త్యక్త దేహో విభిన్న
దుర్ముణి రగమ దిహ్యో వ్యర్వధూవాం
కుచాగ్రమ్. 4
16 వీరశ్రీ కపిలేశ్వర ప్రదనజః
కీర్తి ప్రతాప వ్యయ

12 భాంతి సంపుటము 18, రెండవభాగము, పేజీలు 515-536.

13. Annual Reports on Epigraphy No 148 and 157 of 1913 and 833 of 1922 (See also South Indian Inscriptions Vol X No.s. 728 and 740.)

14. Copper Plate No. 4 of 1955-56 Office of the Govt. Epigraphist (for India.)

15. ఉపజాతివృత్తియ.

16. శాస్త్రాల వికీదేశము.

17. మల భారతీ.

శ్రీ విజయతి చక్రవర్తి వరమో
ద్దామాంధకాలో ధవళ
కార్యపాదిత దంతిరాజ విధిలో
భూమంజులఖండలో
లీలా స్వీకృతి దిగ్విజయితి మహీ
పాలాఖిల శ్రీ ధరః.

5

1888 ప్రాంతము: పరమరామ ఇరిపసిద్ధో
నామ్మ పదేవ హరిదండవ వివ పాదాత్
యం ప్రాప్తయ్యాది నియమా: పరిపూర్ణ కావ్యా:
సంప్రాప్తి తార్థి ఫలదం హరిదాప్త శ్రీ రిమ్ 6

1900 వ దశమలో నుండియు రదిరి:

శ్రీరత్న చ పరమరామ విధి:

ఉదయగిరి: శిరిమచీ రఘు -

దేవ మహ రవిరసింహో యమ్.

7

20 అమూలీ మృత మంగనామల ముగ్ధి కా ముగ్ధి కా
ప్రభూత వివ ముగ్ధి కా ప్రసవ మిద్ద గంధంబుదామ్

గజపతి రాజ్యస్థాపకుడగు కపిలేశ్వరుని తండ్రి,
తాతలు వారి చరిత్ర చరియ కిరితలు కనే పుక్కిటి
పురాణములు కల్పింపబడినవి. గర్వింతురములేక చరిత్ర
లోనికి నూడ నిదియే ప్రాకినది. పై క్లోకములలో వా
నిమయమంతయు చక్కగ వర్ణింపబడుటచే వానినిబం
దోక్కించవలసివచ్చెను.

కపిలేశ్వరుడు:—మాగ్య సోమవ్యయ సంధూ
తుడు. నాయక శ్రేష్ఠుడు. విశుద్ధి చరిత్రుడు. నాయక
శ్రేష్ఠుడని చెప్పియుండుటచే నీతికు తూర్పు గాంగ
వంశిరాజులవద్ది నైవ్యాగ్యక్షితుడుగ నుంచవలయును.
శ్రీ కూర్మయువందలి రెండు కావసములు 21 (శ్రీ. శ.
1858) ప్రాంతమున కలింగదేశపు నాయకులనుగూర్చి
తెల్పుచున్నది. గాన నీతికు వారిలో నొకడై
యుండవచ్చును.

బాగేశ్వరుడు:—పై కపిలేశ్వరుని పుత్రుడు.
మహా భూగడు. మంచి కీర్తి ప్రతాపములు గలవాడు.
గజనమాహులు కధిపతి. గజపతి రాజ్యస్థాపకుడగు
కపిలేశ్వరుని తండ్రి. ఈతడే యోరుగుంటి కావసమున
నూడ చెప్పబడినాడు. పింహావలమునద్ద నొక కావస
ములో 22 (శ్రీ. శ. 1418) ప్రాంతమున తూర్పు గాంగ
వంశిజుడగు నాలవ భానుదేవుని కాలమున నొక బాగే
శ్వర మహాసేనాపతి పేర్కొనబడినాడు. ఈతడే పై
బాగేశ్వరుడని వా యూహ.

బలరాముడు:—బాగేశ్వరుని త్వష్ట పుత్రుడు.
సాక్షిక నామధేయుడు. మంచి బల, పరాక్రమములు
గలవాడు. తండ్రి కనే యుద్ధములలో సాయ మొనర్చి
తువకాతనితోనూడ యుద్ధములో మరణించి వీర
స్వర్గము పొందెను.

కపిలేశ్వరుడు:—బాగేశ్వరుని ద్వితీయ
పుత్రుడు, బలరాముని తమ్ముడు. తాత పేరింటినాడు
ఉత్తల దేశపు మార్యవంశి గజపతి రాజ్యస్థాపకు
డీతడే. గాడ, అండ్రి, కర్ణాట, మాల్య దేశములను
జయించి 23 దక్షిణాపథమున కంతకు సార్వభౌము
డాయెను.

రాజ్యాధిపేకమునకుఁ బూర్వహితనిదిరిత్రయింతి
కజకు కట్టకథలతోనూడి యొంతమాత్రము వమ్ముటకు
నిలుగకున్నది. ఈతనినిగూర్చి బృహద్వాగ్యసములు 24
(వాసిం శ్రీ గొడవ శ్రీ రామదాసుగారై వా విషయ
మేదియు చెప్పరైరి. ఇక మాదలా పంజి యును గ్రంథ
ములో 25 గాంగవంశమున కడపటిరాజగు మర్తిభానుకు
పుత్రులు లేక పురుషోత్తము జగన్నాథుని వేదగా,
రాత్రి కలలో నాతకు పాదోత్కరించి విమలాలయము
కడ మరుపటి దివియు పరులకొపరి యొకడు కాన్వీయ
వనియు, నాతని నే వాంఛునిగా గైకొనవలయునని
యావలి చెప్పవల! అట్లే మరుపటిదివియు రాజా కపిలు
డనువాని జక్కడ గాంచి దత్తునిగా స్వీకరించి సింహా

18. వసంతి తిలకా.

19. గీతి.

20. పృథ్వీ (రెండు పాదములు మాత్రమే)

21 దక్షిణ హిందూదేశి కావస సంపుటము రి.
నం. 1204. 1205.

22 డిబో ,, సంపుటము 6 సం॥ 866.

23 “హంపాకంపను గాత్రి దాధిక ధరా
ధారాచ భారాతురద్వారా కల్పరిగా విముక్త తురగా
ధిరీ చ ఫల్లీ వృతా”-(చెరిగరి, చిలువ్రోలి తామ్ర
కావసము).

24. భారతి సంపుటము 12. భాగము రెండు.
పేజీలు 768—778.

25. మదరాసం Edited by A. B. Mahanti,
Cuttack, pages 44—46.

సవ మాతనికి వచ్చుకొని పిమ్మట! కలక రాజవంశావళి, జగ
న్నాథ కైఫీయతు 26 లంగునూడ నిట్లే చెప్పబడింది.

గంగవంశాను చరిత్రలో 27 మ ర్తిభానుకు దిగ్విజ
యార్థ ముగిసెపుడు, కలక రాజధానిలోని మంత్రు
లందరు కూడి కపిలేశ్వరుని పరీక్షిస్తుని గానించినట్లు
గలదు ఇది కొంతవలకు సత్యమిన్ని హితముగ నున్నది.

పై శాసనములో వర్ణించబడిన కపిలేశ్వరునివంశా
వళిని చూడ వాని తాత, తండ్రి, సోదరు లనేక యుద్ధ
ములలో పాల్గొని రిజనుములను గాంచి వీరస్వర్గము
గాంచినవలు విదితము. కాగా మాదలాపంజ మొదలగు
గ్రంథములలో చెప్పబడినట్టి దెంతమాత్రము సామాన్య
వసులకొపరి కాజాలకు. కేవల భగవద్మన్మహాయువలన
రాజయె ననుట యంతికంబై సరికాదు. పరియెన ఆధా
రములు లేవపుడు ముప్పవ్విపురుషులకున్నా పుక్కిటి
పురాణము లిటువంటి వెన్నియైనఁ గల్పించుట మనదేశా
చారము. అన్నియు విరివిన మన చరిత్రకారులు కూడ
కొన్ని సమయముల వినినే సమిష్టి తిరు గ్రంథములలో
తెల్పించుటకూడ గలదు.

ఇక నీ కపిలేశ్వరుకు సింహాసనము నెక్కిధిష్ఠించె
ననునది ప్రశ్ని. వీరి తండ్రి, తాతలుముట్టి మొదటి
నుండియు వీరిది క్షత్రియవంశముగ నే కన్పట్టచున్నది.
వాడు తూర్పుగాంగవంశపురాజులకడ మొదటి వైశ్యా
భ్యక్షిలుగనుండి తినుపరి వారి సామంతులై చిన్న
రాజ్యమునకు ప్రభువులుగ నుండవలెను. కడపటి గాంగ
రాజున భానుదేవుని పరిపాలనము వచ్చని ప్రజలారకు
దిగ్విజయార్థ ముగిసెపుడు కపిలేశ్వరుని రాజుగా వంగీ
కరించి యభిషిక్తుడైతేనే యుండవలెను. లేదా యీ
శాసనములో “కార్యసాదితి దంతిరాజనిధివో భూమం
డలాఖండలః” — అని చెప్పబడుటచేతనే వ్యర్థించి
తన బలవరాక్రమములచే భానుదేవుని సింహాసనమునుండి
త్రోసిపుచ్చి రాజ్యమును లాగికొనియుండెననుట
సమంజసము.

కపిలేశ్వరుని తల్లిదండ్రులను కూర్చి యాతని వీరి
గలని తాత్రాశాసనమును 28 బట్టి గూడ తెలియును.
దానిలో “వరిగలని నామకమహద్దేవం స్వప్రీతా
ఖ్యయా” యనిగలదు. ఇచ్చట “ప్రీతాఖ్యయా” యను
నది కేవలము తండ్రియనిగాక “మాతాదపితాదమాతా
పితరా, పితరా” — గాన తల్లిదండ్రుల పేరనని చెప్ప
వలయును. ఈ విషయ మా శాసనపు తెలుగు, ఒరియా
భాగములముట్టి స్పష్టము, యొట్లన “జాగేశ్వరపురము,

వల్లూంజాపురము” అని గలదు. దీనిని బట్టి కపిలేశ్వరుని
తల్లి వల్లూంబయని గూడ తెలియును. ప్రస్తుతి
ఓరుగంటి శాసనమున చెప్పబడిన జాగేశ్వర, కపిలే
శ్వరులు వీరలే. చిట్టుచోని, 29 అవంతివర 30 తామ్ర
శాసనములనుబట్టి యీ కపిలేశ్వరులకు హంపీర, పురు
షోత్తమ గజపతులను నిజపురుష కుమారులు గలరు.
చాటుపద్యములను బట్టి తిరుగులప్ప యనువారి దొకడు
గూడ నుండినట్లుఁ జెలియును.

పరమరామ హరిచందన : — పై కపిలేశ్వరుని
తమ్ముడు, గొప్పవారి. ఈతని భార్య మల్లిక. ప్రస్తుత
శాసనము చెప్పబడిన పరమరామ దీతడే.

రాముడు : — శ్రీ భావరాజ వంశబృహ్మరావు
గారివద్దనున్న యసంపూర్ణ తామ్రశాసనములో 31 పై
పరమరామ హరిచందనుని తమ్ముడుగా రాముడను
వారిదొకడు గలడు.

“తివ్యామజో రామ ఇతి ప్రతీతో
రామత్రయం యో నుగచైధివై : స్వైః” —

పై రఘుదేవపుర తామ్రశాసనమునందు గాని,
ప్రస్తుతిపు ఓరుగంటి శాసనమునందుగాని యీతని
ప్రసక్తి గానరాదు.

రఘుదేవ వరేంద్రుడు : పరమరామ హరిచంద
నునికి మల్లికయందు జన్మించెను. మహాసరాక్రమ
వంతుడు. పెదిరిండియకు కపిలేశ్వరుని దక్షిణదేశియా
జయములలో వారినికి సాయమొనర్చిన, మెప్పించి రాజ
మహేంద్ర వరరాజ్యమున కంతకు పాలకుడాయెను.
శ్రీ ముఖ్యరావుగారు “పుత్రీకృతో మహిమ్నా కపి
లేశ్వర దిండిరాజ సింహా” యని యుండుటచే
గావోలి రఘుదేవుని పెదిరిండియకు కపిలేశ్వరుని
వత్తిత చేసినాడు! హంపీర మహాపాత్ర, పురుషోత్తమ
గజపతి పుత్రులుండ ఆ కపిలేశ్వరుని కీరినని వత్తిత

26. “కలక రాజవంశావళి మరియు జగన్నాథ
కైఫీయతు” Published in further Sources of
Vijayanagara History by Prof. K. A. N.
Sastri and Dr. N. Venkataramanayya pages
83, 84 and 85.

27. కళింగదేశ చరిత్ర పేజీ 647.

28. Copper Plate No. 17 of 1934—35.

29. భారతి సంపుటము 18 రెండవ భాగము
515-586.

80. ఆంధ్రవత్రిక విభజన సంవత్సరాది మూచిక.

31. Copper Plate No. 5 of 1955—56.

చేసికోవలసిన యతీతములేదు. అదియుగాక యీ తామ్ర శాసనముకంటె రీ సంవత్సరములు తిర్వాతదరు నీ యాగుకంటె శాసనము ఈ రఘుదేవ వశంతుడు కపిలేశ్వరుని తిమ్మవారు పరమరాముని తనయునిగ నెప్పుడునుగ చెప్పుచున్నది. కాన కపిలేశ్వరు దీక్షినిని పుత్రవాత్సల్యమున జూచెనుటయే దీని యుక్తము.

రఘుదేవుడు రాజమహేంద్రవరముననుండిసింహాచలము మొదలు కొండవీటి (గిరివజ్ర) కజపగుల రాజ్యమును పెదతెండ్రుకు కపిలేశ్వరుని పక్షమున పాలించుచున్నట్టి క్రింది శోకమునుబట్టి తెలియును.

"320వృదాజ మహేంద్రవాసుని సమ్యక్ప్రభావాలయ

హ్మ సింహాచల మా గిరివజ్ర మహా భూమిం తథాఽకంటకామ నిరక్రి కపిలేశ్వరస్య కృపయా కుర్యన్మమరాగ్రాణీ ర్నిరక్రి రఘుదేవ రాజతనయః క్రికే ప్రయో వృతే."-

ప్రత్యుత్త్ర పీఠగంటి శాసనమునకొక రాజ మహేంద్రవర రాజ్యమును పాలించుచున్నట్లే గలదు.

అదే సమయమున కొండవీటినుండి కపిలేశ్వరుని పక్షమున జాతినీ వంశీయుడేయగు గాణదేవుడెనువాడు పాలించుచున్నట్లు కొండవీటి తామ్రశాసనమును బట్టియు, చింతలపల్లిపాటి శాసనమును బట్టియు తెలియుచున్నది.

పైన వివేచించిన శాసనములలోని చరిత్రముబట్టి గజపతి వంశవృక్ష మీ క్రిందినిగా జూపవచ్చును.

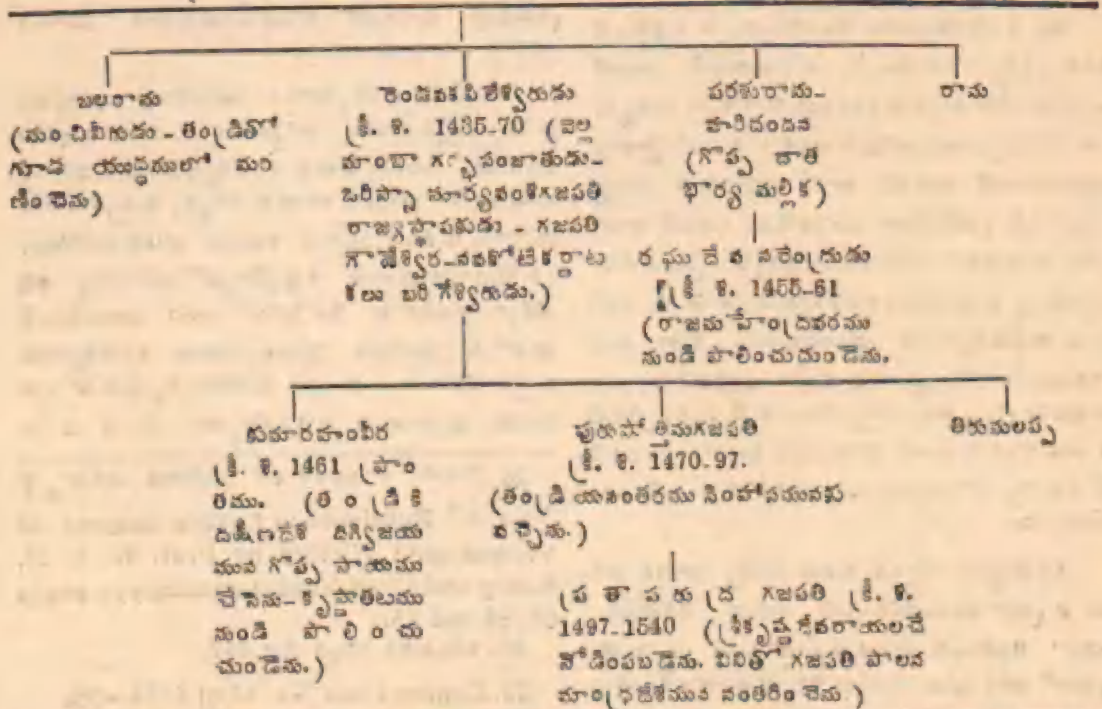
గజపతి వంశవృక్షము

మొదటి కపిలేశ్వరుడు

(నూర్త్య సోమాస్వయం సంధూతుడు-నాయక (శేఖరుడు))

జాగేశ్వరుడు (క్రి. శ. 1418 ప్రాంతము.

(మహానేనాపతి-మహా మాగుడు-వెల్లూరంట భర్త-యుద్ధములో మరణించెను.)



82 శాస్త్రాల విశ్లేషణము.

33. Indian Antiquary Vol XX pages 390-393.

34. Annual Reports on Epigraphy No. 70

of 1917 and South Indian Inscriptions Vol X No. 587. (ఇచ్చట నీ శాసనము తప్పుగా తిర్చిప్పు రాజమహాపాత్ర" యని దడువబడినది, దీనిని "గాణదేవ రత్నరాజు మహాపాత్ర" యని పఠించుకోవలయును)

ఇప్పటి కుపలబ్ధమైన రఘుదేవ నరేంద్రుని శాసనములు మొత్తము నాలుగు. రెండు తామ్ర శాసనములు. రెండు శిలాశాసనములు.

(i) దొరపాలెము తామ్రశాసనము : 35 అంగుళార్థమైంది. దీనికాలము శికాబ్దుము 1876 క్రియవ సంవత్సర పోనుగహళువు మాత్రమే గలదు. ఆ సంవత్సరము పోనుగహళువులు రెండుంటుంటే శ్రీ. క. 1465 మే మొంటిలేదిగాని, లేదా 1466 మార్చి 22 గాని కాగలదు. రఘుదేవ నరేంద్రుడు దొరపాలెమును గ్రామమును పొరాడిపడకు తిరుమల ధర్మానికిచ్చెను.

(ii) రఘుదేవపుర తామ్రశాసనము : 36 అంగుళాలుగల సంత్రార్థ శాసనము. కాలము శికాబ్దుము 1878 ఛాత్రి కుచి (శ్రేష్ఠముగాని ఆపాథముగాని) కుప్పపక్షి ద్వారాని, పరియకు శ్రీ. క. 1468 జూన్ 15. తిలపేర రఘుదేవపురమను స్వగృహముచేసి 40 మంది బ్రాహ్మణుల కొసంగెను.

(iii) తిరుపతి శాసనము : 37 పల్లము గోదారి జిల్లా పెద్దాపురములో నీ గ్రామముగలదు. ఈ శాసనము శ్రీ రంగరాయలకును నొక ప్రంథమునకుఁ జేర్చబడియున్నది. దీని కాలము శికాబ్దుము 1880 బహద్రాష్ట్ర శ్రేష్ఠ జహాశి 13 పోనువారమునకు పరియకు శ్రీ. క. 1468 జూన్ 9 (కుక్రవారము).

కపిలేశ్వర మహారాయల రాజ్యావ రఘుదేవ నరేంద్ర మహాపాత్రులు రాజమహేంద్రవర రాజ్య మేలే కాలమందు శ్రీ రంగరాయలపు క్షేత్రములు విశ్వేశ్వర పుకొగిరుల అధికారమందు తిరుపతి మహా జనాలవ్యాసుడుగ ననుధించుచుండుటచే ధండాలు అధికారి త్రిశైలి కేవగగ పిళిరు వాటిని విడిపించెను.

(iv) ఓగుగంటి శాసనము : ప్రస్తుత శాసనమే. కాలము కలబ్రహ్మములు 4661 ప్రమాణిమాఘ శుద్ధి దశమి సుక్రవారమునకు పరియకు శ్రీ. క. 1460 ఫిబ్రవరి మొంటిలేదే ఇంతవఱకు దొంగిన శాసనములలో నిదియే కాలమునుబట్టి యాఖరిది.

ఈ శాసన కాలమునకు వరంగల్లు రాజ్యము కల బరిగ సుర్రతానుడకు 'ఉ మైనుకేచ' యాధీనమున నుండి నల్లు చెప్పబడింది. బహుమనీ రాజుల అల్లాఉద్దీన్ కుల్తానుడు శ్రీ. క. 1457 ఏప్రిల్ మాసమున మరణింప, సరదారులలో కొంతమంది యారినీ శ్రేష్ఠపుత్రుడకు

హుమాయూన్ మహాకడు దుర్గానుడకుటచే వానిని రాజుగా నంగీరించుట కిష్టపడక వారిని తిమ్మపాళ మానిక్ భానుని సింహాసనముపై నెక్కించిరి. దానితో రాజ్యమున కొన్ని అల్లలులు బయలుదేరినవి. కాని తుదికొద్దో హుమాయూన్ మహాకడు సింహాసన ముద్ధిష్ఠించెను. వెంటనే తిమ్మపాళ మానిక్ భానుని రెండుండుంచి కుటుంబదారుల నందఱిని భూరముగ శిక్షించెను. వారికి చెవోడుగ నుండి వెలమరాజును శిక్షించుటకై దేవరకొండ దుర్గమును ముట్టసించెను. అతడు తన దుర్గ సందక్షిణార్థము కపిలేశ్వరుని పాదునుపేక్షింప వెంటనే శ్రీ. క. 1468 ప్రాంతమున వారికు తన కుమారుడకు హంబీరమహాపాత్రుని పెద్ది నైవ్యునిచ్చి పంపెను. కంబము ముట్టవద్ది మొంటిపారి హం బీర మహాపాత్రుడు తురక దేశముల నెరుక్కొని పరిమాగ్నెను. 38

"యవతుల గల్వఁజే యంబరాయలు యానె

నెక్కిన కంబము ముట్ట వైచి"

తనకు జరిగిన యానెరధితుడకుగాను మతే శ్రేష్ఠియగు హుమాయూన్ మహా మరల రెలంగాగ మున నల్లరి ప్రారంభించెను. అప్పటికి కొంఠపటిమండె పాలించు గాగజీవుడు మృతినొందుటచే హంబీర మహా పాత్రుడే వానికొక పాలకుడాయెను. ఇక లాభము లేదని దుర్గానుడకు కుల్తానుకు బాగుగ బుద్ధిచెప్ప నిశ్చయించి, తన పిఠిండ్రి కుమారుడును, రాజమహేంద్రవర పాలకుడునగు రఘుదేవ నరేంద్రుని సహాయమున ఆపార నైవ్యములతో రెలంగాగపై వెడలి యోధుగల్లు దుర్గమును ముట్టసించెను. హుమాయూన్ మహా పూర్తిగ నోడిపోయి రాజధానికి పారిపోయి తిరుపతి కొలది కాలమునకే మరణించెను. ఇప్పు ఓగుగంటి దుర్గము కూడ గజపతుల కరిమాయెను.

"కలకంబు లోపలి గజవాడ బెజవాడ

యొద్ది బండారెల్ల యోధుగల్లు"

ఈ శాసనమును ప్రకటించుట కనుమతి నొసంగుటయే గాక యీ వ్యాసమును రచించుటకు వాకు అమూల్య సలహానొసంగిన శ్రీ దాక్షకు దివ్యదండ సర్కారువారికి వాక్యరక్షతాపూర్వక నందినములను సమర్పించు చున్నాను.

35. Copper Plate No. 5 of 1955—56.

36. Copper Plate No. 4 of 1955—56.

37. South Indian Inscriptions Vol. V. No. 100

కౌసలము

మడిచెపు

1. శ్రీః పూజ్య (పరబ్రహ్మ) మావద్య! అద్య
(బంహానో) ద్వితీయ పరాక్షా! స్వ(శ్రీ) తిరగానా
శ్రేయ!

2. వైవస్వతి మంత్రిత! అహువి [ంశ] ౨(శి)
తిరిం (మే) | దిగుమ్యుకాంశ 39 శిశి [౩] | ప్రభు
పాది | ద్వితీయతాది 40

3. ధిశి పంచతీత! దిగుమ్యుకాంశ పరిమితే
అవధో (ధా)
ప్రమాధి పంచతీత! ఉత్తరా—

4. యశో శిశి(య)తా 41 | మాఘమాసి |
మక్లపక్షే ఏక
మా తిథి! ధృతువాసితే మృగ సి(శి)రా

5. ఎత్తీతే! ఇహపృథివ్యాం జంబూద్వీపే |
భౌంధి విమేషా |
అంధ్ర జేతాంతిగ్గతి [పశ్చిమ]

6. దిశాభాగజలబరగ ముద్రతాం ఉ మైమితేహ |
వోరుంగల్లా రాజ్య.....

7. శ్రీమల్లి వాగజేతగ మంగళ చండీచరణ శిరణ |
శ్రీజా శేవ్యర దేవమహా

8. దేవాంకర పుత్రి శ్రీచతుష్పముద్రాధిపతి |
శ్రీమతు |
శ్రీపురుషోత్తమస్య ఆ

9. దేశాదుత్కృతే దేశ! శృతి సమరము భో శే! రిపు
దిష్టా ముద్గా: | భుజబళి పరాక్రమ

10.త్రాజ్య సత్రిమ: | మహేశ్వర పుత్రి.....
జగన్మాత కాంధి | శ్రీపురు—

మడిచెపు

11. హస్తమ పుత్రి (శ్రీమగ్గా) పుత్రి (శ్రీయా
వసుంధరా

సముద్ధరణ ప్రతాప ప్రపంచ! దోర్బాంశ మహా
జాహా | శ్రీమవ్యహా రా

12. జాధిరాజ పరిమేశ్వర! వైవస్వతి రాజ్య (ప్రణతి
రత్న
దిక్ష..... (శ్రీ కావ్యము

13. అశేష్యతి (శ్రీ మూర్త్యులంకారంకారి) శ్రీ వీరగజ
పతి గపుడేశ్వర! విజితి నవకోటి కజ్జా—మేశ్వర! |
ప్రతా—

14. పశుపతీశ్వర దేవమహారాజుంకరి తిష్ఠ అమహో! |
శ్రీమలి వాగ జివి మంగళి చండీ చరణ శిరణ |
శ్రీమతు—

15. శిరామ42 దేవాంకర పుత్రి (శ్రీమల్లి వాగ దేవగణ
మంగళ
చండీ చరణ శిరణ | శ్రీజగన్నాథదేవ—

16. తరప్రపాది శ్రీమగ్గా తరపుత్రి రిపుచర్మక
మానమద్భావ |
యోకవిత్ | శ్రీరాజమహేంద్ర

17. చరరాజ్య! శ్రీపరుశిరామ43 దేవరాజు తిషయ! శ్రీ
వీరధీంద్ర రఘునీతి ఎశేంద్ర! వోరుంగల్లా...

18.యహర సైవ్య సహిత్య శీవ
వాస ధిరా[II]

38. Indian Artiquary Vol. 28 pages
242—247.

39 'చతుర్ముఖ' గా వాం' అని చదువవలెను.

40 'మహ్య'

41. 'శిశిరబుతా' అని చదువవలెను.

42. 'పరమరామ' అని చదువవలెను.

43. 'పరమరామ' అని చదువవలెను.

దుష్ట సమాసం

శ్రీ మధురాంతకం రాజారాం

చుట్టూరా ఉష్టాగ్రతను వురిగిరిసి, లోపల లక్ష
గంగా అలైవలు పెట్టిపెట్టి బహుళానుచి
బయటపడ్డాను. చందకూర్తాంకుకు నిష్ఠలు గ్రక్క
కున్నాడు. గంట సరిగ్గా పన్నెండు.

బహు విలిచిన రోటికి నూలు కూరకేటు
దూరంలోనే వుంది కానీ కుర్తాంబరూ నూలు
లోనే వున్నట్లు నేను భావించలేకపోయాను కొందరు
చెల్లెంబి జేరి కొమ్మలు ఆధారంగా 'పులవ్' తీసు
వ్వాగు. మరికొందరు గొడల నీడల్లో తిచ్చాకు
కున్నాగు. కొందరు కంటా, చేయి వాడించుకుంటూ
గ్రామాభియంతులై వెళ్ళిపోతున్నాను.

అందరిలోనూ పాదువుగా కనిపించి విద్యాగ్ని
వొకజ్జీ వావుకు పిలిచి "ఇదిగో అబ్బాయ్! ఇప్పుడు
యింటికి వెళ్ళిపోయింది?" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఇంటికి వెళ్ళి ఎప్పుడో పోయింది. ఇది మాడో
పిలిచాడు" అన్నాడా మరొకడు.

లోపల పాతాలు జరుగుతుండగా వీళ్ళు బయట
వెలగ వెతుక్కు రావకొరకై లేచిపో! వాకు కొత్త
ఆశ్చర్యం కలిగింది. ఆశ్చర్యంకుతూనే మెల్లకై
వరాండాలో ప్రవేశించాడు. వరాండాకు పై వైపు
ఆఫీసురూములో ఏదో లెక్కలమర్మ కొట్టుమిట్టాడి
పోతున్న నూనా "ఎవరండీ" అని పిలిచింది.

పరిచయం చేసుకున్నాడు.

"కూరొండీ, కూరొండీ. ఇప్పుడే బహుళగా
లేచింది? ఇదిగో చెంచయ్య! పేదరుగారికి పిల్లలు
మంచిస్థితి తెచ్చిపెట్టి" అంటూ ఆరేడు నిలువ్విం
దిలో ఉపచారాలు పరిచిచాడు.

కుర్చీలో కూర్చుంటూ "పాద్యాప్తరు గారు
వ్వాగు ఎవండీ" అన్నాడు.

"పాద్యాప్తరుగారా! పార్! పార్! మీరే
లోకంలో వున్నాను? అదిగో ఆ బోయ్ చూడండి"
అన్నాడు నూనా.

అఫీసు గదికి అంతర్భాగంగా, గర్భాగృహంలా
వున్న పిల్లలగది ద్వారబందాది! 'హెడ్ డెస్క్' పై
అన్న బోయ్ ప్రేలాడుతోంది.

ముద్దార చెప్పి పై ముదితలు శేర్వకరావి వివర్ణ
లేపలే, బ్యాగ్ లి ఒప్పుగి పై వాళ్ళు చేతులేరి ఉద్యోగ
గముకూడా లేదని వాకులెలుసు. కానీ ఎక్కువైన బాట
ప్రక్కనే యిరి:పూర్వం ఎన్నడూ పూహించనివివర్ణం
కనిపించి ఎప్పుడూ, దిగువుకున్న ఎవలలో యిదివరకు
ఎక్కడా పాపనూపరి పరిజాతుం సంఘటించివర్ణం
మనం కాస్తావి భాంధికి లోనుగావించి అనిహాజ మేమీ
గారు. 'కలయో, నె ప్తర నూ యయో' అన్నంత
విభాంతి గాకపోయింది. కానీ ఆ బోయ్ నై ప్రమాదా
నేను వాలుగె గు తుకాలపాటు కుర్చీలో కొయ్యలారి
పోయివహట మాత్రం నిజం!

"నుంచినీళ్ళు తీసుకోండి పార్" అన్న నూనా
టాటలలో వురికిపడి, "అహా, అదికాదండీ! మరి...
వాకిచ్చిన ఆర్డరులో 'పాద్యాప్తర'నే వుంది" అన్నాడు.

"పిహా, అదా! ఆ పైకిస్థుకు రేయింబవళ్ళు
చేసివా లేమలవంతి పని వుంటుంది. ఒక మానవుడు
ఎంతకొలదిని రాకుల్లో గూడా నిద్ర పోకుండా
పని చేయగలడు తెప్పండి! అందుచేరి అరికు
యిటువనీ, అటు నిద్రా రెండూ ఒక పారిగానే నిద్ర
హిస్తుంటాడు."

పై అఫీసుకు సంబంధించిన పరమపత్యంలు
ఈ నూనాకు లాగా విదితిమెట్లున్నాయి. అలాగే
అక్కడి ఎరితైవా కదిపిలే యిదిడి బందారం బయట
పడకపోదు. అందుకే కాబోలు, 'గొల్లెలా గొల్లెలు
గొల్లెలా కెరక, గొల్లెలా గొల్లెలు గొల్లెళ్ళ
కెరక' అంటాడు అసాది వాడు!

గవాక్షలోనుంచి చల్లటిగారి వీస్తోంది. పైకప్పు
నుంచి మెదలలేట్టి గోడలపైకి ప్రేలాడుతున్న
కాలెండరినీ, పాత పాద్యాప్తరుల భాయాచిత్రాన్ని

చూడసాగాడు. ఉప్పుటండి చూపుతున్నది దగ్గరగా
 (చేలాడుతున్న) గ్రూప్ ఫోటో వైస అగింది. పె
 తనవల్ల విద్యార్థులనిల్చున్నాడు. క్రింద విద్యార్థులు
 తూచున్నాడు. మగ్గగా మర్రిలో తూచున్న
 ఉపాధ్యక్షునితో వట్టవదును హెడ్ మిస్ట్రీస్
 అసీమరాలైంది. ఆకారాన్ని సరించి ఓ అభిప్రాయం
 కలిగి కలగమందే ఆమె పేరు తెలుసుకోవాలన్న
 అపత్తి వాకంతుకు కలగాలో చెప్పలేదు. బహుశా
 అందుకే కారణమైతే కావచ్చు. ఒకప్పుడు పేరు
 మార్చిమే మొదలుపెరి, ఆ తరువాతెప్పుకో నువం
 ముగిసి కలుసుకోవడం తెలుస్తుంది. ముగిసేప్పుడు
 ముగిసి చూచిన తర్వాత కొంత కాలానికిగానీ,
 ముగిసే పేరు తెలియకపోవడంజరుగుతుంది. ఈ రెండు
 సందర్భాల్లోనూ వామరూపాలు ఒక వానకొటి
 పొడవ పోవడంచేత మన అందరూ తరచు మీ
 పోవడం కదు. ఇందుకోక్క తరణోపాయం మాత్రం
 కనిపిస్తుంది. పేరుతోబాటే ఆకారాన్ని, ఆకారం
 గోబాటే అభిప్రాయాన్ని, రెంటినీ ఒక్కపాటిగా
 తెలుసుకోవడమే ఆ ప్రపాతం!

ఫోటో క్రింద ముద్రింపబడిన పేర్ల జాబితాతో
 హెడ్ మిస్ట్రీస్ గారి పేరును యిచ్చే చక్రపలేకాను
 ఆమె పేరు ప్రమాలాదేవి.

తనకున్న ముప్పై అయ్యిదు తక్కువైనా.
 ఫోటో కోసం పెట్టిన ఫోటోలో ఆమె మర్రిలో తీర్చి
 దిద్దిన కల్యంలా వుంది. పొడుగరి కాదు. పైగాపాటి
 అని చెప్పడానికి సూడా వీలంది. కానీ ఆమె
 స్థూలగీర మాత్రం కాదు. జీవిత్యం బారివాని
 వేషధారణ, విప్లవ సెమరీ పిందలంటి కబిధరం
 ఆ ఆకృతికి గాంధీరాన్ని ప్రసాదిస్తున్నాయి.
 కర్తవ్యమణాలు పెదజల్లు తున్న వెలుగులు, మెడలోని
 చూమడి పిండెల దండ చిమ్ముతున్న మెరుగులు, ఆమె
 పలుచని పెదవుల వైమంచి ప్రసారమవుతున్న మంద
 బోధనాగ్రుణులతో కలిసిపోతున్నాయి.

ఒక్కొక్కరికీమైన ప్రత్యేకగానీ ఒక్కొక్క
 రకమైన విగ్రహయా, అందుకు తగిన పోషకాలు
 అవసరం. సభయిన్స్ పేర్లను గిరి అవలీలగా చలా
 యించగలిగిన ద్విధాకాయుడు పంచకట్టతో జాబ్బాతో
 అంగకప్రాగ్ని పరిచేసుకుంటూ తరగతిగదిలో ప్రవేశిస్తే
 క్రైస్తవు గొల్లప వత్ససివా వత్సయగలు. వ్యాపా

కాలకు ప్రేమమాగ్నల్లా ఉపాధ్యాయవృత్తికి సము
 చితంగా సరైనపటికే ఆకారాలు కొన్ని వున్నాయి.
 ఎన్నగా, పొడుగా తోలూర కాడలాంటి వ్యయూపం
 ఒకటి. పాటిగా, సమ్యులలాంటి ఆకారం మరొకటి.
 ఇక ప్రధానోపాధ్యాయులెన్ని ప్రవర్తిరాగానే పాడు
 గాటికోలు, బుర్రమీసాలు, మందగిరి చురుకున్న
 వామకీలా వదులుకు రెండంతుల వెడల్పుతో జెల్లు,
 యిలాంటి హంతులతోగదా, మహిమ మెంకీరేరి
 యమగర్భరాజ విగ్రహం మదిలో మెడలుతుంది.
 సమర్థి సింహాసనం ఓ నూలుపోల ఆహారంతో, అగ్ని
 సుందంవైస చేలాడుతుంటుందని తెలుతాను మర్రాట్లు
 రేపే కల్లోలాలు, ఉపాధ్యాయులమాలం గా వుప్పరిల్లే
 చెచ్చెగవులు, స్థానిక ప్రముఖుల చోటాలు, వై అధి
 కాదుల కావనాలు. మున్న సురాటివృద్ధ్యా హైస్కూలు
 హెడ్ మిస్ట్రీస్ గారి స్థానం అంతకన్నా ధీమైందిగా
 తోచదు. ఎంతగా ప్రతుష్టించివా ప్రమాలాదేవిని
 అపితం వైసమామన్నట్లుగా పూసించుకోడం వామట్టుకు
 వాకు అసనుజనం గానే భావించింది.

వ్యారందగ్గరమంచి పాదంతో చక్కకు దివి
 పించింది. వెనుదిరిగిచూచేసరికి మక్కలు మక్కలుగా
 వదనమండలమంతలా క్రమ్ముకుంటున్న తెలుటకు
 చేతివస్తతో సుకుమకుంటూ ప్రమాలాదేవి లోపలికి
 వచ్చేస్తోంది.

“తాయ చేపిందీ మన కొత్త జీవితం. కృష్ణమా ర్తి
 గదా” అన్నాడు సుమాస్తా.

“సమస్తీ పార!” అంటూ చెతులు వోడించాడు.

హెడ్ మిస్ట్రీస్ ప్రమాలాదేవి పాలనావత్సమా
 “పారీ అవసూపిందీ! మేడెస్ ఆవారి” అనేంత
 తరహా వా పొరబాటు వాకు తెలిసిందిగాదు.

“రండి, మామంతుగానీ” అంటూ ప్రమాలాదేవి
 గదిలోపలికి దిరిగింది. అది చాలా చిన్నగది.
 దీనికాలలోపలా, వైస ఆరేడువార చెక్కలపైనించి
 ప్రేకప్రదాకా దొంతరలు దొంతరలుగా అవిపోయి
 వున్న పాతికగిత్తలు తీర్చితే మర్రమీ కనిపించరి ఆ
 గదిలో ప్రమాలాదేవి తనమర్రితో తమకూర్చుంటూ,
 వాకోమర్రి చూపించింది.

విద్యావిమలమలు నీరసంగా దొర్లిపోయాయి.
 అర్థంబుచేపిరి వైస సంతకాలు ముగించి, ప్రమాలాదేవి

చెప్పలేనంత నేను ఆగతిలో పలి వాతావరణంలో గిలగిల
లాడిపోతున్నాను.

“ఈ దుర్భాగన వాడైతే అలవాటయి
పోయింది. కొత్తివాడు గతుక చిగురు కాస్తా యిబ్బంది
గానే వుండవచ్చు” అంది ప్రమీలాదేవి.

“పెద్దపెద్ద ఆఫీసుల్లో పోతింటి, నిద్రపయోగమై
పోయిన కాగితాలను సంవత్సరాని కొకవారి కాళ్ళు
పైదాని విన్నాను” అని ఓ వుపాయాన్ని మోచింద
బోయాను.

“అకామితేషన్ చాలసంలేదని వయ్యిపాడు
విన్నవించుకోడిం అరిగింది. అఖరుకు ఆరురెలల
క్రిందట ఓబ్రాకు నిర్మాణానికి వయ్యి చుంజాను చెబాడు,
ఈపాటికి పాడు నిద్రమైవుంటే, పైకెల్లో పనిచూడా
ప్రారంభం కావచ్చు. కానీ కృష్ణమూర్తిగారూ!
ఇక్కడ మనసని ఈ కాగితాలొక్కటేనా ప్రతి
బంధం?”

“నేనీ ప్రాంతానికిగక, ఉద్యోగానికి
గూడా కొత్తివాడే మేడమ్! అన్ని విషయాలూ మారే
చెప్పానీ.” అన్నాను.

ప్రమీలాదేవి బయటగా నిట్టూర్చింది. “ఏం
చెప్పనుంటాను! ఉద్యోగిత్వాని ప్రారంభం వచ్చి
ఆరేళ్లు గడిచిపోయి యిప్పుడు ఏడో సంవత్సరం బయట
లోంది. ఈవిడెల్లో వాళ్ళొక్కజోజు గూడా
విక్రీయంగా గడవలేదంటే బహుశా మీరు నమస్క
రమా!”

హెడ్మిస్ట్రీస్లో నేను అధికార భోంలేని
మాత్రమే ఎదురు చూచాను. కానీ అందుకు ద్వారా
రిక్తింగా పరిచయమై యింకా పదినిమిషాలు గా
మునుపే తిడు కడుపుపొలు వెళ్లి బోసుకుంటున్న ప్రమీలా
దేవి, వాకెంట్ కాలంనుంచీ పరిచితురాలైన ఆప్త
బాంధవిలా గోచరించింది. విస్తృతముత విస్తృతము
అమె పలుకుల్ని వింటున్నకొద్దీ, దైన్యంతోపా
దిస్తున్న ఆముఖాన్ని చూస్తున్నకొద్దీ ఒకనోక విషయ
గాథలో ఓకొ ప్రాయమైన ప్రథమాధ్యాయాన్ని
చదువుతున్నట్లుగా నాదానపాకాని మంతలా ఓ విచిత్ర
శ్రావణధూతి అలుముకు పోయింది.

“ఇది విద్యారణం! అవును గదండీ! ఇక్కడ
కుర్రాళ్ళు చదువుకుంటానీ, పిలబస్ మేరకు పాఠాలు

చెప్పకెంతో మన కర్తవ్యం తీరిపోతుందనీ మీరను
కుంటున్నాను. నేనూ అలాగే అనుకు నేదాన్ని. కానీ
ఈపది పదిహేనేళ్ళ అనుభవంలో నేను ఆ అభిప్రాయాన్ని
మాన్యకోరినీ వచ్చింది. ఎందుకుంటారా...”

ఎందుకో తెలుసుకోవాలన్న ఆసక్తితో నేను
పావభావంగా కూర్చున్నాను. కానీ ప్రమీలాదేవి
అంతలోనే తిరి వుద్దేశం మాన్యమని “పోవద్దండి.
ఇప్పుడా గొడవెందుకు? మీరు ఉదయం ఎనిమిదిగంటల
తెప్పడో బస్సెక్కివుంటారు, ఉండండి, ప్లాస్టులో
కాఫీ వుండేమా చూస్తాను.” అంటూ లేచింది.

మరిషిని ఒక తోలు తిరితో వుపయోగిస్తే, ఆ తిరి
లోపలికి తీవ్రతోత్సాహ మన్న గురిని భారించే పానీయ
విశేషం కాఫీ! ఆ పరిస్థితిలో నాకు కాఫీ అత్యవస
రమే! ప్లాస్టులో వింటి కాఫీని గ్లాసులోకి
వంచుకొ “మీ అవ్వద్దం నుండి. మా మురరి
యింకా ముక్కులునుంచీ వచ్చాడుకాదు. ఇంటిదగర
నుంచి తెచ్చుకున్న కాఫీ అలాగే వుండిపోయింది”
అంది ప్రమీలా దేవి.

నేనావిష ప్రసంగ భోంలేకి అద్దుపపది దిలకుతో
లేదు గతుక మానంగానే కూర్చున్నాను.

“అమ్మట మామరరి మీతో నేను కట్టేస్తాడను
కుంటాను—కొత్తిగావచ్చి ప్రతి భీతరుకూ ఎన్ని
పాటలువచ్చునో, ఎన్ని కథలు వచ్చునో పరిక్షించడం
వాడి నాకు. మీ బొక్కపంజా పాటలూ, కథలూ
భారీ అయిపోయేంతెంతరూ నాకు మిమ్మల్ని వదిలి
పెట్టకు...”

“పాటలకు నాకు చాలాదూరం మేడమ్! కానీ
ఎన్నిజోజులు చెప్పినా ఎవరెవరి కథలుమాత్రం,
నాకు కొన్ని తెలుసు” అన్నాను.

“కానీ మామరరి ఆసాధ్యమండోయ్! వాడితో
నేడం చాలాకష్టం. మళ్ళీ మానుకల వుండిచూచానూ,
వెరి బాటలపిల్ల అది నోరు విప్పడమే బ్రహ్మాండం—
అదిగో, పిల్ల లాచ్చేస్తున్నాడు...చూడండి, కృష్ణ
మూర్తి! నాకు ముగిల నెలా చిరు బాడేస్తున్నాడో!
దొంగ బెడం, రావివ్వండి, వాడిపని చెబుతాను...”
ప్రమీలాదేవి దిండెరా చెల్లికెటికీ దగ్గరి నిల్చింది.

మురరి తారాచుక్కలా వచ్చిపడ్డాడు. రాగానే
భూమికి దిగిండుకున్న వుస్తకాల ఎండితీడి కేల

వైదివరి, తల్లిపాదాలకు చుట్టకుంటూ" "యాదవ్వా! మరి, రాత్రి నేను చదువుకోలేదని అక్కయ్య మేధకు గారితో చెప్పేసింది. మేధకుగారు చెప్పిపోవమని పం చెత్తితో రెండు చెప్పబంటించేశారు" అంటూ విడుపులంకించుకున్నాడు.

"అలాగా! నీవై చాడీలు చెప్పవే! ఉండు, దానిని చెబుతాను" అంటూ ప్రమోలాదేవి కుర్రాణ్ణి తేనుల్లోకి తీసుకుని పూదడింపపాసింది.

"నేనెక్కడ చాడీలు చెప్పావమ్మా!" తక్కుతూ, తాడుతూ ద్వారండాకొ వచ్చిన ముగిల అక్కడే నిల్చుని చెడుగు చావులతో తల్లిచెవులూస్తూ అంది. "రాత్రి మురి చదువుకున్నావేమిటి?"

"చదువుకోవాలే మాత్రం? నిన్నా విషయం తీసుకెళ్ళి మేధకుగారితో చెప్పియనున్నా చెమిటి?" చిరుకోపంతో కుమార్తెను మురురు చూచింది ప్రమోలాదేవి.

మాతృహృదయం తప్పుపట్ట తారతమ్యాన్ని అంతగా పట్టించుకోదేమో ననిపించింది వాకు!

ప్రమోలాదేవి మించించిట్టుగా అయిదు నిమిషాలుగడచి గదికిముందే మురి వాతో జరిక జేకాడం. వాడేమిలోనిపేవా, చేతినున్న గడిమరమా, అంతలోనే వాడికి చిరపరిచిత బ్రాహ్మయ్య. ఇంకోక అరగంటలో నన్నొక్కభ చెప్పనుని పిడించడానికి కావలసింత చదువును వాడు తీసుకొచ్చావో! బ్రాహ్మ చెబుకుంటున్నాడు!

అఖరుకు వుదయం బయల్దేరింది మొదలు, ఆ తీగండాకొ వన్నెదుర్కొంటున్న పసుపొడుగుగా ఆ కుర్రవాడే పరిమార్కరించేశాడు. గంటమోగింది. వాడేమిన్నోపి త్వారా ఒక్కొక్కరే వన్ను పరిచయం చేసుకుని ఆధారపడుతున్నాడా యిల్లకు వెళ్ళిపోయాడు. ఓ ఎనిమిదేళ్ళ కుర్రాడికి కలిగిందర్థ సంక్షేపం వాళ్ళకెందుకు కలగలేదన్న విషయం వాకప్పటికీ, యప్పటికీ అనూహ్యంగానే వుండిపోయింది. అందియా వెళ్ళిపోయిన తిర్వాతి యింటికి సాగవారుకున్న తల్లిచెలిరి పట్టుకుని "మేధకు గారెక్కడ భోజనం చేస్తారమ్మా" అన్నాడు మురి!

"చెస్తే చెప్తారు. లేకపోలే పూరుకుంటారు. నీకో?" అంది ప్రమోలాదేవి.

"మరి, ఈ పూళ్ళోనుంచి హాటకుగాడా చేవుగా!" అనూయకంగా తల్లికెళ్ళిలోకి చూచాడు మురి.

లిప్తల మంచితకం లోకానికి వ్యక్తమానున్న ప్పడు తల్లికి అనుందానందం కలగడం పహాజమే! ప్రమోలాదేవి పగర్వంగా వార్తలు చూచింది.

కుర్రాడి ప్రతిపాదనను తల్లి ఎక్కడికంటా బలపరచడంవల్ల వైలే నేను, ఎత్తింతరం లేకవాడనందల్ల వైలే నేను, చెవా ఆరిత్యాన్ని స్వీకరింపక తప్పింది గాడు. మంకులెండలో తలవంచుకుని నేను ప్రమోలాదేవిని చెంబడించాను. భోజన సమయానికి తల్లిచెంబడింకో తృప్తిపడక వాకు కొద్దా చిన్నదాన్ని వెలింపమహర్షినిలయకున్నావేమో, అందాకొ చదువుడిపోయి ముగిలతో మంతనాలు జరుపుకున్నవాడు, ఒక్కపడుగుతో ముందుకువచ్చి "అమ్మా, అమ్మా! అక్కయ్య మేధకుగారినిగూడా పుచ్చుకెళ్ళికి తీసుకెళ్ళామంటోంది" అన్నాడు మురి.

"అచ్చే, నేనెలేను. వాడే తీసికెళ్ళామని వాతో చెప్పాడు" అంది సిగ్గుపడిపోతూ ముగిల.

"నేను చెప్పానుగదా! మా వాడికొ ఒక తీగంరుగా మిమ్మల్ని తరిలిపెట్టా" అంది ప్రమోలాదేవి.

తల్లి లిప్తల వాటకంలో వా మూగ పాత్రను చాలించుకుని "పుచ్చుకెళ్ళి ఎక్కడెండి?" అనిప్రశ్నించాను.

"ఇక్కడేలెండి. జుట్టలోనివేలే ఓ గంటనెత్తు ప్రయాణం. ఈ ప్రాంతానికింత అదొక పెద్ద వేడుక. పోయిన సంవత్సరం వెళ్ళొచ్చాము. ఈ వారిగూడా వెళ్ళొని నిశ్చయ ప్రాణం తీసేస్తున్నారు."

"అదిగోనండీ మేధకుగారూ! అదీ చూయిల్లు, అచ్చే, అదీ" అన్నాడు మురి.

* * *

ఫీరంగిపురం ఉప్పు నీళ్ళిపుగ్గమా అని సాయం త్రానికల్లా రొమ్ముపడికిం ముక్కురంగా పట్టింది. గొంతుకొ కంకర రామకుంటూ, రాడిపాడిగా బయట పడుతున్న దిగ్గితో పతిమతికూతూ తరందాలో వేసుకున్న మంచంపై పడుకుని విమ్మ చీకటిలోకియాస్తూ కంపారణం చెయిపాగాను. అకల్లాడిని నీరస నిర్భయ

బండ్ల విశిష్టతలకు తన సామ్రాజ్యంలో కాలమోసిన నన్ను పన్నానందడంకోసం చీకటిలో పాటకచ్చేరి ఏర్పాటు చేసింది. తలపోటుతో చీకటి పారిపోతున్న తన సూర్యులకు చేతి గడియారం టిక టిక మంటూ వదులుతున్న ధ్వనికూడా పమ్మెట్లు వేటులా వినిపిస్తోంది. 'జవ్వకల్లా తనరాతి' అన్నాడు. ఆ శబదాలవాడీ విధంగా సామ్రాజ్యం పగలదని మాత్రం చేప్పెన్నో అనుకోలేదు.

అంధకారంలో మిలమిల మెరుస్తున్న తారకలను చూస్తున్నాడీ వాడు ప్రమీలాదేవి ఆతిథ్యం జరిపి రాసాగింది. ఆదిత ఆదరమే గనుక లభ్యంగాకపోయి వుంటే వాపోలిటికే ఫరంగిపురం చీకటి ఉయ్యారంగా తోచివుండేదేమో!

తెలివినంతవరకే చాలవని పూర్వకోక, మరికొంత స్వకపోల కల్పన సాగించి ఎదుటి వ్యక్తిపట్ల తన పోని ఉపోహావాలు కల్పించుకోవడం మానవుకే చిత్రితవృత్తిలోని దౌర్బల్యంలో ముట్టమొదిటింది. కావాలే ప్రమీలాదేవిని కేవలం సౌజన్యకూర్చిగా భావించడంతో ఆగిపోక, ఆమెను నుంచీ వా ఆంతరంగం రాల్లో వెయ్యి ప్రశ్నలెందుకు వెలతేగారి? ఆమె దేవుడు? ఆమెను బంధువులు లేరా? ఉంటేవాళ్ళెక్కడున్నా? అన్నంతిక్కన్నా ముఖ్యమైంది—ఈమెను పర్యావృత్తిగా బడవిన ఆదృతవరులు డెవరు?...

ఏ చెప్పునుంచోగానీ ఓగారి రివ్యవచచ్చి పరిసర తిరువుల్ని గిరిగిరిలు పెట్టడంతో కాస్తా ప్రాసరి తిప్పుకోడానికి పీలయింది. గడియారం మాయమన్నాడు. గంట పడకొండు కావస్తోంది. నిద్ర పొడలమకుంటే యంతికంటే మంచి తిరుగు దొరకదు. ఎక్కడి ఆలోచనలను అక్కడే వదిలిపెట్టి, గట్టిగా కళ్ళి మూసుకున్నాడు...

ఒకటి... రెండు... మూడు. వీడుగా అయిదు నిమిషాలుకూడా గడిచి వుండవు. ప్రైవేట్ విరిగి తలవై పడిపట్టుగా ఓకిల్లం వినిపించింది. ఉరికిపడి, లేచి మంచంపై నడుచున్నాడు. ఉండివా ఒకటే, ప్రాడివా ఒకటే అన్నంతి విమరుతో ఎవరో తిలుపును దవదవ బాదస్తున్నాడు.

"ఎవరిక్కడి?" తీవ్రంగా ప్రశ్నించాడు.

"మనవరు?" అవతలి వ్యక్తి వాకంటే వెయ్యి రెల్లు కర్కశంగా ప్రశ్నించాడు. తన సువా మందర

అకురు బాదల్ని పసిగట్టిన సేనాం అలా ప్రశ్నించి వుంటుంది.

నేను నైతం మేకపోతు గాంధీర్యార్ని విడిచి పెట్టడలమకోలేదు.

"మీ రలాగే తిలుపును బాదడలమకుంటే వా ఆత్మైవనేమోతదు. కానీ కాస్తా తిమయించుకుని పరిశీలించిపట్టుకో తిలుపు తాళం వేయబడివుందని మాకు గ్రహించగలడు" అన్నాను.

"తాళం ఇవెక్కడి?"

ఒకానొక పిందారి దొంగలవాడుకుడు యింటి యెవరునుట్టి అలా ప్రశ్నించి వుంటాడు!

ఓగి, వీడి తెంపరితనం కలిపాను! వీడు యింటిలోవాళ్ళు ఏ మయ్యారని అడగడు. ఎక్కడికి పోయారని అడగడు. తిలుపును తాళంవేళారని తెలియగానే తాళంవెరిగిందం మాత్రం 'డిమాండ్' చేయాలి!

అతిదీరట్ల వాడు పదిభివ్యాయం కలగలేదు అందుచేత అతికి తాళం విడి యివ్వడమన్న ప్రసారం చేసేతడు.

మళ్ళీ పడుకోడానికోసం పదికను పర్చుకుంటూ "మొదట మీ రెవరో తెలుసుకోవలసిందే" అన్నాను.

అతిడు నేనులోనుంచి అగ్గిపెట్టె తీశాడు. దరాలుని ఓ పుల్లనుగీసి చెరిగించాడు. రెండుకురులు ముందుకు వేసి వెలుగుతున్న అగ్గిపుల్లను వా ముఖం దగ్గరికి తెచ్చాడు.

ఆ అగ్గిపుల్ల వాలుగైనుకుపోలు మాత్రం చెరిగి వుంటుంది. ఆ స్వల్ప వ్యవధిలోనే అతిడి చాలకం నన్ను వాడలగ్గి చేసింది అతిడు తనలాంటి సుమధులు యిద్దరు ముగ్గురు సులభంగా దూరిపోడానికి వీలున్నంతి వరు లాగులుగావున్న వీలుకైతెవరూ వేసుకున్నాడు. మోకాళ్ళివాకొ వేలాకుటూ క్రింద అంచులదగ్గర చెట్లూ రెండు రెండు లాడుతున్న జాబ్బా తోడుపెట్టాడు. మెనిపు రెండు మూడు మట్లు మట్టుకున్న ముగ్గురు జాబ్బాక్రింద ఎక్కడో అగగారిపోయిన రొమ్మువైపునందీ క్రిందికి వేలాపడిగాడు. ఆ ఆకారంలో యెవ్వకోదగ్గ విశేషం అతిడి తోక సంస్కారం. ఉవ్వెత్తుగా నైకలేచి, లేచినంతవరకూ అంచుకోనికే అయిదు వంకరిలుతిరిగి, అక్కడెవరందీ

వీటవారుగా క్రిందికిరాచి మహాసముద్రానికి సింధు కాశిల్లా అని నిమగ్నమైతే వెళ్ళాచెందే వున్నాయి. పిల్చువోయిన దవడలపై, కొండపేలులా విటానగా నిల్చున్న మధుగుక్రింద అరిగి పిల్లికళ్ళు మిణుగురు పురుస్తూ మెరుపున్నాయి!

తెలుగు క్రిందిమంచి అప్రమత్తుంగా తాళం తెరిచి పైకితీశాను. ఎడమకేరితో తాళం తెరిచి వూడ బుక్కుని, తాళం తెరిచి, తెలుపు నోక తిన్నతన్ని అతిమ లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు.

మర్నీ నేను అంతా పొంతూలేని ప్రశ్నావాహినిలో బడి కొట్టకపోపాగాను. పకలంతా కనిపించని మనిషి, యిరిగి అర్ధరాత్రివేళ ఎక్కడినుంచి వూడి పడినట్లు? కొంపనీ విశావరుకు కాదుగదా! ఈ యింట్లో యిరిగి చూడావీమిటి? ఇదిదొడ్డి దుంటాడు? ఏం చేస్తుంటాడు?

ఎంతసేపాలోచించినా, వాక్రిమ చిట్టచివరకు ఊహాగానంలోనే పర్యవసించబోతుంది గమక, నిజం విలకడమీద లేక బొంబు నిర్భయానికి వచ్చేవరికి గదియారంలో చిన్నముల్లు అర్ధ రాత్రి తిర్రావరి గూడా రెండెంకలు దాటింది. అప్పటికి కళ్ళు ముందుకున్నాయి. ఎరుపు తిరిగిన కళ్ళతో, నిద్ర మధులో జోగుతున్న ముఖంతో రేపటివుదకం క్లాసులో నిల్చుంటే కుర్రాళ్ళు అస్తాంతం కలి నామా వలితో వూడించినా వూడించగలరు. ప్రత్యక్షమంగా కుర్రాళ్ళపై 'యిం పెషన్' సృష్టించే లక్షణం యిది గాదు. అల్చే, యిదేమీ బాగుండవలె లేదు.

కళ్ళు మూసుకుని, చుట్టటి బీదమ్మకుని మర్నీ ఒక చారి నిద్రపోవడానికి ప్రయత్నించాను. కానీ విరాజితమి ఎంత చిత్రి కుదితో ఆరంభింపబూమ కున్నప్పటికీ, నామననలో మూలం అపిల్లికళ్ళు నిరంతరాయంగా మెదిలతూనే వుండి పోయాయి.

అఖరుకు తెల్లవారు జామున ఎవ్వడో కుతుకు పట్టింది. కానీ అకలి నిద్రలో గన్న కలలోగూడా నాకు భూతమి చాపగా ముట్టాపోతున్న హిరణ్యాక్షిణి కనిపించాడు!

* * * *

నిద్రలేచేసరికి రెండు బారల ప్రాద్దొక్కింది. పరుపును చుట్టి ముందంపైనేవుంచి, మెల్లదిల కున్నాను. "మేడరుగారూ! మురిగి యింకా నిద్ర పోతూనే వున్నాడు" అందికిటికిలోనుంచీ నుగిల.

"పుచ్చపల్లకిమంచి ఎవ్వడోచ్చానో?" అన్నాను.

"మీ ముచ్చెవరికి దాగు నిద్రపోతున్నాడు."

"అలాగా! ఇప్పుడే వస్తాను" అంటూ ముందుకు సాగాను. ఊరి బయటికి వెళ్ళొచ్చేవరికి గంట ఎనిమిదిన్నరయింది. పది గంటలకు పది నిమిషాలకుముందుగా మొదటి గంట మోస ముంది. ఆలోపల టిచించి నోట్సువాసుకోవాలి. ఊరి కుక్కగా పాతికాలపు నాటి రచ్చదాపున వున్న అయ్యురుగారి పూరిపోకలో కాఫీ దొరికింది. 'తెలకులనున్న రింగటి కాన్సుగృహ మేధ' అనుకున్న కాలం గతించింది. అగృహమేధ ఔదార్యంలో యింకా ఏ కెతాంకెమా మిలివుంటే ఆ ఔదార్యశ్రేణి ఈ అయ్యురుగారి సాల్తే ఎనిపించింది. తెలకు ముచ్చె రూపాయలు ముట్టజెబుతే అతిమ రెండు పూటలా భోజనం పెట్టడానికి సమ్య రించాడు. ఒక కూర, ఒక రసం, ఒక తాళిపు, మట్టెగ యింక కంటే మరేమీ అరిగదానికి పిలుపిందిరి ఆ సమ్యుతి క్రింద ఓడరా పెట్టాడు. నాభోజన ప్రియ త్వన్ని కావలిన ముందువాళ్ళకు నామకుంటాను. ఇప్పుడు భాద్య పదార్థంలాంటి నేడి దొరికినా చాలు వస్తాను.

టిచించునోట్సు వాని ముగించి, టైప్ టేబిల్ నోట్ చేసుకోడానికి అధీసురూంలో ప్రవేశించాను. యధాప్రకారం తిన పనిలో నిమగ్నమైవున్న రూపా వీలకంతం "మ వూరలా వుందిందీ?" అన్నాడు.

"ఒకమదిగివుంది. ఉద్యోగం దొరికిన ప్రతి వూళ్ళోనూ మును సమస్త పోకర్కెక్కడనుంచి లభ్యమాలేయి? ఎరిష్టితులకు అనుకూలంగా అల వాల్చునా, అచారాలను సర్దుబాటుచేసుకోవడమేమిందీ తరిగిం" అని నాకు తెలిసిన వేదాంతం వెళ్ళిపోను కున్నాను.

నాతో కాపిపు తీరిగా మాట్లాడదలచుకున్నా వేమో, అతిమ కలం పేదలుపైవుంచి "వెళ్ళరుగానీ, కూతోంది. తొందరయిందీ?" అన్నాడు.

కర్నీలో మాన్యుంటూ లోపలికివెళ్ళుదాచి "ఇంకా మోడ్ మిస్సెన్ గారు వచ్చినట్లులేక" అన్నాను.

"ఇంకెక్కడ వస్తారెండి?" అన్నాడు నెమ్మదిగా నీలకంఠం.

“ఏం! ఎందుకు రు?” నా ప్రశ్నలో విస్మయం కనబడింది.

ఈ ప్రశ్నకు నా వెనువెంటనే లోపలికివచ్చి టేబిల్ పై ఆసెండ్మెంట్ సంతకం పెడుతున్న కిర్రుగాని ప్రత్యక్షిరిమిచ్చారు. “తైత్రియూత్రిను ముగించుకుని పార్వతాములు రాజదారికి విచ్చేకొనుటదండీ! (శివారికి గోజుంగి పూసిటిస్తూ నాలు, భూవరీప వైవేద్యాల పూల పాడుపునేవల మున్నున సకలోపచారాలూ విర్విఘ్నంగా సేవ చేశారాకా!”

“పార్వతాముడేమిటి, తైత్రియూత్రిమిటి? నా కంటా ఆమోదుయంగావుంది. కాస్తా వివరంగా చెప్పండి మేధునిగానూ!” అంటూ ప్రార్థితుడవాడు.

“అదేమిటండీ! మీరు రాత్రి ఆ యింటి వరండా లో సేవకా పడుతున్నారా? అతడిరాకను మీరు గతు నింపలేదేమిటి?” అన్నాడు నీలకంఠం.

“గమనించకేం బాబూ! గమనించాను. అప్పటి నుంచీ అతడెవరో పూసించుకోలేక బుర్ర పాడుచేసు కుంటున్నాను” అన్నాను.

నీలకంఠం కిర్రుగారివైపు చూచాడు. కిర్రుగాని నా అమాతుకత్తెనికి బాలిషతుకున్నట్టుగా మెల్లిగా నవుట్టూ నా పైలిలుకు దగిరిగ వచ్చి “పాక్షాత్తు ప్రవీలాదేవిగారి భర్త, పిరికిళ్ళ ప్రేమానందగారి నే ఎరుగరా శ్రద్ధమూర్తిగానూ!” అన్నాడు.

ఉహించిన వివరీతం యదార్థమని తేలివస్తున్న తనలోని నైతికతం ఎకించిపోగా మూపుకు ప్రింట్ భూతుడైపోతాడు కానీ! ఒక నిమిషంపాటు సేను నోరువిప్పలేక పోయాడు. కిర్రుగాని భుజంపై చెయి వేసుకుంటే తప్పిరిల్లి “కానీ అతడు ఎక్కడినుంచీ వచ్చివట్టండీ?” అన్నాను.

“ఎదివరాలు ఎక్కడ ఉద్బులిస్తున్నాయో విర్తి ఘ్నంగా చెప్పగలమా శ్రద్ధమూర్తిగానూ? ఇదిదూ అంటే ఎక్కడోవుంటాడు. ఇష్టమెప్పుడు యక్క డివచ్చి చాలిపోతాడు. ఈ రోజుల్లో పొదిలేపవాలి లేకనుకోండి. బహులున్నాయిగా!”

వలే యిరికు బహులో వచ్చాడన్నమాట! ఇంటి దగ్గర నేను బయల్దేరిన తేరావితేమ మెలాటికోగానీ, మయ్యకోక్క విషయంనూ నూటిగా తెలిసిరావడం లేదు. అంతలోనే మళ్ళీ ఒక సందేహంతోచి “వలే

ఈ పూరికి అర్ధరాత్రప్పకునూడా బహులున్నా యటండీ” అన్నాను.

“అది తొమ్మిదిగంటల బహు. మార్గమగ్గంలో తెడిపోయి వుండవచ్చు. అందుచేతే తేటైవుంటుంది” అన్నాడు నీలకంఠం.

ఎలాగైతేనేం, యిరినేపటికి వికరా లొక్క టొక్కటిగా బయటపడుతున్నాయి అనకొకాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోవలసి “ఇంతకూ అతడి పుత్రోగ మేమిటో తెప్పాగుకొను” అంటూ మరొక సందేహం ప్రకటించాను.

“ఉద్వోగం! మరే వుపాయయాలేని మీమా వాకు పుత్రోగంగానీ అతడికేం పుత్రోగమండీ! ప్రవీలాదేవి అంటే ఏమిటమనున్నా! అతడి పారి టికి దూకలు కానీకట్టలు. కావలసివస్తువలా వచ్చి డులువుకుంటాడు. రారీద దూకలు చేతిబట్టుకుని మళ్ళీ బయల్దేరాకావడంలే, యక జేలు ఖాళీ కావారి, అయ్యి గారికి ఈ ప్రపంచంలో అమ్మగారొక రున్నారన్న విషయం జ్ఞప్తికిరావారి. ఇదీ కథ!” అని సులోచ నాలు పర్తిమంటూ కిర్రుగాని బయటికి వెళ్ళిపోయాడు.

గంట మోగడంతో నీలకంఠంతో రాతాఖానీ నూడా ముగిసింది. ఆరు బయట జరుగుతున్న ప్రాధ్వా సమావేశంలో అయిన విమిషాలనేపు విద్యువేపరికి నీ రెండకు కళ్ళు గిరుల తిరిగాయి. లోపలికివెళ్ళి ఓ లంబులు మంచినీళ్ళు త్రాగాను. ఒక అరగంటపేపు కదలకుండా పడుకుంటే విద్రుతుకు వదిలిపోవచ్చు. కానీ వరుసగా మూడో పీరియడువాకా క్లాసు లున్నాయి. ముగ్రాల్పమీద స్పష్టింప దలచుకున్న ‘యింక పెడన’మాట తప్పు డెరుగు! ఒకటి చెప్పబోయి మరొకటి చెప్పకుండా పాశ్వాంతాన్ని నూటిగా వివ రించి, మాట దక్కించుకో నిలికేవాలి! ఈ ప్రయ త్నింలో నే నెంతవరకూ కృతకృత్యుణ్ణి కావలిగానో చెప్పలేను. ఒక నిమిషంకూడా ఎవరెంపిలేకుండా, గ్రామఫోను రికార్డులా తెగవాగివమాట విజమే! కానీ ఈ వాసుకుని వస్తువును సరవరా చేయగలవీద తలలో మాత్రం ప్రవీలాదేవిని గురించిన తలపులు, ప్రేమా నందాన్ని గురించిన పూహలు కలగావులంగా రంకుల రట్నంగా మళ్ళీ తిరిగిపోయాయి!

ఫోన్ భారం ముగ్రాల్పకు చెప్పుపాఠంలో ఒక చిన్ని ప్రయోగం చేసి చూపించవలసి వచ్చింది. తర్జునా

కొరపు అట్టముక్కుకు ఓవైపున చిలుకబొమ్మ, మరో వైపున పంజరం బొమ్మ చితింపబడి వుంటాయి ఆ అట్టమ గీతన దిద్దివెట్టయితే చిలుక పంజరంలో నే వున్నట్లు కన్పిస్తుంది. ప్రయోగాన్ని చేసి చూపిస్తున్నంత సేపు నేను నా నానసిక సంబలనాన్నే కుర్రాళ్ళి ఎదుట ప్రదర్శిస్తున్నా నేనా ఆని ధిమింపకలసి వచ్చింది!

మాడు పిరియదు మాడు యుగాల్లా గడచి పోయాయి. గడచి గైకెక్కి నంత సంస్కృతితో టి వర్స రూములో ప్రవేశించాను. గదిలో కెర్రగాన, మేట్స్ యల్. టి వెంకటసుబ్బయ్యగారు తప్పితే మరెవ్వరూ లేరు. వెంకటసుబ్బయ్యగారు పేసరు చూస్తున్నాను. కెర్రగాన ఎర్రనిరా కలంకో కాంపోజషన్ పుస్తకాలపై కెస్ట్రచిత్తిని గారిస్తున్నాను.

వరు విడిచులు నిశ్చలంగా గడిచాయి. ఉన్నట్టుండి కెర్రగాన వోను తెరిచెదాను.

“అహోహా, ఏం కుర్రాళ్ళిందీ! నువ అద్భుతం కొద్దీ దొరికివ మణి పూసలగదండీ! ఒక ప్రబుద్ధుడు వ్రాస్తున్నాడు కుధిపాలట, ‘కుధిపాలు!’—కెర్రగాన కలం పేరీలు సాగునలో పొరి వేదాను. నువ నాలు తీసి పేరీలుపై వుందీ మళ్ళీ ప్రారంభించాను. “అసలొక్కడేకొడు. నేను వెయ్యికోట్ల చూపిస్తాను ఒకాయన ‘ప్రళయ బాక్సు’ అంటాడు ఇంకొకాయన మొగనూటంలేకుండా ‘మంపివప్పి’ అని వ్రాసేస్తాను. ఇలాటి సమాసాల్ని ఏమంటాలో ఎదురునరా కృష్ణ మూర్తిగారూ?”

ఏమంటారని నేనడగ లేదు. వెంకటసుబ్బయ్యగారు అడిగారు.

“గుడ్ల సమాసమంటాను.” ముదిలంకిందు కున్నాను కెర్రగాన.” వాడు తెలియక ఆకులతేను. తాత చాల్లనూ, పీర్లపంపెనూ ముడి పెటాలంటే కుగురుతుంటుంటే? ఇతే ఒకటి, యిలాటి నేనీహితాలు, కాంపత్యయా ప్రపంచంలో లేవా అని మీరు అడుగుచున్నా. విశానికి వుండేవాడను, కానీ వున్నాయి, మహా వులునూడా—వాల్లి విభతను కేరించెనెకొడు గానీ, ఎందుచెరినో మరి ‘కపిలగ్ధము’ అన్నాను. ‘కపిలంతుకు’ అన్నాను. చెప్పబచ్చింజేయటంపై వెంకటసుబ్బయ్యగారూ, మహాకవుల్లాగా నే ధివంతుకు నూడా అప్పుడెప్పుడూ పొరిమకుతున్నా నేనా అని పిలుస్తుంది.”

“ఎంత చూడంతమాట? కానీ ఈ ఉపాధ్యక్ష మంత ఎందుకండీ?” అన్నాను వెంకటసుబ్బయ్యగారు. సుబ్బయ్యగారికి కెర్రగాన సమాసాల గొడవేమీ తలకెక్కివట్టులేదు. వానీ, ఉపాధ్యక్షుడు వృత్తిలో తల బట్టగట్టి పోతున్నప్పటికీ, తెలియకపోయినా తెలిసి న్నట్లు ప్రవర్తించుట వలనా కాకలంకూడా బయటికి వచ్చివట్టలేను!

“మీకీ మాటగానీ వున్నదం గా చెప్పకపోతే బోధ పడదు సుబ్బయ్యగారూ! ఆ పిల్లకి ప్రేమావంధం మళ్ళీ వచ్చి పూర్వో దిగబడిపోయాడు” అని, అంతి తిగోతిను పరి తీరిపోయింటు కెర్రగాన నేనులో నుంచి పొడిపిల్చి పైకి తీరాను.

“వచ్చాడా! వాడు! నాడికి ముఖమెలా చెల్లించిందీ! అయితే అందుకేమిమాట కాళిందరీపు! ఆ మావాభిమావాలేని పచ్చి మాసగాడు, దమ్మిడికి కొరగాని చిలట, వాడు రావడమున్నూ ఈ మెగాను మళ్ళీ వాల్లీయింటో చేరనివ్వకమానా! గోమాత్య చెయ వచ్చుగదండీ వాడి ముఖం చూద్దొకంటే! వాడూ ఒక మనిషి, అది ఒక బ్రతుకే! ఛీ...”

వెంకటసుబ్బయ్యగారిలో ఆరి విచిత్రమైన పరిణామం ప్రారంభమైంది. ఆయన ప్రాప్తకాయుడు. సంధ్యాకాగలంటి కేరిచ్చాను. ఎరుకు దిగుళ్ళతో కిందాడ్లలాంటిముఖం. దండ్రుంబానికి మల్లే రోవానికి నూడా పడతాను కలెనుకున్నట్లుయితే, ఆయన ఒక్కొక్క మాట అంటుంటేగా ఒక్కొక్కటి ఆకాక నీవెలా ఆ ముఖంలో పాతుకోవాగింది. ఆ కోపం తాకిడికి ఆయన వేడి మాతలో వేలకున్న తిను బండెలా ఆపాదిను ప్రకమా కింపించి పోవాగారు.

“అయినా, పసికాను. రెండువందల రూపాయలు. ఇటు నూల్లో చాకిరీచేసా, గాల్లలో మేలు కుని పేపర్లు కరకు చెయగా ముట్టం ప్రతిఫలమండీ! ఆమె చెప్పే మార్గంకో లేనా, వికు డెబ్బు చెరి బ్బుకుని పరాకీ చిత్తిగిస్తాడా? నిద చెతుకు గానూ చేసి పెటాలని ఆమె చెయితే, రేపే తీసుకోస్తాను లేమన్న పెద్దమనిషికి రెండు నెలల తర్వాతి ఈ నాటికి దోం తెలిసిందా? కలకున్న భార్యపై లేక పోతే పోయే, కన్న బిడ్డవెననూడా మమకారం లేక పోతే వాడిని మనిషి అని ఎందుకనాలండీ? ఏం, ఎందుకు పనువెననూడదు? వివా యంతిటి నైద్యమా? ఇంత వారునూ? ఇంతి...”

వెంటేలు ముప్పయ్యగాను పట్టు పట్టపట్ట కొను కుతూ పైకి లేచారు. ఆయన మనోవిధిలో వరుసగా మూడు గుర్రాలు పరుగుకుకున్నాయి. మొదటిది ఆవేం. రెండోది భావం. మూడోది భావ. మొదటి గుర్రం కరవేగంతో పరుగుకుతోంది. రెండోగుర్రం మొదటివాని అడుగులవలె వెంటనే వాడు తీయగలుగు తోంది. మూడో గుర్రం మాత్రం బాగా విసుకబడి పోయింది. ఈ పగులుపంపెం తలకు సంక్షోభానికి ఆయన ముఖమంతటా గుర్తుగుర్తు చెమట క్రమ్ము కుంటోంది.

“మీరు ఎప్పుడే ఎప్పుడీ, కమ్మకావేపోండి. ఆమెకు రెంపంటే రెండు చీరలు మాత్రమే వున్నాయి. మీరు కావలిస్తే వాళలుచేసి చూడండి, ప్రతినెలా వంటలక్కకు బా! పాలవాడికి బా! ఇంటికి వెళ్ళిపోయి. పంపాదినంత మీరు తన వాటి గొట్టుక వాళుంటే ఆమె పంపారాన్ని ఎలా ఎలా నీడగలదో చెప్పండి”

“నీ కేం చెప్పాలండి! అసలు నేను ప్రపంచం లోనే సంచరిస్తున్నాను, లేకపోతే ఏదైనా వాటా కాన్ని చూస్తున్నావా అని వాళే తెలియకుండావుంది” అన్నాడు.

వెంటేలుముప్పయ్యగాను మళ్ళీ కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. ఆవేం కాసేపు తిన్నయిలు పరుకుం తెమోసి కిక్కిరియ్యుకున్నాడు. కానీ చెప్పవలసిం దంతా చెప్పేస్తేగానీ ఆవేం వున్నామంటే మోదనం లేవు.

“ఏమవుంటున్నాలో, వాడు నీటిలో చేసకు ఈత నేర్పించే ఘటమండీ! ఈ రోజునివ్వడో తారీఖు, ఎంత ఆలస్యమైనా పకో లేదీలోగా జీరింరాక తప్ప దని వాడికి బాగా తెలుసు. చూడారా, సమయానికి ఆటంపెట్టు యిచ్చేవాడు. చిట్టు చేతికిరాగానే అప్పెక్కేస్తాడు. నేను వున్నదీ లేదీ కల్పించి చెబు తున్నానుకుంటున్నారేమో! అన్నీ, వాకెందు కొచ్చిందండీ! అదిగో వివరించి, గంటకూడా మోసింది. ఎర్రవాళ్ళు ప్రత్యక్షమైతేగాదా!”

ఎదుటివారి బాధను తిడులో పలకరించగల చిత్రి కుద్ది చాలా తక్కువమందికి వుంటుంది. అందుచేతనే గానయ్య జగన్నాటకంలో వెంటేలుముప్పయ్యగారి లాంటి ‘కార్కెర్’ వంటలు అరుదుగా కనిపిస్తాయి.

ఇంతలో మరపువచ్చేదిగావు ఆయన మాటలు! నేను అత్యుగ్గహరి పూరిపోకు వెళ్ళి భోజనంచేశాను. మళ్ళీ మూటకు తిరిగి వచ్చాను. మధ్యాహ్నం సంతిరం రెండు పీరియట్లం కానుక తీసుకున్నాను. కానీ ఆయన మాటలు మాత్రం చెవుల్లో రింగురింగురుని మార్కొగిపోతూనే వున్నాయి.

పాయల్రం అయిదుగంటలవేళ. నిర్జనంగా వున్న పాకాలో పరిపరాల్లో ఓయూలగా వెళ్ళి యిసు కలో కూర్చున్నాను. “ఇక్కడన్నాగా మేడ్తకు గారూ! మీకోసం ఎక్కడెక్కడి వదికొడురి!” అంటూ పగులు వచ్చి మురళి యిసుకలో దూరాడు.

“అక్కయ్యోనీ?” అని ప్రశ్నించాడు.

“వాతో నీ ఎచ్చిందీ! ఏదీ! అదిగో! రావే అక్కయ్యా! మన మేధులకూ! సిగ్గెంకుకూ” అంటూ మురళి గుర్రును కెట్టువెనుకనుంచి వాదిగిరికి లాక్కొచ్చాడు.

పిల్లలలో కలిసి యిసుకలో పిమ్మక గూళ్ళు కట్టకోవానిపించింది. కానీ పిమ్మక గూళ్ళు కట్టకో వలసి పిల్లలే వాళంటే గంధీరంగా కూర్చున్నాడు. మురళి వాళ్ళులోనుంచి దైరితీసుకుని దీక్షగా పరికి రిస్తున్నాడు.

“అరిమంటి వాన్నగారొచ్చారటగా మురళీ!” అన్నాడు.

మురళి తలపైకెత్తి వాళ్ళల్లోకి చూశాడు. వెంటనే ఏదో నేరించేసినవాడిలా తల దించుకు నున్నాడు.

అయ్యో పాపం! వా ప్రవృత్తి వాడి లేత మనసుకు బాధానిగించేమా! ఐనా గుర్రవాళ్ళింత ‘నెర్విటివ్’గా వుండకూడదు.

కానీవు ముగ్గురయ్యా మానంగా కూర్చున్నాను. “ఇంటికి వెళ్ళింరా మురళీ” అంది మురళి.

“అప్పుడే యింటికెందుకు? ఇంకాకా ఏడ్చింది చాలదా?” అన్నాడు మురళి.

“ఏదెవరి మెండుకూ? ఏం జరిగింది మురళీ?” అన్నాడు.

“ఏదెవరిం చేస్తుంది? గజలు తెస్తాయేలే, తెస్తా యేలే అని అమ్మ అతి చూపెటింది. తీరా చూస్తే గజలు లేవు, గీజలు లేవు. ఎక్కడ అని అడిగితే

కొట్టబోయాడు. కాబట్టి తేజావోలేనానా, కొట్టకుంటే చాలు..."

"జురగా రా మురారి!" పజల శ్రేణులను వాడు కనిపించకుండా ముఖం ఆరికి తిప్పుకుంది సురీల.

"మామండి మేవ్వుగానూ! మర్రి ఏడుస్తోంది" అన్నాడు మురారి.

"వా, ఏమిటి మొంగుకు మకిలా! తిప్పుకానూ" అంటూ ఆ అమ్మయి దగ్గరికి తీసుకున్నాడు. వానిన మర్రిపువ్వులా గురిచాతూ ఆ పిల్ల వెళ్ళి వెళ్ళి ఏడువ పోసింది.

ఏప్రి, ఏప్రి తేజు తానే పూరిద్దోంది సురీల. కళ్ళు ముడుముకుంటూ దూరంగా జరిగి యిసుకలో నిర్మలంగా కూర్చుంది.

కన్నులు నిండడం, కన్నులు ధరించడం—యిదే గదా భారతదేశపు పరిత్యం అన్నాడు రిపింద్ర కపిం గుడు మకిలను చూపుంటే ఆమె బాధాపీష్టతీకు తిరిగివున్నట్లు తోచింది.

ప్రాచ్యురాయి నీటి పడవోతుండగా పిల్లలు యింటికి వెళ్ళిపోయారు.

హెడ్ మిస్ట్రీ గారు నడువాడుకూడా తీవును పోడించారు. యాడ్వోకేజ్ వున్నానానీ ఆమెను కలసుకోవం తెలుస్తోందిలేను.

"గండు కోజాలుగా కనిపించారు గారే!" అంటూ ఆమె పలకరించింది.

"మీరు స్కూలుకు రాలేదుగదండీ!" అన్నాను.

"అవును. రాలేదు. ఇంటిదగ్గర పనులుండి నిలిచి పోయాను" స్వగతంలా మెల్లగా చెప్పకుంది ప్రమిలా జెవి.

ఆరోజు సాయంత్రం పికెరుకు తిప్పుకుండా తప్తావని మురారికి చూడ యిచ్చాడు. కాఫీతాగి అత్యుగ్గగారి పాకలోనుంచి బయటకు తచ్చేసికి కోర్టులో కర్మగారు తంపిల్లారు.

'అతిగా డింట్లో లేదండీ! మధ్యాహ్నం మే వెళ్ళి పోయివచ్చాడు' అన్నాడు కర్మగారు.

"అలాగా! మీ రక్కడికి బోయిస్తావా లేమిటి?" అని ప్రశ్నించాడు.

కర్మగారు కేబుల్తోనుంచి మామిడిపిండలపైకెక్కి పైకితీశారు. ఓకొంగుపాలు వన్ను చూచింది, మర్రి

చాన్ని కేబుల్తో చేసుకుంటూ "దీన్ని తాకట్ట వుంచి నూగురూపాయలు తెచ్చి పెట్టమని అబ్బ కాకపోలే వేడి కోలు" అన్నాడు.

వా తల దిక్కుతీరింది.

"ఎందుకూ?" ఆ ప్రశ్నకుంగా అడిగాను.

"వైవా చేతిలో తేజావోలే ఈ వెలంతా ఎలా జగురుతుందండీ?" పిచ్చిగా వచ్చుతూ అన్నాడు కర్మ గారు.

* * * *

వెంటబుట్టయ్యగారు తమ పలకుబడిని వినియో గించి చెరుకు తిల్లం గిప్పింగినా వుపయోగంజోవున్న మంటి మిడ్డలో నుండుభాగాన్ని భారీచేయించి వాకిప్పించారు. వాడు పూర్వం ఆ మంటి మిడ్డలో పండికోక్కులు కొలరయిందేవి. ఇప్పుడుకూడా వుట్టింటిపై మోజాను విడవాడుకోలేక అది ఏ అర్థ తాత్పర్యజోవచ్చి, నిజాలవా, పాలవా విచారించి వారెట్టి పంపలేక బోతుండెంచెతే గుసగుస లాడుతూ వెళ్ళిపోతున్నాయి. మోం, చాను, మల్లెగ అని పిచిన్న వాచితోయిచ్చి, అంతకంటే మరేదూ అకించడానికి దిలుపెడిదన్న అత్యుగ్గ తల మరకును తానే అతిశయించి అన్నంతో కలిసి రాళ్ళను, కూరతో కలిసి చింగిరింజలనూ వడ్డెత్తున్నాడు. స్కూల్లో గడియారాన్న నువరించి గంట మోగుతోంది. నిలబడు మేరకు పాతాలు జగురుతున్నాయి ఎత్తే ఎవరికోరకు గంట మోగుతోందో, ఎవరికోవం పాతాలు బోధింప బడుతున్నాయో ఆ కుర్ర శుభ్రాత్రం చదువుపంజరి అంతగా పట్టించుకోవంలేదు. వాళ్ళు మాటి మాటికీ అడ్డుదిలి ప్రశ్నలతో విసిగిస్తారు. లేదా తిరుంతల తామే యిరివరిక్కడా లేని క్రొత్తసిదాంతాలను ప్రతిపాదిస్తారు. ఆ ప్రశ్నలకు బదులుచెప్పలేక, ఆ సిదాంతాలను పూర్వపక్షం చేయలేక ఉపాధ్యాయులు పతిమతిమాకున్నారు.

అన్నింటికన్నా ముఖ్యమైన విషయం, ఈమధ్య ఫిరంగిపురానికి ప్రేమానందంకారి దర్శన భాగ్యం కలుగలేదు. ఎక్కెచెన్ డెరింటో పుత్రింబ్రాపి టి. యం. ఓ. ద్వారా ఏప్రేమాపాయలు గుంజుకున్నా దెన్న వారిమాత్రం విశ్వసనీయ వర్గాలద్వారా తెలి పింది.

గానక చక్రంలా జీవితం ఒకగాడిలో పడి పోయితిర్యారి కోజాలు ఒక్క తెలియకుండా వెళ్ళి

పోయేటట్లున్నాయి! యాదూ యాదూ వుండగానే
రెండు యాదు మాపాలు చల్లగా కాలగర్భంలోనికి
నోస్తే పోయాయి.

అశోక పోషకారం. పది పదిహేను రోజుల్లో
క్వార్టర్ల పరీక్షలు జరుగనున్నాయి. ప్రశ్నిపత్రం
'వెబ్' వెబ్‌సైటులో కలిగిన సందేశాలను విప్పి
చెకలోదలచి కొస్త త్వరగా మార్కులు బయలు
కరచు. నేను వెళ్ళేసరికి బీదర్నూపములో ఎవరూ
లేరు. కేవలం పోలికతోపే చేబుకున్నాను, ఎవ
రుండేవా ఎవరుండకపోయినా గోరీచగిర నుంచి
ఎక్కలా నీలకంఠానికి అఫీసుయానులో కూర్చుని
పనిచేయకపోతే తీరదు. నేను ద్వారంవెళ్ళి కనిపించ
గానే "ఈ సంగతి విన్నారా కృష్ణమూర్తి!"
అన్నాడు నీలకంఠం. వింటున్నాను.

నీలకంఠం చేతులుపైకెత్తి, ఒళ్ళురితుమకుంటూ
"హెడ్ మిస్ట్రీస్ గారు నాలుగురోజులు వెలపుపట్టే
కాలు" అన్నాడు.

"కొంపదీవి మళ్ళీ అరెస్టాచిపడలేదు గదండీ!"
ఈ మాటల్ని నేను బహుశా నిద్రలో కలవరించి
వల్లగా అనివుంటాను.

"ఎమో ఎవరెగనరుకు? ఒకటి నచ్చేకా
జేమో! లేకుంటే రాబోతున్నా జేమో! రాదలయ
కుంటే అరిగి ఆటేవాళ్ళెవ్వర? పోదలయకుంటే
పట్టేవాళ్ళెవ్వర?"

అక్కిరెడ్డి మేమిటంటే తొట్టో పిల్లి ప్రపంచించి
వార్తమరూదా మున్ముంగుగా పనికట్టాల తర్కగాను
పైతిం హెడ్ మిస్ట్రీస్ గారి వెలపుచీటినిమాచి అక్కి
రెడ్డిన్నే ప్రకటించాడు.

"నచ్చేకాజేమానండీ! లేకపోతే యిప్పుడీ వెల
వెంతుకు? వాడు ధూమకేతువు ఫలావచ్చుకు, ఫలానా
తోట కనిపిస్తాడని మనం ప్రాసించలేము. కానీ
ఎక్కడెక్కడైతే వాడు కనిపిస్తాడో అక్కడల్లా
అరిపమే!" అంటూ తర్కగాను ఆ వార్తపై సంగ్ర
హంగా వ్యాఖ్యానించాడు.

ఇక వెంకటసుబ్బయ్యగారి సంగతి పరేపరి!
అతని బీదర్నూపములో ఉగ్రపరిసంహితే అయి
పోయాడు.

కానీ తోకనూదా పరిగా కనిపించకమునుచే

పులినిశరించి ప్రాసించుకున్నాంకును మేమందరమూ
సమిష్టిగా కించపడలసి వచ్చింది.

అశోక సాయంత్రం యింటికి నిశ్చేపరికి,
మార్కులునుంచీ సరాసరి అక్కడివచ్చి నాకోసం
వేచివున్న మురళి కనిపించాడు.

"అనీంమురళి! నువ్వొక్కడివే వచ్చావు"
అన్నాను.

"అక్కయ్య మార్కులుకు రాలేదు. అమ్మకు
జ్వరంగా వుందిగా!... అన్నాడు మురళి.

"జ్వరంగావుందా? నిజంగా" అంటూ తెల్ల
పోయాను.

"రాత్రంతా జ్వరంకొనిండుట. నాకు తెలియదు.
అమ్మచెప్పింది. మధ్యాహ్నం నేనుకూడా చూచాను.
ఒళ్ళు పెంపలా కాలిపోతోంది."

నిజమే! ఆ రద్చిజ్వరం మురళి చెప్పినంత
తీవ్రంగానే వచ్చింది. నూదిలోనికి మంజుల్లిమ్మన్న
స్థానిక హోమయోగిని దాక్షుడు "తెనైలే
మీరామెను కొస్తా కైర్యంచెప్పండి మేధుడు
గాదా! ఇది నిహినియా! ముగ్గుని పీర్చి పీర్చిరవే
వాటిల్లో అన్ని బయటూ దీవితిరువాతే. అందులోనూ
ఆమె చాలా యహిసంగావుంది" అన్నాడు.

తెల్లటిగుప్పటిపరచి ప రేకుంచంపై, గుంచి
ఎండలో పారవేసిన అబ్రాకులా శోషిల్లిపడిపోయి
వున్న రోగిని చూచేసరికి నాకు గుండె నుభేలుమంది.

"కూచోండి" అంది ప్రమోలాదేవి. అటాటరారి
లోపరినుంచీ వచ్చింట్లాంది.

"ఇకేయిటి మేధుడు! ఒక్కరోజు జ్వరానికి
యిలాగైపోతారా ఎక్కడైతా" అంటూ కుర్చీలో
కూర్చున్నాను.

చైర్యవంక మాన్పున్న ప్రమోలాదేవి ముఖం
నావైపుకు తిప్పింది. తిప్పగానే నూది చేతిబలమని
పైకొస్తన్న దాక్షుడు ఆమె మాట తమరయ్యాడు.
గట్టిగా పళ్ళు వికపటమని, కళ్ళు యానుకుంది
ప్రమోలాదేవి.

ఇంజనీరువేసి మండు తీసుకోవలసిన విధావాన్ని
వివరించి దాక్షుడు వెళ్ళిపోయిరితువాతి చాలాసేపటి
వరకూ నేనలాగే కూర్చుండిపోయాను. ఒపరికం

లేకపోవడం చేత వుండీ వుండీ ఆప్యదోకమాటగా, ఇప్పుడోకమాటగా మాట్లాడుతోంది ప్రమీలాదేవి.

“వంటలమ్మగారీ వాకు తోడుగా వుండిపోయివున్నాను. ఆమె ఆప్యదప్యదూ లేచి నుండివుంది. ఇప్పుడు పిల్లలు దిగులుపడిపోతారేమోననే వాచెంకంటే!”

“మీరు మరేం చెం పెలుకోకండి మేడమ్! వాకంతకంటే పనేముంది? మీ కానగ్యం కుదిరేంత వంకూ నేనూ యిక్కడే వుంటాను” అన్నాను.

“అంతకంటే వా కృష్ణమూర్తి! మీరు ఎక్కడంటే మురిగి క్రొంగుగా వుంటాను.”

అలాంటి నేనుకూడా అక్కడే భోజనం చేశాను. పిల్లలకు పడుకోగానే నిద్రపట్టింది. నేనూ నిద్రపోయే ప్రయత్నంలో వున్నాను.

“కృష్ణమూర్తి!” పిలిచింది ప్రమీలాదేవి.

గదిలోపలికి వెళ్ళాను. “ఏమిటానున్న జేమిటి?” అమె ప్రశ్నించింది.

“అల్వే, లేను మేడమ్! పది పదిహేడుగంటలు వాకాంకువుకోవడం వావాడు!” అన్నాను.

“ఎచే నోచోగిడి.” పెళ్ళిమరి కానున్న జ్వరం కుడ్డిగాతిమేప అమె కరీరంలో ఒదిగివుంటేలే నిగ నిగలాడుతున్న అగ్నిహిదానికలా నిటూగ్యులయాపంతో బయటపడుతోంది. కడులుతున్న ఆ నెదలైలకు వెనుక, దివద వివర్ణమౌతున్న ఆ ముఖాని? వెనుక అమె హృదయంలో ఏదో కుపాను చెలరేగుతోందిని నేను బొబ్బుకోగలిగాను.

“ఇది వాకు కోరికాదు. ప్రతినివతస్వరమూ వాకిలా ఏదోఒకటి ముందుకున్నది. ఉన్నట్టుండి నేను కళ్ళుమూసుకు పోతాననుకోండి కృష్ణమూర్తి! ఈ పిల్లలకేంకావాలి?” అమె కళ్ళలో కన్నీళ్లు క్రమ్ముకున్నాయి.

“అలాగోండి మేడమ్! ఇలాంటి తోహలతో మీరిప్పుడు మనసును పొడుచుకోవడం మంచిదిగాదు” కానీవు తిలపటాయించి మళ్ళీ అన్నాను “ఆయన కోక జాబు వ్రాయుకూడదా మేడమ్?”

“చిరువామాలేవి మనిషికి జాబెలా వ్రాస్తాడు? మీరు లోకంలో ఎన్ని విచిత్రాలవయినా చూచి వుంటాడు. కానీ యిలాంటివిద్వారంమాత్రం మీకు కని

పించివుండను. మనం ఉద్యోగాలు చేయడం మిగిలేవ మిగిలేట్టదానికీ కాదు. కానీ లోకంలోవున్న దుర్వ్యవసాయాన్ని ఈ ఒక్కమనిషినిగరే వుంటే వానింపాదవ ఎక్కడికి చాలుతుంది? ఒక్క సిగరెట్లుకాదు. ఒక్క పేకాల కాదు. ఒక్క గుర్రపుండాలు కాదు. వంద రూపాయలీచ్చివా చాలాను అప్పుచేసి రెండుకుందల రూపాయ లీచ్చివా చాలాను. ప్రయత్నలోపం జరిగిందనుకోండి కృష్ణమూర్తి! ప్రభేదపడ్డాను. బతిమాలుకున్నాను. గోడకు తిలమీడుకున్నాను లాభం లేకపోయింది. ఇచ్చింది వాగ్దానాలు, చెప్పింది వస్తుకాలు అన్నీ గంపాలు. త్రోగను త్రోగంది ఒట్టు పెలుకని కిల్లుపాకలో ప్రవేశించినాడి కథ మీకు తెలిసీవుంటుంది.”

“అలాగకు చెబిపోయే దెయ్య కృష్ణమూర్తి?” అగ్నిపర్వతం చీల్చుకుని నైకినికనిడివ లావాదనం లాంటి ఈ ప్రశ్నలతోడికి వులికిపడ్డాను ప్రమీలాదేవి నీవంగా ప్రశ్నిస్తోంది “వానిష్టలేకదా?”... ధీమంతుడి దిగులు వాకంకా నూకలు వాకివున్నాయనుకోండి. కానీ ఇంక పడెక్కుగడిచివా, యింతయేక్కు గడిచివా చివరకు ఎన్నెగుక్కోబోయే ప్రశ్ని యిదేకదా?”

నెమ్మదిగా వుండటంబోయి, ఉత్తేగం తెమ్మకోవడం వ్యాధికి మరింత దోహదం చేశానునుంది. పొగిరి పొగిరి రకుకుంటున్న కుంపటిని నేను వా మాటలతో కలచివేసు చలయోలేను.

పది పదిహేను నిమిషాలు మావంగా గడచి బోయిన తిగ్నాతి “దీనికేదైనా వుపాయం చెప్పాలరా కృష్ణమూర్తి” అంది ప్రమీలాదేవి.

నే నేదో చెప్పబోయాను. కానీ అంతలోనే అమె అడ్డుతిరిగింది.

“ఇప్పుడే వచ్చింది. ఆలోచించి చెప్పండి.”

నేనాలోచించాను. ఒకటికాదు, రెండుకాదు. వారంకోజాల పొడుగునా ఆలోచించాను. ఈ వారంకోజాలో జ్వరం తగ్గుముఖం పట్టింది. కానీ అమె మదిలోనూ, ఎదలోనూ తీవ్రతలోలం మాత్రం ఆలాగే వుండిపోయింది.

“ఏమాలోచించాను, ఏమాలోచించాను” అని ప్రమీలాదేవి వాలుగైదుసార్లు అడిగింది. ఆ ప్రశ్నలకు

నా మాకభావం మాత్రమే ఆమెకు సమాధానంగా లభించింది.

పరీక్షలు జరుగుతున్నాయి. మధ్యాహ్నంపైద మార్కులుకు వెళ్ళేవలసిన అవసరం లేకుండున యింట్లో పడుకుని ఏదో ప్రస్తుతం చదువుకుంటున్నాను. "ఆమె నీలుదుక రత్నంబోం"దని గవతోనుకుంటూ పరుగెత్తి వచ్చాను మురిరి.

"ఏమిటి మురిరి? ఏం జరిగింది" అన్నాను.

"వాడెవరో చాడనుంచి వచ్చాడు!"

"ఎవరు? ఎందుకొచ్చాడు?"

"ఎవరో మరీ పొతుగ్గా కొలు చేసుకున్నాడు. తి.పాగా దులుకున్నాడు. కళ్ళకు నూలు పోగదా లున్నాయి. ముక్కుకింద యింతంతలేసి మీసాలు గూడా వున్నాయండీ మేడారుగాయా!" అంటూ మురిరి వచ్చిపోవడి ఆకారం రిలేమర్మి వర్ణించాడు.

ఆ అమీనా చేషధారి ఎవరో తెలియక రిస్తు పోయాను. నేను వెళ్ళేసరికి అతడు వరాందాలో తొరల్లాడుతూ కనిపించాడు. ఓషిగం అతిట్టి ఎగాదిగా దూచి లోపలికి వెళ్లాను. ప్రమీలాదేవి తన చేతిలో వున్న చీటిని పైచీలుపై వుంచింది.

ఆ చీటిలో ముక్తనరిగా వాలుగైను వాక్కాలు మాత్రమే వున్నాయి.

"మైనూరులో దసరా వేడుకలు జరుగబోతున్నాయి. ఇదే అఖరుసారి..."

(ఈయన దేశంపైకి బయల్దేరానికి గాదు. మైనూరులో దసరా వేడుకలు జరిగడానికి!)

"పాంట్లు, చొక్కాలు కొనుగోవవచ్చాయి. రిల్ల నూరు రూపాయలదా కొనేకొంది. డబ్బు యికినికి ముట్ట వెప్పవలసింది..."

నా ప్రయత్నం లేకుండానే చీటి (వళ్ళె ముగిసి పరిగోయింది. కొంతో ఒళ్ళు మురిపోవలసింద అవసరం వాక్కెన్నదూ కలుగలేదు. కానీ ఈ సంఘటన, నమ్మే వువాడులనుంచి కనిపించి వేసింది. కొత్తి దుస్తులతో వున్నాడె మగడు పూలరంగడికిబుల్లే మైనూరు వేడుకలకు బయల్దేరితే, ఓగ్గానుకు పాలుగూడా త్రాగడానికి త్రాగలేక మందంపై పడివున్న భార్య అతడు దాటు పరిగోసం చేసిన బాకే చెల్లించివేయ! ఇది ఆవ్యాయం. అక్రమం.

చరచరా బయటికి వెళ్లి ఆ చీటిని అగంతకుడి ముఖాన విసరికొట్టాను. "చీటి యిచ్చాను గదా అని తని గట్టుకుని యిలా పరుగెత్తి రావసం మీ తెలిసి తిక్కుత. ఎవరికొచ్చాకో వారివగ్గరే మీరు డబ్బు వసూలు చేసుకోవచ్చు" అన్నాను.

"ఎవ్వరు. మీరిలాంటి కృష్ణయారీ!" కిటికి తిలుపులు తీసి మళ్ళీ వన్ను లోపలికి విరిచింది ప్రమీలాదేవి.

"మీరనే చేమటి మేషమ్! ఒకదసారా సంబరా లేనావు నీలోలో జరిగేది! ప్రహ్వోత్సవాలు జరుగుతాయి. తెప్పతిరవాళ్ళు జరుగుతాయి. ఎగ్గిదీక్షను జరుగుతాయి. ఆయన వాటిని చిత్తిగించదలచుకున్నప్పుడెలా మోకలా పర్యావా వారి చేసిస్తాడు. ఎక్కడినుంచి తేగలను మీరు డబ్బు?"

"ఆ చీటిలోని మాటలలోనే చెబుకున్నాను కృష్ణయారీ! ఇదే ఆఖరుసారి. నా దిగర ఏదై రూపాయలున్నాయి. మిగిలిన యాభై రూపాయలను కిర్కగారి వసగండి."

(మేషావందం గారి చెక్కు ప్రమీలాదేవి గాతి వ్యాంకులో మారిన తిక్షణం అమీనా చేషధారి తిరిగి మావకుండా వెళ్ళిపోయాడు.

"చివరకు మీరు చేయదలచుకున్న చేమటి మేషమ్?" విక్రచ్చిగా అడిగేగాను.

"మీ రేమాలోంచిరాదు?" అంది ప్రమీలాదేవి.

ఆ అంతిమిపాయ మేదో ఆమెకు తెలుసు. నాకూ తెలుసు. కానీ ఆమాట వానీలనుంచే రాబట్టాని ఆమె ఆమెనోటినుంచే రాబట్టాని నేనూ, వారం రోజులనుంచి విశ్వప్రయత్నం చేశాను. అఖరుకు ఈ ప్రయత్నంలో ఆమె గలిచింది, నేనే ఓడిపోయాను.

"తిరతిరల పాంప్రదాయంపట్ల నాకు గౌరవం లేదనుకోకండి మేషమ్! కానీ పెద్దలేమన్నారో? దుష్టం గాన్ని వేధించి మిగిలినవాటిని రక్షించుకోవడం అవశ్యక ర్దివ్యువున్నాను. మన విశ్వాసాలకూ, మన సంఘ వ్యవస్థకూ విడాకులదల్లం సరిపోదని నేను భావించే వాణ్ణి. కానీ ఈ లోకం మన మనుకున్నంత నుంది గాకపోవడం అటుంపెగా, మంచిని గానీ పెట్టే ప్రవృత్తిగూడా యిక్కడ విద్వల విడిగా కనిపిస్తోంది. అందుచేత నేనీ రోజున ఆ రట్టంయొక్క అవశ్యకతను

గుర్తిస్తున్నాడు. ఎవరైనా వాడే, కొన్ని కొన్ని ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో దాని ఆవశ్యకతను గుర్తింపక తీరలేమో ఎవే నా పుద్గలేం..."

"నా నిర్ణయమూ అదే" అంది ప్రమీలాదేవి.

నాకు పట్టరానంత ఆనందిం కలిగింది. వరదల్లో కొట్టకదాతున్న ప్రాణిని ఒడ్డుకు చేర్చింపుడు కలిగే ఆనందిం ఎలాటిది? సరిగ్గా నాకలాటి ఆనందిం కలిగింది.

వివాహం ఆచారం ప్రకారం జరిగితే, వివాహాలు చట్టాన్ని మసలించి రూపొందుతాయి. అరువేల మును పటిమంటి వివాహానికి నన్నాచాం అవసరమైతే, వివాహమనగా ఇట్టి త్యాగంతో కొంత తిరిగిం జరుగవలసివుంటుంది. అక్కడ ఉభయకార్యాలకి మాత్రం ధారి పురోహితుడైతే, యిక్కడ విరోహిత్వం వీలగు గారిది!

"నామిత్రుడొకడు ది. యల్. చదివి యిటీవలే ప్రాజ్ఞు ప్రారంభించాడు. అతడితో మాట్లాడి నుండారా మేడమ్" అని అడిగాను.

"ఎలాగు మీరు పెళ్ళులో పూరికి వెళ్తున్నాడు గదా! అతడితో మాట్లాడి రావడానికి మరచిపోయింది" అంది ప్రమీలాదేవి.

* * *

ఇరవై రోజుల దివరా పెళ్ళులు యిటీవలే జరిగి పోయాయి. మరునాటివుదయం నాగ్గలు తెరువ తోతున్నారవగా క్రిందరోజు మధ్యాహ్నం బస్సుకు బయల్దేరాను—బస్సు గమ్యస్థానం చేరుకునేసరికి వృద్ధభ్రాతడు పడమటి కొండచాటున గ్రంథకుటా గ్రంథకుటా వున్నాడు.

పెట్టెనూ, పదవునూ బస్లో దిం చి సరాసరి హెడ్ మిస్ట్రీస్ గారి యింటికి దారితీరాను. చూచి రమ్మంటే కార్మికచ్చివెలిపి చేసినందుకు అభినందిం లతోపాటు నాకు కాఫీచాడా దొరక్కపోవని నమ్మకం.

విధి మెల్లకొన్నది. వరండా దాటుకున్నాను. హాల్లో ప్రవేశించాను. విలువునా ముస్తాబై ప్లీ కాదుకో, వివిధ కో వెళ్ళిపోతున్న వేషంతో, అరమోక్కు కన్ను లతో ఈ పే చేరి లో పవ్వలించిన ప్రమీలాదేవి నాకు హాల్లో ప్రత్యక్షమయింది.

"నయస్తే చేపమ్" అన్నాడు.

ఆమె పులివెది కన్ను తెరిచింది. నేను దూర బాటు పడలేదనుకుంటాను, ఆమె ముఖం చెలరేల వాయింది.

"ఒంటరిగా నూన్లున్నా రం చేపమ్! పిల్లలేరి?" అంటూ ఓకుర్చి ఆమెకు దగ్గరగా చేసుకున్నాను.

"పిల్లలు తోటలో ఆడుకుంటున్నాను."

అట్లో విశేషలేమిటని ఆమె అడుగుకుంపి నేను కాసేపు వేచి చూచాను. ఎంతమా ఆమె పల్ల పలకరించకపోయే సరికి, నేనే ఆలా ప్రశ్నించెలవని వచ్చింది.

"విశేషాల! ఏమన్నాయి? ఏమీ లేవు" ప్రమీలాదేవి నవ్వడానికి ప్రయత్నించింది. ఎంత ప్రయత్నించినా పెదవులదాకా ప్రాణి వచ్చిన ఆ నవ్వు ఎంత కృత్రిమంగా తయారు కావాలో అంత కృత్రి మంగా తయారై ఆమెలో రెండున్న అందోళన నాకు మధ్యకం కండానికి మాత్రమే తోడ్పడింది.

మళ్ళీ నేనే సంభాషణకు ఉపక్రమించాను.

"నేను లాయర్ని కలుసుకున్నాను మేడమ్..."

"అదేమిటం చూడకొండి." తొట్టుబాటుతో, తిప్పికుతున్న గొంతుతో ఆమె నన్ను జీరుకోమని అనుకురించెం పూర్తి కాసేలేదు. గది లో నుంచీ సన్నగా తల విరిపించింది!

నేను కుర్చీలో సంభించిపోయాను.

"నచ్చేడివాడు ఫల్గునుడు. ఆ కంభారావం మరొకరిది కాదు. ఇచ్చి నేయంగల విన్నపాలతో యింతదూరం రెడముకొచ్చిన ఆలమందిలు మనదిగావు." అనుకుంటూ చూపుడిపోయిన కారకసేవ నానుదిలో మెదలుతొంది.

"మరొక విశేష మేమిటంటే ప్రమీలా, మైనూ దులో....."

అతడు హాల్లోకి వచ్చి నేనొకటి కళ్ళెబడగానే ప్రసంగం ఆపి "యిరిడెవరు" అన్నాడు.

"ఈయన కృష్ణయ్యారీ అని, మా నూగ్గలో అసీనై....."

"సరే, మరి మైనూరులో బృందావన్ గార్తెవున్నాయి ప్రమీలా! మాబ్బ. వంపరీ పుల్ !

ఆలోకనమంది వెందనం అలాగే కిందికి అంత
రించిందింటే వస్తు! ఎందుకూ, కార్మికిలో మి
మీ ఉద్యమకనాట యింకా బాగుంటాట! మనమింకా
వెళ్ళలేదనికో, ఈ మధ్య ఒక పిరిమాలో
చూచాను. అన్నట్లు పిరిమా అంటే బాగుం
వచ్చింది, తెలుగులోలో ఒక రియేటరుది ప్రమా
లా! దానికే పాటి! ఇంకొక విచిత్రం విన్నావు, ఆ రియేటర్లో
టికెట్టి వేళ్ళాడెదురు అదివాళ్ళే! అందుకూ అంగ్లో
యిండియన్లు! మళ్ళీ మైనా వెళ్ళ ప్రమాలా, సోయగ
మంటే వాళ్ళిది సోయగం! ఎందుకూ, పార్టీలుచూడా
రాగానే వుంటాను..."

వా రిరింపైవ శేక్సా తెలుగు ప్రాకు
కున్నాయి అంతకుపైవ అక్కడి కూర్చోలేచాడు.
'వెళ్ళరాను మేడెస్' అంటూ పైకిలేచి 'వెళ్ళిందే'
అని అమె కులవిచ్చేరివరకు ఆలస్యం చేయకుండా
బయటికి వచ్చేరాను.

పాకలో పాగ నిండియకుచి, చెంపలవెంట

కన్నీరు కార్మకుంటూ, పాయినుంట్ అవధుకుకున్న
అయ్యగు "ఎవ్వడొచ్చాను బాబూ?" అని పలక
రించాడు.

"మొదట కాఫీ! తరువాతి తీరిగ్గా కుల ప్రశ్న
లకు సమాధానం" అన్నాను.

"పచ్చిపాలు, యిప్పుడే పాయిమీద పెట్టాల
బాబూ! కాసేపాగలి" అంటూ అయ్యగు కిక్కి
కోపం పెరిల్లోకి వెళ్ళాడు

పరుయానికి వా బుల్ తీరంగా పరిచేసింది.
శేబులోమంది విదాకులకు సంబంధించి కౌగితర్చి
పైకి తీరాను. క్రిందిగా అడుగుకున్నాడు గదా అని
వా ముక్కుకు సేకరించి యిచ్చివ ఆ కౌగితల నన్నిం
టిసి పాయి లోపలికి విసిరాను.

ఒక నిమిషంలో పాయి మండింది. గంకు
నిమిషాలకు పాలు కౌగింది. మూడో నిమిషాలల్లా
అయ్యగు వేడివేడిగా కాఫీ తరిచేరాడు!

కథాద్వయ కావ్యములు

శ్రీ విక్రం శేషచార్యులు

జాతే జగతి వార్మికా
కవి రిశ్యభిధానభవతీ
కవి ఇతి తతో వ్యాసే

... * ...

వార్మిక మహర్షి తోలు (కీరామచంద్రుని వాడుకుని) శ్రీమద్రామాంగమును రచించి యాది కవియని కీర్తికం బ్రాతమై చెలిగి. పిదప వేదవ్యాస మహర్షి పెక్కు యుగములయందలి యనేక రాజుల యొక్క చరిత్రములను ప్రతిపాదించు మహాభారతమును పదునెనిమిది మహాపురాణములను రచించి కవులలో ద్వితీయ స్థానము వాక్రమించెను. ఆనంతరము కొలి వాసి మాఘాదులు ఆ రామాయణ భారతి పురాణముల నుంచి యీదములైన కథారత్నములం గ్రహించి తమ మనీషా విశేషమునందు సంస్కరించి కావ్యాలంకార యోగముచేసి రచింప కట్టిపడచీరు. తమయులుగ నొస ర్పిరి. ఇట్లు చిరకాలము బహుమందికవులు కొల్పిర పలుకును చెల్లపు పాయను వేరువేరుగ భుజించిపట్టు పుణ్యకథలను వేరువేరుగ మహాకావ్యములగా రచి యించి యానందించుచుండి కవిరాజురూపి మొదలగు కొందరు కవీంద్రులు కొల్పిరికురుమును పటిక చెల్లపు (కలకంఠ) పాడిని రెంటిని యాలక కొలుల పాడిని మాదా కలసి కట్టాడుమందేసి యొక్కమారుగ రెండు మూడు పాద్యును పదార్థములయొక్క రుచిని యనుభ వించిపట్టు యిగవుల లేక మువ్వుగు మహాపురుషుల యొక్క పుణ్యకథలను ప్రతిపద్యమునందు కలసిపర్చు నట్లు విచిత్రములైన ప్రబంధముల రచించి యానం దించిరి. ఇట్లు రెండుమూడు కథలుగల కావ్యములను కథాద్వయ కావ్యములని చెప్పవచ్చును. ప్రతిపద్యము నందు రెండుమూడు కథలు అమలపద్యమై యుండుటకు రెండువిధములైన రచనలు ప్రాచీనులచే నేర్పూరిపబడి యారదనలచే ననేక గ్రంథములు రచియింపై యున్నవి.

అంబోకటి శ్రేష్ఠ. రెండవది యనులోను విలోమము అనునది ఆంధ్రములో మాత్రము నూరియుగ గర్వి కవిత్వమును మరియొకరచన రెండుకథలను వర్ణించునది నలువదివది.

శ్రేష్ఠ—శ్రీకమునుగాని పద్యమునుగాని మామూలుగా యెడలనుండి వుడివైపునకుం జదివి యొక్కొక్క మారు ఒక్కొక్కవిధముగ పదచ్ఛేదము నొనర్చి తరచుగా వా పదచ్ఛేదభేదముచేరి రెండుకథలు విచ్చుచుండును. మరికొన్ని శ్రేష్ఠవిశేషముల చేతను రెండు కథలు కలుగుచుండును. ఇట్టి శ్రేష్ఠరచనతో నేర్పడినది యాధునిక భావలకుండు ద్వ్యర్థి కావ్యములు అవిగా రెండువిధములుగల కావ్యములు. త్రిర్థి కావ్యము లవిగా మూడర్థములు గల కావ్యములు. ఇవి విరుదినగా నుభయభావలకుండుచి రాఘవపాండితులు, రాఘవ పాండితయోధితులు మున్నగునవి. ఎలరాఘవ పాండిత యోధితులును చతురర్థి (చాలుగర్థముల) కావ్యమును గలవనికొందరు చెప్పినరు. ద్వ్యర్థి కావ్యములకుండుచి కథలు క్షీణోదకములవలె పరస్పర పృథక్ క్రియములు ఎటుంగ నలవిగానియుట్లు కలిసి (శ్రేష్ఠములై) యుండి హంసలకే యాక్షీణోదకములు వేరు వేరుగ గ్రహించి ఎలలియగుంట్లు పండితులకే రెండు కథలు వేరువేరుగ గ్రహింపదగి యుండును. త్రిర్థి మున్నగు కావ్యములలో మూడేసి చాలుగేసి కథలం ప్రతిపాదించు శ్రేష్ఠశబ్దములు పండితరణము నొందిరి సమస్త సృష్టియందు పరిపథ్యాలియలవలె నత్యంతి ప్రయత్నించుచేరిగాని నెలలుంగ కిక్రముగాని యన్యోన్య సంశ్లిషత్వము గలిగి ప్రయత్న తిక్రముచే వండితులకు వేద్యములై యానందించు గల్గుచుండును. త్రిర్థి ప్రబంధములలో రామాయణ భారతి భాగవతముల యొక్క శ్రేష్ఠ త్రివేణి సింగమమువలె కడు దురదగా పొందెయ్యుండు. ద్వ్యర్థి కావ్యములకుండు రామ కృష్ణావతారములయొక్క కథాశ్రేష్ఠము శిర్కరానవ సతిముల సంపర్కమువలె కడు హృద్యముగ నుండును.

ఇట్లు త్రిశ్రీ చతుర్థి కావ్యములు నైఋతింబుగా శ్రేష్ఠ ప్రబంధములని పండితే చెప్పవచ్చును. ఇవే కథాద్వయ కావ్యములని నునకు కారణంబేమి? కొంత ప్రతిష్ఠితులు సలుప శ్రేష్ఠతో వెన్నియేరి యాధములు వచ్చునట్లు కావ్యముల విరచింప శిశ్యులను* గాని అనులోమ విలోమముల రెండు కథల కన్న నెక్కుడుకథలను రచింప వలసికాదు. ఇత్యను లోమ విలోమ రచన కడు గుచ్ఛరము కనుక శ్రేష్ఠమునకదగవలె యాశ్రేయ శేషట్యాది స్వకృతి రాఘవ గూఢచీయాఖ్యమైన అనులోమ కావ్యమునకు వ్యయముక వ్యాఖ్య రచించుచు అంకు మొదల "అనులోమ్యనిపాతే రామకథా ప్రతిపాదైః ప్రాతిలోమ్యేన పాతే కృష్ణకథా ప్రతిపాదకైశ్చ శ్లోకైః పరిష్కృతం రాఘవయాదవీయాఖ్యం అతి గుచ్ఛరం ప్రబంధ మారభిహాసః" అని వాకోనను అనులోమ విలోమమునగా మామూలు ప్రకాయ తెనుంచి శ్రీరామం జరుగు స్తోత్రము. దానినే చివర నుండి పై జరుగు యిత్యో శ్లోకమున్న వచ్చును. ఇట్లు జరించిన రెండు శ్లోకములో రెండు కథలు ఇయ్యదును గాని మానవది యయడంప శిశ్యులుగాను. అయ్యో వేని అనులోమ శ్లోకమును విలోమ శ్లోకము నను వ్యక్తిగంగా రచింప వాలకు కథలు యయ్యదును గదా! యన్నతో చేయవో వాకవ్యము తెలియును కొన యంతివరకు వా యొలంగింకెంతలో రెంటి కన్న నెక్కుడుకథలను ప్రతిపాదించు యనుగోమ విలోమ కావ్యములు కొందరావు. కొన నీ యనులోమ విలోమ కావ్యములనును పేర్కొనుటకైయింబ కథాద్వయ కావ్యములని చెప్పబడియె.

అయినచో బ్రహ్మద్యుక్తి శ్రీష్ఠ కావ్యములకు అనులోమ విలోమ కావ్యములను చిత్ర ప్రబంధములని సంజ్ఞయున్నదే? దానిని వాదనాదా? యనిక, చిత్ర ప్రబంధములకుండు యమక కావ్యములను చేరియున్నవి కనుక చిత్ర ప్రబంధములనినచో కాలి వాదన 1. పరోద్ధయము కూరవాధులను 2. యమక రక్షాకరము. అనంది తీర్థుల 3. యమక భారతము. గోపాలరాయని 4. రామదండోదయము మున్నగు యమక ప్రబంధములును చెప్పవలసియుండును. యమకములును శ్రేణును లోనన్ విలోమములవలె శిల్పాలంకారము లానివే యైనను యక్కావ్యములు ఒక్కొక్క వాడుకుని కథ వే రక్క

నిండునుగాని యిరువురు మువ్వక వాడుకుల కథలను వా కోమవరిగావు. ఇట్లు రెండు యాడుకథలను నుడివిడి ప్రబంధములనే నునకు దలంచినందున చిత్ర కావ్యములనెడిపేరు వదిలి కథాద్వయ కావ్యములని చెప్పవలసి కచ్చింది. ఇట్లు కథాద్వయ కావ్యములనినచో వివేకరే శ్రేష్ఠ ప్రవాస లక్షణములైన త్రిశ్రీ చతుర్థి కావ్యములును వ్రాతీవులక వ్యాయముచే గ్రహింపదలను. (వ్రాతీవులక వ్యాయమునగా వంట తిపేయించిరి ఒక్క అన్నపు మెతుకును పట్టియొది కదను అన్నయంతయు (అన్నపు మెతుకులన్నియు) నుడికిందియు లేరిదియు ఎఱుంగుట) ఎట్లు? "ఏక ప్రహాస్యరథ్యాం యోపంథాః" అనుచోల ప్రయాగ విషయ మెటన్నును దనువున కిరువురు త్రోవ (వదెనుట)కు మువ్వకు అని యర్థము. ఇట్లునుచే దనువుకు వివేక ఇత్యున మువ్వకు ఉండి అంతిన్న నెక్కుడు నుండియు నుండవలయునని గ్రాహ్యమైయు కథాద్వయ కావ్యములనుచే తల్లక్షణకంఠములైన త్రిశ్రీమున్నుల కావ్యములున్ను ఉపలక్షణముచే గ్రహింపవలెను.

ఇట్టితావులందు ద్విరేఖలు తలచుగా నుపలక్షణమై రెండు మొదలు పై సంఖ్యలకు వాదకయక నుండును. కనుక (సంస్కృతములో) నైషధ మహా కావ్యప్రముఖ గ్రంథకర్తయగు శ్రీ హర్షమహాకవియు ౧౨-౩-౪-౫ కూడా రూపశేషములగు శిఖములను ప్రతిపాదించు నిఘంటువు రచించించి దానికి ద్విరూప కోశమని వాడుకరిగ మొదలెను.

"ద్విరూపకోశో రచితో వివార్య బహుప్రబంధ స్థితశ్చ భేదాన్"
అని తొలుతి నుడిచెను. ఇట్లే ద్విరూపద్విరేఖ మని మరెయక నిఘంటువును ఉన్నట్లు వ్యాఖ్యానములవలెన తెలియుచున్నది.

ఈ ద్వ్యుక్తి త్రిశ్రీ ప్రబంధములను దనువు వచ్చును ఒక్కొక్క మా రొక్కొక్క కథయందే నుండును; పి యర్థించార పూర్వకముగా జదివివచో

* చిదంబరకవి రాఘవ పాండవ యాదవీయ నునెడి త్రిశ్రీ కావ్యమునకు తొలుతి వాదం వోరక యను" అను పది యర్థములు గల శ్లోకమును మంగళాచరణముగా రచించి యున్నాడు. అన్ని యర్థములు తిర్వాగ్యభ్యులో చెప్పబడియున్నది.

వినియోగములు గోచరించును. కాని యొక్కమాత్రే యన్ని యర్థములయందు ముడిపడితి దగున నేకతయ నొసగు. ఇత్యవధివము నే వినిగనినానివి.

రాఘవ పాండితులులో —

క. ఒకకథ విడియెడి పరి నే

అట్లే కథనై దృష్టియిడివి నొకయ్యము నొ
పూరి నొప్పునాని నేకా

ర్థి కావ్య మెట్లు విడియెడి పరి నొకటాకటిన్

ఆ గ. ప గా.

అని యొకర్థి కావ్యములైన రామానుజాదులను వలె నొక్కొక్క మాతొక్కొక్క కథనైన దృష్టి విడి పగున యొక్కొక్కటి నొకయ్యము ముండును.

ఇక బాకమిల పరిచయార్థము ఈశ్వరమకు విను లోను విలోమములకు నుభయభేదలయందు నొక్కొక్క పద్యము ముదివారిని యిట్టిరివివిధానా న్ని విడివిడి యేర్పరునభేదలయందరి ప్రవర్తములను చేర్చు నెను.

“తాతః కాకోదరీయేన ద్రోగ్నాఽపి కణతాత్మికా ప్రాతివా మాదగ ఖ్యాతిర్నిపేత్యు కిరణం ప్రభుః”

ఈ శ్లోకము శ్రీరామకృష్ణుల విషయమును ప్రతి పాదించు దృష్టిశేష శ్లోకము. అందు తొలుత ర ము ప్రములైన పదచ్ఛేదములు.

పదచ్ఛే—తాతః-కాకః అదిరః.యేన-ద్రోగ్నా-అపి కణతాత్మికా-ప్రాతివామా-రిగఖ్యాతిః.సః-మే-అస్తు.కిరణం-ప్రభుః.

అర్థము—అదిరః=నెఱపు లేరివాడై, ద్రోగ్నాఽపి=ద్రోహ మొనర్చిన వాడైనను, కాకః=కాకా ముగడు, కణతాత్మికా=దియల ముండుగుల, యేన = విరామునిచేరి, ప్రాతిః=కాపాదించెనో, ప్రాతివామా; ప్రాతి = పావనము, వామా = పేగులవాడు, రిగఖ్యాతిః = యుద్ధములయందు ప్రసిద్ధుడగునెన, సః=అట్టి, ప్రభుః=సర్వేశ్వరుండైన శ్రీరామస్వామి. నే=వాకు, కిరణం=రక్షితుడు, అస్తు=అరుగారి.

ఇక కృష్ణపరములైన పదచ్ఛేదార్థములు—

ప్రారాధ్యములోని కాకః, అదిరః, అను రెండు పదములు ఇచ్చట కాకోదరిః అని యొకటే పదము. కవిపరిపదములచ్చేదము రామపరములో వలె నే ఉత్తి

తార్థ్యములో ప్రాతివామా-రిగఖ్యాతిః అను రెండు పదా పములు ప్రాతివా మాదగ ఖ్యాతిః అని యొకపదాపము అరుడు. కవిపరిపదము పదాపము.

అర్థము—ద్రోగ్నాపి = (లోకములకు) అపకారము చేయువాడైనను, కాకోదరిః=కాళియుండెను పర్వము, కణతాత్మియైన యొక్కమనిచేరి రక్షింప బడెనో, సః అట్టి, ప్రాతివా మాదగ ఖ్యాతిః; ప్రాతివా=ప్రాతిపాయము రాక్షసియొక్క, మాదగ=వంతులచేరి, ఖ్యాతిః=కీర్తి ముడైన, ప్రభుః=సర్వేశ్వరుండైన శ్రీకృష్ణుండు వాకు రక్షితుండుగు గారియని.

ఈ దృష్టి శ్లోకములో కాకః-అదిరః (భీతిలేని కాకాముగడు.) అని రామానుజ పరములైన రెండు పదములు కాకోదరిః=పర్వము (కాళియును) అనికృష్ణ పరములో నొకటే పదమొనరి ప్రాతివామా=పరిత్ర మైన పేగులవాడు రిగఖ్యాతిః = యుద్ధములచేరి ప్రఖ్యాతుడు అని రామానుజ పరములో రెండేపి పద ములుగల రెండు పదాపములు ప్రాతివా మాదగ ఖ్యాతిః=ప్రాతిపను జంతులచే కీర్తి నొందినవాడని భాగవత పక్షములో పదిత్రయి గర్భ్యమైన ఒక పదాప మొనరి.

ఈ శ్లోకములో తృతీయపాదము కృష్ణపరములు లోను ప్రాతివామా-రిగఖ్యాతిః అనియు పదచ్ఛేదము చేయుచియున్న ను కృష్ణవిషయములో ప్రాతివా మాదగ ఖ్యాతిః అని పదచ్ఛేదము చేసితిమిగాని (ఈ పదచ్ఛే దము రామవిషయములో కాదు ప్రాతివామా-రిగ ఖ్యాతిః అను పదచ్ఛేదము రామ విషయముగానే యొనర్చిందో అర్థద్వయము చేసికొట్టలే ద్యష్టిశ్రద్ధింపము లేక రచనోద్దేశము పార్థక మునని ఈ శ్లోకమునకు పెద్ద రియలే యుద్ధము చేస్తుడు.

పాకమల ప్రహేన్యాము శ్లోకము యొక్క రెండు విధములయిన తత్పర్యములను వరుసగా రావెను.

నెఱపు లేరివాడై ద్రోహ మొనర్చిన వాడైనను కాకాముగడు దయాయు క్షమైన హృదయము గల యే రామునిచేరి రక్షితుడయ్యెనో, అట్టి పావన వాముకు రిగఖ్యాతుడు పరి సర్వేశ్వరుడు రాముడు వాకు రక్షి తుండుగు గారి.

లోకముల కపకారము చేయువాడైనను కాళి యుండెను పర్వము దయాయు క్ష హృదయముడైన యే కృష్ణునిచేరి రక్షితుం డయ్యెనో! అట్టి ప్రాతివా విధ

కేకంజెన పర్యేక్యగుండు కృష్ణుండు వాడు రక్షకుం
డగు నాతి అని.

ఇది సంస్కృతి ద్వ్యర్థితేష మదాహరణము.
ఇట్లు మంగళాదరణ మున్నది ప్రతి శ్లోకంబున కథా
ద్వయమును జోడించి తేషప్రధానముగా రచించిన
ప్రబంధములు ద్వ్యర్థికావ్యములు. ఇటీ (త్యర్థికావ్య
ములున్న గలవు

ఇక యాంధ్రతేష మదాహరణము :—

పింగళి నూరన రాఘవ పాండవీయము ౧ త
అర్వాదము కథాప్రారంభము.

ఆ. వేదయు సఖి భువనములలో సవారణ
నగరి పురమిల్లి వాడనిచ్చి
రాజ్యలక్ష్మి మిగుల ప్రబల నయోగ్య వా
ర జ వినుతిఁ గనిన రాజధాని.

ఇది యయోధ్యా హస్తవాపురముల వర్ణనము.
అంగు లోయరి రామాయణ పరముగా ఆయోధ్యాపుర
వర్ణనము.

అఖిల భువనములలోన్ = అన్ని లోకములనుండు
అవారణ నగరిపు రమిల్లి వాన్; అవారణ = అడుతేరి,
నగరిపు = ఇంద్రునియొక్క, రమిల్లి వాన్ = లక్ష్మిని
బోషించునదియో యనునట్లు, తినిచ్చి = ప్రకౌశించి,
రాజ్యలక్ష్మి మిగుల ప్రబలగా, ఆయోగ్యవాన్ =
ఆయోగ్యుడగు పేరుగల, రాజనినుతి గనిన రాజధాని,
వలయున్, అని.

ఇక భారతార్థములో హస్తవాపురవర్ణనము—

అఖిల భువనములలోన్, వారణనగరి, పురమ
తిల్లి = పుర తేషమైనది, వాన్ = అవరణ, తినిచ్చి =
ప్రకౌశించి, రాజ్యలక్ష్మి మిగుల ప్రబలన్, ఆయోగ్య
యధ్యము వెనుపరిగనిన వాన్ = అవరణ, రాజ
వినుతి గనిన. రాజధానిగా, వలయున్—అని.

ఇట్లు పూర్వార్థములో అఖిలభువనములలోన్
అవారణ నగరిపు రమిల్లిన్. (సమస్తభువనములలో
అవర్ణితమైన యంద్రుని సంపదకు తిల్లియో యనునట్లు)
యని రామాయణపరముగా ఆయోధ్యా వర్ణనములో
నున్న పదములు భారతీయవంతు అఖిల భువనములలో
తన్. వారణ నగరి పురమిల్లి వాన్ (వర్ణలోకములలో
హస్తవాపురము పట్టణోత్తముమైనది.) యని హస్తవా
పురవర్ణనములోనైనది. ఈ త్రిరాజ్యములో ఆయోగ్యవాన్
అనగా రామాయణ పక్షములో ఆయోగ్యుని పేరు
గలదియని భారతపక్షములో యుద్ధముతేయ నలదిగాఁది
యని పేర్కొనెడి యని యర్థము. కడపపదము లన్నియు
రెండొప్పుములలోను సమాధిములే. ఈ రెండు విధములైన
యర్థములకు పై పద్యమునందలి పదములను విచార్యులకు

మఱింత నుజోధార్థము పట్టికా రూపములో వ్రాయు
చున్నాను.

రామాయణ పరములో పదములు.

అఖిల భువనములలోన్

అవారణ

నగరిపు

రమిల్లి వాన్

భారతపరములో పదములు.

అఖిల భువనములలోన్.

వారణనగరి

పురమిల్లి వాన్

ఇట్లు గ్రంథము నందంతటను ప్రతిపద్యము
తేషతో గంజేసి కథలను ప్రతిపాడింపు చుండును.
ఇటీ త్యర్థికావ్యములు మూడు అర్థముల నొప్పున
చుండును.

* శ్రీ రామాయణములో రాముడు నీతికు హను
మంతునిపరముగ కలసి పంచేకము కాలిదాసుని మేఘ
పంచేక రచనకు పురిగొల్పింట్లు రాఘవ పాండవీయము
నంటి రెండొప్పుముల కావ్యమును రచించి కిరరాజనూరిని
కేషిది యేమియ్యెయ్యండు నని యాలోచించినచో
అశ్రీరామాయణములో నీ “హస్తవాన్ ప్రతిపాంత్వ”
మృతు యర్థద్వయవంతమైన శ్లోకమే యుండవచ్చును.
శ్రీ రామాయణము వ్రాయు వింకల్పించిన వాల్మీకి
ముఖమునందీ మొదల నెలవదిన శ్లోకమిదియే ఈ శ్లోక
మట్లు వెలువడిన కొరణము:—

పంగ్రహముగ వారదోక్తమైన రామకథను విరివిగ
రచింపవలసియున్న వాల్మీకి వనమంగు పెంటితో
రతిశ్రీదాపరవశమైయున్న క్రాంతపక్షి మిథునమునందీ
యొక (కుగ) పక్షిని నిడుదుకు వేలకూలగొట్టుట
యాదృచ్ఛికముగ కలబడెన హృదయములో వారి
పాపమేను. అట్టి యకార్యమునొందిన నిడుదుని
మహానుని రోషవేళముతో కేషింప వచ్చుదైవ్యము.
అప్పుడే బ్రహ్మాపనువున భారతీనివలచ్చి (రామాయణ
మును పరికింప) అమృతామృది శివోగ్రమున వాసీన
యయ్యెను. ఆ కొరణముదేరి నిడుదునికూర్చిన కాప
వనము కావ్యారంభోచితమైన మంగళాదరణము
గంతును కలసి ఒక్కటిగా ఆయన నోర శ్లోకరూపమున

* కాలిదాసు మేఘపంచేకమును రామాయణ
మందలి హనుమత్సించేకమును మనస్సున నిడికొని
రచించెనని “కల్పితాంతా” అను మే. పం. ప్రథమ
శ్లోకవ్యాఖ్యయందు “నీతం ప్రతిరామస్య హనుమ
త్సించేకం మనసివిధాయ మేఘపంచేకం కవికృతివా
నిత్యాచూ” అని మల్లి నాగనూరి మడిచి యున్నాడు.

వెదిలేను. ఆ శ్లోకములను అర్థమును ఇచ్చితివా యేల
సమంజసము.

శ్రీ రామానుజులు కాలకౌంఠము ద్వితీయస్తవము.
శ్లో! మానిషాద ప్రతిహంత్య మగమ క్వాశ్చిత్ స్వహః
యత్రాంచ విభువాత్ మంధః కామమహిరితి.

ఈ శ్లోకములో కాపార్థము ఆకీర్తనము రెండు
విధిగాఁ జేయుదుములో కారము తీసి రెండును కలిపి
యొప్పిలు బుప్పిలి. ఎట్లనె? అందు తొలిది నిమిదురి
నుతీరించి కాపార్థము.

చేనిషాద = ఓహోయవాడా!; ర్థం = నీవు,
క్వాశ్చిత్ హః = ఆ శేషవంతిరములను, ప్రతిహం =
నీతిని, మామః = పొందుదుము; యత్ = ఎందులకు,
క్రాంతవిభువాత్ = క్రాంతపక్షి (కొంగ) జాతియగు
భార్యాధిపతిలో, కామమహిరితి = రతిపరిణతి మే
యందును, ఏకం = ఒక్కవానిని, అవిధః = చంపితిహో?
ఇదియ వాల్మీకి హృదయము. బ్రహ్మజగదామున
రామాయణమునకు లీల భూతియగు తొలుట్లో వెలు
వడిన యాశ్లోకము కేవలము దాదాగళాపాక్షిగ నుంచ
జాలదని మహాకావ్య వ్యాధిగూఢవీమృతి కౌవ్యార్థము
కొంతయెడలచె మంగళశ్లోకమున నుండునయ్య
వాలాచించి భగవద్భాగవతము గావచ్చునని
పూర్వ లిలు అప్పుడు చెప్పిరి. ఎట్లనె?

నిషాదః = అవగా నివాసము, మా అవగా లక్ష్మి,
కామమామిది అవగా శ్రీనివాసునియందును; కాగా
చేమానిషాద = ఓ శ్రీనివాసా, ర్థం = నీవు, క్వాశ్చిత్
స్వహః = ఎల కాలము, ప్రతిహం = మాహాత్మ్యమును,
అమః = పొందుము, యత్ = ఎందులకునని క్రాంత
విభువాత్ = క్రాంత అవగా రాక్షసి. క్రాంతయొక్క
కొడుకు క్రాంతయగు. అవగా రాక్షసుడని. క్రాంతుని
భార్య (క్రాంతి). క్రాంతియగు క్రాంతుడును క్రాంతులు
అని ఒక్కటిగా చెప్పబడుదురు. విగు నుండోవరి
రాక్షసులు. ఈ దింపరులనుండి, కామమహిరితి =
కామమున్నదే నీతిమ పొందినది. ఏకం = ఒక్కని
(రాక్షసుని, అవిధః = చంపితిహో? ఇట్టి శ్లోకము ఇచ్చ
దేవతాస్మరిణహృదయము గాని మంగళాచరణ మునను.
*(మా. తిని శ్లోక రామాయణ భూషణ రామాయణ
తిత్తిరీకీక) అదికౌవ్యమునందు ఇట్లు లభింపదు
గల యాశ్లోకమును చదువగా చదువగా కవిరాజసింహ
మైన కవి రాజనునీకి యాప్రకారము గ్రంథమంతయు
(ప్రతిశ్లోకములో) రెండ్రెండులు వచ్చునట్లు రచింప
నత్యహము కేవలము సహజము. ప్రతిభాకారి యగు
వాడు ముందటి కొంది రెమత్కరమును చూచి
దానివలె రెమత్కరమిది పెండులు వ్యాభావము.
ఇందుచేతనే ద్విష్ట కౌవ్యములం జూచి తిలకిం
చుతో త్రివిధ కౌవ్యములు వాటివనుక రమ్యరీతి కౌవ్య

మును రచింపబడుట. చివర కౌవ్యములో ప్రబంధ
ములం చిలువలు రెమత్కరముగ రచింపబడె యుండు
ఒక్కొక్క శ్లోకవిధి పద్ధతియులను చూచి అట్టి
శ్లోకవిధియుతో అన్ని పద్ధతియులం రెండు కథలను
సంప్రాప్తముగా వక్కాణించు ఒక గ్రంథమే (భారతి
గర్వి రామాయణము) రచింపబడినది నా? ఇంబ
వాడునుభవమును చెప్పెనను. రెదగ్రములయంపె
గ్రంథమునందు మాత్రమ్యురికాదులను చదువగా
అ మాత్రమ్యురికాదులతో శ్రీరామకృష్ణుల కథ
లను ప్రతిపాదించుదు నొక గ్రంథమే రచింప
నత్యహముకలిగినది. ఈ మాత్రమ్యురి కాదులు
యందు ప్రాయమునకు. వివర అనులోమ విలోమ
కౌవ్యరచయితలగు మూలముకలవాడున్న శ్లేషహృద
యతో రెండుమాడు కథల నుడివడి ప్రబంధములను
చదివి ప్రతి శ్లోకమునందు రెండు కథలను ప్రతిపా
దించ మరయొక రింనోహము మెదియెడ గలవాడని
యూహించి కాలివాసాదులు అనులోమ విలోమ రచ
నను కవిచెట్టియందురు. "మానిషాద" అనుశ్లోకము
నకు ఆంధ్రవాల్మీకి రామాయణములోని పద్ధతి

"తెలియు మానిషాదంబు! ప్రతిద్ర నీ
ప్రా పదుయొగు క్వాశ్చిత్ హఃయములఁ
క్రాంత విభువంబునందు వొక్కండు నీవు
కామమహిరియం జంపు కారణమున."

కాలకౌంఠ 161 ప.

ఈ పద్ధతియనకు మందరము ననుసరించి పం
పాముగ అర్పించు.

నిషాదంబు = ఓరీ శ్లోకవాడా! కామమహి
రితియన్ = కామముచేత బానిశ మైవదానిని, క్రాంత
విభువంబునందున్ = క్రాంత పక్షిజాతియగు భార్యా
ధిపతిలో, ఒక్కండున్ = ఒకవానిని (ఒకపక్షిని),
చంపుకారణమునన్ = చంపుటయందు చేమాత్యుచేత,
క్వాశ్చిత్ హఃయములన్ = ఆ శేష వంతిరములయందు,
ప్రతిద్ర = తీరించి యుండుట, నీవు, ఆ ప్రా ప
దుయొగున్ = లభించక వావునుగాక, ప్రతిద్ర నీవు
ఆ ప్రా పదుయొగునని పది భాగము. ఆ శేషవంతి

* ఈ రెండవ యుక్తము శ్రీ భగవతియలొది
"జవాద్విష్ట" యను ప్రథమ శ్లోకమునకు భాగవతి
చంద్ర చంద్రికాభాగవతి భావార్థినికాది వ్యా
ఖ్యానములలో చెప్పని, భాగవతాద్విష్ట పద్ధివ్యాఖ్యా
తలములో తిక్కిరి వాధించి నూర్చుముల నెట్టిది
కొను. ఇటుగృఖ ప్రపాదముచేత రామాయణమునకు
లీలభూతియగు వెలువడినగాని అర్థవ్యయము గలిగినది.
అందుకే నే చంపురామాయణము నందును ఈ శ్లోకమున
యర్థములు రెండును పాహిత్యమంజూషికా కారుడు
నుడినియున్నాడు.

రములు తీరించక ద్వారలోనే చచ్చేదవని భావము. -
 తెలియుమా = తొలిప మునుమ స్పృహముగా తెలిసికొన
 వలసివది. ముగిసా భావవివరమైన రెండవ యర్థము—
 మారినాడుంది = లక్ష్మీకి వివాహపూర్వమున శ్రీనివాసుడా
 శ్రీరాముడా! కామమోహమున = సీతా విషము
 ముందుగానుంచే మెనుజులిన వానిని, పీక వనిహరిం
 పని నానిది, క్రొందమిధుండులునుందున్ = రాక్షస
 జాతివారిని మండ్రిది రాక్షసులను భార్య దర్శనలో
 క్రొందము=మట్టిపడ్డభావముగల, క్రొందగతి కొటిలాగి
 త్విభావనాః అనుభావం పోయి, ఒక్కందున్ =
 ఒక్క రాక్షసుని, చంపుకొరగమునకా, కాశ్యపిహా
 నములన, ప్రతిధి=హతాత్మ్యము, నీకే=నీకే, విశ్చ
 య్యాఃము, ప్రాపనుయ్యెనున తెలియు=ఎఱుంగుము.

మగ్గునుత్తరుడు ముగ్గుంబునకు పావకానం
 బులు పరింబునుపొందు లోపము విభావనకు. ను
 వ్యాఃలా నా. సంధిపకారము తెలియు + మారి
 మారున అనులో ముక్కుకములోపించి తెలియు అని
 వివరించి.

ఇట్టి శ్రేష్ఠకావ్యములయందు ద్వ్యర్థికావ్యము
 లందు రెండ్రములు ద్వ్యర్థికావ్యములయందు మూడ
 ర్థములును ప్రకృతిములేగాని "అపావృద్ధు మరూఢః"
 అను శ్లోకమువలననే రెండవయ్యెము అప్రకృతిము
 గాదు. (ప్రకృతిమన ప్రవాసము. అప్రకృతిమన అప్ర
 థాసము అని యుండును) అప్రకృతిమనగా అనుతార్థము
 వలంబిల్లికి చేత ముత్తార్థముగా స్ఫురించు రెండవ
 యర్థము. "అపావృద్ధు" అను శ్లోకములో రాత్రి
 వర్షం ప్రసారమున విశోదిత చంద్రుడు ప్రకృతిము.
 అందిరి ఉదయూయధును కొంతమంటును రక్తమండ
 లును అలరాజ మృదుకరములచేత ప్రవాహృదయము
 నాకర్షించుచున్నాడని ద్వ్యర్థరపదములచేత సవాధిష్ఠ
 దిగు రాజును చతుత్కరిముగా అనుకుందున్నాడు.
 ఇది అప్రకృతిము. ఇట్టియర్థము ప్రకృతిస్థలమునకు
 ముఖ్యముగాదు. ద్వ్యర్థికావ్యములయందు
 రెండవది లేక మూడవదియొక యర్థములు ప్రకృతా
 ప్రకృతిములుగావు. అర్చియు ప్రకృతిములేను. (ఈ
 ప్రకృతార్థము అప్రకృతార్థము ప్రకృతా ప్రకృతార్థము
 అను శ్రేష్ఠభేదములు వుదయూనింది చంద్రికలలోను
 ప్రతాప దుద్రియములందు శ్రీహన్ చలమర్చి రంగా
 చాధ్యులువారి అంబ్రప్రతాప దుద్రియశోభావనము
 సంభవ విశేషమున తెలియదీరియున్నది.) ఇట్టి ద్వ్యర్థి
 కములకు శ్రేష్ఠకావ్యములను కర్తృవామములతోటి
 పట్టికయందు గాంచవలెను.

ఇక అనులోమ విలోమములు తెలుపబడెడి అను
 లా మ విలోమశ్లోక లక్షణమును పైని తెలిపియున్నాను.
 అట్టి రచనలకు ఒక్క శ్లోకమును ముప్పుకు నూపెదను.

గాఢవను దనియి మనెడి అనులోమ విలోమ
 కావ్యము.

"పాశేతాఖ్యా జ్యాయా మానీ
 ద్యా విపాదిపాఽగ్యాధారా
 పూగజీతాఽజీవాద్యా
 విద్యాపాఽగ్యా పావాళాళావా."

ఈశ్లోక మానులోమ్యములో రామానుజభయం
 దయోధ్యా వర్ణనము. ఎల్లః?

పదచ్ఛేదః—పాశేతాఖ్యా—జ్యా—యా—
 అనీత్—యా—విపాదిపా—అగ్యాధారా—పూ—అజీతా—
 అజీవాద్యా విద్యాపా—అగ్యా—పావాళాళావా—

అర్థము:—యా = ఎఱుగిరి, అజీతా అజీత
 మహారాజపుత్రుడై, విశిష్టమహారాజు, ఇతా =
 పొందిబడింది, అజీవాద్యా విద్యాపా = శత్రులు మొదలగు
 వారియందు విద్యాసములేనిది కొనిదియు. అగ్యా =
 అయోగ్య మధుర మొదలయిన విప్ర పటములలో
 మొదల లెక్కింప బడెనది. శ్రేష్ఠ మైనది. పావాళాళా;
 పావాళి = పవనకు నాజము. దానియందు భుజించు
 వాగు సావాసులు, అవగా యజ్ఞలోక్తలైన వేల్పుల
 యొక్క అరాహాకోలాహలస్వములు గలది. అగ్యా
 ధారా; ఆర్య = శ్రీమం తెలైన వారికి ఆధారా = ఉనికి
 యొనరి; పాశేతాఖ్యా = అయోగ్యమును పేగుల, పూ =
 పల్లము జ్యాయాం = పుష్పముయందు. అనీత్ = కలదు.

తత్పర్యము గుఱుధము.

ప్రశ్లోకము విలోమముగా (చివరనుంచి పైకి)
 ఉదరిం భాగవతోభ యందు ద్వారకాపురవర్ణనము
 చేయుచున్నది ఎల్లః?

"వారాళా వాపాఽగ్యా పాశ్యా
 విద్యావాదే తాజీరా పూ
 రాధార్యాపా దీపా విద్యా
 సీమా యా జ్యా ఖ్యాతా కే సా" అని.

పదచ్ఛే—వారాళా—అపా—అగ్యా—పాశ్యా—
 విద్యావాదే—తాజీరా—పూ—రాధార్యాపా—దీపా—
 విద్యాసీమా—యా—జ్యాఖ్యాతా—కే—సా—

అర్థము—అగ్యా = శ్రేష్ఠమునది, పాశ్యా = అశ్వ
 విశేషమునది, విద్యావాదే తాజీరా, విద్యానా =
 కాస్త్ర ప్రసంగములయందు, ఇతి = పొందిబడి, అజీ =
 యుద్ధములుగలవారికి, అవగా కాస్త్రదర్శనయందు నీచు
 లైన విద్యాంశులకు, ఇరా = ఉనికిప దివది, రాధార్యాపా;
 రాధా = గాఢయొక్క, ఆర్య = నాథుడగు శృంగురిచే,
 అపా = పొందిబడింది, దీపా = మలులచే వెలుగు
 చున్నది. విద్యాసీమా = బహ్య విద్యయొక్క విది
 ష్టతము, జ్యాఖ్యాతా, జ్యా = ధూమయందు, ఖ్యాతా =
 ప్రసిద్ధమునై, పూ = పల్లము ద్వారక వారాళా = ఎము

(దమువందు, కేజలమువందు, అనుచుండెను, గంభము లోని శ్లోకములన్నియు నిజే అనులోమములోఁ (పెనుంచి క్రిందకుం జరుగ) రామానుగ కథయు, విలోమములోఁ (క్రిందనుంచి పైకింజరుగ) భాగవత కథయుఁ బఠిపాదించు యందును.

ఈ శ్లోకరచన కడుదుష్కరమైనను శ్లోకముల యందు రెండు మాత్రతప్ప కవియ పదములన్నియు ప్రసీద్ధములైనవియే.

ఇట్లు గంభయంతయు సమలోమ విలోమముల రామానుగ భాగవత కథలను ప్రతిపాదించు కావ్యములు సంస్కృతిభాషయందు నా యెఱింగిపంతలో నాలుగు కనుపించుచున్నవి. వాటి పేర్లను చివరక పట్టికయందు పేర్కొనియున్నాము.

ఇట్లు లాంఛముతో కథావ్యయబద్ధములైన అనులోమ విలోమ పద్యములలోనే రచితిమైన గంభయ కవనమిచ్చెను. కాని ప్రాచీనకవులు కొందఱు ప్రంభముల యందెచ్చులచ్చుల సమలోమ విలోమ పద్యములను చమత్కారము రచియించియున్నారు. అంకోక్కరాని మచ్చుకుమాపెదను.

అప్రకటియము చతుర్భాష్యాసము 314.

క. దా మా ప ర మా ధ వ ప ర
 ౪౩ ౪౬ ౪౫ ౪౪ ౪౩ ౪౨ ౪౧ ౪౦ ౩౯
 రా మా ప ర సా క ర ద క ర థ మా రి రా ధా
 ౩౮ ౩౭ ౩౬ ౩౫ ౩౪ ౩౩ ౩౨ ౩౧ ౩౦ ౨౯ ౨౮ ౨౭ ౨౬ ౨౫ ౨౪
 కా మా ప ద యా తి ప ర మ
 ౨౩ ౨౨ ౨౧ ౨౦ ౧౯ ౧౮ ౧౭ ౧౬ ౧౫
 ధా మా వ ర యా ద వ కు ల దా ర క రా నా.
 ౧౪ ౧౩ ౧౨ ౧౧ ౧౦ ౯ ౮ ౭ ౬ ౫ ౪ ౩ ౨ ౧

ఈ పద్యమునే విలోమముగాఁ కుడినుంచి యెడమకుఁ క్రిందనుంచి ౧. వ అంకె మొదలు యంకెల చక్రసంకేతము ౪౩ వ వరకు చదివిన నీక్రింది పద్యము వచ్చును.

1. పారాకర దాలకువద

యావద మాధాను రపతి యాదపమాకా
 ధారానిహ ధర కెదరక
 పారప మాధాపతిమ పారపమానా.

అవి. ఈ పద్యమునే క్రిందనుండి పైకిం జరుగ గ్రమ్ముట తొలివానిని "దామోదర పామతిపా" యనుపద్యమే వచ్చును.

ఇట్టి యనులోమ విలోమ పద్యములు కొన్ని యాంధ్ర ప్రబంధములయందు ఒకటి రెండేనిమాత్రము. యిదియేని సంభోదనాంతి పదములే. ఆ సంభోధనము లైనను విభిన్నపుయొక్క రామావతారమో కృష్ణావతారమో నాయగ్రీవావతారమో లేక మరియొకవి యొక్క అవతారమువందరి కథాక్రమము గలదిగాక

నూపకాకవోద్య (పులుసు) పూరికా(నాగ) వటకాది బహువిధ భక్తియోజ్యయుల గలపితేడివ కదంబయవల కలితు గుమ్మలముగా నానావతార పద్యములైన సంభోధనములతో నున్నవి పృష్టియందు జంతుకోటి వలె నిసంఖ్యమైన వివిధ పదకాలముగల సంస్కృతి భాషలోనే అందులను అనేకులు వేంకటాద్వై (అలంకార కావ్య) సుభాషిత కావ్య భక్తి సహాధిర్బల క్లిష సహాధి క్రిందివాని సహాచారి పరశ్వత ప్రబంధ ప్రణేత) యంతటి మహా రిద్యకర్త మూర్ధవ్యమే యను లోమ విలోమ కావ్యరచన యొచ్చి తద్వాగ్యల్యలో వారధిని పరిగ్రంథితుష్కరమని నునువగా భావంతిర ములో అన్యకవుల పద్యమును వేరుగనునువ వలెనా? అయినను నిట్టిదుష్కర విచిత్ర కావ్యలాంఛములో లేదను కొంత నానుగ్రహముగ్రహముచే శిష్యులుగ కెమించుగాతి (ఇత్యును లోమ విలోమ కావ్యము అంధ్రములో సంస్కృతిములో వలె కథారూప ముగ రచింప కేక్యము గాకున్నను రామకథా క్రమ ముతో రచితిమైన సంబుద్ధి పదములు అనులోమము లోను కృష్ణకథాక్రమముతో రచితిమైన సంబుద్ధి పదములు విలోమములోనున్న రచించినను కొంత

కొరంతితేడి.

ఇక గర్భకవిత్వమున రచింప కథం జెప్పట యెట్లు?

కొన్ని పెద్ద పద్యములయందు కొన్ని చిన్న పద్యముల గణములు వరుసగ నుండును వాటిని కనిపెట్టి పెద్ద పద్యములో ముందుగాని వెనుకగాని లేక యిరు ప్రక్కలగాని కొన్ని యక్షిరములను విడిచి చదువగా చిన్న పద్యము వచ్చును. ఆ చిన్న పద్యము ఒక్కొక్కప్పుడు పెద్ద పద్యముయొక్క పద మధ్యములో నుండుకొని పద మధ్యములోనే ముగియుటయు గలం గును. కాని యిట్టియే యర్థము చెదనినపెట్టిన పదముల నూర్చులెను. వంగిని మారినదా కి ప్రకారము కేవలం నెన్ని భేదములు గలవో ఈ గర్భకవిత్వయందును తర ముగా నన్ని భేదములు గలవు. ఇట్టి గర్భకవిత్వ రూపతి సంస్కృతిములో నొక శ్లోకము నుదిహరింతు పన్న వా భాషలో కావ్యై రచనాపూర్వమైన గంభము కాదుగాదా? ఒక్క శ్లోకమేని కవివేదము. సంస్కృ

తమలో నీలోపయం దీర్చ "శ్రీనివాస ప్రాతృమృతి" ను నడి సతి కావ్యమునందు వాకు తెలిసివంతిమల్లకు పడునొకండు (11) రీతిల గర్భకరిత్యమును రచించి యా లోపమును కొంత బాపగలిగితిని. కాని వాగ్రంథ మునుంచి సంస్కృతిములో గర్భావతి కొక్కొక్కోకము నుదహరించెదను.

"శ్రీరామకృష్ణ కమలాక్ష పునింహ నిహా
ధూ శ్రీ శివ యుకుంద మురఘ్న కౌరీ
వా కేళివందితి పదాంబుజ దహి నిర్మలం
తి త్వయ్యభావ్యాను విచింతిష మేవ మహ్యం."

వా "శ్రీనివాసప్రాతృమృతి" శ్రీనిమిశము శ్లోకం.

ఇది వసంతి తిలకావృత్తియ. దీనిలో ప్రతి పాదముయొక్క మొదట నొక్క యొక్కరమును చివరిన రెండొక్కరములను చదిరి ఎడమ యొక్కర ములం జనువ పాద్యతావృత్తియ నుచ్చయ. ఎట్లు?

"రామకృష్ణ కమలాక్ష పునింహ
శ్రీ శివ యుకుంద మురఘ్న
కేళి వందితి పదాంబుజ దహి
త్వ య్యభావ్యాను విచింతిష మేవ."

ఇందు పెద్దదియైన వసంతి తిలకలో మూడవ పాదమునందలి "వా కేళివందితి (ఇందునిదే నను స్కృతుడ వై నవాదా) యను పదములోని మొదల మండు "వా"ను తీసి చదివివదో గర్భములోని పాద్యతా వృత్తియొక్క మూడవపాదము మొదలు "కేళివందితి" (కల-ప్రహృతేతిమ, ఈకేళిప్రసరేతిమ, వందితి=పనుస్కృతుడా) యనియిప్పుడు.

ఆంధ్రములో గర్భకరిత్యము-ఆ నేకమంది పూర్వ లచేతిమ వశిమల దోను ప్రబంధములయందు ఆటవిలను ఆత్మాపాంతిపద్యములయందు విశేషముగను వాడెబడి యున్నది. ఆంధ్రవీణములో వాత్వాపాంతిమల గొంత విరివిగను, ప్రబంధరాజ శిశోధూమల ప్రకృష్ట బలరామ దగ్ధిములో చాలా విరివిగను సంతకన్న ను మిక్కిలి విరివిగ ప్రబంధరాజ వేంకటేశ్వర విజయలింగాదు సండునుగలదు. ఇట్లు ప్రబంధములో నచ్చటచ్చట నే నక నీగర్భచిత్రకవిత్వముతో భారతీగర్భ రామానుజ మను గ్రంథమే ఆంధ్రములో రచించి ముద్రితమై యున్నది. ఈ పుస్తకముయొక్క పేరి తివరచానీతిని చెప్పి చెప్పచున్నది. గ్రంథములో గ్రంథకర్త.

తే. రామకథ నిర్వచనముగ వ్రాయుదుం బ్రతి పద్యపాంతుష పేర్కొక పద్యముందు నట్టి గర్భిణిములల పద్యముల నెల్ల వరుస తోడురిం జరుగిం గా భారతిమరు.

నని నుదీరియన్నాను. మధ్యక కొక పద్యమును వ్రాసెదను.

కథా ప్రారంభము పునవర్ణనము.

ఉ. శ్రీరమణీయమై (నిగలం
జెంది జలంపును జిమ్మిటి)నివ
మీటి, అయోగ్యవా (గరిమ
మందును బృద్ధి పఖండహస్తీ)ర
క్షోరి గృహంబె యా (పురియ
నచ్చటి మేడలు వోగ్యులు మండు) మేర
తోరపు భాగతితో (ఁగి
దురుదులన్ హరి: ప్రతాప)వాన్ ||

ఈ యుత్పలకాల పద్యముయొక్క ప్రతి పాదము మొదట ఆగి అక్షరములను మదనొక్కొక్క రమును చదిరి దిగువ శ్రీంది గీరిపద్యము నుచ్చయ.

తే. నిగలంజెంది జలంపును జిమ్మిటి
గరిమ మందును బృద్ధి పఖండహస్తీ
పురియ నచ్చటి మేడలు వోగ్యులు మండు
ఒగి దూరుదులన్ హరి: ప్రతాప తోడె.

పెద్ద పద్యములయందు రామానుజకథ, అయో భాగపుర వర్ణనము. గర్భావతీ గీరిపద్యము భారతికథ, హావీనాపుర వర్ణనము. వాకేళివర్ణనమైన పెద్ద పద్యము యొక్క హాస్తీపక్షి వ మేవ గర్భావతీ పద్యము యొక్కయు యిద్దములు సుభిముగానే యున్నది. గ్రంథమంతయు నివ్వొముగనే రండుకథలను మరుపు మండును. ఇందింను వానావిగ పద్యములనుం ది నేకవిముల గర్భకవిత్వ (గర్భిణి పద్యముల) వైచిత్ర గాంచవలను.

పిలి నూరవ రాఘవ పాండువీరుములో నెండు కథల జోడింపులో తానిర్పి దూర్గముల విముల శేషల వలంబించివరియు పీఠికా పద్యములనుంబోక పద్యములో తెలిపియన్నాడు.

* పీ. ఆంధ్రభాష సంస్కృతభి భాషాశేష
యొక్కొక్కచోట, నొక్కొక్కచోట
నుదితి శిబశేష, యొక్కొక్కచోట న
ర్మశేష, యొక్కొక్క తిత్తిరి ముఖ్య
గొగచ్చి శేషములం, యొక్కొక్క తిత్తి
పరావ్యయము వేటయగును నుని
కథావ్యయ విభేదసంగతి యొక్కొక్క
తిత్తి నిది యొక్కొక్క తిత్తిని నెండు

తే. మూడు కూతులు యవసముజ్వలముగాఁగ
నాకుందోచివరికి తెక్కుజోక లమర

* ఈ శేష భేదముల కుదాహరణములు శ్రీ శివ ఘంటము వేంకటరంగకావ్యుల వారి రాఘవ పాండు వీయో బోధాతిములో మాడెదను.

రామభారతి కథలు పర్యావృత దృష్టిః
జూయ సుమకులకేర్పవ వాచరింతు.

రాఘవి పాంపిలిము 1 ఆ. 17 ప.

ఇట్లే యీ గ్రంథకర్తగాను తామ పద్య
ములలో పద్యముల నెన్ని విధముల గర్భియముగా నొనర్చి
వదియునొక్క పద్యములో లేర్పించుకొను విధముగ
నందెడెడి యవి తలంచెదవు.

ఇటు ద్వ్యస్తి శిష్ట రక్షకర్త కావ్యములలో
శ్రమముగ విగ్రహింప నువ్వును నలుగు వాయుకులు.
అనులోప విలోప కావ్యములయందు గర్భావస్థి
కావ్యముయందును ఇచ్చిరినీ వాయుకులుగా నామా
యదాన్యకార్త కావ్యములయందు రామానుజులె
వొందెదామిది యాప నుగములు కాంతా దావ్యమి నుగ
ములు గల ప్రభావములుగ నుండెదలగును. ఉదాహరణ
మునకు—రాఘవి పాంపిలిములో రామయధిష్ఠి
గాను వాయుకులు. రామకృష్ణ విలోప కావ్యములో
రామకృష్ణులు. భారతి గర్భ రామాయణములో రామ
యధిష్ఠిగాను.

ఇటు ఇన్వర్సియోక్తియనువ్వుయొక్కయను
వినివర్తియొక్కయను మహాపునఃపునఃపునఃపునఃపునః
ములగలవి రచించుటకు ప్రాచీనములైన శేష అను
లోపవిలోపమును నూరిన మైన గర్భావస్థియను
యీ నూరు మార్గములేగాక మరీయొక విధమైన రచ
నయను నుపసంకు. ఎట్టియిది? చిత్రవిత్తములో
చెరిన చిత్రవిత్తములో మాత్రా, లింగు,
విభక్తి, అక్షర, స్వరవినియోగముల చిత్రవిత్త
ములు గలవురా? ఇట్టి చిత్రవిత్త రచనలో
శ్లోకములో లింగు విభక్తిచిత్రవిత్తములైన పూర్వము
విశేషయను లింగావస్థచిత్రవిత్తములైన మరీయొక
విశేషయను ఇట్టి చిత్రవిత్తవిత్త విశేషము
ప్రతిపాదింపగా కావ్య మొద్దియు రచించెదలదగు
గాని సంస్కృతియలో చిత్రవిత్తరచన విధములు
మంపింపము నున్నను కొన్ని గ్రంథములయందు చిత్రవిత్త
చిత్రముల వినింటికీ వొక్కొక్క శ్లోకము లక్ష్య
లక్షణ పూర్వముగా రచియింపె యున్నది.

పాశుపతయొక్క యెరుకొరకు ఇట్టి లింగు
చిత్రవిత్తముల వొక్కొక్క శ్లోకము మహాపాఠము
చున్నది.

మాత్రాచ్యుతకము

కుమారదాశి మృగం పామటి శ్లోకముః

వాగరజో అనుశ్రితః పృథివీరగ మ్మయః.

ఇందాదేశమును హిందూయు వాద్యములు.
కుమారదాశి అనునది శేషపరములో కుమారము
అనిగా నుంచుచులే తెల్లనివాడు అని. హిందూ

పరములో మంచుచేత తెల్లనివాడియను జర్మము. కదమ
విశేషములు ఇన్వర్సియోక్తి ముద్రావర్తియైన పా
ర్యములేత వాద్యముయందు విమానమైన యిందు
గలవియే. ఇక విశేషములు “వాగరజః” అనిగా
పర్వగామిని యాదేశమును. మాత్రాచ్యుతకముగా
ఈ పద్యములో వ్రాసినవిరచిత వాయుక్తి
ద్వియం దీనిగా వాగరజః అనునది వాగరజః అని
యెను. అప్పుడు పర్వరేఖలైన హిందూకు దని
యిందు.

చిందుచ్యుతకము

అథా పితృపతి ప్రియ పుత్రాని విహితినీః
తిథా పితృశ్రీమి పుత్ర్య నుయంకే నకులగుమః.
ఇందు పాశుపత్యుల కుల శేషమైన పునఃపునః
పర్వములు. ఇక పితృపతి విశేషములు అర్చ
శేషమో రెండవములయందు వ్రాయును. ఇక ఆయం
మేనకులగుమః అనునది విశేషము. ఇది వకలక్ష్య
పరమమనస్సుకు ఆయం = ఈ, నకులగుమః = పాశు
పత్యు, మే = వాయుక్తి యని నది. ఇది చిందుచ్యుత
కముగాన ఆయం అనునొక చిందుచ్యుత అనిగా
నన్నును తీసి వదిలినచో అనునీ ప అనియని యవును.
అప్పుడు అను మేనకులే, నకులగుమః = పరకతియందు
చెల్లవంటివాడు అని.

విస్మయచ్యుతకము

అగ్రస్త్యస్త్య ము శేషాపా ప్రహృష్ట్యంధున మానీః
మహానుః భావ్యోధిష్టో విహాప స్వర్వతం గతిః.
ఇందు వహుమందు ప్రహృష్టమనొంది
అగ్రస్త్యమని కాపలుచే పర్వస్త్యమనొంది స్వర్వము
నంది ప్రహృష్టమనొంది ప్రతిపాదియి. మహానుః అను
నది విహామితి విశేషము. గోప్యములవాడనని
యర్థము. అట్టి విహామితి భావో = స్వర్వమునంది,
యని విస్మయచిహ్నముగ జరుగుచును. విస్మయచిత్రము
గాని వాటిని వదిలి వదిలి మహానుభావో అని యవును.
అప్పుడు గోప్యములనునంది యని యిందు.

అన్వయచ్యుతకము

సుకీల స్వర్వగారాంః పూర్తి రంధ్ర విభావనః
సుగతిః కన్య పక్షితిం రిశోరీ హృదపంధిరీ.
ఇందు బుధుడును ముఖ్యుడును వాద్యము.
సుకీలాది విశేషములు నుగవాద్యములేత సుగతి
ముఖ్యులం దిద్దుకొనునందు విమానమైన యిందు
యిందుగలవియే. ఇక విశేషములు సుగతిః అనునది.
సుగతుడన బుధుడు. అక్షరచ్యుతకముగాని సుగతి
శిబ్దములో గతమును పర్వముగ లోపించెడిను సుతిః
(పురుషుడు) అనును.

వ్యంజన చ్యుతకం

పరిశీలన దయచేసి వాతా నుచిత మున్నది.
జన పుస్తకాలకు వేరూ పదములైన రిఫరెన్స్.

ఇంకాజనుకు వాక క్రమంనుకును వాచ్యులు.
విశేషములైన పరిశీలన కలదుయో పరిశీలనలు పున
సామ్యముచే నిర్వహించి పదానములు. ఇక విశేషము
జన: అనుదును. వ్యంజన చ్యుతకముగ ప విశేషము
మన + జనములలో వకరమును లేని ఇంక అనును.
అవగా ప్రభువు.

చ్యుతదత్తాక్షరము

పూర్వదత్తమును రహస్య కామినీ నిర్వహించరా
కలిగినది పద్యముల మీ కంతి మదివారుం.

ఇందులో కామినీయమిదిల వ్యుత్తములు.
పూర్వదత్తమును వంటి ముఖముగలది. తెల్లని అంబరము
(చీర) గలది కామినీ. ఇది చ్యుతకవల్లెడియు కో.
'వా'లయితోపైడిరం కించి తున రహస్య కామరి
అంతా 209'లవే ద్విభుక్తిరి వల్లెడిరం కింతి
అనుమిదియు వనమించి 21 అక్షరమును తొలగించి
యా వానములో వేరొక యునిరమును అన్యాయము
వచ్చుచున్న తెప్పరిగిది గనుక యామిని వచ్చుచున్న
కామినిలో "కా"ను తొలగించి "యా"ను చేర్చి
వలయును అప్పుడు యామిని యును.

కాగా పూర్వదత్తమును ముఖముఅవగా ఆరంభము
వందు గలది. అందుచేరి వచ్చుచే తెలని అంబరము
అవగా ఆకాశము గలది యని ముందటి విశేషముల
కర్తము. 1. అటువంటి యామినియు కామినియు
నిర్వహించుకొ మ్మమును కామినియు
గావించును.

ప్రతికోకములో నిట్లు వింద్యాకమ్యుతి యొవర్ప
కృష్ణకథయు, వింద్యాకమ్యుతి యొవర్ప కామినియు
వచ్చుంట్లు వా యొవర్ప పునకట్టే కావ్యము క్రీడా
గ్రీవి కృపావీక్షణములు కీ ఘంట మెవే మారా
లోకముం బడెయగలవరి ధైర్యముతో మున్నాది.

ఇన్నివిధముల చ్యుతకచిత్రిము వాంఛములో
జాపెనన్న మున్న. అప్పుడీయము నిర్వహించి
ముగ్ధా కలిగించి ముగ్ధాచిత్రిము కనుగించు
చున్నది. దాని కల మరాహించెను.

2. రవి కవ్యా గుండరికం

మనలంబుమోర్చి యూచె పద్యముండని యే
నవ వర్ణిలోపముగా

వనినం బలియంపలయు వాచ్యులు వలరన్:

ఇందు అయిదివిత్తియును లోపింపజేయుమనివాడు
గనుక తొలిమించి అయిదివిత్తియు "సుం" క్రమము

దకారము మొదలు అయిదవ యక్షరము "సు". ఈ
రెంటిని లోపింపజేయు రవి కవ్యావికర మనలంబుమని
యవును.

ఇంత వ్యాపములో మది నిర్వహించుచును ప్రతి
పద్యముండు పదకేకథల (సోక్కునా రే) విరచించుట
కొంపు చేర్చుచే యే ప్రాచీనమార్గములు రెండు వనిన
మార్గముకట్టియు గలది మొదలు మూడు లువో
అక్షేష అమలోమ రిలోమ గర్భ కరితామార్గములను
తెలుపును రెండు వానలోమ మూడు రకములయిక
రచనలకు సోక్కుకొ క్లోకమును పద్యమును
అర్థవివరణ పనితియుగ ముహూనంచి చూపిరి.

ఇక వట్టి గ్రంథము తెవ్వరెవ్వరు రచించిన కలవో
చదువరుల కెఱుంగ తొరికలుగుట సహజము. కావ
నట్టి గ్రంథములను వ్యాఖ్యానములతోటి వాడు తెలివిన
వాటిని నీక్రింద పేర్కొను చున్నాది

అందు లోయరి సంస్కృతియులో 1. రాఘవ
పాండవీయమును రచించి కవిరాజమూర్తి ద్వ్యర్థి
కావ్య నిర్మాణముండు మూదగ్గరుకయ్యె. దీనికి
33:రకమైన ప్రకాశివాను దీక్షగలను పిమ్మట
దశిమావక కర్తవ్యును భిన్నునునెఱుంటిమనునైక
ధనింజయును. 2. రాఘవ పాండవీయ పరవాసును
గల ద్విపంధావ మహాకావ్యమును రచించెను దీనికి
బరిసాంకృత టిక కలను. ఈ రెండు గ్రంథములు
రామాను భాగవతకథల శ్రేష్ఠో రచితులైన ద్వ్యర్థి
కావ్యములు. క్రీ. 2. ఏకాదశాబ్దిలో పంధ్యాకరవంతి
యనుకరి. 3. రామదూతమును ద్వ్యర్థి కావ్యమును
రచించెను తిరువారి 13-వ శతాబ్దిలో మరది
మూర్తి. 4. రాఘవ నైపథీయమును ద్వ్యర్థి కావ్యమును
రచించెను. దీనికి కర్తయే టికయొవర్చును. క్రీ. 2.
10-వ శతాబ్దిలో వింజమూర్తి పోమేకేచి పవ్యాఖ్య
ముగా 2. రాఘవ యాదవీయమును ద్వ్యర్థి కావ్యమును
రచించెను ఇది రామాను భాగవతముల కథల శ్రేష్ఠ
ముతో రచించిన ద్వ్యర్థి కావ్యము. ఇది ద్వ్యర్థి కావ్య

పరిగ్రహముగా వ్యంజనమునియొక్క పోగము.

* 3, 4, మొదలయిన వ్యంజనములు ఆ, అ,
మొదలయిన పద్యములతో చెరికముండు కీ, ఖ,
మొదలగు విధమున అప్రాప్తములుగ నుండును. ఆ, అ,
మున్ను పద్యములతో చెరిపే కీ, ఖ, కా, ఖా మొదలగు
రీతిప ప్రాప్తమగుటను. అట్టి జకారమును ఇ
కారము చెరికముండు జ అని అర్థాక్షరముగ నుండి
ఇ చెరిక అని ప్రాప్త ప్తిమొంది. ఈ "జ" అక్షరములోని
జ్ ను తీసివేయుగా ఇ కార మేయగును. అటులచే
జన అనునది ఇదియని యగును. చూ. మాపితేమహల
పదంగ వేదజ్ క్రీమాన కళియోగు వికార రాఘవా
చాత్యుల వారి రచితు మువ్విలోగము.

ములు:—ఒక త్విక్రీకావ్యమును. కనుదీని కలహంప కావ్యవిద్యవాది అహంకార విద్యార్థులు రాజ మాదామణి దీక్షితుడు. ౬. రాఘవయాదవ పాండి వీరునును త్విక్రీకావ్యమును రచించెను అఖిల కాళిదాస విశవాచితుడైన చిదంబరకవి. ౭. రామా యగ భారతి భాగవతి సారమును చేరుగల రాఘవ పాండిత యాదవీయమును త్విక్రీకావ్యమును రచిం చెను. దీనికి కవియొక్క తిండ్రి అవంతివారాయణ నుమతి యే యర్పణదీక్షితుడు వ్యాఖ్యానమును రచిం చెను. ఈ రెండు త్విక్రీగలు రామాయణ భారతి భాగ వతియుల కథాశ్రేషులు గలవి.

ఆంధ్ర పారవ్యతిముం వేములవాడ ఫితుకవి ౧ రాఘవపాండితీయమును రచించినట్లు ను నది పింగళిసూర జను బూర్వమే భుజమెన్న ను పింగళిసూరం రాఘవ పాండితీయమునకు చెరియయన్నది. కావ వాల్మీ కులు వేములవాడ ఫితుకవియే ద్వ్యక్రీకావ్య రసంపు ప్రథమచార్యుడని చెప్పబడియున్నను అధ్యయనంబైన 2 ఆంధ్ర రాఘవపాండితీయములకు గర్వియో పింగళి సూరంయే నున మొరిగింపెంతిలో యాంధ్రద్వ్యక్రీకావ్య విద్యాగమార్గ ప్రథమ పద్ధతుడు. దీనికి ముద్దరాజు పేని రాంధ్రీతే గదితిమైన రాఘవ పాండితీయాదవీయము నదియో, చి. కాల సంపింహాచార్య రచితిమైన రాఘవ పాండితీయాద్రి దీనికి యనునదియ. ఏ. వి. సంపింహం పంతులుగారిచే రచితిమైన కవిభాషప్రకాశః యను పదయు నూడు వ్యాఖ్యానములులవు. తిగువారి నాలు రాఅభాషనలుకు కి. హరిశ్చంద్రుని జోహాఖ్యానమును ద్వ్యక్రీ ప్రబంధమును రచించెను. దీనికి చి. తి. వి. అవంతి కవి రచితిమైన వ్యాఖ్యానము గలదు. పిమ్మట కృష్ణాద్రి 4. నైమగ వారిచాతీయమనెడి ద్వ్యక్రీకావ్య మును రచించెను. 18 వ శతాబ్ది ప్రారంభములో నీ అప్పద్వ్యంకియుడైన చి. కాల శ్రీనివాసాచార్యుని ఏ. నాగంధికి వారిచాతీయమును ద్వ్యక్రీకావ్యమును రచిం చెను. ఇది భారతి భాగవతి కథాశ్రేషులగు ద్వ్యక్రీ కావ్యము దీనికి అమోదవాసుక టీక గలదు. పిండి ప్రాలు లమ్మగకవి కి. ౨౦కావీజయమును నారాంధ్రము గల రావణదమియ్యమును. ద్వ్యక్రీకావ్యమును రచిం చెను. దీనికి జోహారి కృష్ణమాచార్య కృతివ్యాఖ్యగలదు. క్రీ. శ. 18వ శతాబ్దిలో క్రొత్తలంక మృత్యుంజయుని 7. గురతిల్లూ పరిణయమును ద్వ్యక్రీకావ్యమును రచిం చెను. పిమ్మట బుక్క పట్టణము తిగుమల వెంకటాచార్య కవి ప్రే ప్రబంధపద్ధతిని కి. అచలాత్మజా పరిణయమును ద్వ్యక్రీకావ్యమును రచించెను. దీనికి యొక్క ర్వుకనూ తెలియని యొకటికే కలదు. బాదూరి పుంరామకవి 9. కేవరామ భృగదయమును ద్వ్యక్రీకావ్యమును రచించెను. ఈనూతు ప్రబంధములు హరిహరకథలను జోడించి రచించిన ద్వ్యక్రీకావ్యములు. మంత్రి ప్రకాశ మార్య

ప్రకాశకవి 10. కృష్ణాద్రి పింగళితును ద్వ్యక్రీకావ్య మును రచించెను. కావీల్యాపరిగయుడు కి. శ్రీ పాద వెంకటాచార్యుని 19 వ శతాబ్దిలో 11. రామకృష్ణ పాఖ్యానమును ద్వ్యక్రీకావ్యమును రచించెను. దీనికి వారణాసి లక్ష్మీపతి చేసి టీకగలదు. చి. తి. రత్నాకర చి. టీకాద ప్రబంధకర్త చి. తి. కవి పింగళాచార్యులు 12. రాఘవ నానునదియనును ద్వ్యక్రీ కావ్య మును రచించెను. మేనమునాటి కావ్యరాయాధ్యకవి 13. యాదవ రాఘవీయమును ద్వ్యక్రీకావ్యమును రచిం చినట్లు పత్రికలం గనవచ్చుచున్నది. ఈ నూతును రామాయణ భాగవతి కథా శ్రేషులుగు ద్వ్యక్రీ ప్రబంధ ములు. శ్రేష ధర్మ అప్పారావులు తిగువారి రామ అను ఇద్దరు కవులు రచించింపిం రామకృష్ణ విరాచయలను రెండు ప్రబంధములు విశవచ్చుచున్నవి. అది ప్రే జెప్పిన రామకృష్ణ పాఖ్యానమునది ద్వ్యక్రీ ప్రబంధములో, లేక యాచేరి యొకనాక వ్యక్తి యొక్క చరిత్రములో ప్రంథములను చూచునాక యెటి కావ్యములో జెప్ప వలవవలెను అయినను పేగులో రామకృష్ణజ్ఞములు రెండును ఉండుటంబట్టి. ద్వ్యక్రీ కావ్యమునకు నుండు పేరొంది తింపి వాటి పేర్లు యచ్చట పురింపబడియే ఆంధ్రములో త్విక్రీ కావ్యమునకు నుండంబ జేసి నాకు మహామహాపా ధ్యాయ కేవలాంచితకు యెలనూచి వ్యాపకీయతి. ఇతను రాఘవ యాదవపాండితీయ మనెడి త్విక్రీర్త కావ్యము నిర్మించెను. క్రీ. శ. ౧౮ వ శతాబ్దిలో నెలూగు విరాఘవకవి ౧౪. యాదవ రాఘవపాండి వీయమును త్విక్రీ కావ్యమును నిర్మించెను. ఇందలి ప్రథమాఖ్యానమును ఆచార్య పరిపెల విష్ణునాథ శాస్త్రిలు యం. ఏ. గాగు రచించింపిం యానంది జ్యోత్స్నయను టీక యచ్చెయ్యెను. అత్యుగారి వింధిద్రావి ౧౫. రాఘవ పాండిత యాదవీయమును త్విక్రీ కావ్యమును నిర్మించెను ఓనుగంటి పోతు శేఖరంబి రాఘవ పాండిత యాదవీయాచీముల నిచ్చు ౧౬. రామకృష్ణార్థుల యాద వారాయణీయమును త్విక్రీ కావ్యమును నిర్మించెను. ఈనాలుగు త్విక్రీ కావ్యములు రామాయణ భారతి భాగవతి కథా శ్రేషులుగవి. ఈ శతాబ్దియందు కవిసంహ వాహూరి కాశీపతి యనువాగు ౧౭. సారంగధరీయమును త్విక్రీ కావ్యమును రచించి నట్లు పత్రికలం గనవచ్చుచున్నది. జా. కవి ౧౮. వల రాఘవ పాండిత యాదవీయమును ద్వ్యక్రీ కావ్యమును రచించింపెనది చరిత్రములం గానవచ్చుచున్నది.

ఇవి ద్వ్యక్రీ త్విక్రీ చతుర్వి (శ్రేష) కావ్య ములు.

ఇక నవలోను విలోను కావ్యములు—

సంస్కృతములో కాళిదాసు ౧. హరిదండ్ర జోహాఖ్యానమును యనులోను విలోను కావ్యమును

రచించెను. దైత్యజులూరి ౨. రామకృష్ణ విలాసు కావ్యమును రచించెను. దైత్య నూర్యకవి. మణియొక ౩. రామకృష్ణ విలాసు కావ్యమును రచించెను. భానుకవి మణియొక. ౪. కామకృష్ణ విలాసు కావ్యమును రచించెను. వరదాభ్యుదయ శ్రీనివాస విలాస లక్ష్మీనరసింహ విక్రమనాదరపు సుభాషితకాను భాలంకారకాస్తుభాధి బహుప్రబంధ కర్త యాశ్రేయ వేంకటాద్వైత ర రాఘవయాదవీయ మను మణియొక అనుభాను విలాసు కావ్యమును రచించెను. పీటిలో హరిశ్చంద్రాలో పాఖ్యాన మొక్కటి తిప్ప కడిమ వాలుగు కావ్యములు రామకృష్ణాచారముల కథల లోనే రచింపబడినవి. ఇయ్యనుభానువిలాసు కావ్యముల యిర్థము కడు దుర్బోధముగాన తిరచుగా మూలకర్త వ్యాఖ్యానముల నొంద్రియమైనాగు.

ఆంధ్రములో అనుభాను విలాసు కావ్యములు లేవు.

సంస్కృతములో గర్భకవిత్వ కావ్యములు లేవు. ఆంధ్రములో నీ కితావీయందు శ్రీ రావిపాటి లక్ష్మీనారాయణ కవిరాజోనినటు భారతి గర్భ రామాయణమును కావ్యమును రచించిరి. దీనికి ప్యకృతి లఘు టిక గలదు.

నూతన :—సంస్కృతములోని హరిశ్చంద్రా లో పాఖ్యానము అనుభానువిలాసు కావ్యమునియు ఆంధ్రములోనిది ద్వ్యర్థి కావ్యమునియు పొగులు జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను.

ఇందు కొంచెల ద్వ్యర్థిత్వికావ్య కవుల యొక్క కాలనిర్ణయము ఆంధ్రప్రతి విధివ సంస్కృతాది సంచిలోని శ్రీమన్ ఈయ్యాన్తి వేంకట వీరరాఘవాచార్యుల వారియొక్క “వీరాజ నూరికాల విర్ణయ” మను వ్యాసమునుంచి గైకొన బడినది యని వారికి వా కృతిర్జితమ తెలుపుకొను చున్నాను.

ఆంధ్రత్విర్థి ప్రబంధములలో వింతులూరిబాపరాజు అను కవి “మూర్తిత్రయోపా ఖ్యాన”మును గ్రంథమును రచించినట్లు తెలియుచున్నది. అది త్విర్థి కావ్యమో లేక ధరణి జీవుల రామమంత్రికృతి దిగావతార చరిత్రము వారాయణుని పది యావతారముల కథలను వేరువేరుగ

వర్ణించునట్లు హరిహర ప్రహుల కథలను వేరువేరుగ వర్ణించునట్లయో తెలియదు.

ఈ మూర్తి త్రయోపాఖ్యానము పై నుదహరించిన తిగువెంగళదాసు శేషధట్టణ అప్పారాచార్యులు రచించిన రామకృష్ణ విలాసములను గెందు ప్రబంధము లును, త్విర్థి ద్వ్యర్థి (కేవల) కావ్యములా? వాటిని నూచిన విద్యాంసులు వాటి కెరుకరచించిన టిక అన్నదియు వాకు తెలుపగోరుచున్నాను.

ఆంధ్రములోని రాఘవ పాండవీయము మున్నగు ద్వ్యర్థి ప్రబంధములును రాఘవపాండవ యాదవీయము మున్నగు త్విర్థి ప్రబంధములును సంస్కృతము లోని యా మేగల ద్వ్యర్థి త్విర్థి కావ్యములా? వాటి వెనుక జేయబడినదియే యైనను వాటికి అనువాద ములు గాక అను కరణములుగ నుండును. ఇటు భాషల యంచలి ఇట్టి ప్రబంధములం జూచిన చిద్రవలుగ కెరుక పడునని తలంచి వ్యాపరి ప్రకర్త టిక నట నడవారీంద్ర శైలి.

ఆ ర్థ ర సా య న శా ల ము క్త్య ల, (కృష్ణ)

(స్థా పిత ము 1925.)

ప్రశస్తాయుర్వేదోపధముల
నిలయము. ఏ మందు కావలసి
నను మాకు వ్రాయుడు. నమ్మక
మైనవి లభింపగలవు.

ఆయుర్వేదభూషణ

చేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఏ. సి.,

Consulting Physician

ది వ్య దా మ ము

శ్రీ రాయప్రోలు వెంకటరామయ్య

కన్నులఁ గ్రమ్ముకొన్నది అంధకారరేఖ
పరమ కరుణలయుఁడు భగవాను నెఱుంగ
లేకపోయితి; నాతఁడు లేడటంచు
చాటిచెప్పితి గర్వంపుఁ జదలనిలిచి.

అది పతంగోదయ మశోహరావనరము,
దెనల్వాలిన చీకటితెరలు కాల
నాటకపురుషుఁ డెత్తుచున్నాఁడు పైకి;
తనిరినది వృష్టి నూత్నచైతన్యగతిని.

గణగణ మ్రోగసాగినవి కాంచన మందిర దివ్యఘంటికా
గణములు; బాలభాస్కరుని కాంతులు గోపురసీమపైఁ బసిం
డిని దిగనాడుచున్నవి; వినిర్మల మారుతశాబకాళి జే
వనముచు బుచ్చుకొన్నది; ప్రపంచము గ్రోలినదార్ద్రభావమున్.

విమల వననాలు ధరియించినేగిరముగ
ఆలయములోని కెందఱో అరుగఁదొడగి
నారు భక్తులు; వప్యకొన్నాను మూఢ
భక్తి వీరిది; ఏమిదౌర్భాగ్యమనుచు.

ఒక కోనేటిదరిని ఆ
స్త్రీ కూర్చునిపోయినేఁ బరీక్షించితి నా
హా ! కలఁదా ? దేవుఁడనుచు,
పకాలుమని నవ్వులు విసవచ్చినవంతన్.

ఒకదానివెంట నొక్కటి
చక చక జేరుచును బక్షి సంఘములు మా
లికగా రూఁముగైకొని
చక చక నవ్వుచు నెదురుగ వచ్చియుంటులనెన్.

“ఈ ప్రపంచము నెవడు సృష్టించినాడు
అతడు దేవుడు, లేడని యందువా ! వి
వేకహీనుడా !” సిగ్గుతో వెఱుగుతోడ
పెను దిరుగకుండ లేచి పర్యెత్తినాను.

అర్థచంద్రరేఖ ఆకనమ్మున చాలి
యున్న దలసిపోయి యున్న నేను
వనము నొకటిగాంచి చని దానిలోఁ బవ్వ
ళించినాను శాంతిలేదు నాకు.

‘దేవుఁ డనునతఁడెవ్వరు? భవనమునకు
వానికిని మధ్యగలుగు సంబంధమేమి’
అనుచు దలపోసినంత నే పెనుకనుండి
కిలకిలని నవ్వులేవోఁ తాఁకినవి చెవుల.

అహా ! ఎంతటి వింత ! ఒక్కఁరి స్వప్నావస్థయానంచు నెం
దెహంబందితి; నా సమక్షమునఁ గాంతి శ్రేణులుత్పన్నమై
ఊహాతీతమనోజ్ఞ విగ్రహ మొకండుద్యద్గతిన్ బుట్టి నా
కై హస్తయును బట్టి యెత్తినది హాసాలంకృతాన్యముతో!

వింతపడి యేమి నేయంగ వెఱుగు పొంది
నిలిచిపోయితి నప్పుడా నిరుపమాన
విగ్రహమునుండి కరిమళ స్ఫీరమగుచు
దివ్యదాను మొక్కటి యుప్పలిలినదంత.

నన్నుఁ దెలిసదా దివ్యసలినదామ
మందులోగల అందాలు చిందువిరులు
పకపకనినవి ‘ఓయమాయీకుఁడ ! ఏమి
యందువో భగవంతుని యాస్తికతకు?’

అనుచు దరిజేరఁ బోయిన యంతలోనె
కల్లయిది కలయిది యంచుఁ గలవరమ్ము
నొంది ముందుకుఁ బరువెత్తుచుంటి నేను
విడిచిపోలేదు నన్ను ఆ విరులదండ.

అభివీధుల విహరించి అలసిపోయి
అపర వారాళిఁ గ్రుంకినాఁ డగుణమూర్తి :
అంబరంబను నీలాల ప్రాంగణమున
తారలను ముగ్ధువిడినాడు తరుణతరుణి.

ఆ రమణీయ శాంత వన మందలి వృక్షములెన్నో పూవులా
పారముగా ధరిత్రివయి జల్లెను త్రోసుకువచ్చి మాలగా
జేరినా వాప్రసూనములు: చెంగట నిల్చిన నన్ను జూచి వి
ప్యరగనవ్వి 'ఈశ్వరుని యందె మనంబును నిల్పవేలనో.'

అనుచు బలికిన విన్నయ మంది ఏమి
చిత్రమనుకొనుచు: బరవశించి పోవు
నడఁదతో: గడలిదరికి నేగుదెంచి
నాను; తలపోసితిని భగవాను గూర్చి.

అంబురాశి బాంగునట్టి తరంగమ్ము
లన్ని కలిసి పోయి అద్భుతమగు
దామముగ జలించి, దరిజేరి నన్ను ప
కాలు మనుచు నవ్వి పలికె నిటుల.

'వెట్టివాఁడ విశ్వవిభుఁడు దేవుఁడులేడ
టంచునెట్లు తెలుప నగును నీకు'
అనివదించినంత అనుమాన భయనంశ
యాస్పదహృదయుండ నగుచు నేను.

కాలికి బుద్ధి చెప్పితిని గాని మనంబున దీర్ఘయోచనా
జాలము లుద్భవిల్లినవి; శాశ్వతహాస నినాదవైభవా
ద్యేలము దివ్యదామము నదే పనిగా గనుపించుచున్నదే
మూలను జూచినన్ ఎచట బొంచిన నెచ్చట దాగబోయినన్

పరువిడి పరువిడి చివటకు
తిరిగి అదే ఆలయ ప్రదేశములోనన్
జరణమ్ములుందితిని ఇఁక
దారేదియులేక చాల తహతహపడితిన్.

ఎచటగాంచిన నీ దామమే ప్రభూ! హ
లోస్మి! దరిజేర్చు కొమ్ము ప్రేమాదరముల;
దేవ! మామకా హంకార కవచమింక
తునియ లై పోయినది లొంగినాను నేను.

కోటి సూర్యుల తలదన్న పాటల ప్ర
భా విలాసముల్ జమ్ముచు భావరూప
మై యెదుట నిల్చినది వీగహమ్ము; అభయ
హస్తమెత్తిన యీశ్వరు ననుకరించి.

వీగహమ్ము నుండి వెంటనే వెలువడినది
దివ్యదామము పరిమళోద్ధీప్తమగుచు,
నగుచు దేవుని నెప్పుడు నమ్ముమనుచు
చ్రాలినదివచ్చి మామక గళమునందు.

మేలుకొంటి ప్రభూ! యింక మేలుకొంటి
ఎవరు లేరు నీ కన్న ప్రేమించువారు
శరణు శరణని నీదరి చేరుచుంటి
వీలుకోవోయి పరమకృపాలవాల!

అన్మదాత్మ విజ్ఞానోదయమునుచాటు
నట్టులప్పుడే ఉదయించినాడు భాను
దేవుడు మధువాళాది పై; తెలిసి కొంటి
ఇది సమస్తము కలయని ఎంత వడికొ!

ఆ మధుర దివ్యదామ పరీమళాలు
మాయబోవునే! ఎన్నిజన్మలకైన!
ఎంత దివ్యమో కద న్వన్నమిది! మనీయ
హీననా స్థికతా భావమింక పోయె!

గ్రహాదిరగముంది విరివిగా ఉపయోగింపబడుతూ వచ్చాయి. “అదీగిది వెంటనే ఇంత రిలుతగల యదార్థ ద్రవ్యాన్ని ఇవ్వఁజూ” అన్న ధనాగారపు వాగ్దాన ప్రకారే బ్యాంకునోట్లు, ఇవిఇట్టి వాగ్దానం నెరవేర్చగలవు. ధనాగారాలు అన్న విశ్వాసం ప్రజలందు పెరిగిపోవడం వలన బ్యాంకునోట్లు యదార్థ ద్రవ్యంగా గీ చేలాబడి అయ్యెవి. ఇందువలన ధనాగారాలు తిరుగుబడిగల యదార్థ ద్రవ్యంకన్న ఎన్నో తెల్లు ఎక్కువ రిలుతగల నోట్లను సృజించారు. క్రింది సంపాదించగలిగాయి ఈ విధంగా అది చేసినప్పటికీ, వారి ఆస్తి మొత్తం, అతని మొత్తం కన్న ఎక్కువ ఉన్నట్లే అది విశ్వాసపాత్రమైరిగా పరిగణింపబడేది. క్రమంగా ఈ విధమైన పత్ర ధనం (Paper Money) యదార్థద్రవ్యంకన్న ఎక్కువగా ఉపయోగింపబడుతూ వచ్చింది. ఆ తరువాతి చెక్కులు బహుశా ప్రచారానికి వచ్చాయి.

సాంప్రదాయకార్థిక విజ్ఞాన శాస్త్రవాదులు ద్రవ్యపరిమాణానికి చాల ప్రాధాన్యార్హిచ్చారు. ఆర్థిక శాస్త్ర పితామహుడవదిగి ఏవెక్వెన్టీవేకు (ద్రవ్య పరిమాణ సిద్ధాంతం)వాడ (The quantity Theory of Money) చాల విశ్వాసం ఉంది. పదహారవ శతాబ్ద కాలంలో అమెరికా దేశంనుండి ధనరాకులు ఫ్రెయిన్ దేశానికి రావడంతలనే ఆ దేశమందలి ధరలు తారా పథానికి భారవం జరుగుతోందని వాటి శాస్త్రజ్ఞులందరూ భావించారు. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం ద్రవ్య పరిమాణ మెక్కువైపోయి వస్తువుల ధరలు కూడా పెరుగు తాయి. ఆ విధంగా నే దేశంలో ద్రవ్యపరిమాణం ఎక్కువై లే ధరలు పడిపోతాయి. తిరిగిరాయగా ఈ సిద్ధాంతం ప్రజలచేతి, ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞులచేతి ప్రబలంగా విశ్వసింప బడేది. అమెరికా దేశప్రజలు తమకు ద్రవ్యపరిమాణము తగినంతగా లేవందువలన తమ వర్తక వ్యాపారాలు సుంభించిపోతున్నాయని ఆరోపించేవారు. వారు క్రమంగా పత్రధనాన్ని అధికంచేసేపనికి. అది ద్రవ్యో ల్పణానికి దారితీయఁదని భయపడి వెంటనే మాన్పించారు. ప్రతీ పత్రధనం వాధారంగా చేసుకోవడానికి బదులు భూమి వాధారంగా చేసి ప్రేంచినారు ఎక్కువ నోట్లు అమ్మవేయజోగా అది తీవ్రమైన ద్రవ్యోల్పణానికి దారితీసి ఆ నోట్లను ఎవలయిలు వేలేకండా చేసింది. ఇదేవిధంగా అమెరికా స్వాతంత్ర్య సంగ్రామ కాలంలో తగినంత యదార్థద్రవ్యం ఆధారంలేకండా జోల్లపరిమితిగా అమ్మవేయవారంభించేసరికి, వాటి

విలువ పంపూర్ణంగా తగిపోయింది. పందొమ్మిదవ శతాబ్దముత అమెరికా రాజకీయరంగం ఇట్టి ద్రవ్య స్వయాప స్వభావాలపై తీవ్ర చర్చలతో నిండి పోయింది. తగినంత పరిమాణంల వెండి, లేక బంగారం పత్రధనానికి వెనుక ఆధారంగా లేకపోవడంవలన, పత్ర ధనానికి మాదుగా యదార్థద్రవ్యం లభింకావోవడం సంభవించవలన పత్రధనానికి విలువ తగ్గిపోతుందిన్న విషయం విశ్వజనీనమైన సర్వంగా సర్వత్రా గుర్తించ బడింది.

యేల్ విశ్వవిద్యాలయానికి శాస్త్రాచార్యుడైన ఇన్వంగ్ ఫీదర్ ద్రవ్యపరిమాణంపై పరిశోధన జరిపి ఆర్థికరంగంలో పాటుపాట్ల ఎక్కువైతుకు ఎంతో కృషిచేశాడు. ఆయన, అనున అనుచరులు ఈ క్రింది సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించారు. ద్రవ్యం ఎక్కువకొనడమే ధరల అధిక్యానికి మూలకారణం. ఆ విధంగా నే ద్రవ్యపరిమాణం వే ధరల పరిమానికి మూలకారణం. అతి తీవ్రమైన ద్రవ్యోల్పణకాల మూలంగా ఆర్థికరంగంలో ఆ నేక దుష్ఫలితాలు కలుగుతాయి కొబట్టి అట్టివానిని అరికల్పడానికి అందఱూ సమ్మతిస్తారు. అంత తీవ్రమైన పరిస్థితులందెకొక సామాన్యపరిస్థితులందనుకూడ ఒక మాదిరి ధరల మార్పులవలన ఆ నేక దుష్ఫలితాలు కలుగు తాయి. కొంచెం కొంచెంగా పెరుగుతూన్న ధరలు పెరుగుతినవ మున్నున వానిని ప్రోత్సహించి, వాటివర్ధింకంలో కలకలం తీసుకరావడమేకొక నియమోగాన్ని కూడా తీసుకురావచ్చును.

అత్యుపయోగకరమైన ద్రవ్య పరిమాణాన్ని తెలుసుకోవడం ఎలాగ? ఈ పరిమాణాన్ని ధరలపై దాని ప్రభావాన్ని బట్టి తెలుసుకోవచ్చును అన్నాడు ఫీదర్. ధరలు అపరిమితంగా పెరిగిపోతూన్నప్పుడు ద్రవ్యపరిమాణాన్ని తగించివేయాలి. అలాగే ధరలు బాగా పడిపోతూన్నట్లయితే ద్రవ్యపరిమాణాన్ని పెంచించాలి కొబట్టి మార్పుతరులు లేకండా ధరలను ఒక నిర్దితస్థానంలో ఉంచాలని వాదించే ఈ తెగవాడు నిరంతరం, ధరలు, వాని మార్పు, తిరు భోజి పరిశీలిస్తూంటాడు. వారి భావాలు ఏవైనప్పటికీ ఫీదర్, ఆయన అనుచరులు ద్రవ్యపరిమాణ సిద్ధాంతాన్ని బాగా సంస్కరించి, బృదిచేశారు. క్రమంగా ద్రవ్యసంచలనానికిల ప్రాధాన్యత గుర్తించబడింది. ఒక ద్రవ్యపరిమాణమేగాక ద్రవ్యసంధానం (Velocity of circulation of Money) కూడ ధరలను

విస్తరించబడి, ఈ పంచలను ఎక్కువైతే ధరలు పెరుగుతాయి. తిగిగే ధరలు పడిపోతాయి. ఈ ద్రవ్య సంచలనము, ద్రవ్యవ్యవహారాల మొత్తం (Total Money transactions) పై ఆధారపడిఉంటుంది. ద్రవ్యచలనము, ఈ వ్యవహారాలకు సహజమైతే ధరలు స్థిరంగా ఉండవలెను.

తన ప్రభావతీ ద్రవ్యపరిమాణ నిర్ధారణమునా ఫీచర్ నూత్నిమైన సమీక్షణంలో క్రిందివిధంగా వ్యక్తంచేసివారు.

$$M.V = P.T$$

ఇక్కడ M = ద్రవ్యపరిమాణము; V = ద్రవ్య సంచలనం; P = ధరలపట్టి; T = ద్రవ్యవ్యవహారముల మొత్తం. ఫీచర్ నిర్ధారణ ప్రకారము పై సమీక్షణంలో ద్రవ్య పరిమాణమును మనము మార్చవచ్చును. ధరలను మనం అదుపుగా పెట్టాలి. ఈవిధంగా ధరలను స్థిరంగా ఉంచేందుకు, V, T లలోని వాగ్విలువలను అనుగుణంగా M లో మార్పులను తీసుకురావాలి. ఉదాహరణకు V, స్థిరంగాఉండి, T రెట్టింపైతే ధరలను స్థిరంగా ఉంచేందుకు M ని కూడా రెట్టింపుచెయ్యాలి. కాని ఫీచర్ ద్రవ్యపరిమాణ నిర్ధారణలో అనేక లోపాలున్నాయి. ఆయన బోధించినంత సులభంగా చూపుటజగవు. ఆయనప్పటికీ ఆయన నిష్పించు ద్రవ్యపరిమాణాన్ని మార్చుచేయవలసిన ధరలను అదుపులో పెట్టవచ్చునన్న వాదనలో సత్యం లేదోలేదు.

ఇక మనం విదేశీ కర్తవ్యంలలో ద్రవ్యప్రామాణ్యన్ని పరిశీలించి. ఈ విషయం పై అర్థశాస్త్ర, రచయితలు అవధిమండికృషిచేయవచ్చును. సాంప్రదాయిక ఆర్థిక విజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞులు (Classical Economists) అంతర్జాతీయ కర్తవ్యంలను సహజమైన స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యంల ప్రబలితంవలన ఎంతో ముఖ్యమని వాదించారు. వీరు అంతర్జాతీయ కర్తవ్యంలలో స్వర్ణప్రమాణ పద్ధతిని (Gold Standard System) అభిలషించారు. ఈ స్వర్ణప్రమాణ విధానం ప్రకారం ప్రతిదేశమందు కరెన్సీనోట్లను, బంగారానికి మారకం ఉంటుంది. ఒకనోటుకు ఇంత బంగారం అని నిర్ణయం పబడి ఉంటుంది. అన్ని దేశాలందు ఇట్టి విధానం ఉండవలసిన ఒక కరెన్సీ నిలువ మరొకదేశపు కరెన్సీ మారలలో ఎంత

ఉంటుందో సులభంగా నిర్ణయించవచ్చును. ప్రస్తుతానికి ఈవిధానం ఆదర్శంలో ఉండవలసినదాం. ఇప్పుడు అంగ్లేయులు అమెరికాదేశస్థులకి నుపలసిక ద్రవ్యంకన్న, అమెరికావారిద్రవ్యమంది అంగ్లేయులకు చెందవలసిక ద్రవ్యం తిక్కుత అనుకోన్నట్లయితే అంతర్జాతీయ మారకరంగంలో చాలాకు గిరాకీ పెరిగి స్వేచ్ఛలకు తగ్గిపోతుంది అందువలన చాలా ప్రమాణంలో స్వేచ్ఛల నిలవ తగ్గిపోతుంది ఇప్పుడు అమెరికాకు ఎక్కువ పాండ్లవిచ్చి చాలాకు కొనడంకన్న, ఆ పాండ్లతో లండన్ లోనే బంగారాన్ని కొని ఆ బంగారంతో అమెరికానుండి చాలాకు కొనడం అంగ్లేయ వర్తకులకు లాభిదాయకం ఇంచుచేరి ఇంగ్లండునుండి అమెరికాకు బంగారం పంపబడుతుంది. ఈ అధిక స్వేచ్ఛలవలన అమెరికాలో ద్రవ్యమెక్కువై, ద్రవ్య పరిణామనిర్ధారణం ప్రకారం అమెరికాలో ధరలు పెరుగుతాయి. అవిధంగానే ఇంగ్లండులో ముద్ర సంతోషంవలన ధరలు తగ్గుతాయి. తరుచులో కంటే ఇంగ్లండులో ధరలు తగ్గువలసిన అమెరికను బ్రెజిల్ నుండి ఎక్కువ వస్తువందయాన్ని కొంటారు. అట్లానే ఇంగ్లండువారు అమెరికాలో ధరలు పెరగవలసిన తిరుగిరాకీని తగ్గించివేస్తారు. కాబట్టి ప్రార్యపునీతి తాకుమార్తె, అమెరికావారు బ్రిటిషువారికి చెల్లించవలసిక స్వేచ్ఛద్రవ్యం, వారు బ్రిటిషువారినుండి పొందవలసిక ద్రవ్యం ఎక్కువౌతుంది. ఈ విధమైన మార్పులవలన స్వేచ్ఛల నిలవ తగ్గి లేకుంది ధరలు, వర్తకవాగ్విలువలు క్రమంగా సమన్వితలోనికి వస్తాయి. ఈవిధంగా అన్నీ కూడా వాడంతటవే నుకొని ఎవరి జోక్యం లేకపోవలసిన అనిలాభిదాయకమైన స్థితి లోనికి సహజంగా వస్తాయి. ఇది పాండ్రదాయిక ఆర్థికశాస్త్రవాదుల నిర్ధారణం.

ఈ నిర్ధారణలో అత్యుత్తమమైన తిర్క్రప్రతిభ ఉండవలసి నిర్వచాదమైనప్పటికీ ఎంతోమంది దీనిని విమర్శచేశారు. వానిప్పటిలో ఇది ఆదరణాతీతమైన స్వప్నం. ద్రవ్య పరిణామానికి బంగారానికి కల సంబంధం, ద్రవ్యానికి ధరతీకల సంబంధం అన్నీ ఉపసాధ్యలేకొని ఆదరణసాధ్యలుకొవు అయి నప్పటికి 1920 ప్రాంతాలలో ఈ నిర్ధారణానికి ఎంతో ప్రాముఖ్యం ఇవ్వబడింది. 1920 ముగ్గు థాగండ్ల ప్రపంచమంతటా స్వర్ణప్రమాణ విధా

వాన్నా వరగలో పెట్టడానికి ఎన్నో ప్రయత్నాలు జరిగాయి. కాని యుద్ధసంబంధమైన అధికముదార శాల్సింపులయ్యాలగా ఈ ప్రయత్నాలు అంతగా ఫలప్రసంగం లేదు. అదీకాక, అమెరికాదేశ ప్రభుత్వం ఈవిధానపు కట్టుబాట్లకు వ్యతిరేకంగా తర్జిించి తమకు లభించిన పరదేశీయుల బంగారంతో ఎక్కువ కరెన్సీ నోట్లను ముద్రింపక నిలువ చేయబోసింది. వ్యర్థ ప్రయత్నం చాల ప్రతిష్టాపరమైనదిగానూ, కొవలసివ అంతరాతీయ సహకారం లభించడం ఆపాద్యమే అని చెప్పవచ్చును.

ఇక ప్రత్యక్ష దాహానికి, వడ్డీరేట్లకి కల సంబంధములను పరిశీలిస్తేకాని మనం ప్రభుత్వమంతటం పాద్యం కాదు. ఋణం లభ్యంకావడానికి వడ్డీ అవసరం. అంటే ఇంకాదా ఒకవిధమైన ధర అన్నమాట. ఋణముయొక్క ధర వడ్డీ. ధరలందా తరీకొని చేసిన సాంప్రదాయక శాస్త్రజ్ఞులందరూ వడ్డీయొక్క తత్వాలన్నీ బాగా అవగాహన చేసుకోవడానికి కృషి చేశారు. వడ్డీరేటు, ప్రత్యక్షముయొక్క పరస్పర, గిరాకీ లపై (supply and demand) ఆధారపడి వుంటుంది అని వారు భావించారు. అతిథువారి ఆరెండుకేసులను నిర్ణయించే ఆ నేకాంశాలను వారు పరిశీలించారు.

ప్రఖ్యాతి ఆర్థిక శాస్త్రవేత్త అయిన బాన్ బాస్ పే ప్రకారం వడ్డీరేటు, ఋణాల నియంత్రణలో ఋణదాతలకు వ్యతిరేకంగా, ఆ ఋణాలను కడతేర్చు కలిగి కెక్కి మున్నగు అనేక విషయాలనూ ఆధారమై ఉన్నది. కాని తరువాత విజృంభించిన మార్కెట్ సిద్ధాంతాలు సేవో అంగీకరింపలేదు. ఋణప్రదాత, ఇక ఇద్దానూ వద్దా అని సంశయాత్మకంగా ఇచ్చే ఆఖరి ఋణభాగం, ఋణస్థుడు తీసుకుందానా వద్దా అని సంశయాత్మకంగా తీసుకునే ఆఖరి ఋణ విభాగం వైసవైసిన వడ్డీరేట్లని నిర్ణయిస్తాయని విరివడం. బోహమ్ లేవార్డ్ ఆ సేవార్థిక శాస్త్రజ్ఞుడుపై రెండు సిద్ధాంతాలను కూడా త్రోసి రావని తన మూల సిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదించాడు. ఈయన సిద్ధాంతం ప్రకారం ఋణం ఒసగేవాడు, తన ధనాన్ని ఒకరు కీడుడం ద్వారా ఒకవిధమైన త్యాగం చేస్తాడు. తన అవసరాలను కొంతకాలానికి వాయిదా వేస్తాడు. ఈ విధమైన త్యాగానికి ఋణదాతకిచ్చే ప్రతిఫలమే వడ్డీ. ఆయన సిద్ధాంతం అతి శాస్త్రీయమైనది కాక బాయివర్సటికి ఎంతో ప్రభావరసని పొందిగలిగింది.

ఈ భావాలన్నీంటినీ సమకూర్చుకొని సాంప్రదాయక ఆర్థిక శాస్త్రవేత్తలు తమ సమస్యని సిద్ధాంతాన్ని (Equilibrium Theory) ప్రతిపాదించారు. ఈ సిద్ధాంతం ప్రకారం స్వేచ్ఛా విధానంలో (Free Enterprise) వడ్డీరేటు నిర్ణయించే అన్నికేసులు సహజంగా సమస్యని పొంది దీర్ఘకాలికమైన వడ్డీరేటు, ఋణసమయ యొక్క పరస్పరము (Supply of Loanable funds) దానికి గల గిరాకీని (Demand for Loanable funds) సమస్యనిలోనికి తీసుకువస్తుంది. దీని నేవారు సహజ సిద్ధమైన వడ్డీరేటు (Natural rate of Interest) అని వ్యవహరించారు. వారు, ఇట్టి సహజసిద్ధమైన వడ్డీరేటు చితి ప్రభుత్వవ్యతిరేకంగా వేస్తుందిని భావించారు. కాబట్టి, అవడ్డీరేటు నిర్ణయం అంతా దానంతటా అదే సహజంగా జరగాలనీ, దానిలో ప్రభుత్వ ప్రమేయం ఏమాత్రం ఉండరాననీ వాదించారు. కాని వేటి ప్రభుత్వ విధానం ఈ సిద్ధాంతానికి చాలా భిక్షంగా ఉంది. అవసరాన్ని మన్నించి వడ్డీరేటు ప్రభుత్వం యధేచ్ఛగా మార్చి వేస్తోంది.

ఇక ఈ మధ్యలో వైకేవర్సిన శ్రేయోరాజ్యం న్నుభవించి కృషి చేసిన ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతాలను పరిశీలిస్తూ వీరందరికీ నాయకుడు ఆర్థిక మేథా సంపన్నుడు ఆచార్య పి. సి. పిరూ. (1877-) ఈయన మూల్ తరువాత కేంద్రీ విశ్వవిద్యాలయ ఆర్థిక శాస్త్ర ఆచార్య పదవి స్వీకరించారు. ఈయన రచించిన 'శ్రేయోదాయక ఆర్థిక శాస్త్రము' (The Economics of welfare) 1920 లో వెలువడింది. ప్రజా రామకావ్యం శ్రేయస్సు చేకూర్చే ఆర్థికశాస్త్ర సిద్ధాంతాన్నేవడే ఈయన కృషికి పరమావధి.

ఆచార్య పి. సి. పిరూ తన మూలక గ్రంథంలో జాతీయ ఆదాయానికి (National Income) అధిక ప్రాముఖ్యం ఇచ్చాడు. జాతీయ ఆదాయమంటే జీవీఘట ఆదాయాల మొత్తం. 1914 వ సంవత్సరానికి భారత్ జాతీయదాయ గణనం శాస్త్రీయంగా ఎన్నడూ జరగలేదు. కాని ఈ శ్రేయోదాయక ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞుల కృషిఫలితంగా, అతి శాస్త్రీయ విధానాలతో జాతీయదాయ గణన ప్రారంభమైంది. జాతీయ ఆదాయాన్ని పెంచడం, దాన్ని ప్రజలలో సమంగా విధించడం శ్రేయోరాజ్య పరమావధి. జాతీయ ఆదాయ

యంలో హెచ్చు, తగ్గుబడులను సురించుకొనే ఆచార్య పి. సి. పి. ఈ ఆయన అనుచరులు ఎంతో కృషి జరిపారు. ఆర్థికరంగంలో పోటుపాటును పోలింది తదవధులగా ప్రభుత్వంతో వ్యయ విధానాన్ని అనుసరించాలని ఆచార్య పి.సి. ఉద్ఘాటించారు. ఈయన తరువాతి ఈ రంగంలో కృషి పర్చించారితో ప్రధానమంత్రి జాన్. పి. చౌదరిస్. చౌదరిస్ పి.సి.కు ఒక ముఖ్యమైన వ్యత్యాసం ఉంది. శ్రేయోదాయక సిద్ధాంతాలపై కృషి పర్చివచ్చిరి ఆచార్య పి.సి. పాంప్రదాయక ఆర్థిక శాస్త్ర సిద్ధాంతాలను త్రోసిరాజన లేదు. కాని చౌదరిస్ వారిని ఖండించ పాగాను. శ్రేయోదాయక వ్యవస్థలో పాంప్రదాయక ఆర్థిక శాస్త్ర సిద్ధాంతాలను స్థానంలేదని వాదించారు చౌదరిస్.

కీన్సు ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతాలు కీన్సుకు ముందే కృషి చేసిన ఒక ఆర్థిక శాస్త్రజ్ఞుని సిద్ధాంతాల అనుగుణాల్లో వదిలాయి. ఆ విజ్ఞాని జాన్ గిబ్స్ ఎల్ విక్ కెల్ (1861—1928) ఈయన స్వీడిన్ దేశంలో ఒక గొప్ప సంస్కర్తగా పేరుపొందారు. ఈయన జే. వి. సే సిద్ధాంతాన్ని ఖండించారు. సే ప్రకారం ప్రతిసమయమునూ వస్తువుల సరఫరా, గిరాకీలు సమస్తిలో ఉంటాయి. అందువలన సరఫరా ఎన్నడూ గిరాకీమించి పార్టీపోయే పరిస్థితి రాదు. విక్సెల్ దీన్ని వ్యతిరేకించే కొన్ని సమయములందు సరఫరా, గిరాకీలన్న భాగా పెరిగిపోయే అవకాశాలున్నాయని వాదించారు. జాతీయ ఆదాను మంత ప్రజలచేతి వినియోగింపబడితే సే సిద్ధాంతము సర్వముకావచ్చు. కాని ప్రస్తుత ప్రపంచంలో ఆ విధంగా ఎన్నటికీ జరగలేదు. జాతీయదాయంలో కొంతభాగం గిరాకీని పెంపుచేయుటకు బంగారు ప్రజలచేతి వాడుకుంటోంది. ఈ దానికే గనం వినియోగింపబడిన కారణంవలన గిరాకీరిగి, సరఫరా హెచ్చయే ప్రమాదం ఉంది. పాంప్రదాయక విజ్ఞానంతో వ్యతిరేకించి ఎల్ విక్సెల్, దానికి భిన్నానికి పెట్టుబడి (Investment)కి సమస్తి తీసుకురావడానికి ప్రభుత్వం వద్దీరేటు మార్పువచ్చని వాదించారు. స్వీడిష్ ఆర్థిక శాస్త్రరంగంలో ఎల్ విక్సెల్ అధిక ప్రభావాన్ని కలిగించారు. మిర్డల్, లండి బర్న్, క్లిప్ఫీన్ మొదలైన ప్రఖ్యాతి శాస్త్రజ్ఞులు ఆయన అనుచరులు.

ఇంతవరకూ మనం కీన్సు పూర్వం కల ప్రముఖ ఆర్థిక సిద్ధాంతాలను, కొంత సమకాలిక విజ్ఞానాన్ని స్థూలంగా పరిశీలించాము. ఇక కీన్సు సిద్ధాంతాలు పరిశీలించవచ్చును.

జాన్ మేనార్డ్ కీన్సు (1883-1946) ఆర్థిక శాస్త్ర విద్వాంసుడై జాన్ మేనార్డ్ కీన్సు రిసయ్యుకు. కీన్సు తల్లి కేంబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయంలో పబ్లికనురాల్ కేంబ్రిడ్జి ఎగరానికి మేజర్ అయింది. ప్రథమంనుండి కీన్సు, గణితం, రాజకీయ శాస్త్రం, తత్వం ఈ మూడు శాఖల్లోను ఘన విజయాన్ని సంపాదించాడు. ప్రభుత్వోద్యోగంలో ప్రవేశించడానికి అర్హుని సంపాదించేందుకై కీన్సు ఒక పరీక్షకు కూర్చోవలసి వచ్చింది. ఆ పరీక్షకొనమీ ఈయన ప్రథమంగా ఆచార్య మార్షల్ వ్యవస్థాపాప్రతిష్ఠాపించారు ఆ పరీక్షలో అతి ఘనంగా కృతార్థుడై కీన్సు ఇండియా వ్యవసార కార్యాలయంలో నియమింపబడ్డారు. ఆ ఉద్యోగంలోనే ఉండి కేంబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయంలో విద్యావేతనాన్నాశించి కీన్సు ఆర్థిక శాస్త్ర రంగంలో ఎంతో కృషి చేశారు. కాని ఈయన ఆశించిన సదవి మరొకరికి ఒంగి చేయబడింది. కాని మార్షల్, కీన్సు ప్రతిభను ఎంతో పించి కేంబ్రిడ్జి విశ్వవిద్యాలయానికి శాస్త్రాధ్యాపకులుగా కీన్సును నియమించారు. తరువాతి మార్షల్ సాహిత్యంతో ఈయన ఆర్థిక శాస్త్ర పత్రిక (Economic Journal) సంపాదకుడై, తన పేర్కా సంపది ద్రవ్య సిద్ధాంతంపై కేంబ్రిడ్జి రించారు.

1918 వ సంవత్సరంలో భారతదేశం ఆర్థిక పరిస్థితిని విచారించి, వివేదిక తయారుచేయడానికి మెకొల్చుబడిస్ రాయల్ కమిషన్ లో కీన్సు పథ్యుడుగా నియమింపబడ్డారు. దీనిలో ఈయన పాండిత్య ప్రతిభ అందరికీనీ చకేతుర్ని చేసింది తరువాతి రిగి ఈయన ద్రవ్య సిద్ధాంతాన్ని పరిశోధింపపాగాడు. ఆ సిద్ధాంత సాహిత్యంతో ప్రముఖ సమస్యలను పరిష్కరింపడానికి ఆయన అమితంగా కృషి పట్టాడు. ప్రథమ ప్రపంచ సంగ్రామకాలంలో కీన్సు ఆర్థిక శాఖలో ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వముచే నియమింపబడి, యుద్ధానంతరం సలహాదానిగా పనిచేశాడు. ఈయన కృషి ఫలితంగా వెలువడిన, అత్యధిక విజయాన్ని సాధించిన గ్రంథం "సంధి ఆర్థిక ఫలితములు" అన్నది. ఈ గ్రంథంలో

యూరప్లోని దేశాలలోని ఆర్థిక పరిస్థితులు అతి నిశితంగా విమర్శించారు. కీన్సు, యూరప్లో వాణిజ్యం చేయటం జరగజేసేందుకు విపరీతమైన కష్టం కట్టమని బలవంతపెట్టడం విశోపాఖండానికి పెద్ద ముప్పు తేకలని కీన్సు ఆ పరిశీలనలు ప్రతిఘటించారు. ద్వితీయ సమరాసంతరం అమెరికాదేశం ఈయన సలహాలను ఆచరణలో పెట్టడానికి కృషి చేసింది. ఆ గ్రంథంతో కీన్సు పేరు మలమలలా చూశోగింది. ఆర్థికశాస్త్ర పలుత్వంతోబాటు, ఆయన మధురతైలి అందించిన ముద్దలనుచేసింది.

ఇప్పటికీ కీన్సు బహుకార్య విమర్శకు. కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయంలో అధ్యాపక పుత్రి వదిలకోలేదు. ఆయన ఆర్థికశాస్త్ర పుత్రిక అతి సమర్థవంతంగా వదిలిపెట్టాడు. ఒక ప్రఖ్యాతి ప్రియకం పెట్టి ఇవ్వడానికి ఆహ్వానించారు. అంతేకాకుండా ఆయన ఎన్నో మహత్తర గ్రంథాలు రచించారు. "ది వేషన్" అనే ప్రఖ్యాతాంగ్ల పుత్రికను ఆయనకొర వాసిరి "న్యూ ఫీల్డ్స్ మన్"లో విశ్లేషించి నిర్వహిస్తున్నారు. ఒక పెద్ద వ్యాపార సంస్థకు ఆర్థికపరిశీలన వహించి ఆదాయాన్ని కట్టి చేసుకున్నాడు. తన పుత్రికలలో ప్రజల సమస్యల చర్చించే వాడు. ఇవ్వడానికి గృహముకు. అతిలోక నుండి యొక పరిశీలన పుత్రికలలో లిప్తిచూ లాపకోవ అయిన గృహిణి. ఇంకే కాదు తిత్తి శాస్త్రంపై ఆయన కొన్ని గ్రంథాలను రచించారు.

ఇది ఇలా ఉండిగా 1925 వ సంవత్సరంలో వికస్టన్ చర్చిల్ అధ్యక్షంకొంది ఇంగ్లండు స్వర్ణ ప్రమాణ విధానాన్ని తిరిగి అమలించింది. వికస్టన్ చర్చిల్ చర్యను కీన్సు నిశితంగా విమర్శించాడు. ఆర్థిక మాంద్యాన్ని మరింత ప్రమాద పరిస్థితిలోనికి తీసుకవచ్చి, ఎరువుల పరిశ్రమలందు నిరుద్యోగాన్ని పెంపొందించి, బాంకింగు వ్యవస్థలో బంగారం తగ్గించి చేతుంది ఈ చర్య అని కీన్సు హెచ్చరించాడు. కాని చర్చిల్ చర్యలన్ని సాంప్రదాయక సిద్ధాంత రీత్యా వేతనాలు తగ్గి (wages) కరణకూడా తగ్గి క్రమంగా ఆర్థిక మాంద్యం తగ్గుతుందని సాంప్రదాయక సిద్ధాంతాల వాదం. ఈ విధమైన సంకోచం (Deflation) ఆర్థిక మాంద్యాన్ని (Depression) తగ్గిస్తుంది. ఇంకా తగ్గడం వలన ఎరువులు హెచ్చుతాయి. జాతీయదాయం

పెరుగుతుంది. వేతనాలు తగ్గడంవలన ఎక్కువ మంది ఉద్యోగంలో నియోగించడానికి ఏలుకోలుగుంది.

ఈ విధానాన్ని, దాన్ని పురికొల్పిన ఆర్థిక సిద్ధాంతాన్ని కూడా కీన్సు అపదించారు. స్వర్ణ ప్రమాణ పునః ప్రతిష్ఠవలన ఆంగ్లేయ క్రామికులు వేతనాల తగ్గింపు రీత్యా బాంపవలసిన అవసరం లేదన్నారాయన. ఈ విధమైన వేతనాల తగ్గింపుకు క్రామిక వర్గం ఎన్నడు ఒప్పుకోదని ఆయన వ్యవధి చేశాడు. ఈ సిద్ధాంత రూపాంతరాలవలన వారికి కడువపాలు కలిగించే కన్నా, స్ట్రెయింపు విలువ తగ్గించడం (Devaluation of sterling) మంచిది. అంతర్జాతీయ ఆర్థిక రంగంలో కొన్ని అవకాశాలను తాత్కాలికంగా కలిగించినప్పటికీ జాతీయ ద్రవ్య పరిమాణాన్ని అదుపులో ఉంచడం మంచిది. ఈ వాదోపవాదాలలో కీన్సు వేతన సిద్ధాంతాన్ని, ద్రవ్య పరిమాణ సిద్ధాంతాన్ని పునఃపరిశీలన చేయవలసి వచ్చింది.

పంకొమ్మడివందల ఇరవై సంవత్సరాలలో కీన్సు ఆర్థిక శాస్త్ర విభావనాన్నంతా మూలకమంగా పరిశోధింప సాగాడు. కేంద్రీయ విశ్వవిద్యాలయంలో ఈయన అనేక ఉపవాసాలను ద్రవ్య సిద్ధాంతంపై ఇచ్చాడు. ఎరువుల పరిశ్రమలలోని మాంద్యతను పరిశీలించి సలహా వ్యవధానికి నియమించిన మాక్ మిలన్ సంఘంలో కీన్సు సభ్యుడుగా ఉన్నాడు. ఆ ప్రాంతాలలోని ద్రవ్య సిద్ధాంతంపై ఒక ఉద్బోధం వ్రాశాడు. (Treatise on Money-1930) దానిలో తన సిద్ధాంతాల వర్ణించిన అతి శాస్త్రీయంగాను, ప్రతిభావంతంగాను పొందుపరచాడు. కాని దీనిలో ఆయన భావనలు ఆచరణకు ఏలుకాలేవని విమర్శించబడ్డాయి. ఈ గ్రంథం కీన్సుకే అంతి సంతృప్తికరంగా కనబడకపోవడంవలన ఆయన తిరిగి పరిశోధనలో పూర్తిగా నిమగ్నరైపోయాడు.

క్రమక్రమంగా ఆర్థికమాంద్యం తీవ్రతరం కావడంతో ప్రపంచపరిస్థితులు విచలించసాగాయి. ఈ విషయ సమయంలోనే, ఆర్థికశాస్త్ర చరిత్రలో అద్వితీయము, అపూర్వ విజ్ఞానసంపద్యలసీమ వివర గ్రంథం తిట్కర్రి అయిన కీన్సుకు అజరామరమైన కీర్తి ప్రతిష్ఠలు కలిగించింది. ఈ గ్రంథశాసులు ఆంగ్ల భాషలో "ది జనరల్ థియరీ ఆఫ్ ఎంప్లాయిమెంట్, ఇంటరెస్ట్, అండ్ మనీ" దీనిలో కీన్సు ఉద్యోగ, ద్రవ్య సిద్ధాంతాలు,

అత్యుత్సాహంగా చర్చించారు. దీనిలోనే కీన్య అర్థిక శాస్త్ర మహావిప్లవం ప్రారంభమైంది. కీన్య ఆమె కాలం పరిధిలోంచి ఆ దేశాభ్యుత్థి ద్వారా ప్రాంతీయ, దేశీయ, ధాన్యపంటలలో పునర్నిర్మాణ కార్యక్రమాన్ని సూచించారు. ద్వితీయ ప్రపంచ యుద్ధం సంగ్రామ కాలంలో ప్రభుత్వంలో పన్నులు—పాడుపురిధానం—ఆదాయవృద్ధి మున్నగు విషయ సమస్యలపై తన అనుభవమైన సలహాలిస్తూ చేసిన సలహాలు. ఈ సమయంలో ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వం ఈయనకు లార్డు అనే బిరుదం ఇచ్చి సత్కరించింది. యుద్ధానంతరం ఈయన తిరిగి ఆమెకా వర్చి బ్రిటీషు దేశానికి సహాయం చేయవలసిన ఆవశ్యకతను ఉద్ఘాటించారు. ఈయన అత్యుత్తర కృషి ఫలితంగానే మార్షల్ పథకం కార్యదానం దాల్చింది. తననంతరం ఈయన హ్యూట్రోగంట్ బాగ్మిడి ప్రపంచమంతా ముక్తకంఠంతో తన మేధాసంపదను ప్రస్తుతించగా పరమపదించారు.

ప్రథమంగా మనం ఈయన ఉద్యోగ సిద్ధాంతాన్ని పరిశీలిద్దాం. అసలు సాంప్రదాయక సిద్ధాంతాలందరికీ తాను చేసే ఒక గ్రంథం, దానిలో ఉద్యోగ సిద్ధాంతం ఏల వ్రాయవలసి వచ్చిందో వివరిస్తూ కీన్య ఈ విధంగా వ్రాశారు: సాంప్రదాయక అర్థిక శాస్త్ర విజ్ఞానాలు ప్రతిపాదించిన ఉద్యోగ సిద్ధాంతం సత్యమే అయినప్పటికీ, అది సాధారణ సిద్ధాంతం కాదు. ఏదో ఒక ప్రత్యేక వ్యవస్థలో మాత్రమే వర్తించే సిద్ధాంతమిది. ఆ ప్రత్యేక పరిస్థితికూడా ఊహాలోకంలోనిది కాని మన జగతిలో ఎక్కడా కనబడదు. అంటే ఆ సిద్ధాంతంలో వాస్తవికత, సామాన్య నిర్ణయం లోపించాయి. ఈ లోటు తీర్చి చెబుతామిదే సామాన్య సిద్ధాంతాన్ని General Theory రచించవలసి వచ్చిందని ఆయన పేర్కొన్నారు.

సాంప్రదాయక సిద్ధాంతం, ఉద్యోగంలో ఎందుకు పెద్ద మాన్యులు వస్తూంటాయో వివరింపలేక పోయింది. వాస్తవికతకు దూరమైన స్వేచ్ఛామూలమైన అర్థిక వ్యవస్థలో అన్ని విషయాలందు సరఫరా (Supply) గిరాకీల (Demand) ఎదురు నిరంతరం సమస్థితిని సృష్టించుకొని ఆ ఊహా జగత్తులో నిరుద్యోగ సమస్య ఎన్నడూ ఉండదని వారు అనుకున్నారు. కాని తమ సిద్ధాంతం ఊహామాత్రమేనని వాస్తవికతకు సంబంధించేదని వారు గ్రహించక

ప్రస్తుత ప్రపంచ సమస్యలకు ఆ అవాస్తవిక సిద్ధాంతాలు పరిష్కార మార్గాలుగా తలచడం చాల కోరినీయమైన విషయం. అంతేకాక వారు సరఫరా, గిరాకీ సిద్ధాంతాన్ని క్రామికుల ఉద్యోగ నిర్ణయానికూడా ఉపయోగించారు. క్రామికుల సరఫరా, గిరాకీలన్నీ అధికమాలే కేరీరములు పడిపోతాయనీ, లేక గిరాకీ సరఫరాకన్న మెచ్చు అయితే కేరీరములు ఎక్కువౌతాయనీ వారు అభిప్రాయపడ్డారు. కేరీరములు తగ్గివచ్చుకు క్రామికులు ఉద్యోగాన్ని నిరాకరిస్తే తప్ప ఎన్నడూ నిరుద్యోగ సమస్యకు స్థానంలేదని వారివాదం.

ఈ విధమైన సిద్ధాంతం తార్కికంగా ఎంతో పటిష్ఠమైనదైనప్పటికీ వాస్తవికత కూర్చున్నవనం వలన అమెరికన్ యోగ్యం కాదని కీన్య విమర్శించారు. సామాన్య పరిస్థితులందు వేతనాలు తగ్గిస్తే క్రామికులు ఉద్యోగాలను వదులుకోవడం వలన, అతి తీవ్రమాంద్య పరిస్థితులందు ఎంతో తక్కువైన వేతనానికైనా కూడా అసలు పనే లభించక పోవడంవలన, వాస్తవిక జగత్తులో నిరుద్యోగ సమస్య జనించడానికి కారణమిది అంతేకాక కలదని కీన్య విమర్శించారు. అంటే కాకుండా సరఫరా—గిరాకీల సిద్ధాంతంలోగల మూల దోషాన్ని క్రిందివిధంగా వివరించారు కీన్య: ఏ ఒక స్థితిలోనైనా సరఫరా గిరాకీలు సమస్థితిని పొందవచ్చును. అయితే ఆ సమస్థితి సంపూర్ణ ఉద్యోగస్థితి (Full Employment level) అని నిర్ణయించడం అసత్యం. ఆ సమస్థితియందు సహితం ఎంతోమంది క్రామికులు నిరుద్యోగులై ఉండడానికి ఆవకాశం వుంది. ఎక్కువ వేతనాలు నిరుద్యోగానికి కారణం కాదని ఈయన తెలిపాడు. సిద్ధాంత రీత్యా ఆలోచిస్తే వేతనాల తగ్గింపు, వడ్డీరేటుతగ్గింపు ఫలితాలనే ఇబ్బంది అని కీన్య విశ్వాసం. ఇందువలన వేతనాలను తగ్గించే బదులు వడ్డీరేటునే తగ్గించవచ్చును. కాని ఈ రెండు పద్ధతులకూడా అంత అభిలషణీయమైనవి కావు.

దీర్ఘ సంవత్సరం ఒక అనంతమైన ప్రణాళిక వంటిది. ఈ ప్రణాళికాదేశానికి ఒక ప్రదేశీయమండలి మరొక ప్రదేశానికి నీరు పోయేటట్లుండేకాని పూర్తిగా మాయమవుతుంది. అట్లాగే ఒకరు ఏమని భావించేస్తే ఆధిపత్యం మాయమవుతుంది. అది ఇంకొకరి చేతులలోనికి పోతుంది, అంటే ఒకరిభర్త ఇంకొకరికి ఆదాయమన్నమాట.

లాద్దకీన్సు ఆర్థికశాస్త్ర విప్లవము

ఖర్చుకాని ఆదాయం కాని సంకుచితమే ప్రవాహానికి ఏదో అడ్డు తగిలించవచ్చును. ఇట్టి అడ్డు దాపరికం వలన కలుగుతుంది. ఇట్లు దాచుకున్నారంటే అది ఆదాయంకాదు. ఖర్చుకాదు. పెట్టుబడి పెట్టేందుకే ధనాన్ని దాచారని పాంప్రదాతాక గొర్రులవాదం. కాని ఎబ్ బిక్ సెల్ ఎల్ సే కీన్సు మాత్రం ఈ వాదాన్ని తీవ్రంగా ప్రతిఘటించారు. ఇట్లు వాచే వారు వేరు, దాన్ని పెట్టుబడి పెట్టేవారు వేరు. వారి ఆశయాలు వేరు. వీరి ఆశయాలు వేరు అందువలన దాచిన ధనమంతా పెట్టుబడిరూపంలో వినియోగపడుతుందనడం సత్యం కావాలదు. కీన్సు సిద్ధాంతం ప్రకారం.

$$Y=C+I$$

ఈ సమీకరణంలో Y అంటే మొత్తం ఆదాయం; C అంటే మొత్తం ఖర్చు, I అంటే మొత్తం పెట్టుబడిధనం. అంతేకాకుండా దాపరిక ధనం (S-Saving) మొత్తం ఆదాయంనుండి మొత్తం ఖర్చును తీసివేస్తే లభిస్తుంది.

$$S=Y-C$$

ఈ రెండు సమీకరణాలను ఒక్కో దాపరిక ధనం పెట్టుబడికి సమానము అన్నమాట. అంటే కీన్సు తన సిద్ధాంతాన్ని వ్యతిరేకిస్తున్నాడా అని అనుమానం కలుగవచ్చు. కాని అది సత్యంకాదు. ఈ సమీకరణం ఊహాలోకంలోనే సత్యంకాని వాస్తవిక ప్రపంచంలో కాదు. ఇంకొకరును తెలిపినది వాస్తవిక ప్రపంచ దృష్ట్యా సత్యం. కాబట్టి కీన్సు సిద్ధాంతంలో ఆసత్యం ఏమీ లేదు.

ఇక కీన్సు ప్రతిపాదించిన ద్రవ్య సిద్ధాంతాన్ని పరిశీలిద్దాం. పాంప్రదాతాక సిద్ధాంతం సమస్తితి సిద్ధాంతాన్ని కీన్సు ఖండించారు. ద్రవ్యానికిగల గిరాకీ పరస్పరాలు ఒకదానిపై ఒకటి ఆధారపడి ఉంటవని ఆయన వాదం. దాపరిక ధనాన్ని నిర్ణయించే విషయాలు ఆశీకం ఉన్నవని అన్నాడు. దాపరిక నిర్ణయం ముఖ్యంగా ప్రజల దాపరిక స్వభావంపై (Propensity to Save) ఆధారపడి ఉంటుంది. అలాగే, వారిఖర్చు ప్రజల వ్యయస్వభావంపై ఆధారపడి ఉంటుంది. (Propensity to consume) అంతేకాక వ్యయం ప్రజల ఆదాయంపై కూడా ఆధారపడి వుంటుంది. ధనంతులు ఎక్కువ ధనాన్ని

దాచుకోవడానికి రీతలు తక్కువధనం దాచుకోని ఎక్కువ నిష్పత్తిలో ధనం ఖర్చు పెట్టడానికి ఇదే మూలకారణం. మొత్తం ఆదాయంలో కాని, పంపకంలో కాని పెట్టడాన్నియే లేకపోయినట్లైతే మొత్తం దాపరిక ధనంలో కూడ అట్టే మాన్యులుండవు. ఆదాయం స్థిరంగా ఉండుటవలన ఖర్చుకూడ స్థిరంగానే ఉంటుంది. అందువలన దాపరిక ధన ప్రమాణానికి స్థిరత్వం కలుగుతుంది. కీన్సు ఈవిధంగా ఉద్ఘాటించిన తప్పటికీ ఖర్చు పరిమితిని ఆదాయం తప్ప మరే ముఖ్య కారణం మార్చలేవనడం అంత వాస్తవికంగా కనబడదు. తరువాతి కీన్సు వ్యయ స్వభావాన్ని గురించి దాపరిక నిష్పత్తి కాంశాలను గుర్తు చేస్తున్నాడు.

వ్యయ స్వభావం పాదారణంగా స్థిరత్వంలో ఉన్నప్పుటికి పెట్టుబడి పరిమాణంలో మాన్యులు తరచు సంధిస్తూంటాయి. భావిలోకమనర్తకానికిమంచి చెల్లుబడి జరుగుతుందని వర్తమలు తలచిస్తే పెట్టుబడి ఎక్కువౌతుంది. భవిష్యత్తులో తమ వసువులకు గిరాకీ తగ్గిపోతుందని విచారించి అనుమానం కలిగినా పెట్టుబడి ధనం ఎంత వత్తుకా లభించినా వర్తమలు ముందంజ వెలుగ్గుతు. కొన్నికొన్ని సమయాల్లో ఆసలు భారత్వం ఉన్న పెట్టుబడికూడ వారు ఉపసంహరించుకొంటారు. ఇదేవిధంగా భవిష్యత్తులో గిరాకీ ఎక్కువౌతుందని విచారించి తలచినా వర్తమలు పెట్టుబడి పెరిగిపోతుంది. పెట్టుబడి ధనం సంపాదించేందుకు వారు ఎంత ఎక్కువ వడ్డీ అయినా ఇవ్వడానికి సిద్ధపడతారు. కాని దీనికి ఒక పరిమితిఉంది. వస్తుందనుకున్న లాభంకన్న పెట్టుబడి ధనానికి ఇవ్వవలసిన వడ్డీ ఎక్కువైనట్లైతే పెట్టుబడి ఆగిపోతుంది. తక్కువైతే ఆ రెండు సమస్తితిలోనికి వచ్చేటంత పెట్టుబడి కొనవచ్చుతుంది. కీన్సు చివరకు చెప్పవలసినదే వ్యయం స్థిరంగా ఉంటుంది కాబట్టి పెట్టుబడిలో మాన్యులు తీసుకొనే జాతీయదాయంలో ఆ మాన్యులు ప్రతిఫలిస్తాయి.

ఈ పై భావాలనన్నింటినీ సమన్వయపరచి కీన్సు జూప్రొసిద్ధిమైన గుణక సిద్ధాంతాన్ని (The Multiplier Theory) వెలువరించారు. పెట్టుబడిలో హెచ్చుతగ్గులు తమస్వభావాన్ని జాతీయదాయంపై వివిధంగా ప్రతిఫలించ చేస్తాయో తెలిపే సిద్ధాంతమిది. సంవత్సరం ప్రారంభంలో పెట్టిన కొద్దపాటి పెట్టుబడి

సంవత్సరాంతంలో జాతీయదాయంలో అధికమైన భాగాలు తీసుకొంటుంది. ఉదాహరణకు ఒక ఉత్పత్తి దారుడు ఒక మిలియన్ డాలర్ల వద్ద ఫ్యాక్టరీ నిర్మించాడనుకోండి. అంటే అది ఒక నిర్మాణానికి చెల్పించిన మిలియన్ డాలర్లు అది నిర్మించినప్పుడు ప్రభుత్వం, రైతులు, కుటుంబాలు ఆదాయమిస్తున్నాయి. ఆదాయంగానే పాటు తీసుకుంటుంటే ఆదాయాన్ని తీరిగి తీసుకుంటుంటే నిర్మాణం విరియోగిస్తాను. ఆ నిర్మాణం మరొకరికి ఆదాయం. ఈ విధంగానే కొద్దిపెట్టుబడి అవ్వడంగా ఆదాయాన్ని చెల్లుతుంది. వివిధ ప్రజలకు. కానీ ఈ విధమైన ఆదాయవృద్ధికి అలంకం లేకపోతేను. ఆదాయంలో కొంతభాగం దాహికం చెల్లుతుంటుంది. అలాంటి మరొకరికి ఆదాయంగా వస్తుంది. కీన్స్ నిర్ధారించిన ప్రకారం ఈ గుణకాన్ని (Multiplier) ముందుకు వెళ్ళవచ్చును. పెట్టుబడిని ఈ గుణకం పెట్టి గుణకీ పీ మొత్తం జాతీయదాయం వస్తుంది అన్నాడు. వృద్ధి అయిన ఆదాయంలో $\frac{1}{4}$ వ వంతు దాహికం చెల్లుబడినట్లైతే గుణకం విలువ దాహిక

ధన పరిమాణము 1 చెల్లిగా గింపడితే వచ్చే సంఖ్య. అంటే నాలుగు అన్ని చూడండి $(\frac{1}{4}=4)$. ఈ పెట్టుబడి విలువ వృద్ధి అయిన జాతీయదాయం $1 \times 4 = 4$ అన్ని చూడండి. పెట్టుబడి = 1; గుణకపు విలువ = 4; అయినట్లయితే జాతీయదాయానికి వృద్ధి పెట్టుబడిని గుణకముపైటి పెట్టి సే వచ్చింది (4). అన్ని చూడండి కానీ అన్ని విధాలుగానూ పెట్టుబడి ధనం, దాహిక దాహిక నిమగ్నమవుతుంది. మన ఉదాహరణలో 1 పెట్టుబడి విలువ వచ్చింది 4 జాతీయదాయంలో దిగి 1 దాహికం చెల్లుబడుతుంది

తన వాతావరణం ప్రభుత్వ ప్రభుత్వం విధి కల ఆవిర్భావం విశ్లేషించారు. నేటి కాలంలో ప్రభుత్వరంగానికి (Public Sector) ప్రాముఖ్యత అంతరించింది వృద్ధి అవసరం విడిచి మే. ఈ విషయంలో మాదిరి కీన్స్, పాంప్రదాయక శాస్త్రజ్ఞులతో సంప్రదింపుగా నిర్వహించారు. పాంప్రదాయక శాస్త్రజ్ఞుల ప్రకారం ప్రభుత్వం ఆర్థిక రంగానికి సంప్రదింపు తీసుకుంటే ప్రభుత్వం ప్రభుత్వం

ప్రమాద రక్షణకు ప్రశస్తమైనది భీమా

ఎప్పుడు ఏ ప్రమాదం వచ్చేదీ, ఏ క్షణం ఎలా ఉండేదీ తెలియని ఈ దినాలలో

* అగ్ని * మోటార్ కారు * కార్మిక నష్టపరిహారం * నౌక
* ఫయిటింగ్ గ్యారంటీ మొదలైన భీమాలకు
మాతో సంప్రదించండి.

యునైటెడ్ ఇండియా ఫైర్ అండ్ జనరల్

ఇన్సూరెన్సు కంపెనీ,

“బాంబే లైఫ్ బిల్డింగ్స్”

9, బ్రాడ్వే, మద్రాసు. 1.

Telephone: 4241, Telegrams: "UNIGEN"

బ్రాంచీలు:

విజయవాడ - బెంగళూరు - బొంబాయి - కలకత్తా - న్యూఢిల్లీ - పాట్నా
కొలంబో - సింగపూరు - కోయంబత్తూరు - జాకార్తా.

వాంఛనీయము. పెట్టుబడిదారీ విధానంలోని లోపాల వల్ల వచ్చిన పరిస్థితుల అతి వాంఛనీయమైన సంస్థ ప్రభుత్వం అవి కీర్తిని పొందినాయి. ఆర్థిక హంద్యతా కాలంలో లాభాలకోసం ఆశించిన ప్రభుత్వం, పెట్టుబడిపెట్టి, వాతీయాదాయం వృద్ధిచేసి తిరిగి ఆర్థిక రంగంలో ఎక ప్రతిస్థాన్ని కలిగించినట్లు. దేశంలో పెట్టుబడిపన్న దాహికం కాగా ఎక్కువైనప్పుడు లోటు వ్యయపద్ధతి (Deficit Spending) అనుసరించి దాహికపాపి, పెట్టుబడి సమస్తిని చూపాడినట్లు వచ్చును. అలాగే ద్రవ్యోల్బల పరిస్థితిలో మిగులు బడ్జెట్టు (Surplus Budget) విధానాన్ని అనుసరించి ధరలను అదుపులో పెట్టవచ్చును. ఈవిధంగా లాభ కీర్తి ప్రభుత్వ ప్రయోగాన్ని ఎన్నుకొనారు.

దేశంలో ఆర్థిక సమత కోరిక వాడు ఉండాలని కీర్తి అంగీకరించారు. దీనికై రికవరీయేతర అధిక మైన పన్నులను, దీనివారిపై తిక్కున పన్నులను చేయాలని ఆయన చెప్పారు. అంతేకాక ఎల్లప్పుడు పెట్టుబడిని తిద్దారా, వాతీయాదాయాన్ని వృద్ధి చేసేందుకు వడ్డీ రేటు తగ్గించగా ఉంచాలి.

ఇక అంతర్జాతీయ ఆర్థికరంగంలో కీర్తికీర్తిని పరిశీలిస్తాం. అంతర్జాతీయ రంగంలో స్వేచ్ఛాకర్త విధానం (Free Trade) ఏవాడో చూపుకొనడం, దాని పునరుద్ధరణం, అసంధిమే కాక అవాంఛిత మని, కీర్తి భావించారు. ద్వితీయ ప్రపంచ సంగ్రామము, ఆర్థిక హంద్యతల కాలంగా దేశాలు ప్రాచీన వాణిజ్య చర్యాన్ని (Mercantalism) అనుసరించ గాగాయి. ఈవైఖరిని కీర్తి ప్రోత్సహిస్తున్నానని అందరూ వినిపించారు. కాని కీర్తి అంతర్జాతీయ ఆర్థిక సంఘ భావాన్ని ఎక్కువగా ప్రోత్సహించినాడు. దేశాలు వరికరంగంలో పరస్పర వైషమ్యాలతో వరించడం కీర్తికు విమోచిం ఇచ్చినట్లు. విజ్ఞానం దారిద్ర్యం మొదలైన దేశీయ పరిస్థితుల కాలంగా అంతర్జాతీయ రంగంలో అసమన్యత (Imbalance) ఏర్పడుతుంది.

పరస్పర సహకారమే దీని ముఖ్యం. స్వేచ్ఛాకర్త విధానం, ఈ దేశీయ సమస్యలను తాత్కాలికంగా అణచివేయ కలుగుతుంటే కాని సంపూర్ణంగా తొల గించి చేయలేదు. అందువలన అది అవాంఛనీయము. దేశీయ సమస్య పరిష్కారం, అంతర్జాతీయ సహకారం ఈ అసమన్యతని తొలగించగలవు. ఈ విషయాలని మన స్సుగా ఉంచుకొని కీర్తి, అంతర్జాతీయ ద్రవ్య నిధి (The International Monetary fund) స్థాపించ దానికి తీర్మానించింది. కృతార్థం కాదు. తరువాత ప్రపంచ బ్యాంకు (The world Bank) కూడా సంస్థా పితమైంది. ఈ రెండు సంస్థలు ఆ మహాశక్తిని కార్యదీక్షకు, అభివృద్ధి కార్యకర్తలకు, విశ్వవ్యాప్త పరివహక కార్యకర్తలకు తోడ్పడుతున్నాయి, చెటికి.

ఇంతింత కీర్తి తత్వార్థి, సిద్ధాంతాలను పరి శీలించాడు. కీర్తి కేవలం సిద్ధాంతి మాత్రమే కాదు. ఆయన లోకానికి ఇచ్చే మహావికారాలు విసుగు విరా మం, లేక దేనినీ పుణ్యపుణ్యం. సాంప్రదాయక మైన, అసంబంధమైన చూడకట్టుకలతో పరిమితమైన ఆర్థిక జాతిలో తిరిగి విలువలను మేళాకర్త, అఖండ విప్లవాన్ని కలిగించినట్లు అతడు. ఆయనకు పూర్వం ప్రపంచ ఆర్థికశాస్త్రరంగంలో అంకం అవించింది. అప్పటికి ఉన్న శాస్త్ర విషయాలు విలువల పురుగుల వంటివి. వానిని చూచి అంకం మున్నెనై ప్రజలు మహాశక్తికులని నమ్మారు. కాని కీర్తికు మిగులు గొలిపే శక్తి ఎన్నడూ అంతరిం కింజా లతో కీర్తి మహాశక్తికులయ్యింది అంకం రాన్ని మలుచుకొని చెప్పాడు.

ఒక్కయక్కలో చెప్పాలంటే, ఇకపైన కీర్తి పులో ఆర్థికశాస్త్ర ప్రపంచంలో కీర్తి సంజరించ చేసిన మహత్తర విప్లవం ఇంతింత ముందు, పరిశీలనల తో దీనిలో రాజకీయరంగంలో కలిగిన ప్రపంచ విప్లవం, విమోచి ఘనమైనది కొదవించి అతిశయోక్తి కానేదు.

కలగూరగంప



ప్రాచ్యపాశ్చాత్యవిమర్శన

విధానములు

శ్రీ మొదలి శివకామయ్య

విశేషము మానవుల కే సంబంధించినది. అందును
కావ్యము భాష ప్రకటనచే సంక్లిష్టమైయున్నది. అందును
విమర్శనకు పరిమితమైనదిగానూ, సహకారములను
సహజముగా భావనాధారముచే సంభవములగు సహజాభి
ప్రాయములు, భావములు, ఆచరణములు, దృష్టి
మును, సంస్కృతిని పెంపొందించును. ప్రతిబింబిం
చును, దృష్టిపరచును. అట్లు చేయుటచే సహజ
వికాసము, వికాసమును, మౌనభావమును బాహ్యము
చేయును. ఏ నాగరిక చరిత్రగ్రంథమునకైనా, ముఖ్య
ముగా కావ్యము, ప్రభుత్వమునకు ప్రారంభమున
కావ్యమునకునే ప్రాధాన్యము. సాహిత్యమున విమర్శ
యగు కావ్యములనుగూడ విచారమును, ప్రాచీన
విమర్శమును, అవి మనము మూలముగా నిర్వచించుకొన
వచ్చును. ఇట్టి విమర్శ కొంత కావ్యస్వరూపమున
జన్మించును. కానీ ఏ సాహిత్యచరిత్రలో
కానీ గ్రంథములను గూడ విమర్శించును. విమర్శ
సాహిత్యమునందును.

కావ్యము సహజ ప్రయోజనముగల సాంస్కృ
తిక సాధనములచే, సహజ పరిస్థితులకు అనుగుణము
లగు అనుగుణముగ విమర్శ సాహిత్యము పెంపొం
దుట సహజము. కావ్యముల కొంత వివిధ
యైనవి: పద్య, రసకావ్యములు, పద్యములను
రసకావ్యములనుగూడ విచారమును, అవి మనము
మూలముగా నిర్వచించుకొనవచ్చును. కావ్య
మును, కావ్య సహజముగా భావనాధారముచే సంభవ
మును, ప్రాచీన విమర్శమును, విమర్శములను.
మునుగూడ కావ్యమునకు సహజముగా సంస్కృతిక
సాహిత్యములందు గావ్యమును అర్థమును

సహజ విమర్శన వాస్తవికత యేర్పడును.
కనుక అతిపాదించి కావ్యమునకు ప్రాచీనముగాని
సాహిత్యముగాని కావ్యప్రయోజనము, కావ్య
కళా విశిష్టతను, కావ్య రసనాళియను,
విమర్శనకు సంబంధములు, సాహిత్యమును, సహజమునకు
ప్రతి రసకావ్యమును. సహజమునకు
ప్రయోజనము మొదలగు తాత్విక విమర్శములు విమర్శ
విచారించి విమర్శించును. విమర్శ సాహిత్యమున
విమర్శన విచార గూఢగ్రంథములు ఒక ప్రత్యేక
భాగమును—Philosophy of Aesthetics, or
Theory of Poetry,—సాహిత్యమున Aristotle's
poetics, Treatise on the Sublime by
Longinus, ప్రాచీనమున భరితమున వాస్తవికతను
విమర్శనముగ కావ్యమున గూఢములగు అలంకార
కావ్య గ్రంథ భాగములు, నీ విమర్శ సాహిత్య
భాగమునకు చెందినవి మన మెన్నచున్నాము.

ఇట్టి విమర్శ గ్రంథములు ప్రాచీనమును
సంపాదించి పిమ్మట కావ్యరసము అందరి నుండియు
కనుగొనుటకు జరుగుట సహజము నుండిగల
ప్రాచీన విమర్శను అందుకొని విమర్శ కావ్య
ప్రయోజనములును, విమర్శ విధాన స్వరూపమునకు
సాహిత్యమును, నాని నుండిగల కవి ప్రతిభా
సామర్థ్య పరిమితులును, ఇత్యాది విషయములు
విమర్శముల ద్వారా విమర్శించుట జరుగును.

ఇట్లేయే విమర్శమున, కావ్యమును. కవులకు
రసనాళియగును, సహజములకు అసహజ
ప్రయోజనమును, విమర్శములకు సహజము
విమర్శమును, విమర్శ గ్రంథములు కావ్యమున
విమర్శన గూఢమును సంపాదించును. ప్రమాణ
మూలములగు విమర్శమున కావ్యమునకు
విమర్శ విమర్శము, విమర్శము మూలమును చాల

కాలమువరకు ప్రాచ్యమునగాని పాశ్చాత్యమునగాని ఇట్టి విమర్శన సాహిత్యమే విరివిగా వృద్ధి చెందెను.

కాని, కాలక్రమమున మానవునకు తార్కిక దృష్టితో నిర్ణయింపబడిన సిద్ధాంతములందును, పాంప్ర దాయకాభి ప్రాముఖ్యములందును గౌరవముతోగి పేరు వాదమునందును, అనుభవమునందును ప్రామాణ్యముద్ధి పెరుగజొచ్చినది. కాన, ఆధునిక యుగమున విమర్శన సాహిత్యమునందు గొప్ప మార్పుచెప్పెను. ప్రాచీన నూత్రములను స్వానుభవముతో, స్వబుద్ధితో పరిపాల్చి అంగీకారములని తోచినచే గ్రాహ్యములుగ స్వీకరించుటయు, అసపరమైన సవరించుటయు, అసంగీకారములైన త్రోసివేయుటయు, న్యాయమనుదృష్టి ఆధునిక యుగమున ప్రబలెను. వివిధ జీవులందును, భౌమలందును, విభిన్న పరిస్థితులలోను ఆయా ప్రజల యాశియుములకు సామాజికవసరానుకూల పద్ధతులు పెంపొందించిన సాహిత్య గుణదోష విచారము, తారతమ్య పరిశీలన, ప్రాశస్త్య నిరూపణయు, మున్నగు విమర్శనక్రియ యంతయు ఆ కవి తత్వేందీన ప్రయోజనమును, ఆ కవి జీవిత పరిస్థితులను, అతని సమాజ పరిస్థితులను, అతనిసమకాలిను సమాజ చరిత్రను, సాహిత్య చరిత్రను, మనమున నుంచుకొని విమర్శనలు సమీక్ష జరుపవలెనను దృష్టికి గౌరవము పొచ్చెను. విమర్శకుడు కవికి గౌరవభావ నిర్మూలనకాది గాదనియు, కొవ్వొక గానానా ప్రాశస్త్య గ్రహణ ప్రయోజనాను భూతులందించి సహృదయునకు సహాయము చేయుటయే విమర్శకుని కృత్యమనియు ఎక్కుబడసాగెను. ఈ సమయముననే ప్రజలలో నిధికి సంఖ్యాక విద్యా బోధనకు, విజ్ఞాన సమపార్జనకు నవకాళిము లభింపవలెయ్యెను. పాఠశాలలు, గ్రంథాలయములు బహుళముగ స్థాపింపబడుటకు అనుకూల పరిస్థితు లేర్పడెను గ్రంథ ప్రచురణ, ప్రతికా ప్రచురణ, వాఙ్మూల విజ్ఞాన సమపార్జన అధికముగా జూచెను. ప్రజలకు, తిత్ప్రీతినిధులకు ప్రభుత్వమున నిధికొందుపొచ్చి కళాసాహిత్య ప్రయోజనము ప్రజావాహుళ్యమునకు చెందినలెను నిధిప్రాముఖ్యత వ్యాపించెను. అట్లు చెందితేయుట విద్యావేత్తలకు, కవులకు కూడ లాభకరమై, పరిణమించెను.

కనుక నీ పరిస్థితులలో వెలువడిన విమర్శన గ్రంథములు కొవ్వగుణదోష నిర్ణయముతో వదలక

ప్రాశస్త్య ప్రదర్శనకును గడంగెను. ఇది (Interpretative Criticism) వ్యాఖ్యాన సమచేతివిమర్శన లేరి అనవలెను. మరియు కొంతకాలము గడిచినప్పటికి, ప్రస్తుతకాలమున, నీ ప్రాశస్త్య ప్రదర్శనముకూడ, పేరుబద్ధముగ వాదములతోనూ, విచారణతోను సంత్పన్నమైచెందిక, అనుభూతిని సక్రమింపజేయు కొవ్వ పద్ధతికూడ జరుగుచున్నది. అనగా కొవ్వరసా ప్పానా ప్రత్యేకానుభూతియు, ప్రతిభా సామర్థ్యములు, గల విమర్శకుడు అదర్శ సహృదయుడగు తాను అనుభవించిన కొవ్వనందమును, ప్రాశస్త్య ప్రదర్శన సందర్భమున పాలకునకు సక్రమింపజేసి, పాఠకునకు కొవ్వమునంద దిభిమానమును, పూనా పక్రియు వృద్ధిచేను ప్రయత్నించుచున్నాడు. ఇది కొవ్వగుణముగల విమర్శ (Creative Criticism) అనగా కొవ్వములకు చెందిన సాహిత్యరూపమే అనున ఆ యా విమర్శనా గ్రంథములు, ఆయా కాలముల ప్రాచ్యమునను, పాశ్చాత్యమునను గూడ గలవు కాక ఆధునికయుగమున రాజకీయముగను, ఆర్థికముగను, పాశ్చాత్యజీవులకు ప్రాచ్యజీవులు వెనుకబడి యుండుటవలన సాంస్కృతిక రంగమునను, విమర్శన సాహిత్యముననుకూడ ఆధునికమార్గ విమర్శ ప్రాచ్యమున స్వల్పముగ నున్నది. ఇప్పుడిప్పుడే మనమును ఆర్థిక రాజకీయభివృద్ధితో వైజ్ఞానిక సామాజికభృగుడను కార్యక్రమమున నుత్సాహించుట వలన, మన జీవితానుభవమున వ్యాఖ్యాన సమచేతిమైన (Interpretative criticism and creative criticism) కూడ కొలదిగ వెలువడుచున్నది.

కనుక ఈ విమర్శనరీతులను ప్రాచ్యములని, పాశ్చాత్యములని విభజింపక ప్రాచీనములని ఆధునికములని విభజించి మనము ప్రస్తుత పరిస్థితుల కనువగు ఆధునిక పద్ధతుల నవలంబించి, ప్రస్తుతావకాళిముల నుపయోగించి, ప్రజావాహుళ్యమునకు కొవ్వకళా ప్రయోజనములు పొందుమరుటకును, సత్కృత్య ప్రాశస్త్య గ్రహణమునకును, అందువలన కలుగు అనందానుభూతికిని, సాంస్కృతికాభి వృద్ధికిని, పాటుపడుట నుంచిది. ఆధునిక విమర్శనపద్ధతులు పాశ్చాత్యమునని, వాని నవలంబించుట, స్వనేత్రేణ తిల్లలంబని మనము వాని నుపేక్షించుటయు, ప్రాచీనములకు పద్ధతులనే అవలంబించి చేటి కొవ్వములను గూడ విమర్శించుటయు కీలకము పారపాలనము.

గ్రంథ విమర్శనము

సంస్కృతకళాపూర్ణోదయః

యరనూరి మల్లికార్జునరావు. ఆంధ్ర యువరీ సంస్కృతికళాశాల, రాజమహేంద్రవరము. వెల : మూడు రూపాయలు.

ఆంధ్ర ప్రబంధాలన్నిటిలోను, ఒక్క కళా పూర్ణోదయంలోనే ఉదాత్త కలితతోటాటు కళా కథన చాతుర్యంకూడా ఒక పరమావధికి వెళ్ళిపోయింది.

అసలీ ప్రబంధం కళా ప్రారంభమే ఒక వలలా ప్రారంభంలా అనుగతులన చవులూరిస్తూ ముమ్మం గుకు సాగిపోతుంది.

ఇది మిగిలిన భారతీయ భాషలన్నిటిలోనికి అనువ దించదగిన ఆంధ్ర ప్రబంధం. అయితే కలితానువాదం అంతి తేలిక కాదు.

కవిక నే అనువాదకురీ ప్రబంధం సంస్కృతి గద్య ప్రపంబంధంగా రూపొందించబట్టతోస్తుంది.

నేటి కాలంలో సంస్కృత గద్య రచనగాని, పద్యరచనగాని అంతి తేలిక కాదు. అందులోను గీర్వాణభాష మడికారం పొల్లుపోకుండా రచన సాగిం దించి మరింతి : పం.

అయితే శ్రీ మల్లికార్జునరావుగారి సంస్కృతి గద్యానువాదం ప్రాచీన సంస్కృతి గద్య రచయితల శిష్యులై స్ఫురింపజేస్తూ ఎంతో హృద్యంగా సాగిపోయింది.

ఉపయుక్తమైన సరికొత్త పుస్తకములు

వ్యవసాయము, ఇంజనీరింగు, వైద్యము, యింకా అనేక శాస్త్రములపై సమగ్ర గ్రంథములు పట్టి ఉన్నవి. ఇంగ్లీషులో వ్రాయండి.

N. K. Paul & Sons, Post 12202, Calcutta-5.

ఆంధ్రకళాపూర్ణోదయ విశి సంస్కృతి గద్యలో చేసిన ఈ అనువాదంవల్ల సంస్కృతి భాషా భిజ్జలైన ఆంధ్రభాష లందిరికి మన కళాపూర్ణోదయ ప్రబంధమే గుర్యం అప్పాదించే అవకాశం కలుగుతుంది.

అనువాదికులు కేవలం కథాపూరిమేకాక, మాల ప్రబంధంలోని వర్ణనలకూడా చాలావంతు సంస్కృ తింలోనికి అనువదించారు.

కాని ఆంధ్ర ప్రభుత్వం కొన్ని మూలవర్ణనలు, ఆంధ్రప్రబంధ పీఠిక సంస్కృతిలోనికి అనువదించ గుండా విడిచివేశాయిని అనువాదికులు తమ ఆంధ్ర పీఠికలో తెలియజేశారు.

అన్నివిధాలా హృద్యమయిన ఈ అనువాద రచనకు ఇది ఒక లోపం. ద్వితీయ ముద్రణంలోనైనా వాలోలోలు పూర్తిచేస్తే ఆంధ్రభాషలయిన సంస్కృతి విద్వాంసులకు సంపూర్ణంగా ఆంధ్రకళాపూర్ణోదయ స్వభావం అవగాహన చేసుకునే అవకాశం కలుగలదు.

‘కామ్రీ’

కవుతరం చరిత్ర

తల్లూరి నంగవతిరావు. కవుతరం కృష్ణాజిల్లా. వెల : రెండురూపాయలు.

ఇది బందరుకు వాయవ్య దిక్కుగా 11 మైళ్ళ దూరంలోన్న కొత్తరం గ్రామ చరిత్ర.

నివాసి కిది ఒక ప్రసిద్ధ గ్రామచరిత్ర. అయితే ఈ గ్రామ చరిత్ర పరిశోధనలో మూలకవంకా కృషి చేశారు గ్రంథకర్త.

క్రీస్తుపూర్వ 1 వ శతాబ్దం మొదలుకొని నేటి కాలవరకు గడిచిన ఈ గ్రామచరిత్ర అంతా పీఠిక గ్రంథంలో విపులంగా విస్తరించారు.

కవుతరం అనే ఈ గ్రామం సమద్రతీరపు కాన సంఖ్యని కొత్తరంకే అని గ్రంథకర్త ప్రతిపాదిం

చాడు. గౌతమపురం కొరతరం అయి ఉండవచ్చునని కూడా వీరితో ప్రతిపాదన చేశారు. వీరి కంపన ఉపా విజమేకవచ్చును. ఇక సముద్రపురం కాసవం లోని 'కొమ్మిం' మీ కవులరంగా మరిన దన్న విషయం పూర్తిగా తోసివెయ్యడానికి గాని, అంగీకరించడానికి గాని వీలులేను శ్రీ మల్లంపల్లి పోతు శేఖర శర్మగారి రన్నట్లు ఇంకా ఇంకా పరిశీలించదగిన విషయం.

గ్రంథకర్త మొత్తం ఆతి ప్రాచీనకాలం మొదలు కొని వేటివరకు గల గ్రామచరిత్రాలన్నీ బాగ్రిగా పరిశీలించారు. అందులో ఇటీవలి ఈ గ్రామ చరిత్రకు సంబంధించిన విషయాలన్నీ వీరు బాగ్రిగ్రి సేకరించి ఈ గ్రంథంలో పొందుపరిచారు.

క్రీస్తు శకం 17, 18 శతాబ్దాలలో ఈ గ్రామ చరిత్రకు సంబంధించిన విషయాలు కొన్ని మనచరిత్రకారులు బాగ్రిగ్రిగా పరిశీలించగలిగింది.

ప్రాచీన చరిత్రవిషయంలో వీరి ప్రతిపాదనలు కొన్ని సంక్షేపంగా ఉన్నా కవులరంగా గ్రామ చరిత్రించడంలో ఈ గ్రంథకర్త చేసిన కృషి ప్రశంసార్హం. ఆంధ్రదేశంలో ఎన్నెన్నో పురాతన కళలాలు, పుణ్య స్థలాలు, చారిత్రక విశేషాలు ఉన్నాయి. వీటిని గురించి, ప్రాచీనకాలంవంటి వేటివరకు గల సమగ్ర చరిత్ర వ్రాయవలసి అవశ్యకత ఎంతయినా ఉన్నది.

గ్రంథకర్త ఈ రచనలో అటువంటి రచనలకోక పునాది వేశారు. వీరి ఒకవది అనుసరించి చారిత్రకు లీనియిన చరిత్ర రచన కు ప్రకృమించారని ఆశిస్తున్నాను.

శ్రీ కృష్ణ కర్ణామృతము
[అంధ్రీకృతి]

బాసవ్లు హనుమంతిరావు. చిన్న గంజాము.
(జి. బి.) సుంటూరు జిల్లా. వెల: రూపాయి

శ్రీకృష్ణ కర్ణామృతానికి ఆంధ్రంలో వెలగపూడి వెంగళనాథామ్యుని ఆంధ్రానువాదం ఒకటి ముద్రపడిందిగా ఉన్నది. ఆ అనువాదం అంత వృత్తాలలో పడిచింది. ప్రస్తుతానువాదకులు అనువాదంలో అంతలా గీతికలే స్వీకరించారు.

కృష్ణ కర్ణామృతకర్త వీలానుకుడు మూల సంస్కృతంలో పలువిధాలయిన ఛందస్సులు పయోగించాడు.

చాడు. అనువాదంలో మూలఛందస్సులకు సమానమైన వృత్తాలు, గీతాలు, కందాలు మొదలయిన వేరు వేరు ఛందస్సులు వాడితే కొంతవరకు మూలానికి తెలుగులో న్యాయం జరుగుతుంది. లేపోతే పెద్ద వృత్తాలు వాడినప్పుడు మూలభావాలు, కొంత పొడిగించడము, గీతాలు మొదలయినవి వాడితే మూలభావాలు, విశేషాలు కొన్ని వదిలివెయ్యడం వల్ల కదించడము జరుగుతుంటాయి.

అయితే మూలలోకం కొంత చిన్నదయినప్పుడు ప్రస్తుతానువాదం మూలానికి కొంత సన్నిహితంగానే వడిచింది.

దీనికి ఈ క్రింది అనువాదం తార్కాణం:
"శేనావయం, శఖులశ్రీ విచారణీయం పంచాక్షరీ జపపరా నిధిగాం తిథాపి, చంద్రమనీయ మరిసీ కుసుమావభాసం స్వేదావసం స్మరతి గోపవహూఃకోరం"

దీనికి వీరి గీతికానువాదం ఇది:
"సతియు పంచాక్షరీ మంత్ర జపము సలుపు
శేవుయు మేము, యుగక పాస్త్రంత మెపుడు"

జీహ్వాత్రదేమిటామాట!

సంతానం కుల్లి కృషిస్తు ఉంటే
తల్లికి వ్రోభకాదూ?

భారతీ. భారతాంబు బొల్లి,
సమస్త చర్మవ్యాదులచేపిడింప
బడుచున్న తన సంతానం!
కోసం ఎంత విచారిస్తూఉందో?

(స్థాపితము 1920 సం॥రం)
ఇదుగో మా విరకం అనుభవంకో
ఇమా ఉన్న అరియం.

చూకు నేడే వ్రాయండి
రెడ్డి అండ్ కో.,
గోపాలపురం. (మ. గో. జ.)

వల్లరినె పూలరేజును, వల్లెయెగము
పాలును శ్రీ కృష్ణ జంతులవలదు వార!"

ఇక్కడ అనువాదంలోని 'శైవానందం,' 'పంచా
క్షరీ జరపరా' అనే గంతువిశేషణలు ఒక వాక్యంలో
గుడిసెనెంకల్ల మూలంలో ఈ సందర్భంలో వచ్చిన
సాగసు చెప్పేటట్లుంది

అయితే వీరి అనువాదం చాలా చోట్ల జరిగిరి
పదాలతో హృదయంగా సాగింది.

"వీల గేలదమ్మని మునికోలఁ బూని
రత్న కుండల హేమనూతములు గదిల
శ్రేణుజలముదోప వంబుల కృమమైన
పార్థిభధూపము, గాపాప మమ్ము!"

భీమన్న కావ్య కుసుమాలు

[ఖండకావ్య సంపుటి]

శ్రీ బోయి భీమన్న. ప్రతులకు: వర్ణ సాహితీ
సమితి, 208, బోయగూడ, సికింద్ర బాదు. వెల:
రెబీయరు.

ఇది 70 ఖండకావ్యాల సంపుటి.

కొంతకాలమునీచీ అనున్యాయంగా కవిత్వరచన
సాగిస్తున్న నేటి యువక కవులలో శ్రీ బోయి భీమన్న
గొప్పది. వీరింతకు పూర్వము మధురాల, రాగోద

యం, దీపనిధి మొదలయిన కృతులు ప్రచురించారు.
ఇది కొత్తగా ప్రచురించిన కావ్యసంపుటి.

ఈ ఖండకాలలో కొన్ని ప్రకృతివర్ణన పరమైన
కావ్యాలు. మరికొన్ని సాసపదుల సహజమధుర్యం
చిత్రించే ఖండకృతులు. మరికొన్ని కవి ఆత్మపరం గా
రచించిన కావ్యాలు. ఎవ్వరికొన్ని గేయాలు. ఇలాగ
వివిధరీతులలో సాగిపోయింది వీరి ఖండకావ్య రచన.

శ్రీ భీమన్న కృతులలో అక్కడక్కడ అధువా
తిమలయిన పెద్ద తిరునాళి రచనల ప్రభావం కనిపి
స్తుంది. అయినా ఈ కవి దివ్యస్థి సహజమైన భావవృత్తి
కరణమై నే సాగిపోతుంది. ఇంగువల నే వీరికిరితి కొన్ని
పలు దక్కని శిల్పిమై అంగుకుటుది. 'రితి
మల' అన్న ఖండకృతి వీరి కవిత్వ పరిణతి కొక ఉదాహ
రణ: ఆ కృతిలో ఒక వృత్తి ఉదాహరిస్తున్నాను.

"మామిడి పూలవాసనల

మత్తువ నూరే పక్కాలలో

మైమః పొంది తీరితిపు

మాధుర్యం న కలలందె కాయుచున్

కొనుతి ఈ వసంతియును

ఇక్రమ గైకొని యుంటి: నా హృదా

ర మము చాల రమ్యమగు

ర మ్యోమ టీటు తొంగిచూడుమా."

ఇలాగే 'సేవ' అన్న వీరి ఖండకావ్యం మాదా
ఉత్తిమ కవిత్వమై అంగుకున్నది. ఈ వృత్తి: వికీ
తార్కానం.

"ఆనెర ముట్టులందు, కమ

లా కరిమందు, పాలమ్ము లందు ఉ

ద్యావములందు, నా యుకుల నం

దశగుంచుచు ప్రేమలయా

చాయ నొరె నీడ విడ

బాలగు నన్ను నిశేష మేనియుకా!

దీని దిక్రి వెన్నల దీడితి

కే పరమార్థ మున్నదో!"

'కావ్యకుసుమాలలో' కొన్నిచోట్ల బోయి
భీమన్న గారికవిత్వలో నూతన పరిణతి, ఉదాత్తిత
గోదరిస్తున్నాయి. అధునిక కవిత్వ భీమానులు పరిశీ
లించదగిన ఖండ కావ్య సంపుటమిది.

'రాష్ట్ర'

ప్రముఖవ్రతకలా, ప్రత్యాకసాహితీపదలు ప్రకంపించిన

ఉత్తమ గ్రంథాలు

1. సంజప్రణయం: వదీకథలు, గల్పకథలు.
రచన: పూదా: వెం 0-50 ప. వై.
2. పారిజాతం: నేటి ప్రత్యాక కథలు పదకొండు
కథలు. వెం రు 1-25 ప. వై.
3. తెరమెరుగులు: (ఇది ఉత్తమ వాదకలు) కుక్కపిల్ల
దారికింది (రావికొండరావు); దొంగ (పోతుకూచి సాంబ
శివరావు); తెల్లవారింది (పాతశ్రీ); తెంమడుగు నీడలు
(కొండముది శ్రీరామకంద్రమూర్తి); ప్రీతి ప్రత్యేకం
(అంగర మారావు). వెం రు 1-50 ప. వై.

కోదా ప్రచురణలు, విజయనగరం సీటీ.

Printed & Published For Nageswara Rao Estates (Private) Ltd., by
S. Radhakrishna, at The Andhra Patrika Press, 6 & 7, Thambu Chetty
Street, Madras-1. Editor: S. Sambhu Prasad.